

MUKHTASAR JAMI'E AL-ULUUM WA ALHIKAM

Kani Al-imam Al-hafidh Ibn Rajab Alhanbalie

Pinakakempet nandu tinambilan ni:

Mohammad Bin Sulaiman Bin Abdullah Almohanna

Sinulatan sa muqaddimah nandu tinambilan nandu
inipanutuma i kabatya lun sya sa manga masgit nandu gangabuligan, ni:

Shaykh Al-Muhaddith

Abdulaziz Bin Marzooq Atturayfie

Inimbasa Maguindanaon ni:

Shaykh Bohari Makadangal Ahmad

Shaykh No'Man Abobakar Abduladziz

مختصر
جامع التعاون والحكمة

بِجَمِيعِ الرُّقُوفِ مَحْفُوظَةٌ

١٤٤١هـ / ٢٠٢٠م

الطبعة الأولى

دار الميمنة

للنشر والتوزيع

تركيا - اسطنبول

جوال: 00905367419483

daralmimna@gmail.com

دار الميمنة

للنشر والتوزيع

سورية - دمشق

هاتف: 00963115827281

جوال: 00963933119455

daralmimna@gmail.com

مكتبة الميمنة الملائكية

المملكة العربية السعودية

الرياض - حيّ الجامعة الإسلامية

هاتف: 00966148473148

جوال: 00966558343947

مختصر
جامع العلوم والحكمة

للإمام الحافظ ابن رجب الحنبلي

اختصره وعلق عليه

محمد بن سليمان بن عبد الله المهنا

قدم له وعلق على مواضع منه ونصح بقراءته في الساجد والجاس

الشيخ المحدث

عبد العزيز بن مرزوق الطريفي

MUKHTASAR

JAMI'E AL-ULUUM WA ALHIKAM

Kani Al-imam Al-hafidh Ibn Rajab Alhanbalie

Pinakakempet nandu tinambilan ni:

***MOHAMMAD BIN SULAIMAN BIN ABDULLAH
ALMOHANNA***

Sinulatan sa muqaddimah nandu tinambilan nandu
inipanutuma i kabatya lun sya sa manga masjid nandu
gangabuligan, ni:

SHAYKH AL-MUHADDITH

ABDULAZIZ BIN MARZOOQ ATTURAYFIE

Inimbasa Maguindanaon ni:

SHAYKH BOHARI MAKADANGAL AHMAD

SHAYKH NO'MAN ABOBAKAR ABDULADZIZ

❁ Muqaddimah ❁

ni Shaykh Al-muhaddith Abdulaziz Atturayfie

Su langun u pedta na lekanin a kadnan, a pedtiyagal kanu langun u pinamaluy nin, a sekanin i tinemutulu salkitanu kanu agama nin, nandu sinalindawan nin su pamusungan tanu kanu manga tanda a pakatutulu sa lekanin (sa sekanin i nangaden), na lu tanu salkanin a kadnan a mapulu mamangeni, sa kapalalayun nu tutulu nin salkitanu, nandu katalutup nu limu nin sa matatap su langun u inenggay nin, sabap kanu kalbihan nandu kapangalimuwan nin... **Uliyan nu entu:**

Saben-sabenal na ya kinabida nu **wahi**, na su kapaydu nu lapal nin, uged na mawlad su ma'na nin, namba i binedtuwan nu Rasulullah ﷺ sa **Jawami'e alkalim** (ya maytu na paydu i lapal nin na mawlad su ma'na nin), mana su napanudtul ni Albukharie a hadith a ebpun kani Sahl ؓ.

Nandu saben-sabenal na nasaumpung su langun nu aden manga sabutin, magidsan i namakaayun nandu su namedsungkang, sa saben-sabenal na midtaman su kapegkagaga nu manusya sa makadtalu silan sa makalagid kanu nyaba a katinggiyan, kagina su (**Jawami'e alkalim**) na nalangkumin su makagkapy sa dunya-akhirat, na su entuba a manga lapal na pembida-bida i kawlad nandu kalangkum nu ma'na nin, sa sya pedtatanggunut kanu ula-ula, namba na magidsan i sya kanu hadith atawa ka sya sa Qur-an, kagina su duwa banan na **wahi** bun tanan:

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ النجم: ٣ - ٤

“Nandu dala pedtalunin a palnan demun a ganat kanu gatagu sa ginawa nin ❁ Ugayd na su langun u pedtalunin na wahi a ipedtulon nu Allah salkanin”.

Na aden manga hadith a tinyakapan ebpiya nu mga ulama, sa (sya nakaukit sa) kinalimud, atawaka kinata'lif, atawaka kina-usay lun. Entuba a manga hadith na kaped kanu pembedtuwan sa (**Jawami'e alkalim**), a su sataga lun, atawaka su saka-lapal lun, na subla i kadakel nandu kawlad nu ma'na nin, ka upama ka usayan bu sa tidtu su kapema'na kanu nadalem

sya kanu manga kadtalu bantu, sabap sa kapya nu ma'na nin, nandu **balagah** nin, nandu su katinggiyan nin, na egkamala su manga pinsil.

Na namba na kaped kanu enggagaisa a natalanged bu kanu ummat u Muhammad ﷺ, kagina nadalem kanu nyaba (*Jawami'e alkalim*) su madakel a kataw. Ya kadtalu nu Allah: البقرة: ٢٦٩ ﴿ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا ﴾ “Na entayn i ka-enggan sa ungangen, na saben-sabenal na na-enggan sekanin sa madakel a mapya”

Na entayn i inenggan sa ungangen nandu Qur-an, na saben-sabenal na na-enggan sa ilmu a dala makaenggay kanu nangawna, a silan na nakalimud kanu manga kitab nandu salakaw lun, kagina su Allah na pidtalu nin kanilan: الإسراء: ٨٥ ﴿ وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ “Na yabu man naka-enggay salkanu a ilmu na paidu bu”. Na su paydu a lapal nu hadith u Rasulullah ﷺ na madakel gayd i gakuwa lun a ilmu.

Yaden mapayag salangun a kitab a nalimud lun su namba a edtibalangan u hadith na kitab a: **((Al-arba'uun fi mabani al-islam wa qawa-id al-ahkam))**, a yalun kigkuwan na si imam Yahya ibn Sharaf Annawawie -rahimahullah-, na su namba a kitabin na sanden ba nalimud su namba a ilmu, saben-sabenal na namba a kitab na tinuganul sa tidtu nu mangasla a ulama, nandu su manga mulit a bamagebpun pamun, sa yanin palas na inipamelangag nilan, nandu tinuntayan nilan su ma'na nin. Ya ka-asalan u namba a kitab na: **((Al-ahadith al-kulliyah))**, yalun kigkuwan na si Alhafidh Abu amr ibn Assalah, ka linimudin samba i duwa-pulo enggu nem a hadith, bali inumanan ni imam Annawawie su entuba, taman sa nakagos su bilangan nin sa pat-pulo enggu duwa ka hadith.

Saben-sabenal na aden pan nauna salkanin kanu entu, ka si ibn Almu'barak, ibn Assunnie nandu su salakaw pan kanilan, na namedsulat bun silan sa maytuba, ugayd na si Annawawie na nalawanan nin su salakaw salkanin sa kapya na kinapamily nandu kabagel na hadith a linabitin, ugayd na aden bun dala ayun salkanin sya kanu kaped a hadith a linabitin, apya yanin kaaden i naupakat bun su manga ulama sa langun a linabitin samba na **saheeh** bun i ma'na nin.

Nandu saben-sabenal na tinyakapan ebpihya nu manga ulama su namba a kitabin sa tidtu-tidtu a kinatyakap, ka madakel a manga kitab a

mimbityala sa kanu nadalem lun a manga hadith, sa dikena mana kadakel a kinadtagabityala kanu manga kaped a kitab a makandalagida nin bun sa kanawt, taman sa linemampas su kadakel nu entuba a manga kitab sa labi magatus, na yaden pinakamapya kanu entuba a manga kitab, nandu pinaka masla i makuwa lun a *fiqh* (sabut sa hukuman), nandu pinakamadakel i linabitin lun a manga *athar* (kadtalu nu mga salaf), nandu pinaka madakel i nalimud lun a ilmu magidsan i makipantag sa *addirayah* (kasabut kanu ma'na nu hadith) nandu *arriwayah* (kasabut kanu ukit a kinapamanudtul ku hadith), na kitab a: *((Jami'e al'ulum wa alhikam))*, a kani Alhafidh Abu Alfaraj Abdurrahman bin Rajab Alhanbalie.

Na entayn i nakakilala kanu mu-allif, na dili nin kagaypan i nadalem kanu namba a kitab, kagina uman i enggagaisa na sya bun semeged sa kaasalan nin, nandu su nadalem lun na dili makagep, ka sekanin (mu-allif) na nalimudin su ilmu a *arriwayah* nandu *addirayah*, nandu kaped sekanin a guru na ilmu a *Annaqd* nandu *Atta'aleel*, nandu ilmu a *Aljarh* nandu *Atta'adeel*. Sa dala isa kanu nangauli den salkanin a manga ulama i makalepeng salkanin sa kasabut ku ilmu a *Al'ilal* -sya kanu laki lun a kataw. Mawlad i kinabatya nin kanu manga kadtalu nu manga salaf kanu timpu nu *Alquroon Almufaddhalah*, nandu katawan nin su kinabpangkat-pangkat nilan, nandu su manga inged nilan, nandu ngin i katinggiyan nu uman i isa salkanilan, ka sekanin na yanin pedtuntul-tuntulen na su ukit ni Ahmad bin Hanbal, na su kitabin ba nya a: *((Jami'e al'ulum wa alhikam))* na masla a saksi kanu entuba, na dala bun gayd makalepeng atawa makasiken lun sa kinagkataw!.

Na saben-sabenal na tidtu a nambalagunan nu kadakelan kanu bamangagi su namba a kitabin, ka yanin kaaden na apya ka man demun i kakapalin, na dala gayd kanu nadalem lun i dala gakuwa lun a pangagi, na saben-sabenal na ya sabap a dala gayd kangguna lun nu kadakelan ku mga awam a manga taw nandu su manga bameledsu pamun bamangagi na sabap sa kawlad a kinadtagabityala lun nu mu-allif, salta na dikena langun a pembatya lun ka pakakuwa lun sa guna, ugayd na su pembatya a mataw nandu batitikan na apya endaw nin sulungen na kanggunan nin.

Nandu ya kinabida nu nyaba a kitab, na sabap ku kadalidip a kinapamili nu mu-allif kanu manga ma'na nu manga lapal nu hadith, nandu su kinalabit nin sa daleel nin magidsan i sya ganat sa Qur-an atawaka hadith atawaka manga kadtalu nu salaf, salta na pinakawladin su kinadtagabityala nin kanu manga lalan u hadith (*takhreej*), nandu su kinalabitin kanu manga ilmu a aden lakit-lambay nin kanu kasabut sa tila nu hadith (*ta'aleel*), maytubun su manga manis nu basa arab, nandu manga *qawa-id* nandu manga *dhawabit* makipantag sa fiqh, a yanin intuba pakatutulu na kabagel a sabut, nandu kawlad na kinabatya nu mu-allif ku langun u edtibalangan a ilmu.

Na su myaba a manga kitab a langkum, na pakanasisita sa kadtagabityala lun sa mapantek a makempet, ka endu makambalaguna lun su manga bamagebpun pamun nandu su manga awam, salta na mabaluy a patadem kanu manga ulama, sa yanin buntal na dili menem mabinasa su andang a kahanda lun nu mu-allif, na namba a galbekan na dikena langun a taw ka kapakayan lun, ka su manga *mukhtasarat* (manga kitab a makempet) na pembida-bida i kapyu nin, mana bun su kapembida-bida nu kapedsulat sa kitab, taman sa aden antu na su kapapegkakempet ku kitab, na upama ka dikena bun batitikan nandu mabagel i sabut nu taw a penggula lun, na yapan labi a malgen salkanin kumin sa kanu kaebpun nin semulat sa kitab.

Ka su kabag-ikhtisar na dikena bu ya bagantiguwan lun i kapapegkapaydu ku bilangan u batang nandu lapal, ugayd na ya dayt salkanin na yanin bu iyawa na endaw bu i pakadayt a ibagawa lun a dili kadsabapan a dili kasabut kanu lapal nandu ma'na, nandu dili nin panebpeden su bityala a yalun kapegkasabut na amengka malabit langun, ka su nganin a pedsusubla kanu kapapedtuntay na galuyud kanu kapapegkawlad sa bityala a pembida-bida su mga taw sa kapegkanasisita lun, na amengka dala nin masugat su kapebpantek ku bityala, nandu su kapapegkalmu kanu kapedsabut lun, na makin nin pinakalgen nandu pingginut, ka mamaguntul salkanin su manga ma'na, salta na makaibped pan sa oras i katuntay kanu ma'na nin, ka upama ka yanin bu binatya su kaasalan u kitab na yapan labi masla i makuwa nin a guna, na su kapamatya

kanu maytuba a *mukhtasarat* na gadiyang-diyangin bu sa umul nu taw sa dala kataganin.

Nandu saben-sabenal na nalabit nu kaped kanu manga ulama i yaden sabapan u kinagkababaw nu ilmu, nandu kinagkulang nu sabut u bamangagi, na sabap sa kinasalig nu manga taw kanu manga *mukhtasar* a malegen pedsabutan, nandu kinadtitigi nilan kanu kinalangag sa kanu manga paydu i lapal nin a manga kitab, a paydu i gakuwa lun a guna, nandu kinadiyang-diyang nilan kanu umul nilan sya kanu kapedsabut sa manga bityala a malegen pedsabutan, nandu manga *mujmal* (langkum i kinadtagabityala lun sa dala kausayi), nandu kinatagak sa kapamatya kanu manga kitab u manga nangauna a manga ulama, nandu dili nilan kapedtinggapas kanu kabatya sa manga usayan nandu manga kaasalan nu manga kitab a mangaulad, a lapat i kinadtagabityala kanu manga ma'na nin nandu mapayag su langun u manga daleel nin, a su lalayun i kabamatya nin lun na pakapaluli sa manga ilmu sa paydu bu i gausalin a waktu, nyaba na dala makataw lun sa tidtu-tidtu yatabya na entayn bu i nakabatalu lun nandu nakananam lun.

Wagib kanu *mukhtasir* i kapamilya nin sa kanu lapal a makadayt, kagina su manga lapal na dala embibidayan nin u talabisa, syapan pegkapyatawa pegkalat kanu kapendayta nin kanu bityala a gadtundugin, ka yaden ula-ula nu kaped kanu manga mu-allif, na *bag-ikhtisaren* nilan su kadakelan sa manga kitab u nangauna a manga ulama nandu su manga ulama sa saguna, ugayd na di nilan katawan panun i mapya a kapaliyu sa bityala, nandu di nilan katawan i saben-sabenal na su kadtalu na aden bun katupuwanin sa mana bun katupuwan u manga taw, sa apya yanin palas upama nin i gapakay bun i yanengka ipapagapilidu sa ngala nu wata su ngala nu tuwa nin, na su kapapagapilidu nengka lun na kulang bun umengka aden bun menem ngala ni ama nin, na su kadakelan kanu *bag-ikhtisar* sa kitab na di nilan katawan mapadsesengaya i pageletan u kapegkapakay nu enggagaisa nandu di nin kapegkatalutup.

Ka yaden masla a natagu sya kanu manga pamikiran nilan, na su kapembilang bu sa bilangan u kaltas nandu kadakel nu gulisin, dikena katalutup ku manga ma'na nin, na su ula-ula nilan bantu, ka yanin bu

bagapasen na mabilang sekanin sa bilangan u nangalabit a namag-*ikhtisar* kanu kitab, nandu mamayabpag su ginawa nin sa makatundug lemabit sekanin kanu manga ulama a namangumbal sa kitab, na entayn i maytuba i kahanda nin na yaden katatapan salkanin na yanin bu kalinyan na kadtigi nandu kadtavana.

Na su bamedtulung kanu manga maytuba a *mukhtasar* na yanin matun lun na su kaped kanu manga lapal na pakakiyas nin su kaped lun, na namba i sabapan u kinapagadidi nu manga nangauna a manga ulama sa kanu kabatya sa manga mapantek a kitab, kagina yanin sabap na gadala nin su kabisa nu ilmu sya kanu pananaguwan nin nandu su manga gakandut lun a manga kadtalu, nandu kagina su kabamantek kanu bityala nu manga kitab na dala mategel lun yatabya na su manga pulut u manga ulama a mabagel i kadsima-sima nu pusungin, nandu tinabangan nin sa kabagel nu pamikiran nin, nandu pinadtabedin su pamikiran nin nandu akalin, nandu pedtabangan nin sa kanu tuntay nin, nandu nakasampay sekanin sa kapupusan u manga mategel mamili, nandu salta kanu namba na dikena malmu inan a galbekan, ugayd na namba a galbekan na bagukitan a mapasang nandu malgen a penggulan.

Na yaden adat u manga lukes na kapangindaw sa sya semusup minum su taw kanu gabpunan u manga buwal, kagina su manga bamedsageb na gabaluba nilan bun su pegkuwayan sa ig, apya yanin pan kaaden i gasama bun su ingala nu ig antu sa kanu kaasalan u ngala nin, na su manga gabpunan u buwalan nu ilmu na sya kanu ginawa na yalabi a makausug, nandu ya pinakamakambalaguna kanu bantang, nandu ya pinakamabisa ibangamut kanu sakiten.

Na saki na yaku kaandangan na dibun gayd mapya i ginawa ko sa yaku bu pamatyan na su manga *mukhtasar*, nandu dili bun gayd kiyugan u ginawa ko, na ini-ayag salaki ni Shaykh a isa kanu pinakamategel a kilala ko a si **Muhammad bin Sulaiman Almohanna** su *mukhtasar* nin sa kitab a **((*Jami'e al'ulum wa alhikam*))**, a kani Alhafidh ibn Rajab Alhanbalie -ikalimu nu Allah- taman sa binatang ko, na midsalin su dili ko kalini mamatya sa *mukhtasar* ka nasuwatan ko, nandu inipailay nin salaki su diku kapegkyug mamatya sa manga mukhtasar ka natalima ko, salta na yaku kaandangan na

katawan kuden sekanin danden a aden kaungangen nin a taw a makambalaguna, nandu aden salkanin i tawfiq nu Allah a gasabpet, na entuba a ungangen na kaped kanu unga nu gilek kanu Allah, nandu unud nu ka ikhlas -sa maytuba i laki a kuwinta lun ugayd na su Allah i benal a pegkuwinta-.

Na nyaba a *mukhtasar* na masla i kapantagin, nandu kapakayan abenal a pamatyan u edsinakatawan, nandu pamatyan sa manga awam sya kanu manga masjid, sa uman ulyanan u manga waktu nu sambayang, kagina malmu su manga lapal nin, nandu madakel i etibalangan u manga ma'na nin.

Nandu su Allah i pangenian ko sa pambalagunan nin su nyaba a ((*mukhtasar*)) sa mana bun su kinambalaguna nin kanu kaasalan nin, ka su Allah bu i pakagaga pedtabang nandu papetidtu.

Shaykh Abdulaziz bin Marzooq Atturayfie

1/8/1430 H

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Su langun u pedta na lekanin a kadnan, a pedtiyagal kanu langun u pinamaluy nin, nandu sekanin i sinemalawat nandu sinemajahatra kanu nabi tanu Muhammad, nandu su langun u manga pamilya nin nandu su manga sahabatin .

Nyaba i mukhtasar nu kitab a : **((Jami'e al'ulum wa alhikam))** a kani Imam Alhafidh ibn Rajab Alhanbali -ikalimu nu Allah-. Su kitab a **((Jami'e al'ulum wa alhikam))** na nanden ba i pinakamapya sya kanu langun u manga usayan nu kitab a **((Al-arba'uun annawawiyah))** a kani Imam Annawawie, nandu nanden ba i pinakamawlad i kinadtagabityala nin lun, sabap sa namba na tinuganul nu manga ulama sa tidtu-tidtu, nandu inibilang nilan sa kanu manga kitab a baguliyang, a kapakayan sa kabagusay kanu namba manga hadith a mapulu, a sanden ba nalusud su libuwan u agama Islam, ya maytu na su manga hadith u kitab a **((Al-arba'uun annawawiyah))**.

Kanu paganay na gagineg ko kanu manga shaykh ko -sa timpu nu kabagebpun kupan pedtuntut sa ilmu- Sa bamedtan nilan abenal su namba a kitab a balaguna, kagina su namba a kitab na nadalem lun i manga ilmu a madakel nandu manga palamata a namakadtagayak, na su ginawa ko nandu su ginawa nu manga kaped a manga mulit na galinyan nin abenal i mabatya nin nandu makapaliyu nin su entuba a manga ilmu nandu manga tuntay nandu manga palamata siya kanu kalagatan u barakatin, ugayd na dala pakaungen salaki -ulyanan u kinaludsu ku kanu paganayan nin- sa kapapanalus kulun ya tabya na sabap sa aden dili ku gatuntayan sya kanu kaped sa manga nadalem lun a ilmu –endaw bu i bamagebpun pamun-, nandu aden manga masulen a engagaisa kanu manga ma'na nin, inunta na inenggan nu Allah su minumbal kanu namba a kitab -ikalimu nu Allah- sa kapiya na kapayag kanu ma'na nandu kapiya nu kaebpunin lun embityala, ugayd na kagina su bagu pamun bagebpun sa kabanuntut na pakanasisita sekanin sa malendu a waktu endu kabagel nu kapanamal sa unanan a dili

pan makaseneb kanu kaludan u manga ina nu manga kitab u nemegkakataw.

Na ulyanan u namakapila lagun a ((kinadtingapas)) temuntut sa ilmu, na inilipaladu ko su kaltas ka binatya ko su namba a kitab, na migkalmu den salaki su kinasabut ko kanu manga engagaisa antu a diku gasabutan kanu nangauna a timpu, nandu su manga hukuman a matidalem, na sabap luba na nasabutan ku i kabalitagan u kadtakap-takap sya kanu panikan u katuntut sa ilmu nandu katuntay lun.

Na gunaden su maytuba i kinailay ko lun, nandu natawan ko i yaden kadakelan kanu manga pagali a mangalini sa ilmu na dili silan gasulut sa kapamagayana kanu manga shaykh, atawaka kasedep lu kanu manga madrasa a banuntutan sa agama, atawaka katigkel sa kapamatya kanu manga kitab, na yaku ipenggeda-geda na kapulawanan pon silan sa kabatya kanu nadalem a kapyanan u nyaba a kitab, na pinadtimu ko su ginawa ko sa panteken ko embityala su nadalem lun, nandu yakubo labiten lun na su endaw bu i katuntayan u kadakelan kanu manga muslim, nandu itagak kuden su langun u salakaw lun, ka di sumala na matun nu pembatya kanu nyaba su manga ilmu nandu manga mapya nandu tutulu a makasukul kanilan nandu makagamut sa ginawa nu uman i isa kanilan, nandu di sumala na magedam nilan kanu kutika a kabatya nilan lun -insha Allah- su kapiya nu kina-antang lun, sa ya nilan ma-antap na yanilan bun pembatyan na su kaasalan bun u niyaba a kitab , dikena su *mukhtasar* nin.

Na yaku pinggula, salta kanu kinapantek ko kanu bityala nu kitab banan, na linabit ko bun su namanudtul kanu manga hadith a nalabit sya kanu kinausay lun, nandu linabit ko bun su manga hukuman a pidtalun nu manga ulama kanu entuba a manga hadith, nandu aden bun ganat sa laki a manga bityala a paydu sya kanu manga kaped a bityala nu kitab, entupan ka inenggay ko su nyaba a kitab lu kani **Shaykh Almuhammad Abdulaziz bin Marzooq Atturayfie**, na tinalima nin sa mapya, salta masla pedshukuran sekanin sabap sa kina umbal nin lun sa *muqaddimah*, nandu kinabetadin kanu manga paydu a bityala nin⁽¹⁾, nandu kinasusun nin kanu manga bityala

---

(1) Mailay nengka i manga bityala ni Shaykh Atturayfie sa ya nakasulat sya kanu ulyanan u bityala nin na ngala nin a ya palas u warna nin na maliga, balasan sekanin nu Allah.

ko a linabit ku sya kanu kababan u nyaba a kitab, na balasan nu Allah sekanin sabap salaki nandu sabap kanu bamembatya kanu nya a kitab sa mapya a pahala⁽¹⁾.

Kadnan nami, talima ka salkami ka seka bu man i labi a pakakineg nandu labi a mataw, nandu tawbat kami nengka, kagina seka bu man i tidtu-tidtu a banawbat nandu labi a malimu kanu manga bamalityala, nandu ampun kami nengka nandu su manga duwa a lukes nami nandu su langun u papedtayan nami...oh Allah talima ka su pangenin nami.

Su salawat nandu sajahatra na kanu pangahulu tanu a nabi Muhammad.

Inisulat ni:

Muhammad bin Sulaiman bin Abdullah Almohanna

Riyadh

Email: Almohanna.m@gmail.com

Telephone: 00966505490525

---

(1) Yaku inukitan sa kinapantek ko sa bityala nu nya a kitab, na yakubo inisama lun na su langun u dili mapasang pedtuntayan ebpun kanu bityala nu muallif –rahimahullah- ka ini-awa ko su salakaw lun ka endu ma-aden su katuntay lun sa malmu kanu langun, na ya naapas u nyaba a *mukhtasar* na sabad bu kanu telu-bad a kalendu nu kaasalan u nyaba a kitab.

🌿 Pegkilalan kani Imam ibn Rajab Alhanbalie 🌿

-rahimahullah-

Sekanin si Imam Alhafidh Alfaqeeh a si Abdurrahman bin Ahmad bin Rajab Albaghdadie, Addimashqie Alhanbalie.

Andang sekanin a kaped kanu manga imam nu migkakataw nandu kabagel na langag nandu kapagadidi sa dunya nandu kapangindaw nandu kapy a na kaumbal sa kitab.

Inimbata sekanin -ikalimu nu Allah- sya sa dalpa a Baghdad kanu lagun a ika (736) sa Hijrah, bali minalat silan lusa dalpa a *Dimashq* (Damascus) silan kani ama nin sa timpu a wata pamun sekanin, na nakapanuntut sekanin kani Imam ibn Alqayyim nandu su manga kaumul nin, yanin kaadn na salafi i paninindegan (*aqeedah*) nin, ka yanin panginginuman sa tindeg na endaw i nadalem kanu kitab nandu sunnah, nandu yanin madhhab sa fiqh na kani Ahmad bin Hanbal, tidtu-tidtu sekanin a *faqeeh* nandu *mufassir* nandu *nahawie* nandu *mu-arrikh*, nandu kaped sekanin a ayatan nu Allah sa kabagel nu sabut sa *ilal al-hadith*, nandu su manga *isnad* nin nandu su manga mama a namanudtul lun.

Madakel i naumbal nin a kitab, a entuba manga kitab na kaped sa bagulyan sya kanu uman i ilmu a pidtagabityala nin, yaden pinakamasela i kabalapantagin a kitabin na: **((*Fath Albarie sharh saheeh Albukharie*))**, ka namba a kitab na nauna pan kanu kitab ni ibn hajar -ikalimu nu Allah- a **((*Fath Albarie*))** bun i ngala nin, ugayd na kani ibn rajab na sya bu sekanin nakauma kanu kinausay nin sa kitab *Aljana-iz*, nandu nakauma i entuba sya salkitanu sa yanin kadakel na 10 ka volume, na yanin sipat i entuba a kitab na subla i kapy a nu kina-atul nandu kinaaantang lun.

Endu kaped bun kanu inumbalin na: **((*Sharh sunan Attirmidhie*))**, linabit ni Alhafidz ibn hajar -ikalimu nu Allah, i 2o ka volume su namba a kitab, ugayd na dala makatingguma tanan salkitanu intuba ka nadadag, yabu tabya na duwa ka volume bu a **((*Sharh ilal Attirmidhie*))**.

Kaped bun sa kitabin i: **((*Taqreer al-qawa'id wa tahreer alfawa-id*))**, a pegkilalan sa ngala a **((*Qawa'id ibn Rajab*))**, pat ka volume, na namba a

kitab na kaped kanu mamakagayp sya kanu manga kitab a midtagabityala sa fiqh.

Kaped bun sa kitabin i **((Lata-if alma'arif))**, a nanden ba i pinakamapya a bagulyan sya kanu kapangilay kanu manga pebpalasen u timpu nandu su kabagusal kanu manga waktu.

Kaped bun sa kitabin i **((Jami'e al'ulum wa alhikam))**, a namba a kitab na usayan nu kitab a **((Al-arba'uun Annawawiyah))** sa yanin kakapal na duwa ka volume, na namba a kitabin na kaped kanu pinakamasla i katagan nin a kitab sya kanu agama Islam nandu pinakamapayag lun.

Minatay sekanin lu sa dalpa a *Dimashq* kanu lagun a ika (795) sa Hijrah, sa yanin umul na (59) lagun.

Ya pidtalu ni *Allāmah* ibn Nasiruddin Addimashqie -ikalimu nu Allah:- ((Sabensabenal na pinanudtul salaki nu kinemagkal kanu lebeng ni ibn Rajab i sabensabenal si ibn Rajab na inangayan nin sekanin kanu pila gay bu na matay den sekanin, sa yanin pidtalu salkanin: siyako nengka ba tampal kaluti sa lebeng ko, na initutulu nin su lugal bantu a nalebengan salkanin, ya pidtalu nu pakakalut sa lebeng: ((na kinalutan kuden sekanin luba, gunaden su napasad ko kemalut, na mimbaba lu kanu pakuburan bantu ka miniga sekanin taman sa naliniyan nin nandu yanin pidtalu: ((mapya inya)), entupan ka linumiyu sekanin)).

Ya pidtalu nu pakakalut: ((Idsapa ko sa Allah, i daku magedam su manga gay a sinemagad yatabya inenggiti nilan den sekanin sa bangkay den a binantiyal taman sa inibetad ko den sekanin lu kanu lebeng a pinakalutan nin)).

Hadith a ika-isa

١ - عَنْ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ:

((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ)).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ

1- Nakabpun kani Omar رضي الله عنه, yanin pidtalu: Nakineg ko su rasulullah صلى الله عليه وسلم a yanin pedtalun:

((Yabu man (gatalima a) manga galbek na su minudsad sa manga niyat, nandu yabu man pembalasan ku taw kanu (galbekin) na su nganin a nangguniyatin, na entayn i yanin kinambakwit na lilini nin kanu Allah nandu kanu sinugo nin, na entuba i benal a mimbakwit lu kanu Allah nandu kanu sinugo nin, na entayn menem i yanin kinambakwit na sabap sa dunya ka asal nin mapaluli atawa ka sabap sa babay ka asal nin magkaluma, na yanin bu mapaluli sa kinambakuwitin na su nganin a pimbakwitan nin)).

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim.

Usayan

Nyaba a hadith na nabpuluwan manudtul ni: Yahya bin Saeed Al-ansarie, ebpun kani Muhammad bin Ibrahim Attaymie, ebpun kani Alqamah bin Waqqas Allaythie, ebpun kani Omar bin Alkhatab رضي الله عنه, na dala den salakaw sanan a lalan a *saheeh* i kinapanudtul lun, yatabya na nyabuba a lalan, namba i pidtalu ni Ali bin Almadeenie nandu su salakaw lun.

Ya pidtalu ni Alkhatabie: ((Dala katawan ko a pimbida-bidan u manga ulama nu hadith makipantag kanu namba, inunta na napanudtul bun sa sya nakaukit kanu hadith ni Abu Saeed nandu salakaw lun)).

Kaped pan a nadttalu na: Su namba a hadith na napanudtul sa madakel i lalanin, ugayd na dala *saheeh* kanu langun u entuba sya kanu manga huffadh.

Nandu naupakat su manga ulama sa lalanin banan a nalabit a ganat kani Omar na nambuba i saheeh lun, nandu tinalima nu manga ulama sa tidtu⁽¹⁾, nandu namba a hadith i inibpaganayan ni imam Albukharie kanu kitabin a ((*saheeh*)), sa namba i inumbal nin a pamukat nu kitabin, sa yanin pakatutulu i entu na su langun u galbek a dikena yalun kahanda i para kanu Allah, na batal sekanin, nandu dili gatalima, nandu dala mapagunga nin sya sa dunya nandu lusa gay a mawli.

Tembu ya pidtalu ni Abdurrahman bin Mahdi: ((Upama bu ka mumbal ako sa kitab a madakel i manga bungawanin, na binaluy kuden su hadith ni Omar banan sya kanu uman i bungawanin)).

Nandu yanin pan pidtalu: ((Entayn i makagkahanda semulat sa kitab, na yanin ibpaganayan na hadith a: **((Yabu man (gatalima a) manga galbek na su minudsad sa manga niyat))**⁽²⁾).

Namba a hadith na kaped kanu manga hadith a atagin na tuden ba i pedtilengan u agama, napanudtul ganat kani imam Shafi-ie, saben-sabenal na yanin pidtalu: ((Namba a hadith na ika telu-bad nu ilmu)).

Nandu nakabpun kani imam ahmad, yanin pidtalu: ((Su kaasalan nu Islam na nalimud sya kanu telu-timan a manga hadith: Hadith ni Omar a: **((Yabu man (gatalima a) manga galbek na su minudsad sa manga niyat))**).

---

(1) Su tinalima nu manga ulama sa tidtu (*Almutalaqqa bil qabool*) na pembedtuwan bun nu kaped ku manga ulama - mana si Ahmad- sa *Mutawatir*, ya maytu na *mutawatir* i kinapayagin nandu kinanggalbek lun, dikena *mutawatir* i sanadin, su hadith a *mutawatir* i matn nin na ya labi a mabagel kumin sa *mutawatir* i sanadin. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie)

(2) Yaden pinaka maulad i kinalimudin kanu manga *mas-alah* nin nandu midtagabityala lun na si Assuyutie, sya kanu kitabin a: **((Buloog Al-amal fi sharhi innamal a'amal))**. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie)

Nandu su hadith ni Aisha a: **((Entayn i mamagu sya kanu agama nami ...))**,
Nandu su hadith ni Annu'aman bin Basheer a: **((Su halal na mapayag,
nandu su haram na mapayag))**.

Nandu nakabpun kani Abu daud, yanin pidtalu: ((Ya manga hadith a
kaasalan nu langun u ilmu na pat-timan a hadith: **((Yabu man (gatalima a)
manga galbek na su minudsad sa manga niyat))** nandu hadith a: **((Su halal
na mapayag))** nandu hadith a: **((kaped a tanda nu kapyu nu ka-islami nu
taw na su katagakin kanu dala lakit-lambay nin lun))** nandu hadith a:
**((Pagadidi ka sya sa dunya, ka kalilinyan ka nu Allah, nandu pagadidi ka
kanu nganin a gamilikan nu manga taw, ka kalilinyan ka nu manga taw))**).

Nandu aden bayuk ni Alhafidh Abul hasan, Tahir bin Mufawwiz,
Almu'afirie, Al-andalusie:

عَمْدَةُ الدِّينِ عِنْدَنَا كَلِمَاتٌ   أَرْبَعٌ مِنْ كَلِمِ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ

*Palos nu agama sa lekami na manga kadtalu, a pat timan ganat sa kadtalu
nu pinakamapya a binaluy*

اتَّقِ الشُّبُهَاتِ، وَازْهَدْ، وَدَعْ مَا   لَيْسَ يَعْظِيكَ، وَاعْمَلْ بِنِيَّتِهِ

*Edsanggilay ka su manga shubuhah, nandu pagadidi ka, nandu tagak ka su
dala lakit-lambay nengka lun, nandu enggalbek ka sa aden niyat nin⁽¹⁾*

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Yabu man (gatalima a) manga
galbek na su minudsad sa manga niyat))**, Sya sa kaped a riwayat na: **((Su
manga galbek na (yabu gatalima lun na su) minudsad sa manga niyat))**: Ya
ustu na su duwa banan a lapal na langun pakatutulu sa *alhasr*
(kapedtumpung).

---

(1) Ya pidtalu ni Alhafidh ibn Hajar –rahimahullah- : Naupakat si Abdurrahman bin Mahdi, nandu si Shafi-
ie,- sya sa napanudtul ni Albuwaytie lun-, nandu si Ahmad, nandu si ibn almadeenie, nandu si Abu daud,
nandu si Attirmidhie, nandu si Addaraqutnie, nandu si Hamzah Alkinanie, sa saben-sabenal – na su hadith
ni Omar banan- na : ika telu-bad nu agama Islam. Su kaped kanilan na yanilan pidtalu na: ika pat-bad lun.
Na sya silan mimbida-bida sa kinatantu kanu nasama. (*Alfath*: 1/17)

Saben-sabenal na mimbida-bida silan sa ma'na na kinadtalu nin ﷺ sa:
((Su manga galbek na bagudsad sa manga niyat)):

Kadakelan kanu nangauli a manga ulama na yanilan kadtalu na yanin ma'na na: yabu manga galbek a pakatidtu, atawaka gapakayan, atawaka gatalima, na su minudsad sa manga niyat. Sabap luba, na ya murad sa manga galbek syaba na: su manga galbekan nu agama a pakanasisita sa niyat.

Ya menem kadtalu nu kaped: Dikena maytu, ka ya murad sa manga galbekan banya na langkum den, dala matantu sa galbekan nu agama bu. Sabap luba: na ya nadtalu a ma'na nu kinadtalu nin na: Su manga galbek na yalun kanggula na bagudsad sa manga niyat.

Gapakayan bun a ya mangguma'an na kinadtalu nin ﷺ sa: **((Su manga galbek na bagudsad sa manga niyat))** na: Su manga galbek a pakaustu atawaka dili, nandu su gangatalima atawaka dili, nandu su gabalasan lun atawaka dili, na bagudsad sa manga niyat.

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Nandu yabu man pembalasan ku taw kanu (galbekin) na su nganin a nangguniyatin))**:

Na pasampay nin inan sa saben-sabenal na dala mapaluli nu taw ebpun kanu galbekanin ya tabya na endaw i nangguniyatanin lun, umengka mapya su niyatin, na yanin bun mapaluli na mapya, nandu umengka mawag menem su niyatin, na yanin bun mapaluli na mawag.

Su (*Anniyyah*⁽¹⁾) - siya kanu bityala nu manga ulama - na duwa timan i ma'na nin:

Ika-isa lun na: Yanin ma'na na su kapadsenggaya kanu manga simba, mana upama nu kapadsenggaya kanu sambayang a Dhuhr ebpun kanu sambayang a Asr, nandu kapadsenggaya kanu kabpuwasa kanu Ramadhan ebpun ka manga puwasa a salakaw lun. Atawaka: kapadsenggaya kanu

---

(1) Su (*Anniyyah*) na basa arab a kinandut ebpun sa (*Annawa*), na namba na sya nakabetad sa didalem na unga na kayu, nandu dikena inisugo nu agama su kauntul lun sa mapayag sya kanu naupakatan u manga imam a pat-kataw, ya tabya na syabu kani imam Shafi-ie sya bu sa kapedsembayang. Mana su linabit ni ibn Almuqri' ebpun salkanin sya kanu kitabin a ((Mu'ajam)), nakabpun kani ibn Khuzaymah, ebpun kani Arrabi'e, ebpun kani Shafi-ie, Ugayd na dala intu daleel nin, na ya pinggalbek nu manga salaf na su dili kapayag kanu niyat. (*Shaykh Abdulaziz Atturayfie*).

manga simba ebpun kanu manga adat, mana upama nu kapadsenggaya kanu kabpaygu nu taw a gyunub ebpun kanu kabpaygu sa yabu kahanda lun na papegkatenggaw bu atawa ka asal bu pakapamelimpiyu.

Ika-duwa na: Yanin ma'na na kapadsenggaya kanu kahanda kanu galbek, ngintu talanged bu a kanu Allah, atawaka talanged kanu salakaw lun, atawaka natumpukan su Allah na salakaw lun? Na nyaba a niyat i katatapan a pimbityala nu manga salaf, nandu madakel bun i kinalabit lun sa Qur-an, sa dikena bu lapal a *Anniyyah* i nausal; ka manga lapal a salakaw ugayd na makadsulagida nin sa ma'na.

Nandu tidtu bun i kadakel a kinalabit lun sya sa hadith nandu kadtalu nu manga salaf.

Mana su nalabit sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Sa'ad bin Abi Waqqas, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Sabensabenal na dala enggastun nengka a tamuk sa yanengka kahanda kanu entuba na pananangul kanu Allah ya tabya na pembalasan ka kanu entuba, apya pan su sasungit bu a makapakan nengka kani kaluma nengka!))**⁽¹⁾.

Nandu nakabpun kani Zubayd Alyamie, yanin pidtalu: ((Saki na kalilinyan ku abenal i maaden salaki su niyat a pananangul kanu Allah sya kanu langun u enggagaisa a penggulan ko, taman sya kanu kapegkan nandu kabaginum!)).

Nandu nakabpun bun salkanin, pidtalu nin: ((Engguniyat ka sya kanu langun u enggaisa a penggulan nengka, taman sa apya kabagidug nengka bu sa puput!)).

Nandu nakabpun kani Sufyan Atthawrie, pidtalu nin: ((Dala ginamutan ku a enggagaisa a lemawan pan i kapasangin kanu kapatidtu ko kanu niyat ko; kagina su niyat na pedsalin-salin!)).

Nandu ya kadtalu ni ibn Al-mubarak: ((Di bu ebpila-pila kanu galbeka a madidu i yalun papegkasla na su niyat, nandu di bu ebpila-pila kanu galbeka a masla i yalun papegkadidu na su niyat!))⁽²⁾

---

(1) Al-Bukhari (2742), Muslim (1628).

(2) Ya kadtalu nu manga aden sabutin: ((Su niyat, na namba i untung nu manga ulama)), Yanin ma'na na: Pembalasan silan kanu manga galbeka, a dili gabalasan su salakaw kanilan, ka dili nilan gatawan pegkuwinta su manga niyat sa mapya sya knu uman i galbek. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

Pidtalun ni Alfudhayl, sa kadtalu nu Allah: ﴿لِيَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ [المالك: ٢] “Endu kanu nin gabatalu u entayn salkanu i labi a mapya i galbek”. Yanin pidtalun: ((Su endaw i paglin lun nandu su pinakagunturu lun)); Pidtalun nin pan: ((Sabeng-sabengal su galbek ka pabila ka mapaglin ugayd na dala makasugat na dili gatalima, nandu upama ka yanin menem kaaden i pakasugat ugayd na dala mapaglin, na dili bun gatalima, taman sa maaden sekanin a: paglin nandu gunturu))! Yanin pidtalun: ((Na ya pidtalun a paglin na: pabila ka yalun kahanda na pananangul sa Allah, nandu ya pidtalun a gunturu na: pabila ka naka-ayun kanu ukit nu nabi ﷺ)). □

- Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((na entayn i yanin kinambakwit na lilini nin kanu Allah nandu kanu sinugo nin, na entuba i benal a mimbakwit lu kanu Allah nandu kanu sinugo nin, na entayn menem i yanin kinambakwit na sabap sa dunya ka asal nin mapaluli atawaka sabap sa babay ka asal nin magkaluma, na yanin bu mapaluli sa kinambakuwitin na su nganin a pimbakwitan nin))**:

Guna labita nu rasulullah ﷺ i sabeng-sabengal su manga galbekan na sya pegkuwintan kanu manga niyat lun, nandu sabeng-sabengal na yabu umon u penggalbek kanu galbekanin na su endaw i pingguniyatin, magidsan i mapya atawaka mawag; na linemabit menem sa upaman nu galbekan, a sawalu bu i buntalin, ugayd na embidaya i unga nin ka aden nakatidtu nandu aden dala, sabap sa kanu kinambidaya nu niyat lun; sa makamana-mana nin pidtalun i: Su kaped a manga galbekan na manden ba i atulan nin!

Ka entayn i mimbakuwit lu kanu dalpa nu agama Islam sa lilini nin intu kanu Allah nandu kanu sinugo nin; na su entuba i tidtu a mimbakuwit lu kanu Allah nandu kanu sinugo nin, na nasasangan den intuba a kapulu na ebpangkatan nandu badtugan!

Tembu, yanin den pimbalinganan lemabit sya ku *Jawab asshart* na su lapal nin bun, kagina su kasampay kanu nganin a pingguniyatin kanu

kinambakuwitin, na entuden ba i tidtu a pedtinggapasen nu taw sa dunya-akhirat⁽¹⁾.

Nandu entayn menem i yanin kinambakuwit na sabap bu sa tuntutin ku uyag-uyag sa dunya, atawaka sabap bu sa babay; na yanin bu mapaluli sa kinambakuwitin na su nganin a pimbakwitan nin!

Na su kinadtalu nin sa: **((na su nganin a pimbakwitan nin))** na: yanin pakatutulu na su kapagisu nandu kadala na alaga nu pedtuntuten nin antu a uyag-uyag sa dunya; kagina dala nin labita ﷺ ebpaluman su lapal nu pedtuntuten nin!

Nandu napayag i saben-sabenal na su tudtulan a kinambakwit ni Umm Qays, na entuba i sabapan u kinadtalu nu nabi Muhammad ﷺ sa: **((na entayn menem i yanin kinambakwit na sabap sa dunya ka asal nin mapaluli atawa ka sabap sa babay ka asal nin magkaluma))**, Namba i nalabit nu kadakelan ku nangawli a manga ulama, ugayd na dala nailay nami lun a sanad a *saheeh* makipantag kanu namba tudtulan, wAllahu a'lam!⁽²⁾.

Na su langun u manga galbekan na makalagid bun sa kapembakwit kanu nyaba a bityala; su katidtu nin nandu su kabinasa nin na bagunut-unut kanu niyat lun -mana upaman u kanjihad, nandu kapanihadji, nandu salakaw lun pan-.

Napanudtul sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Abu Musa Al-ash'arie رضي الله عنه, saben-sabenal su isa a mama a tagadalem, na nakatingguma lu kanu nabi ﷺ; sa yanin pidtalu: Oh rasulullah; su mama a yanin kapembunuwa na endu sekanin makangganimah, nandu su mama a yanin kapembunuwa na endu mapamadtug⁽³⁾, nandu su mama a yanin kapembunuwa na endu

---

(1) Su katagak nu pusung kanu kepit nandu manga pamikiran a tading, na yapan labi i kasla nin kumin sa kambakwitin kanu mangawag a dalpa, kagina su ikaduwa banya na yalun bu kinasugo na endu masampay su ika-isa anan. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

(2) Sabutan, i saben-sabenal su namba a tudtulan na napanudtul sa yanin sanad na saheeh –sya kani Saeed bin Mansor-, ugayd na dala malabit lun i ya sabapan a kinalabit kanu hadith a: **((Yabu man (gatalima a) manga galbek))** na nyaba a tudtulan, ((Kitab ni ibn Hajar a *Fath Albari* 1/16)). Sabap santu na ya bu inungkir nu mu-allif na su kaaden u tudtulan anan sa namba i sabapan u kinadtalu sa nan a hadith, dikena yanin inungkir su kabenal u nan a tudtulan!

(3) Endu mapamadtug: ya maytu na endu malabit nu manga taw i mawalaw bun sekanin.

gailay i aden bun pangkatanin; na entayn kanilan i (pembunuwa) sa lalan ku Allah? Na ya pidtalu nu rasulullah ﷺ: **((Entayn i yanin kinambunuwa na endu maaden su kadtalu nu Allah sa ya makatibambaw; na entuba i (mimbunuwa sa) lalan kanu Allah))**⁽¹⁾.

Nandu napanudtul bun ni Muslim⁽²⁾, sa hadith ni Abu Hurayrah ﷺ, nakineg ko su rasulullah ﷺ a pedtalun nin: **((Yaden pagan-paganayan a manga taw a pegkukumen lu sa gay a mawli, na su mama a nashaheed, na itingguma sekanin, nandu inipapangimbenal salkanin su manga limu lun, na pinangimbenal nin. Na ya edtalun nu Allah: Na ngin i pinakaidan nengka lun? Yanin edtalun: Mimbunuwa aku sa lalan salka taman sa nashaheed aku. Ya edtalun nu Allah: Malbut ka, ugayd na ya nengka kinambunuwa na endu madtalu i: seka na mawalaw. Na saben-sabenal na nadtalu den intu. Entupan ka isugo nu Allah i guyuden sekanin sya sa benengin; taman sa idtug den lu sa naraka! Nandu su mama a nangagi sa ilmu taman sa inipamandu nin su napangagiyan nin nandu nakabatya sa Qur-an, na itingguma sekanin, nandu inipapangimbenal salkanin su manga limu lun, na pinangimbenal nin. Na ya edtalun nu Allah: Na ngin i pinakaidan nengka lun? Yanin edtalun: Pinangagiyan ko su ilmu taman sa inipamandu ko, nandu binatang ko su Qur-an sa pananangul salka. Ya edtalun nu Allah: Malbut ka, ugayd na ya nengka kinapangagi na endu madtalu i: seka na *alim* (migkataw). Nandu ya nengka kinabatya sa Qur-an na endu madtalu i: seka na *Qari* (pababatya). Na saben-sabenal na nadtalu den intu. Entupan ka isugu nu Allah i guyuden sekanin sya sa benengin; taman sa idtug den lu sa naraka! Nandu su mama a pinakalwag nu Allah i kabaguyagin ka inenggan nin sa edtibalangan nu manga tamuk, na itingguma sekanin, nandu inipapangimbenal salkanin su manga limu lun, na pinangimbenal nin. Na ya edtalun nu Allah: Na ngin i pinakaidan nengka lun? Yanin edtalun: Dala ukit a kalilinyan nengka a enggastuwan yatabya na pinggastuwan ko sa pananangul salka. Ya edtalun nu Allah: Malbut ka, ugayd na ya nengka kinanggula santu na endu madtalu i: seka na lawan i kalimu nin. Na saben-sabenal na nadtalu den intu. Entupan ka**

---

(1) Albukharie (2655), Muslim (1904).

(2) Hadith a ika (1905).

isugu nu Allah i guyuden sekanin sya sa benengin; taman sa idtug den lu sa naraka!

Nandu saben-sabenal na nalabit i kawagan (kasiksan) nu entayn i banuntut sa ilmu a yanin kahanda na dikena pananangul sa Allah; mana su napanudtul ni imam Ahmad, Abu Daud nandu ibn Mājjah, a hadith ni Abu Hurayrah رضي الله عنه, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Entayn i nanuntut sa ilmu, a su entu a ilmu na yabu kabanuntut lun na pananangul sa Allah, sa dala kabanuntutin lun yatabya na endu bu sekanin makapaluli kanu manga parahayasan u dunya, na dala den abenal kabaw nin kanu baw nu surga lu sa gay a mawli))**⁽¹⁾.

Nandu napanudtul pan ni Attirmidhie, a hadith ni Ka'ab bin Malik, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Entayn i tinemuntut sa ilmu, sa yanin kinapanuntut lun na endu nin bu makabpalwa su manga taw a paydu i akal, atawaka endu nin bu makadtigi su manga ulama, atawaka endu sekanin makilala nu manga taw, na iludep sekanin nu Allah sa naraka))**⁽²⁾.

Nandu nalabit bun su kawagan nu entayn i penggalbek sa galbekan a pananangul ku salakaw ku Allah; mana su napanudtul ni imam Ahmad, a hadith ni Ubay bin Ka'ab, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Isampay nengka kanu nyaba a ummat su tudtulan a mapya, su kagkapulo nu pangkatan, su katibambaw, su kalapat nu agama, su kataban, su kakamal nilan sya kanu lupa, na entayn i enggalbek kanilan sa galbekan a atag bu sa akhirat sa yanin kapenggalbek lun na atag sa dunya, na dala lekanin a umun lusa gay a mawli))**⁽³⁾.

Na sabuti ka i; saben-sabenal su manga galbekan a pananangul kanu salakaw sa Allah, na aden edtibalangan nin:

---

(1) Ahmad (2/338), Abu Daud (3664), ibn Mājjah (252), *saheeh* sya kani ibn Hibban (1/279), nandu kani Alhākim (1/85). Pidtalu ni Al-iraqie -sya sa kina-*takhreej* nin sa kitab a *((Al-ihya))* (1/178): ((Su isnad nin na *saheeh*)), na mambun ba i pidtalu ni Albanie -rahimahullah-, sya sa kina-*ta'leeq* nin sa kitab a *((Almishkat))* (1/78).

(2) Attirmidhie (2654), Alhākim (1/86), dha'eef i sanadin.

(3) Ahmad (5/134), Alhākim (1/86), *saheeh* sya kani ibn hibban (405), nandu kani Alhākim (4/311), nandu sya kani Albanie sa kitab a *((Saheeh Aljami'e))* (2825).

Aden antu; na paglin a kababagilay-ilay bu; ya maytu na yalun bu kahanda na endu bu mailay nu manga taw, ka endu (aden masampay nin a) kadudunyay; mana upama na ula-ula nu manga munafiq sya ku kapedsambayangilan. Na mamba a galbek, na kadlagan abenal i kanggula lun nu mu'min, sya kanu sambayang nandu puwasa nin. Ugayd na aden antu na makambuwat bun salkanin sya sa kaenggay nin sa zakat, sya ku kapanihadji nin, nandu salakaw pan san a manga galbekan a mapayag, atawaka manga galbekan a makangguna kanu salakaw, kagina su kapag-ikhlas kanu manga maytuba a galbekan na tidtu a malegen.

Na su namba a galbekan, na dili den enduwa-duwa lun su taw a muslim sa batal intu, nandu su taw a penggula lun na patut lun den su lipunget nandu siksa nu Allah.

Aden antu menem; na su galbek antu na pananangul bun sa Allah, ugayd na gasimbulan u kapapamagilay-ilay: na amengka iganat pan sa kinaledsu lun na nasimbulan den na kapapamagilay-ilay; na su manga *nusuus* a *saheeh* na yanin pakatutulu na batal bun intu nandu nabaluba a galbek:

Nandu sya sa Saheeh Muslim⁽¹⁾, nakabpun kani Abu hurayrah , nakabpun kanu nabi , yanin pidtal: **((Pidtal nu Allah a Mahasutti a Mapulu: Saki den ba i dili pakanasisita sa tumpuk nu bamedtumpuk, entayn i enggalbek sa galbek a itumpukin su salakaw salaki kanu entuba, na padtadayan ko sekanin nandu su initumpukin))**.

Nandu napanudtul ni imam Ahmad nandu Attirmidhie nandu ibn Mājah, a hadith ni Abu saeed bin Abi fudhalah -isa sekanin a sahabat-, yanin pidtal: Pidtal nu rasulullah : **((Amengka ka limuden den nu Allah su nangauna nandu su nangawli, kanu gay a dala den penduwa-duwan lun, na mananawag den su bananawag: Entayn i taw sinemakutu sya kanu galbek a pinggalbekin a pananangul kanu Allah, na lu nin tuntuten su pahala nin kanu salakaw kanu Allah, kagina su Allah na dikena nin nasisita su sakutu nu bamedsakutu))⁽²⁾.**

---

(1) Hadith a ika (2985).

(2) Ahmad (3/466), Attirmidhie (3154) –sa yanin pidtal: ((*hasan ghareeb*))-, sya kani Albanie na hadith a *hasan* i langun a naukitanin a sanad. Ilay ka i: ((*Saheeh Aljami'e*)) (482).

Na amay menem ka yanin kinabpun kanu galbek na ikhlas kanu Allah, mawli santu na nakabalundug bu salkanin i kapapamagila-ilay: na upama ka sinemagad bu kanu pagitungin, nandu nagaga nin bun melen; na dili bun gagkaydan su galbekin antu, sya kanu kadtalu nu langun u manga ulama.

Na amay menem ka pinandaya nin; na ngintu gabaluba su galbekin, atawa ka dili, ka pembalasan bun sekanin kanu paganayan a nangguniyatin? Syaba na mimbida-bida su manga ulama a manga salaf; Nalabit inyaba ni imam Ahmad nandu si ibn Jareer. Na ya nilan linamigan a kadtalu na saben-sabenal na dili bun gabinasa nu entu su galbekin; nandu pembalasan sekanin kanu paganayan antu a niyatin.

Nandu nalabit bun ni ibn Jareer i: Su namba a kinambida-bida na sya bu kanu galbekan a dili mapakay a embaden: mana upaman nu sambayang, puwasa, nandu kapanihadji. Pantag menem kanu galbekan a mapakay a embad-baden: mana upama nu kabatya sa Qur-an, nandu su katadem kanu Allah, nandu kanggastu sa tamuk, nandu kapayapat kanu ilmu, na su manga maytuba na gatebped su pahala nin sabap kanu kinabalundug nu kab-riya nin, nandu nasisita na mabagu nin su niyatin⁽¹⁾.

Na amay menem ka yanin kinanggalbek kanu galbek na ikhlas, mawli santu na labiten sekanin nu manga taw sa mapya sabap kanu entu a nanggalbekin, taman sa nasuwat sekanin kanu entu a inenggay nu Allah salkanin a kalbihan nandu limu, nandu napya i ginawa nin sabap kanu entuba; na dili bun i entu pakagkayd salkanin. Namba i sabap a kinalabit kanu hadith ni Abu Dharr, nakabpun kanu nabi ﷺ, saben-sabenal na inidsan sekanin makipantag kanu mama a penggalbek sa galbekan a mapya sa pananangul kanu Allah, taman sa pamedtan sekanin u manga taw kanu entuba; yanin pidtalu: **((Entuba i ipedtatangguna a kamapyanan kanu taw a mu'min))**. Napanudtul ni Muslim⁽²⁾.

Na santanubu padtamanen su kambityala tanu makipantag kanu kapagikhlis nandu kapapamagilay-ilay; ka nasasangan den inan.

---

(1) Gatebped su pahala sa endaw den i kasalin nu niyat, nandu gabalasan sekanin lu kanu nauna a niyatin, mana su kambalay sa manga masjid nandu manga ospital nandu su manga madrasa nandu salakaw lun. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

(2) Hadith a ika (2642)

Na yanin katimbelan na; migkapy-pya su kinadtalu ni Sahl bin Abdillah: ((Dala enggagaisa a labi i kalegen nin kanu ginawa a makalawan ku kapagikhlis; kagina dili nin intu gagkiyug-kiyugan))!.

Nandu ya kadtalu ni Yusof bin Alhusain Arrazie: ((Yaden malgen salangun a enggagaisa sya sa dunya na: kapagikhlis! ka di kabu belagid i kabanamal ko sa kaawa nu kab-riya sya ku pusung ko, (ka uman ku makapatidtu na) embuwat menem sya kanu pusung ko sa salakaw den i palasin)).

Nandu ya pidtalu ni ibn Uyaynah: ((Kaped kanu manga du'a ni Mutarrif bin Abdillah: Oh Allah bangeni aku sa ampun salka, kanu ngani-nganin a pidtawbatan kuden salka ya mawli na pimbalinganan kupon enggula, nandu bangeni aku salka sa ampun kanu ngani-nganin a inipatud ko kanu ginawa ko i kanggalbek ko lun a simba salka ya mawli na dala kubon i entuba makatuman, nandu bangeni ako salka sa ampun kanu ngani-nganin a yakuden inantap na yaku kahanda lun na pananangul salka; dikena besen ka nasimbunan su pamusungan ko na salakaw a seka bun i labi a mataw lun!))⁽¹⁾.

---

(1) Aden napanudtul a mamba i ma'na nin a hadith, nakabpun kani Ma'qil bin Yasar, yanin pidtalu: Inangayan nami kani Abu bakr Assiddeeq su Nabi ﷺ, na yanin pidtalu: **((Oh Abu bakr, su kapanakutu na yapan labi i kasulen nin salkanu ebpun kanu lapenet u puliga))**, na ya pidtalu ni Abu bakr: Yabuman guna sakutu na su entayn i namaluy sa tagapeda nu Allah a pedsimban? Ya pidtalu nu nabi ﷺ: **((Ibet kanu kadnan a sekanin i pegkiyug-kiyug salaki, saben-sabenal na su kapanakutu na yapan labi a masulen ebpun kanu lapenet u puliga, ngintu tutulun ku seka sa enggagaisa a pabila ka edtalun nengka na mapukas salka su paydu nandu madakel nin? Yanin pidtalu: ((Edtalu ka i: *Allahumma inni a'udhu bika an ushrika bika wa ana a'alam, wa astaghfiruka lima la a'alam* (Oh kadnan ko, saki na belindung aku salka sa makasakutu aku salka sa ula-ula a gatawan ko, nandu bangeni aku salka sa ampun kanu kasukutu ku sa ula-ula diku katawan)))**. Napanudtul ni Albukharie sya sa ((Al-adab almufrad))(716), na namba na saheeh.

Hadith a ika-duwa

۱- عن عُمرُ بنِ الخطابِ رضي الله عنه قال:

بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ النَّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتُحَاجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا»، قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ، وَيُصَدِّقُهُ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ، قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ حَيْرِهِ وَشَرِّهِ»، قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ: «مَا أَلْمَسْتُكَ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ» قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ أَمَارَتِهَا، قَالَ: «أَنْ تَلِدَ الْأُمَّةَ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ»، قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟» قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جَبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ».

رَوَاهُ مُسْلِمٌ

2- Nakabpun kani Omar bin Alkhattab رضي الله عنه, Yanin pidtalu:

Aden kutika a bagagayan kami lu kanu Rasulullah صلى الله عليه وسلم kanu isa a gay, na nakatekaw demun nakasimbuwang salkami su isa a mama, a lawan i kaputi nu balegkasin, nandu subla i kaitem nu bukin, sa dala benal gailay kanu buntalin i sekanin na linemalakaw, nandu dala demun mataw lun salkami apya sakataw, taman sa minayan lu kanu Rasulullah صلى الله عليه وسلم, na pinadtumbuka nin su duwa aleb nin kanu duwa aleb nu Rasulullah, nandu inibetad nin su duwa a lima nin kanu duwa a bubon nin. Nandu yanin pidtalu: Oh Muhammad, embityala ka salaki i makipantag kanu agama

Islam, na ya pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Su islam na su kadsaksi nengka sa dala patut a pedsimban yatabya na sekanin a Allah, nandu saben-sabenal si Muhammad na sinugo sekanin nu Allah, nandu katindeg nengka kanu sambayang, nandu kaenggay nengka kanu zakat, nandu kabpuwasa nengka kanu ulan-ulan nu Ramadhan, nandu kapanihadji nengka lu kanu walay nu Allah sa umayngka makagaga ka gemastu sa kaangay nengka lun))**. Ya pidtalu nu mama antu na: Benal ka. Ya nadtalu (ni Omar): Na nagayp kami salkanin, ka bagidsan nin su Rasulullah, ya mawli na bangimbenalen nin bun!. Ya pidtalu (nu mama): Na embityala ka salaki ngin i pidtalu a palityala (*Al-iman*)?. Ya pidtalu nu Rasulullah: **((Na su kapalityala nengka kanu Allah, kanu manga malaykatin, kanu manga kitabin, kanu manga sinugo nin, kanu gay a mawli, nandu kapalityala nengka kanu inukol nu Allah magidsan i mapya nandu mawag))**. Ya pidtalu (nu mama): Benal ka. Ya pidtalu (nu mama): Na embityala ka salaki i pidtalu a kabpipya (*Al-ihsan*)? Ya pidtalu nu Rasulullah na: **((Su kasimba nengka kanu Allah sa makamana-mana nengka demun sekanin gailay, ka apya di nengka sekanin gailay kanu kapedsimba nengka lun na sabena-benal salkanin na gailay kanin))**. Yanin pidtalu: Benal ka. Ya pidtalu (nu mama na): Embityala ka salaki i makipantag kanu kabangkit sa dunya?. Ya pidtalu nu Rasulullah na: **((Pagidsan bun i kataw lun nu bagidsa nandu su bagidsan))**. Ya pidtalu (nu mama): Edtalu ka salaki ngin i manga tanda nin (mangagan den mabangkit su dunya)? Ya pidtalu nu Rasulullah na: **((Amengka yaden mambata nu babay na su pakamilik lun, nandu pabila ka mailay nengka den su manga taw a manga midtataplak nandu manga kawas-kawas nandu su manga miskinan abenal ka yanilan bu galbekan paganay na kapedtuganul bu sa kambing sa editigi den silan sa kalambeg na manga walay))**. Ya pidtalu ni Omar: Ya mawli santu na ginemanat su mama, na saki mambu (si omar) na matag pila gay na dala ku katawi entayn i entuba mama. Ulyanin na ya pidtalu nu Rasulullah ﷺ salaki: **((Oh Omar, katawan nengka i entuba bangingidsa?))** Yaku pidtalu: Su Allah nandu su sinugo nin bu i mataw lun. Yanin pidtalu: **((Entuba si Jibreel, nakatingguma salkanu ka endu kanunin mapamandu kanu agama nu))**.

Napanudtul ni Muslim.

🔗 Usayan 🔗

Nyaba a hadith na nabpuluwan ni Muslim i kinapanudtul nin lun, ka dala mapanudtul ni Albukharie, ugayd na napanudtul nilan duwa sya kanu kitab nilan a Saheeh sa yanin naukitan na si Abu hurayrah رضي الله عنه⁽¹⁾.

Na namba na subla i kasla nin a hadith, ka galangkumin su langun u bagusayan sa agama Islam, entuba ya pidtalu nu Rasulullah صلى الله عليه وسلم sya kanu kapupusan u namba a hadith na: **((Entuba si Jibreel, nakatingguma salkanu ka endu kanunin mapamandu kanu agama nu))**⁽²⁾, ka ulyanan u kinausay nin kanu pangkatan u Islam, pangkatan u kapalitayala, endu pangkatan u kabpipya, na binedtuwanin su langun u entuba sa agama.

Pantag sa Islam a pidtalu na: saben-sabenal na inipayag nu Rasulullah صلى الله عليه وسلم sa: sekanin su manga galbekan u lawas a mapayag, magidsan i kadtalu nandu galbek, na yaden paganayan kanu entuba na: Su kadsaksi sa dala patut a pedsimban yatabya na sekanin bu a Allah, nandu saben-sabenal su Rasulullah na sinugo sekanin nu Allah, na namba na galbekan u dila. Entupan ka su katindeg kanu sambayang, nandu kanggay sa kanu zakat, nandu kabpuwasa kanu Ramdhan, nandu kapanihadji lu kanu walay nu Allah, sa entayn i makagaga enggastu sa sungu-muli.

Na entuba na nambad-bad su kapenggalbek lun, sa aden antu na ya gausal na lawas: mana su sambayang nandu puwasa. Nandu galbekan a ya gausal lun na tamuk: mana su kaenggay kanu zakat. Nandu galbekan a gadtumpukan penggalbek nu lawas nandu tamuk: mana su kapanihadji nu entayn i mawatan i dalpa nin sa Makkah.

Na yanin bu man linabit sa namba hadith na su manga kaasalan u agama Islam, a luba gambalay su agama Islam, na makatingguma bun i kadsinantal kanu namba sya kanu hadith ni ibn Omar (رضي الله عنهما) a: **((Pimbalay su**

---

(1) ugayd na embidaya i lapal na kinapanudtul nilan lun.

(2)Yalun gakuwa a guna, na gapakay a pebbalas-palas su mama nandu ilinganin su buntal nu salakaw salkanin, asal a aden balapantagin nandu pangagi, nandu asal a aden gakuwa lun a kapyanan, a entububa i sabapan u kasampay lun. (Shaykh Abdulaziz atturayfie).

agama Islam sa lima timan i tumidengin)) lukanu nabetadanin antu insha Allah⁽¹⁾.

• **Makipantag menem sa pidtalu a kapalitiyala na:** Saben-sabenal na inipayag nu nabi ﷺ -sya kanu nyaba hadith- sa: Ya maytu na su manga paninindegan atawa ka manga kepit a masulen, sa yanin pidtalu: **((Na su kapalitiyala nengka kanu Allah, kanu manga malaykatin, kanu manga kitabin, kanu manga sinugo nin, kanu gay a mawli, nandu kapalitiyala nengka kanu inukol nu Allah magidsan i mapya nandu mawag))**. Nandu saben-sabenal na linabit nu Allah sya sa Qur-an, su lima-timan banan a kaasalan nu kapalitiyala, sa pidsampila nin nalabit, yanin upaman na su kadtalu nu Allah:

﴿ءَاَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَاَمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَأَنْفَرِقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ﴾ [البقرة: ٢٨٥]

“Nalityala su Rasulullah kanu ngani-nganin a initulun salkanin u kadnan nin nandu su bamalityala kanu Allah, sa langun nilan na nalityala kanu Allah nandu (aden manga) malaykatin nandu (aden manga) kitabin nandu (aden manga) sinugo nin, sa dili nami papembibidayan i (palityalan nami kanu) manga sinugo nin, nandu yanilan pedtalun na nakineg nami nandu pinalityalan nami, na bangeni kami sa ampun salka kadnan nami nandu san kami bun salka pedtaman”. Nandu yanin pan pidtalu:

﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾ [البقرة: ١٧٧]

“Ugayd na ya man pidtalu a mapya na entayn i malityala kanu Allah nandu gay a mawli nandu kanu malaykat nandu kanu manga kitab nandu kanu manga nabi”. Nandu yanin pan pidtalu:

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَيَأْتُونَ هُم بِتُؤْتُونَ﴾ [البقرة: ٣ - ٤]

“Su silan a bamalityala kanu manga inisulen (ghayb), nandu ipedtindeg nilan su sambayang nandu su ngani-nganin a iniridzki nami kanilan na

(1) Ya maytu na su ika-tlu a hadith kanu nyaba a kitab.

penggastun nilan ﴿ Nandu su silan a bamalityala kanu ngani-nganin a initulon salka nandu su initulon kanu nangauna salka nandu su gay a mawli na tidtu a nakenal nilan”.

Na su kapalityala kanu manga sinugo: na yaden patut lun na kalagkes malityala kanu langun u napanudtul nilan: mana su manga malaykat, manga nabi, manga kitab, su kambuwat lusa gay a mawli, su ukulan, nandu salakaw pan a manga edsyap-syapan u napamanudtul nilan, mana su manga sipat nu Allah, nandu su manga sipat nu gay a mawli: a mana upaman u timbangan (u galbekan lusa gay a mawli), nandu su titayan (sya kanu tiyan u naraka), nandu su surga, nandu su naraka.

Nandu inilagkes bun kanu kapalityala i: kapalityala kanu ukulan - magidsan i mapya nandu malat-. Ka sabap bu kanu nyaba a bityala, na pinanudtul ni ibn Omar su nyaba a hadith, sa nyaba i pidtindegan nin kanu entayn i mungkir kanu ukulan, sa yanin edtalun na langun u ganggula na pakabagu demun matag -sa ya maytu na inukul nu Allah-, nandu pidtaluan ni ibn Omar ﷺ silan sa kadtalu a mapasang, nandu mibpukas sekanin ebpun kanu entayn i maytuba i katigan nin, nandu pidtalun nin kanilan i saben-sabenal na dili gatalima salkanilan su manga galbekan nilan u dili silan malityala kanu ukulan!

Upama ka aden edtalun sa: Su nabi ﷺ na pinambidaya nin kanu nyaba a hadith su Islam nandu Iman, nandu binaluy nin sa: su langun u manga galbekan na sya galusud kanu Islam, dikena sya galusud kanu Iman. Ugayd na su manga salaf na inungkir nilan abenal su entayn i mapaliyu sa kanu manga galbekan sya kanu Iman, sa tidtu-tidtu a kina-ungkir?

Yanin sumpat na: Benal i entuba nalabit nengka, ka yaden pakatutulu sa su manga galbekan na pakaludep bun sya kanu pidtalun a Iman na: su kadtalu nu Allah:

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢٩﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٠﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ﴿﴾ [الأنفال: ٢ - ٤]

“Yabuman tidtu-tidtu a balityala kanu Allah na su silan a entu a pabila ka labiten su Allah na egkelep su pamusungan nilan nandu pabila ka batyan kanilan su manga ayatan nin na edsisingguman su manga palityala nilan

nandu lubu silan pedsalig pedtawakal kanu Allah ﷻ Su silan bantu na ipedtindeg nilan su sambayang nandu ibagenggay nilan su zakat nandu su ngani-nganin a iperidzki nami kanilan na penggastun nilan ﷻ Na silan bantu i benal a bamalityala". Endu sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani ibn Abbas (رضي الله عنهما), Saben-sabenal su nabi ﷺ na yanin pidtalu kanu namakauma sa lkanin a tupu na *bani* Abd Alqays: **((Pedsugon ku sekanu sa pat-timan: kapalityala kanu Allah, na ngintu katawan nu i pidtalu a kapalityala kanu Allah? Su kadsaksi sa dala patut a pedsimban yatabya na sekanin bu a Allah, nandu katindeg kanu sambayang, nandu ka-enggay sa zakat, nandu kabpuwasa kanu Ramadhan, nandu makaenggay nu su ika lima-bad nu *ganimah*))**⁽¹⁾.

Na ya ukit a kapapagayun kanu namba a manga ayatan nandu hadith, sa kanu hadith ni Jibreel makipantag kanu Islam nandu Iman, nandu su kinapadsenggaya nu nabi ﷺ, ka inipaludepin su manga galbekan sa sya bu kanu ingala nu Islam, dikena sya sa ingala nu Iman, na sya gapayag kanu isa a tumideng (kaasalan), ya maytu na: Aden manga ingala (kadtalu) a madakel i galangkumin a manga ma'na upama ka padtebun nengka i kabedtu nengka lun. Na upama menem ka ya nengka lun kabedtu na aden ipadtagapeda nengka lun, na yanin bu mangguma'na na su kaped bu kanu manga ma'na nin a gasakupin. Ka ya menem pakatutulu nu inipadtagapeda nengka lun a ingala (kadtalu) na su salakaw a mananga ma'na nin. Ya upama a namba na: *Faqeer* nandu *Miskeen*. Pabila ka padtebun i kabedtu sa uman i isa kanu duwa banan, na galangkumin su langun pan a manga taw a pakanasisita. Na pabila menem ka makadtagapeda silan duwa (sya ku kadtalu), na uman i isa na salakaw i pakatutulu nin a embalangan nu manga taw a pakanasisita.

Na mambun ba i Islam nandu Iman, pabila ka padtebun i kabedtu kanu uman i isa lun, na makanduludepa bun su uman i isa lun, na pabila menem ka padtagapedan i kabedtu lun, na uman i isa lun na salakaw i pakatutulu nin a ma'na.

---

(1) Albukharie (523), Muslim (17).

Na sabap kanu namba, na napayag su kasabenalan u pidtalu a Iman nandu Islam, sa ya edtalun na: pabila ka padtebun su uman i isa kanu Islam nandu iman sa kabedtu lun, na -dala bun embidayan nilan-, na pabila menem ka padtagapedan i kabedtu lun, na aden embidayan nilan duwa. ⁽¹⁾

- Su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sya sa kinatafsir nin sa pidtalu a *Al-ihsan* (kabpipya) sa: **((Su kasimba nengka kanu Allah sa makamana-mana nengka demun sekanin gailay))**:

Na yanin pakatutulu na saben-sabenal su ulipen na patut lun i simban nin su Allah sa mayaba i buntalin, ya maytu na: su manggedam-gedamin su Allah sa masiken gayd salkanin, nandu su Allah na syabun sa kasangulan nin sa makamana-mana nin bun gailay. Ka maytuba na yanin gapagunga, na su kagilek salkanin, nandu kapakasla lun, nandu maytubun a gapagunga nin i: kaungangen sya sa kasimba, nandu kadtinggapas sa endaw taman i magaga sya kanu kabpipya lun nandu katalutup lun.

- Su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: **((ka apya di nengka sekanin gailay kanu kapedsimba nengka lun na sabena-benal salkanin na gailay kanin))**:

Ya nadttalu sa namba na: Namba i sabapan na linabit nin antu a kasimba ku Allah sa makamana-mana sekanin gailay. Kagina su ulipen na guna suguwa sa kandiyaga nin kanu Allah sya kanu kasimba nin lun, nandu kanggeda-gedamin kanu kasupegin salkanin, taman sa makagos sa mana nin den gailay su Allah, na aden antu na kalgenan su ulipenin kanu kasampay nin santu, na mapadtabang sekanin kanu kasampay nin lun: sa yanin ukit na su kapalityala nin sa sabena-benal na su Allah i pakailay salkanin, nandu gailay nin su masulen (a galbekin) nandu su mapayag.

Ya menem kaped a kadtalu na: Dikena maytu sa sabapan inya, ugayd na gulingan sa entayn i malegen salkanin su kasimba nin kanu Allah sa makamana-mana nin demun gailay su Allah, na simban nin su Allah sa yanin sabap na kagina gailay sekanin nu Allah. Na ikamamala nin su kapedtulik nu

---

(1) Nyaba i pinakamasiken (a paka-ustu) kanu langun u nadttalu sa namba a mas-alah, nandu pinakamasiken (a paka-ayun) kanu manga *nusuus* -wAllahu a'alam-. Nalabit inyaba nu mu-allif sya kanu mapya a kitabin a (*Fath Albarie sharh saheeh Albukharie*) (1/120).

Allah salkanin, mana su kadtalu nu kaped: ((Edsanggilay ka i mabaluy nengka su Allah sa yaden pinakamababa i alaga nin a pedtulik salka!)).

Nandu ya kadtalu nu kaped: ((Ikagilek nengka su Allah sabap kanu nganin a magaga nin enggula salka, nandu ikamamala nengka sekanin sabap kanu kasupegin salka!)).

Ya kadtalu nu kaped kanu manga babay a aden sabutin ebpun kanu manga salaf: ((Entayn i enggalbek sa simba kanu Allah, sa mana nin gailay su Allah, na entuba i taw a tidtu a mataw. Na entayn menem i enggalbek sa simba kanu Allah, sa yanin kenal na gailay sekanin nu Allah, na entuba i taw a tidtu a ikhlas)). Nambumba su duwa a pangkatan a nauna den i kinalabit lun:

Ika-isa lun na: Su pangkatan nu kapag-ikhlas, ya maytu na: su kanggalbek nu ulipen sa yanin penggiginawan na pedtulikan nu Allah sekanin, nandu gailay nin sekanin, nandu masupeg sekanin kanu Allah. Na pabila ka manggiginawa nu ulipen i maytuba sya kanu galbekin, nandu enggalbek sekanin sabap kanu entuba, na sekanin na tidtu a ikhlas kanu Allah. Kagina su kapenggiginawa nin bantu na entuba i pakaungen salkanin sa makandedelengi pan sa salakaw kanu Allah, nandu makagkahanda pan sa kanggalbek sa salakaw salkanin.

Ika-duwa: Su pangkatan a mana nengka gailay su Allah, ya maytu na: su kanggalbek nu ulipen sa yanin penggiginawan na gailay nin su Allah sya kanu pamusungan nin, ya maytu na semigay su pusungin sabap ku palityala kanu Allah, nandu katindep nu kakenalin kanu ngin a pegkenalen, taman sa gabaluy su masulen sa mana nin demun gailay sa mata-mata!

Na namba i kasabenalan nu pangkatan a *Al-ihsan* (kabpipya), a nalabit sya kanu nyaba hadith ni Jibreel عليه السلام, nandu aden edsemparan u manga taw kanu nyaba a pangkatan, sa ya gailay na su kabagel nu kabalityala nin.

Nandu tinafsiran u kaped kanu manga ulama su (الْمَثَلُ الْأَعْلَى), a nalabit sya kanu kadtalu nu Allah: [الروم: ٢٧] ﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ “Nandu lekanin su tibambaw a manga sipat sya kanu manga langit nandu lupa” sa mamba i ma’na nin (su pangkatan a mana nengka gailay su Allah). Nandu

mana bun su kadtalu nu Allah: ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ﴾ النور: *“Su Allah i sigay nu manga langit nandu lupa, ya lagid nu sigay nin na mana kulung a aden palitan nin”* ya murad sa ma’na nin na: ((Ya upaman u sigay nin sya ku pamusunan u mu’min)). Mamba i pidtalu ni: Ubay bin Ka’ab, nandu salakaw pan salkanin kanu manga salaf. □

- Su kinadtalu ni Jibreel sa: **((Embityala ka salaki i makipantag kanu kabangkit sa dunya?. Ya pidtalu nu Rasulallah na: Pagidsan bun i kataw lun nu bagidsa nandu su bagidsan))**:

Ya maytu na: Saben-sabenal su sabut nu langun u binaluy kanu katingguma nu gay a bangkit, na pamagidsan! Yanin inamba pakatutulu na saben-sabenal su Allah na pinggumaked nin su kataw kanu kutika nu kabangkit ku dunya.

Nandu sya sa ((Saheeh Albukharie))⁽¹⁾, nakabpun kani ibn Omar ؓ, ebpun kanu nabi ؑ, pidtalu nin: **(Su manga gunsi nu ghayb (inisulen nu Allah) na lima timan, sa dala mataw lun yatabya na su Allah)**. Entupan ka binatang nin su nyaba a ayatan: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ﴾ [لقمان: ٣٤] *“Saben-benal na su Allah na siya salkanin bu su kataw kanu kutika (na kabangkit ku dunya), nandu sekanin bu i papedtulon kanu ulan”* taman sa kapupusan nu ayatan. □

- Su kinadtalu ni Jibreel ؑ sa: **((Edtalu ka salaki ngin i manga tanda nin (mangagan den mabangkit su dunya)))**:

Ya maytu na: Su manga tanda a entuba i pakatutulu sa kasiken na kapegkatingguma nin.

Na linabit nu Rasulallah ؑ i su kabangkit sa dunya na duwa i tanda nin:

- Ya ika-isa: **((Amengka yaden mambata nu babay na su pakamilik lun))**:

Na ya murad sa (*rabbataha*) datu nin na: Su pedtuganul nandu pakamilik lun. Na namba na tanda sa kataban nu agama Islam kanu manga dalpa, nandu kagkadakel nu kakuwa sa manga bagulipenen, taman sa

(1) Hadith a ika (4778).

egkadakel gayd su manga babay a gangasigkem a gangabaluy a ulipen, na egkadakel mambu su maambata nilan. Na ya manggula nu ina (babay a ulipen), na ulipen bun u pakamilik lun (datu nin), ugayd na su wata nilan kanu pakamilik lun, na mana bun pangkatan u lukesin a mama, sa dikena sekanin ulipen. Kagina su pangkatan u wata (nu babay a ulipen) na mana pangkatan u ama nin ya maytu na su bangulipen kani ina nin. bali, gabaluy su wata nu babay a ulipen, sa mana bun pangkatan u pakamilik lun (ya maytu na su ama nin)!

- Ya ika-duwa a tanda nin: **((Nandu pabila ka mailay nengka den su manga taw a manga midtataplak, a manga kawas-kawas, a manga miskinan, a bamedtuganul bu sa kambing (kanu paganay), sa editigi den silan sa kalambeg na manga walay))**.

Ya pidtalu a (**manga miskinan**) na: su manga *faqeer*, mana su kadtalu nu Allah: [الضحى: ٨] ﴿وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى﴾ **“Nandu inaden kanin a miskinan (penggitay-gitay), na pinagkawasa (pinasengaw) kanin”**. □

Yanin inan murad na: Su manga taw a mapasang i gangatamanan nin, na silan i mabaluy a manga panguluwan u madakel, nandu egkadakel su manga tamukilan, taman sa ya nilan egkuya-kuyan na kapagkalambeg, kabpalas, nandu kabpipya sa walay.⁽¹⁾

Na ya ebputusan u nangalabit a kaped sa manga tanda nu kabangkit sa dunya sya kanu nyaba hadith, na lu pakambalingan sa: upama ka su enggagaisa ka isalig den lu kanu dikena lun pakadayt, mana su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ -sa kanu minidsa lun makipantag kanu tanda na kabangkit sa dunya-: **((Pabila ka isalig den su enggagaisa lu kanu dili lun pakadayt ,na angati kaden i kabangkit sa dunya))**⁽²⁾.

Na langun u namba, na kaped kanu tanda sa makelid den su manga benal sya kanu ulyanan u timpu, nandu makadsaliyu den su enggagaisa!.

---

(1) Namba na kaped kanu manga tanda a mimbuwat sya kanu manga dalpa nu manga arab, ka ya kaasalan sa kanu manga tanda na kabangkit ku dunya, na pabila ka malabit sya sa wahi, na sya ganggula/pakasugat kanu manga arab nandu manga dalpa nilan, dikena sya kanu salakaw kanilan. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

(2) Albukharie (59), hadith ni Abu hurayrah.

Hadith a ika-tlu

۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ:

((بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ)).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ

3- Nakabpun kani Abdullah bin Omar (رضي الله عنهما), yanin pidtalu: nakineg ku su Rasulullah ﷺ a yanin pedtalun: **((Pimbalay su agama Islam sa lima timan i tumidengin: Kadsaksi sa dala patut a pedsimban yatabya na sekanin bu a Allah, nandu saben-sabenal si Muhammad na sinugo nu Allah, nandu katindeg sa sambayang, nandu ka-enggay sa zakat, nandu kapanihadji lu sa walay nu Allah (Ka'bah sa Makkah), nandu kabpuwasa kanu ulan-ulan nu Ramadhan))**.

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim.

Usayan

Ya murad kanu nyaba a hadith na: Saben-sabenal su Islam na nambalay sa lima timan banya, sa mana nyaba i tumideng nandu pedtigel kanu walay.

Yalun kahanda na: Su kina-upama kanu Islam sa mana walay. Na ya panigel nu walay na nyaba lima timan a nangalabit. Ka dili edtakena su walay u dala su lima timan banya. Na su manga kaped a kasuguwan nu agama Islam na mana bu ibanalutup kanu pembalayn antu, na pabila ka madedag su kaped kanu entuba a ibanalutup, na egkulang su palas u pembalayn, ugayd na dili bun sekanin mageba sabap santu. Dikena mana ya egkulang na su panigel nin a lima timan, kagina egkadala su Islam sa endaw

den i kadala nu langun u lima timan banya sa dala den pembityalan lun, nandu maytubun a egkadala su Islam u madala su duwa a pedsaksyan (*Shahadatayn*).

Pantag kanu katindeg sa sambayang: na saben-sabenal na nalabit sya kanu manga hadith a madakel, i yanin pakatutulu na entayn i temagak lun, na saben-sabenal na pakaliyu sekanin ebpun kanu agama Islam. Ka sya sa (Saheeh Muslim), nakabpun kani Jabir, ebpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Ya pageltan u mama kanu kasakutu nandu kakafir na: katagak sa sambayang))**⁽¹⁾. Nandu napanudtul bun i pagidsan nin, sya kanu hadith niya Buraydah⁽²⁾, Thawban, Anas, nandu salakaw pan kanilan.

Sya kanu hadith ni Mu'adh ﷺ, nakabpun kanu nabi ﷺ: **((Ya panguluwan u enggagaisa na: su Islam, nandu yanin palos na: su sambayang))**⁽³⁾. Na binaluy nin su sambayang sa mana upama nu palos nu walay, a su walay bantu na dili makatindeg yatabya na aden lun i palos, ka upama ka maudtang su palos na magubal bun su walay.

Nandu yapan kadtalu ni Omar: ((Dala umunin ku agama Islam su entayn i temagak sa sambayang))⁽⁴⁾.

Nandu ya kadtalu ni Abdullah bin Shaqeeq: ((Ya kaaden u manga sahabat nu Rasulullah ﷺ na dala gailay nilan a galbekan a makakafir i katagak lun, a salakaw ku sambayang))⁽⁵⁾.

---

(1) Muslim (82).

(2) Namba su napayag a hadith a: **((Ya nami pasad a pageletan tanu salkanilan na: su sambayang, ka entayn i temagak lun na saben-sabenal a migkafir))**. Ahmad (5/346), Attirmidhie (2621), Annasa-ie (1/231), ibn Mā'jah (1079), hadith a *saheeh*.

(3) Hadith na ika-duwa pulo enggu siyaw sya kanu nyaba a kitab.

(4) Napanudtul ni Malik sa *Almuwatta'*, hadith a ika (51), nakabpun kani Almiswar bin Makhramah, su isnad nin na *saheeh*.

(5) Attirmidhie (2622), su isnad nin na *saheeh*.

Na namba a kadtalu⁽¹⁾ na: namba i pidtindegan u kadakelan kanu manga salaf, nandu su nangawli a manga ulama, nandu mamba i kadtalu niya ibn Almu'barak, Ahmad, Ishaq. Nandu napanudtul pan ni Ishaq i nasaumpung su manga migkakataw kanu nyaba a kadtalu.⁽²⁾

Nandu ya kadtalu ni Muhammad bin Nasr Almarwazie: ((Namba i kadtalu nu kadakelan kanu manga *ahlul hadith*)).

Na ya menem tindeg u sabad kanilan na: saben-sabenal na entayn i temagak kanu isa bu kanu lima timan a tumideng nu agama Islam, sa pedtibabanin i kapedtagakin lun, na gakafir sekanin sabap kanu entuba. Namba a kadtalu na napanudtul ebpun kani Ahmad, nandu pinamili nu kaped kanu manga tagapeda nin, nandu mamba i kadtalu ni ibn Habib –isa a ulama nu Malikiyyah-⁽³⁾.

Nandu aden isa a riwayat kani Ahmad a: Saben-sabenal su pedtagak sa sambayang nandu zakat - nataratantu bu kanu duwa banan- na kafir, sa dili galusod su kabpuwasa nandu kapanihadji.⁽⁴⁾

Sya kanu hadith ni ibn Omar banya na dala nin labita su jihad, inunta na su jihad na pinakamasla i kalbihan nin a galbekan. Na ya sabap u dala lun kalabit na duwa-timan:

Ika-isa lun: Saben-sabenal su jihad na *fardh kifayah* i hukuman nin, sya kanu kadakelan kanu manga ulama, dikena sekanin *fardh ayn*, na embidaya silan kanu lima timan a rukon nu agama Islam.

---

(1) Ya maytu na su taw a pedtagak sa sambayang na kapil.

(2) Salakaw pan kanu kinasumpung nu manga sahabat, na saka-maytubun a nasaumpung bun su manga tabi-een, mana su napanudtul ni Almarwazie nakabpun kani Hammad, nakabpun kani Ayyub, yanin pidtalu: su katagak sa sambayang, na dala kami embida-bida sa pakakapil. (*Shaykh Abdulaziz Atturayfie*).

(3) Ya labi a mawgat a bityala –Ya labi a mataw lun na su Allah- na saben-sabenal su pedtagak sa kaped kanu sambayang sya kanu uman sagay na dili sekanin gakafir taman sa dili nin itagak langun, ka taman sa edsambayang pan sa apya duwa ka sambayang bu sa uman gay, salta mambu na baginugutan nin bun i lima timan i sambayang, na muslim pon sekanin, na lekanin bantu a ula-ula na apya ka maytu demun, na malu mapegkag pon kanu taw a pedsakutu belayab, mana su napanudtul ni Ahmad sya sa ((Almusnad)) nin, nakabpun kani Nasr bin Asim, yanin pidtalu: Nakatingguma su isa a mama ebpun salkami lu kanu Rasulallah ﷺ, ka yanin kahanda na endu sekanin makambay'ah, asal a duwa timan bu i edsambayangan nin a waktu, na pinambay'ah nu Rasulallah sekanin kanu entuba.

Dalem ka maytu na, su pedtagak sa satiman bu a sambayang, taman sa nakaliyu kanu waktu nin, sa dala bun tudtudun nandu dala nakabangen lun, na yapan mapasang i kadusan nin kumin kanu taw a baginum sa makalangut nandu pegkiyuga, sabap sa kasla na pangktan u sambayang sya kanu agama Islam. (*Shaykh Abdulaziz Atturayfie*).

(4) U pedsabutan sa mawlad su namba a mas-alah, na ilay ka i kinambityala nu mu-allif sya kanu kitabin a a nawna den nalabit, su: ((*Fath Albarie sharh saheeh Albu'kharie*)) (1/20-25).

Ika-duwa: Saben-sabenal su jihad na dili gapalalayun su kapenggalbek lun taman sa ulyanan u timpu, ugayd na endaw den i kababa ni Eisa عليه السلام, nandu dala den masama -kanu entuba timpu- a agama ya tabya na su agama Islam bu⁽¹⁾, na kanu entuba a timpu, na dala den pembunuwa, nandu dili den nasisita i jihad. Na embidaya silan kanu lima timan a rukon nu agama Islam, kagina lima timan banan na wagib kanu manga mu'min i katatap sa kanggula nilan lun, taman sa makatingguma su kasuguwan nu Allah (su kabangkit sa dunya). WALLahu a'lam.

---

(1) Yanin kaasalan na su jihad na pakapananalus nandu palalayun bun i kapenggula lun, su manga sabapan nin nandu kinawagib lun, sa dili den i entu gatebped, taman sa katindeg nu harkiyamat, mana su nalabit sya sa ((Saheeh Muslim)) nakabpun kani Jabir a hadith a marfu' : **((Dili gapinda su lumpukan ebpun kanu manga ummat ku, sa pembunuwa sekanilan asal makatibambaw su bantang na silan i pamakatibambaw taman sa katindeg nu harkiyamat))**.

Nandu syabun kanu ((Saheeh Muslim)) nakabpun kani Mu'awiyah, hadith a makalagid bun samba, su ulyanan u kambuwat ni Eisa a manga timpu, na kaped bun kanu bilangan u katindeg nu harkiyamat nandu yanin den hukuman na timbang timindeg den su harkiyamat, mana su nakatingguma i kinadtingguma lun sya kani Abu Daud, nakabpun kani Imran bin Husain, marfu': **((Dili gapinda su lumpukan ebpun kanu ummat ku, sa pembunuwa sekanilan asal makatibambaw su bantang na silan i pamakatibambaw kanu entayn i banguntra kanilan, taman sa yaden kapupusan a pakambunuwa nilan na si *Almaseeh addajjal*)). (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).**

Hadith a ika-pat

٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ - وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ -: ((إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نَطْفَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ اللَّهُ إِلَيْهِ الْمَلَكَ، فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ، وَيُؤَمَّرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ: بِكُتْبِ رِزْقِهِ، وَعَمَلِهِ، وَأَجَلِهِ، وَشَقِيٍّ أَوْ سَعِيدٍ، فَوَ الَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ، إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ؛ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ؛ فَيَدْخُلُهَا! وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ؛ حَتَّىٰ مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَيَدْخُلُهَا!)).
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ

4- Nakabpun kani Abdullah bin Mas'ud رضي الله عنه, yanin pidtalu: Pinamanudtulan kami nu Rasulullah ﷺ -a sekanin na tidtu a bantang su kapanudtulin sabap sa sinugo sekanin nu Allah, nandu mapangimbenal su lekanin a pamanudtulen sabap sa langun nin na wahi nu Allah salkanin-:
((Sabena-sabena su uman i isa salkanu na galimud su kabamaluy lun sya kanu tiyan ni ina nin sa dalem a pat-pulu gay sa sadtak a ig nu lawas bu sekanin, entupan ka gaaden sa lugo a migkebel sa maytubun ba i kawget nin, entupan ka gaaden menem sa sapu a mana kasla nu sakemel sa maytubun ba i kawget nin, entupan ka pasuguwan sekanin nu Allah sa isa amalaykat ka endu nin kayupan sa ngiyawa, nandu isugo nin lun i kasulatin sa pat timan: su ridzki nin, su manggalbekin, su agyalin/umolin, nandu su kapyang atawaka kawag na bahagiyan nin. Na ibet kanu Allah a dala patut a pedsimban a salakaw salkanin, sabena-benal su isa salkanu ka enggalbek sa galbekan nu taw sa surga, taman sa yanin bu pageletan ku surga na mana bu kalendu na ngelay, ugayd na nakauna den salkanin su sulat (ukul), na makanggalbek sekanin sa manga galbekan u taw nu

naraka, taman sa luba sekanin makaludep. Nandu sabena-benal su isa salkanu ka enggalbek kanu manga galbekan na taw nu naraka, taman sa yanin bu pageletan ku naraka na mana bu kalendu na ngelay, ugayd na nakauna den salkanin su sulat (ukul), na makanggalbek sekanin sa manga galbekan u taw nu surga, taman sa luba sekanin makaludep)).

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim.

◉ Usayan ◉

Nyaba a hadith na naupakat si Albukharie nandu Muslim sa kinapanudtul lun, nandu tinalima nu ummat sa tidtu a kinatalima.

Yanin pakatutulu, na saben-sabenal su ikagingay na pedsalin-salin sa dalem u magatus engu duwa-pulo gay, sa paka-telu gasalin i kabagisegin, sa uman pat-pulo gay na salakaw i bagisegan nin, su paganayan a pat-pulo gay na ig sekanin u lawas, temundog menem a pat-pulo gay na sakempel menem sekanin a lugo, temundog menem a ika-telu a pat-pulo gay na gabaluy sekanin a sakempel a sapu, temundog kanu ulyanan u magatus engu duwa-pulo gay bantu na yupan sekanin nu malaykat sa ngiyawa, nandu isulat salkanin su pat timan bantu a manga katigan.

Saben-sabenal na linabit nu Allah sya sa Qur-an - sa madakel i kinalabitin lun - i su kapedsalin-salin nu ikagingay na mayaba i edsempadan nin sa nalabit sa hadith, mana su kadtalu nu Allah:

﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن نُّرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَعَيْرٍ مُّخَلَّقَةٍ لِّئُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ آجَلٍ مُّسَمًّى﴾ [الحج: ٥]

“Oh sekanu anan a manga taw, umengka yanu kaaden i penduwa-duwa kanu kanu kabenal nu kapapembuwat nu Allah kanu manusya lusa gay a mawli, na sekami na binaluy nami sekanu ganat sa lupa, entupan ka nabaluy kanu a ig na lawas, entupan ka nabaluy kanu a sakempel a lugo, entupan ka nabaluy kanu a sakempel a sapu a mibpasad nandu dala ebpasad, ka endu nami pakapayag salkanu [i kaandangan u ginawa nu], nandu papedtakenan nami sya kanu wawatan su kagingay sa endaw i gagkahanda nami i tamanan a kaugetin”.

Nandu linabitin bun sya kanu kaped a manga ayatan su telu timan banya a edsempadan u kabagiseg nu ikagingay, na sya menem kanu kaped a manga ayatan na subla pan tlu timan banan i linabitin, sa yanin pidtalu sa surah *Almu'minun*:

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النَّطْفَةَ عَلَقَةً ﴿١٤﴾ فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظْمًا فَكَسَوْنَا الْعِظْمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٥﴾﴾ [المؤمنون: ١٢ - ١٤]

“Sabensabenal na pinamaluy nami su manusya sa ganat kanu sinimbul a manga lupa ❀ Mawli santu na binaluy nami a sadtak a ig na lawas a nakadtakena sya kanu wawatan ❀ Mawli santu na binaluy nami su sadtak a ig na lawas sa sakempel a lugo, tupan ka binaluy nami menem su sakempel a lugo sa sakempel a sapu, tupan ka binaluy nami menem su sakempel a sapu sa manga tulan, tupan ka binosan nami menem su manga tulan sa sapu, mawli santu na inumbal nami den sekanin sa salakaw a pinamaluy [nakaganat sa lupa, manusya i pibpasadan nin], na barakat su Allah a labi lawan i kopya nu kapamaluy nin”.

Namba pitu-timan a pedsalin-salinan u kinapamaluy sa manusya, a linabit nu Allah kanu namba ayatan, na namba i edsempadan a kabamaluy nin sa tupo ni Adam, sa unan u dipan sekanin gabetadan sa ngiyawa, na ya kaaden ni ibn Abbas رضي الله عنه na yanin pedtalu: ((Binaluy su tupo ni Adam sa nakapitu ka pangkatan)). Entupan ka binatang nin su namba a ayatan.

Sabensabenal su manga kaped kanu *fuqaha'* na pinamakay nilan i ludusen u babay su kagingay nin, umengka dala pon ngiyawa nu wata antu sa tiyan u lukesin, nandu sya nilan inisulagid su kinapamakay lun sa *Al'azl!* [Ya maytu na su dili kapaludep nu mama sa ig nu lawasin sya kanu sangulan ni kaluma nin], ugayd na namba a kadtalu na malubay, kagina su ikagingay antu na wata den sekanin a napasad, nandu aden antu na tabya bun ka mibpalas den, na su *Al'azl* antu na dala pon abenal wata a nabaluy lu!

Endu inipayag nu manga tagapeda nami [a manga *hanabilah*] i: Sabena-benal na pabila mabaluy den su wata sa sakempel den a lugo, na dili den mapakay a ludusen, kagina wata den sekanin a nabaluy, na embidaya sekanin kanu sadtak a ig na lawas a nalimud, kagina upama ka

sadtak pon sekanin a ig na lawas na dala pon sekanin ebpasad, nandu aden antu na su sadtak a ig na lawas na dili bun sekanin mabaluy a wata.⁽¹⁾

• Su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: **((Na ibet kanu Allah a dala patut a pedsimban a salakaw salkanin, sabena-benal su isa salkanu ka enggalbek sa galbekan nu taw sa surga ...))**. Taman sa kapupusan u hadith:

Nadtalu i: namba na *mudraj*, ya maytu na nakasalet bu a kadtalu ni ibn Mas'ud⁽²⁾, ugayd na napanudtul bun sa nakabpun kanu nabi ﷺ i mamba i ma'na nin, - sa madakel i buntal nu kinapanudtul lun-.

Sya sa ((Saheeh Albukharie)), nakabpun kani Sahl bin Sa'ad, nakabpun kanu nabi ﷺ, pidtalu nin: **((Yaman [bagilayan kanu] manga galbekan na su kapupusanin))**⁽³⁾.

Nandu sya pan sa ((Saheeh Muslim)), nakabpun kani Abu hurayrah ؓ, nakabpun kanu nabi ﷺ, pidtalu nin: **((Sabena-benal su mama a penggalbek sekanin -sa tilenduwan u lagun- kanu galbekan u manga taw nu surga, ya mawli na ya napupusan u galbekan nin na su galbekan u taw nu naraka! Nandu Sabena-benal su mama a penggalbek -sa tilenduwan u lagun- sa galbekan u taw nu naraka, ya mawli na ya napupusan u galbekan nin na su galbekan u taw nu surga))**⁽⁴⁾.

Endu sya pan sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Sahl bin Sa'ad ؓ, saben-sabenal su nabi ﷺ na nakambaltemuwa silan kanu manga pasasakutu (*mushrikoon*) sya kanu isa a kinambunuwa nin, na aden sya kanu manga tagapeda nin i mama a dala gabaltemu nin a kuntra a pakadtawan-tawan

---

(1) Su kaludus sa wata, sa yanin sabap na gilek sa kamiskin, sa unan a dili pan gabetadan sekanin na ngiyawa, na dili gapakayan, kagina yanin sabap na gaantap nengka su Allah sa mawag a antapan. Makipantag menem sa kaludus lun sabap sa entububa den i kapyo nin, sa dala den abenal salakaw a ukit nin, mana upama nu kaludus sa kagingay sa unanan a dala pan ngiyawa nin, sa yanin sabap na syaka pegkakalben sa yalun kadakelan na manga kafir, atawaka aden penggedamen nu wata antu, sa entuba i bityala nu manga taligamut, atawaka entububa i kapyo nin sabap sa aden penggedamen nu ina nin, na dala bun mawagin intu. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

(2) Ya maytu na dikena kadtalu nu nabi ﷺ, ugayd na ini-uman bu ni ibn mas'ud a bityala nin, ka su *al-idraj* na: ya maytu na su kauman sa lapal sya kanu *matn* nu hadith, sa entu a bityala na ganat sa kadtalu nu nanudtul lun, na yaden antap u pakakineg lun na kaped bun sekanin kanu hadith, ka panunudtulun nin mambu sa mana bun su kinakineg nin lun. Ilay ka i kitab a: ((*Al-ba'ith Alhatheeth*)),(61).

(3) Albukharie (6607).

(4) Muslim (2651), ya nalabit sa riwayat nin na *azzaman* dikena *azzamaan*.

yatabya na pedtundugen nin, ka pedtimbasen nin kanu perangin, na ya nadtalu nu manga sahabat nu Rasulullah ﷺ: Dala salkitanu -saguna- apya sakataw a nailay i padsa nu galbekin, sa mana kinailay kanu padsa nu galbek ni kuwana⁽¹⁾! Na ya pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Nan a mama na kaped sekanin a taw nu naraka))!** Na ya pidtalu nu isa a mama: Saki i edsipat kanu mama anan! taman sa pidtatalundugin, na nailay nin su mama bantu a napaliyan sa masla a pali, taman sa yanin den kiyugan na matay den sekanin sa mangagan, bali inibetadin su kapetan u perangin sya sa lupa na su mudseng nu perangin na sya sa pageletan u susu nin, ulyananin na pidtalegkeban nin su perangin, taman sa minatay nin su ginawa nin! Na minangay su mama a entu a pedtatalundug lun lu kanu Rasulullah ﷺ, sa yanin pidtalu: Edsaksiyan ku i saben-sabenal na sinugo ka nu Allah - nandu pinanudtuln su nailay nin a entu kanu Rasulullah ﷺ-, na ya pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Sabena-benal su mama na penggalbek sekanin kanu galbekan u taw nu surga, sa entuba i mapayag ku manga taw, ugayd na sekanin na kaped kanu taw nu naraka, nandu sabena-benal su mama na penggalbek sekanin kanu manga galbekan u taw nu naraka, sa entuba i mapayag ku manga taw, ugayd na sekanin na kaped kanu taw nu surga))**⁽²⁾.

Inumanan ni bukharié sya kanu kaped a riwayat nin: **((Nandu yabu man bagilayan kanu manga galbekan na su kapupusanin))**⁽³⁾.

Na su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: **((sa entuba i mapayag ku manga taw))**:

Na gulingan inan sa saben-sabenal su masulen u galbekin na embidaya kanu mapayag, nandu saben-sabenal na ya gadsabapan a kawag nu kapupusan u kapegkapatay nu taw na sabap sa manga galbek a

---

(1) Ya kadtalu ni ibn manzor sya sa *((Lisan al'arab))* (1/602): ((Sya sa hadith ni Sahl: ((Dala salkitanu -saguna- apya isa a nailay i padsa nu galbekin, sa mana kinailay kanu padsa nu galbek ni kuwana)) Ya maytu na: minggalbek sa galbek a napayangas i padsa nin, nandu minggalbek sa galbekan a dala manggalbek nu salakaw lun.

(2) Albukharie (4202), Muslim (112).

(3) Namba a riwayat na nakabpun bun kani Sahl, a napanudtul ni Albukharie, hadith a ika (6607) – sa mana bun sa nauna antu-.

ipedsulen nin kanu manga taw, a sya lemamig sa mangawag a galbekan, nandu su mamakalagid lun. Na manga maytuba a sipat a masulen na sabapan u kagkawag nu kapupus nu taw sa kutika a kapatay nin⁽¹⁾.

Na maytubun, upama ka su mama sa aden antu na yanin galbek na galbekan u taw nu naraka, ugayd na sya kanu masulen nin na nakadsipat sa kanu manga sipat a mapya, taman sa entuba i manibambaw salkanin, na su sipat bantu a mapya sya kanu ulyanan u umul nin den, na entuba i sabapan u kagkapyu nu kapupusan u umul nin.

Pidtalun ni Abdulaziz bin Abi Daud: ((Aden tinalabukan ku a mama sya kanu kapegkapatay nin, na bagedungen sekanin sa: *La ilaha illAllah*, na yanin pidtalun sya kanu ulyanan den salangun a nadtalu nin na: sekanin na dinin baginugutan su ibagedung salkanin antu (kafir sekanin), nandu tuden ba i inibpatay nin))! Ya pidtalun ni Abdulaziz: ((Inipangingidsa ku sekanin, na dikena besen ka isa sekanin a taw a palalangut))! Na ya kaaden ni Abdulaziz na yanin pedtalun: ((Ikagilek nu su manga dusa, kagina su manga dusa na entuba i nakabinasa salkanin)).

Nandu ya kaaden ni Sufyan⁽²⁾ na subla sekanin a gagilekan, ka yanin kaaden na bagugulyang, nandu yanin pedtalun: ((Yaku ipegkagilek na ya nakasulat salaki lu kanu lukisan u manga ukul na kaped ako kanu taw a gapasangan i gataman nin lu sa gay a mawli))! Nandu dili bun gapinda i kabagugulyangin, sa yanin pedtalun: ((Ipegkagilek ko i ketengen salaki su palityala ko kanu Allah sa kutika a kapatay ko)).

Nandu ya kaaden ni Malik bin Dinar na pedtahajjud sekanin sa tilenduwan u magabi, na pedsagedanin su bulungusin, nandu yanin pedtalun: ((Oh kadnan ko, seka na katawan nengka entayn i pakagkalben sa surga nandu pakagkalben sa naraka, na endaw kanu duwa banan a pegkalbenan i gambekenan ni Malik?!)).

Na sabap kanu namba, na ya kaaden u manga sahabat nandu su namakatundug kanilan -a mangapya a manga taw- na bangandamen nilan i

---

(1) Na su kapakadakil sa manga simba a masulen, na kaped a pinakamasla i pakadtabangin sa kapyu nu kapupusan u umul. (Shaykh Abdulaziz atturayfie).

(2) Sekanin si Sufyan Atthawrie, isa a imam a badtug, minatay kanu lagun a (161 H).

kaludepan silan na kamunafiq⁽¹⁾, sa subla a kabangandam nandu kapegkagilek, na ya dayt ku taw a mu'min na pangandamen nin su kamunafiq a manot (*nifaq asgar*), ka ikagilekin i entuba i manibambaw salkanin sya kanu timpu a kapatay nin, ka aden antu na maguyud sekanin u entuba lu sa kamunafiq a masla (*nifaq akbar*), ka mana su nalabit sa nawna antu a: saben-sabenal su manga masulen a mawag na sabapan u kagkawag nu kapatay nu taw⁽²⁾.

Na yaden kaaden nu nabi ﷺ na madakel ged i kapedtalu nin kanu nyaba a duanga: ((***Ya muqallib alquluub thabbit qalbi ala deenik***)) Yanin ma'na: Oh papegkelid-kelid kanu manga pusung na padtatap ka su pusung ko sya kanu agama nengka. Na nadtalu salkanin: Oh nabi nu Allah, sekami na pinalityalan nami seka nandu su ngani-nganin a nadtapik nengka salkami, na nginan aden bangandamen nengka salkami? Yanin pidtalu na: **Uway, saben-sabenal na su manga pamusungan na sya kanu pageletan u duwa a kemel nu Allah ﷻ, pegkelid-keliden nin sa endaw i gagkahanda nin**). Napandtul ni Ahmad nandu si Attirmidhie, ebpun sa hadith ni Anas⁽³⁾.

Nandu pinanudtul ni Muslim, a hadith ni Abdullah bin Amr, nakinegin su Rasulullah ﷺ, a yanin pedtalun: ((**Saben-sabenal na su manga pamusungan u manga tupo ni Adam na langunin na sya kanu pageletan u duwa a kemel ebpun kanu manga kemel nu Allah, sa mana sawalu bu a pusung, na pegkalingen nin sa endaw i gagkahanda nin**)), Ya mawli na pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Allahumma musarrif alquluub sarrif quluubana ala ta'atik**)) Yanin ma'na: Oh Allah a pegkaling kanu manga pamusungan na sya ka kaling su pamusungan nami sa paginugut salka⁽⁴⁾.

Nandu madakel pan i manga hadith a makalagid samba i ma'na nin.

---

(1) Ilay ka su manga tudtul sa kabangandam nu manga salaf sa kamunafiq, sya sa kitab nu mu-allif a ((*Fath Albarie*)) (1/177), nandu pinasagadan nin bun sa bityala sya sa kina-usay nin sa hadith a ika-pat pulu enggu walu kanu nyaba a kitab.

(2) Kaped kanu manga kitab a mawlad nandu mapya i kinalabit nin sa kapatay na: kitab a ((*Sakb al'abarar, fi alqabr wa almawt wa assakarar*)), kani Doctor Sayyid Husain Al-affanie, ka linimudin samba, nandu pibpipyanin sa tidtu a kinabpipya, balasan sekanin nu Allah sa mapya a pahala.

(3) Ahmad (3/122), Attirmidhie (2140), sa yanin pidtalu: ((namba hadith na *hasan*)), nandu *saheeh* sya kani Shaykh Albanie kanu kina-takhreej nin sa kitab a ((*Assunnah*)) a kani ibn Asim (225).

(4) Muslim, hadith a ika (2654).

Hadith a ika-lima

٥- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

((مَنْ أَحَدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ)).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ:

((مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ)).

5- Nakabpun kani Aisha (رضي الله عنها) , yanin pidtalu: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ:

((Entayn i mamagu sya kanu agama nami ba nyaba sa dala malusud lun, na entuba na makambalingan salkanin)).

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim

Sya pan kanu kaped a riwayat ni Muslim:

((Entayn i enggalbek sa galbekan a dala makuyog kanu agama nami, na entuba na makambalingan salkanin)).

Usayan

Nyaba hadith na kaped kanu manga pinakamasla a tumideng nu agama Islam, ka makamana-mana sekanin i timbangan u mangapayag a galbekan, na su hadith menem a: **((Su manga galbek na bagudsad sa manga niyat))** i timbangan u mangasulen a galbekan.

Su langun u galbek a dikena yalun kahanda na pananangul sa Allah, na dala pahala nu penggalbek lun, na maytubun ba su langun u galbekan a dala makuyug kanu kasuguwan nu Allah nandu su Rasulullah, na pakambalingan lu kanu penggalbek lun sa dili gatalima. Ka su langun u mamagu sya kanu agama sa dala makasugut nu Allah nandu sinugo nin, na dikena benal intu kuyug kanu agama Islam.

Na ya kaaden nu Rasulullah ﷺ na yanin pedtalun sya kanu kutba nin: **((Sabensabenal na yaden pinakabantang a bitayala na su kitab nu Allah, nandu yaden pinakamapya a tutulu na: su tutulu nu Muhammad, nandu yaden pinakamawag a enggagaisa[sya kanu agama] na su langun u ipamagu lun))**⁽¹⁾.

Na idtatanggawli tanubu i kadtagabityala kanu manga pidtalu a pamakabagu sya kanu agama, lu sa kanu kadtagabityala tanu sa hadith ni Irbadh bin Sariyah⁽²⁾, ka ya tanubo embityalan syaba na su manga galbekan a dikena inisugo nu agama, nandu dili nin pedtaliman.

Na nyaba a hadith, na yanin pakatutulu sya kanu bales nu bityala nin, na sabensabenal su langun u galbek a dala isugu nu agama⁽³⁾, na batal nandu dili gatalima. Na yanin menem pakatutulu, sya kanu *mafhuum* nin, na sabensabenal su langun u galbek a inisugo nu agama, na gatalima nandu dikena batal.

Ya murad sa kinadtalu nin sa (agama nin) na: su agama Islam.

Na yanin -samaytu- gangguma'na na: Sabensabenal na su langun a yanin galbekan na liyu kanu agama, sa dikena nin pinadtatanggunut ku agama, na dili i entuba gatalima.

• Na su kinadtalu nu Raulullah ﷺ sa: **((Dala makuyog kanu agama nami))**:

Na gulingan inan sa sabensabenal su manga galbekan u langun a bamenggalbek na yaden harus na maka-ayun kanu shari'ah, nandu maaden su shari'ah sa entuba i gapangungunutan, sya kanu kasuguwan nandu inisapalin, ka entayn i ya kaaden u galbekin na pedtatanggunut kanu manga hukuman u agama, nandu pakaayun lun, na entuba i gatalima, na entayn menem i dikena maytu, na entuba i dili gatalima.

---

(1) Muslim, hadith a ika (867).

(2) Sya sa kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: **((Nandu edsanggilay nu su mamakabagu a galbek))**, hadith a ikaduwa pulu enggu walu sya sa nyaba a kitab.

(3) Ya maytu na: su manga galbekan a aden lakit lambay nin sa agama nandu kasimba, dikena su pamakabagu a kadudunyay, mana upama nu pembalegkassen nandu bamagdan nandu kapegkagalben nandu salakaw pan san. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

Endu su manga galbekan na duwa i edtibalangan nin: *Ibadat* [Manga simba], nandu mu'*amal*at [kabagawida]:

Na su manga galbek a simba na: Umengka langun-langun nin na nakaliyu kanu hukuman nu Allah nandu Rasulullah, na entuba na pakambalingan kanu penggalbek lun, nandu su penggalbek lun na galusod kanu kadtalu nu Allah: ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ﴾ [الشورى: ٢١] “Adenantu na aden lekanilan i manga tumpuk a [manga shaytan a silan i] sinemugu kanilan [sa manga galbekan a] kapagagama a dala intu isugut nu Allah”.

Na entayn i sinemiken lu kanu Allah, sa galbek a dala intu pamaluya nu Allah nandu Rasulullah a simba, na su galbekin bantu na batal nandu pakambalingan salkanin, na maytuba na makalagid kanu silan antu a yanilan kaaden kanu kapedsembayang nilan lu kanu walay nu Allah (Ka'bah) na bangulaku bu silan nandu pedtapuwaya!

Na maytuba a manga taw, na mana bun upaman u taw a pedsupeg lu kanu Allah, sa yanin ukit na kabakikinegin sa palabuni-buniyan, atawaka kapedsayaw, atawaka kapedtangupis sa dikena sabap sa kinapag-umrah atawaka kinapanihadji.

Dikena langun a galbekan a simba ka tatap den a simba bun i kanggula lun sya kanu langun a kutika, ka su nabi ﷺ na nailay nin su isa a mama a pedtingangag, na inidsa nin kanu manga taw i sabap nu entu, na ya nadtalu salkanin na: Sabena-benal na pidsamaya su mama antu sa temindeg sekanin sa dili magagayan, nandu dili semilung, nandu ebpuwasa pan! Na sinugo nu nabi ﷺ su mama antu sa magagayan, nandu semilung, nandu italusin su kapebpuwasa nin⁽¹⁾. Na dala nin pamaluya su kapedtindegin antu, nandu su kapedtingangagin, sa simba a makatuman nin kanu samaya nin, inunta na su katindeg na simba sya kanu manga kaped a galbek: mana upaman u kadsambayang, nandu katawag sa bang, nandu kanduanga lusa Arafah, su kadtingangag menem na simba bun sya kanu taw a *muhrim*. Na yanin pakatutulu intu, na dikena langun a simba sya kanu isa a galbekan, na simba bun sya kanu salakaw lun, ugayd na ya bagunutan

---

(1) Albukharie, hadith a ika (6704).

kanu langun nu entuba, na su ngani-nganin a nalabit nu shari'ah a nangabetadan nin.

Saka maytubun, su entayn i taw a enggalbek sa simba a inisapal su kanggalbek lun, sya kanu nataratanu a manga timpu, mana upama nu kabpuwasa kanu timpu na hariraya, atawaka edsambayang sya kanu waktu a inisapal su kadsambayang lun.

Na makipantag menem, kanu entayn i penggalbek sa galbekan a yanin kaasalan na inisugo nandu simba, ya mawli na sinimbulan nin su entuba sa dala isugut nu agama, atawa ka aden inikulangin lun a inisugo, na manga maytuba na sulang bun kanu agama Islam, sa ya ma-ilay na su kasla nu inikulangin lun, atawa ka su inisimbul nin lun.

Hadith a ika-nem

٦- عَنْ الثُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ:

((إِنَّ الْحَالَ بَيْنَ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ، لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ؛ فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ، فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ؛ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى؛ يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ.

أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى؛ أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمَهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْعَةً، إِذَا صَلَحَتْ، صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ، فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ)).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.

6- Nakabpun kani Annu'man bin Basheer ﷺ, pidtalu nin: Nakineg ko su Rasulullah ﷺ a yanin pedtalun:

((Sabensabenal su halal na mapayag, nandu sabensabenal su haram na mapayag, nandu pageletan nu duwa banan na enggagaisa a makalibug [atawa ka makadsulagida], na dili i entuba katawan nu kadakelan ku manga taw, na entayn i nanaggila kanu mamakalibug bantu, na sabensabenal na nakapukas [kanu langun a mamakabinasa] kanu agama nin nandu kanaman nin, nandu entayn menem i enggula kanu mamakalibug bantu na timbang a nakatalsak sa haram, sa mana upaman u pedtuganul sa ayam a sya nin pedtuganulen kanu masiken sa ipedsingit a lugal, ka tigkesan di makapanadtab [su manga ayamin] lu kanu i pedsingit bantu.

Sabutan i sabensabenal na uman i pendatu na aden ibaningitin, nandu sabutan i sabensabenal su Allah na yanin ibaningit na su manga iniharamin, nandu sabutan i sabensabenal na aden sya kanu lawas i sakempel a lugo, pabila egkapyu su entuba na egkapyu su langun u lawas,

nandu pabila egklat su entuba na egklat bun su langun u lawas, namba na su pusung)).

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim.

◈ Usayan ◈

• Su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: ((**Saben-sabenal su halal na mapayag, nandu saben-sabenal su haram na mapayag, nandu pageletan nu duwa banan na enggagaisa a makalibug [atawa ka makadsulagida], na dili i entuba katawan nu kadakelan ku manga taw**)):

Yanin ma'na na: saben-sabenal su tidtu-tidtu a benal a halal na lawan i kapayagin, sa dala penduwa-duwan lun, nandu maytubon su tidtu-tidtu a benal a haram, ugayd, na pageletan u duwa banan na galibug lun su kadakelan ku manga taw: ngintu sya galusod kanu halal, atawaka sya sa haram? Ugayd na su silan antu a pulot i kinagkataw nin, na dili silan galibug nu maytuba, ka katawan nilan endaw galusod kanu duwa antu [halal atawaka haram].

Na pantag kanu pagelin a halal: na mana upaman u kapangankan kanu mangapya a pamulan, manga unga na kayu, manga pangangayamen, nandu kainum kanu manga sutti a banginumen, nandu kambalegkas kanu endaw i nasisita magidsan i yanin nabpunan na gapas, atawaka nailun, atawaka bumbol, atawaka buk, nandu mana upaman u kagkaluma nandu kambalagiyuma sa ulipenin, nandu salakaw lun pan. Amengka ya ukit a kinakuwa lun na naka-ustu a kinabpalutay nu pasad (*aqd*), mana upaman a sya nakuwa sa kinabpasay, atawaka sabap sa nawalisan, atawaka inenggay, atawaka *ghanimah*.

Na su pagelin a haram: na mana upaman u kakan sa minatay [dala masumbali], lugu, sapu na gembut, nandu kainum sa makalangut, nandu kapangaluma ku manga pagali a iniharam su kapangaluma lun, nandu kambalegkas nu manga mama sa sutra a *hareer*. Nandu mana upaman nu manga pantiyaliyan a manga haram: mana su kariba, kapaganggana, su

alaga nu dikena halal i kabpasa lun, kakuwa kanu manga tamuk sa ukit a tinegkaw, atawaka inagaw, atawaka salimbut, nandu su mamakalagid lun.

Na pantag menem sa mamakalibug: na mana upaman u enggagaisa a dala kapamagayuni ngintu halal atawaka haram: Upama nin a enggagaisa na: mana upaman u kuda, *bagl* [Yanin ama na *himar*, yanin ina na babay na kuda], *himar*, ibir. Nandu su kainum kanu enggagaisa a dala kapamagayuni su kinaharam lun, mana su manga bamanginumen a yabu makalangut lun na upama ka pakadakelen su kainum lun. Nandu su kambalegkas kanu ngani-nganin a dala kapamagayuni i kinapamakay lun, mana su kambalegkas kanu manga upis u manga binatang a *siba'* [Aden manga sungay nin], nandu su mamakalagid lun. Sya menem kanu manga pantiyaliyan, na su dala kapamagayuni i kinahukum lun: mana upaman u *Al-ee nah*, *Attawarruq*, nandu su mamakalagid kanu manga namba.

Na mayaba i kinadsinantal niya: Imam Ahmad, Ishaq, nandu salakaw pan salkanilan a manga imam, sa kanu manga galbek a (mamakalibug)⁽¹⁾.

Na yanin katimbelan: na saben-sabenal su Allah na initulun nin sya kanu nabi nin su kitab, nandu inipayagin luba kanu ummat su langun u nasisita a kasabutan nilan, magidsan i halal atawaka haram, mana su kinadtalu nu Allah: ﴿النحل: ٨٩﴾ *“Nandu initulun nami salka su Qur-an sa namba i pebpayag kanu langun u enggagaisa”*. Pidtalu ni mujahid nandu su salakaw lun: ((Su langun u enggagaisa a inisugo kanilan atawaka inisapal kanilan)). Nandu ya kadtalu nu Allah sya kanu kapupusan u *surah Annisa'*, a san nin ba inipayag su kadakelan kanu manga hukuman u tamuk nandu kadiwalay:

﴿يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضْلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [النساء: ١٧٦]

“Ipebpayagin salkanu su langun u namba ka endu dili kanu matading, na su Allah kanu langun u enggagaisa na labi i kataw nin lun”. Nandu lu nin inisalik kanu Rasulullah ﷺ su kapayag kanu ngani-nganin a dili gasabutan sya kanu manga initulun nin, mana su kinadtalu nu Allah:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ﴾ [النحل: ٤٤]

(1) Dala sya sa shari'ah i manga galbek a tidtu abenal a makalibug, ka yanin bu kinabaluy a makalibug na sya bu kanu kaped, sa ya maytu na upama ka makalibug sya kanu sabad na sya sa salakaw na dikena makalibug. Na su langun u ga-antap sa tidtu abenal a makalibug, na upama ka amaden, na aden antu na sya sa kaped kanu manga ulama na dikena bun makalibug, atawaka entu a galbek na dikena nalusud sa manga inibpaliyugat nu agama nandu inisugo nu agama Islam. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

“Nandu initulun nami salka su Addhikr (Qur-an) ka endu nengka makapayag kanu manga taw su ngani-nganin a initulun kanilan”. Na dala matag matay su Rasulullah ﷺ taman sa dala nin matalutup su agama nin nandu agama nu ummatin, tembu initulon nin salkanin lu sa Arafah kanu mangagan den sekanin matay su:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ

عَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣﴾ [المائدة: ٣]

“Saguna a gay na tinalutop ko salkanu su agama nu nandu tinalutop ku salkanu su limu ko nandu nasuwatan ko salkanu su Islam sa namba i agama nu”.

Nandu yapan pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Tinagak ko sekanu sya kanu agama a subla i kaputi nandu katilakin, sa su magabinin na mana bun su malmagin, na dala semibay samba yatabya na mabinasa))**⁽¹⁾. Nandu pidtalu ni Abu Dharr ؓ: **((Minatay su Rasulullah ﷺ, na dala papanuk a bamayapak sya kanu kawang-kawangan, yatabya na aden nalabitin salkami lun a pangagi))**⁽²⁾.

Na tinafsiran ni Imam Ahmad su (*Al-shubhah*): sa ya maytu na su pageltan u pagelin a halal nandu su pagelin a haram, sa yanin pidtalu: ((Na entayn i mananggila lun, na saben-sabenal na nasiyapin su agama nin)). nandu tinafsiran nin bun sa: su kadsimbul nu halal nandu haram. Na yanin sepakan i namba: na su kapagawida kanu taw a aden kanu tamukin i halal nandu haram a nakadsagul: Na pabila ka su tamukin na ya madakel na su haram, na ya kadtalu ni Ahmad: Na yaden harus salkanin na edsanggilan nin magawida, yatabya na su nakasagul a haram na paydu bu, atawaka dili egkatawan papedsenggaya kanu halal. Na pabila menem ka ya madakel na halal, na mapakay bun a ipagawida, nandu mapakay a kanen i ganat kanu tamukin bantu. Na pabila menem ka dili nin katawan u ngin i labi a madakel, na entuba i pembedtuwan sa *shubhah*, na ya tidtu a kapangengeli lun na katagak lun.

(1) Ahmad (4/1620, ibn Mājah (43), *saheeh* sya kani Shaykh Albanie, sya kanu kitabin a ((Saheeh ibn Mājah)) (41), hadith a ebpun kani Irbadh bin Sariyah.

(2) Ahmad (5/153), nakabpun kanu manga shaykh na *Taym*, nakabpun kani Abu Dharr, na namba a isnad na *munqati'*.

Nandu inisugot nu kaped kanu manga salaf, su kakan lu kanu taw a katawan bun i aden kanu tamukin i haram, asal a dikena nin egkatawan i su entuba a pegken na ganat sa haram. Ka aden *saheeh* a tudtul a ganat kani ibn Mas'ud, Sabena-benal na inidsa salkanin su isa a mama, a aden pagubay nin a mapayag abenal i kapegkan nin sa riba, nandu dili bananggila ebpun ku tamuk a maledsik, na upama ka mangenggat keman? Na yanin pidtalu: ((Talabuki nu sekanin, ka sekanu i mapya i ginawa nin sabap kanu pegken antu, pantag kanu kadusan na sekanin bu i pakandusa!)).

Saheeh sya kani Imam Ahmad su namba a tudtulan, ganat kani ibn Mas'ud, ugayd na nalabitin i aden nakadsulanga nin a kadtalu a ganat bun salkanin(ibn mas'ud), sa yanin pidtau: ((Su kadusan na ipedsakit nu manga pamusungan)).

Na endaw den i kataw sa kanu enggagaisa na haram -ya maytu na sya nakuwa sa ukit a haram- na yanin hukuman na haram i kakan lun [kakuwa lun]. Nasaumpung samba su manga ulama, ya nakapanudtul sa kinsaumpung nilan na si: ibn Abdil barr, nandu su salakaw lun.

Nandu napanudtul bun ganat kani ibn Sireen, makipantag kanu mama: a yanin ipembayad a tamuk na ganat sa riba, nandu su mama a yanin ipembayad a tamuk na ganat sa inipaganggana, na yanin pidtalu: ((Dala bun problema lun)). Napanudtul ni Alkhallal, su isnad nin na *saheeh*.

- Su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: ((**na entayn i nanaggila kanu mamakalibug bantu, na saben-sabenal na nakapukas [kanu langun a mamakabinasa] kanu agama nin nandu kanaman nin, nandu entayn menem i enggula kanu mamakalibug bantu na timbang a nakatalsak sa haram**))):

Binadin su taw sya kanu kapenggalbek ku manga *shubuh*at sa duwa ka edtibalangan:

Ika-isa lun: Su bananggila lun, kagina *shubhah* intu salkanin, na namba na saben-sabenal na nasiyapin su agama nin nandu kanaman nin⁽¹⁾.

Na ya ma'na na (nasiyapin) na: Napukasin ebpun kanu agama nandu kanaman nin su katilan. Namba na pakatutulu sa saben-sabenal na entayn i temalsak sa manga *shubuhah*, na saben-sabenal na inibetadin su ginawa nin sya ku sabapan a katila lun, mana su kinadtalu nu kaped ku salaf: ((Entayn i ibetadin su ginawa nin sya kanu pangantapan, na di nin senditan su entayn i mangantap salkanin sa mawag))!.

Ika-duwa: Su pakanggula sa manga *shubuhah*, salta na benal a nabuligug su ginawa nin kanu hukuman nu entu. Na namba i linabit nu nabi ﷺ a saben-sabenal na nakatalsak sa haram. Na namba na yanin tafsiran na duwa i ma'na nin:

Ika-isa lun: Mabaluy su kapenggula nin ku manga *shubha* -salta na yanin kepit na saben-sabenal na entu a galbek na *shubha*- sa entuba i lalan a kanggalbekin sa haram, ya maytu na madtatagitu nin atawa mapangasalin su kanggula kanu haram.

Ika-duwa: Saben-sabenal na entayn i enggula sa *shubha*, sa ya maytu na dili nin katawan ngintu halal atawaka haram, na makagilek ka aden antu na saben-sabenal na haram intu, na nakanggaleb sekanin sa haram, sa dili nin katawan i entu na haram!.

Pantag menem sa kanu entayn i enggula sa enggagaisa a ya antap lun nu manga taw na entuba na *shubha*, ugayd na katawan nin i saben-sabenal na halal intu, na dili bun pakagkayd salkanin [i kanggula nin lun], ugayd; na upama ka mangandam sekanin sa panila-tilan sekanin u manga taw sabap ku entuba, na su katagakin lun -kanu kutika bantu- na siyap bun kanu kanaman nin, na entuba i labi a mapya a enggulan nin, mana su kinadtalu nu nabi ﷺ sa kanu nakailay salkanin a pedtindeg-tindeg sekanin sa tagapeda

---

(1) Gakuwa lun a pangagi i: gapakay i katagak sa haram nandu su *shubhah* ka endu dili kapamuryasan, apya yanin kaaden i dili bun sekanin gabalasan sa kapedtagakin lun ya tabya na u engguniyatan nin. Nandu dikena pakagked i ya makasapal kanu taw sa kanggula nin sa haram na su tabiyat a nalayaman nin, pantag menem kanu manga simba, na nasisita i yalun makasugu sa kanggula nin lun na su agama, upama menem ka makapagunuta kanu nadtabiyatin, na dikena bun pakagked. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

nin si Safiyyah a kaluma nin, tigin: **((Yaku man anya tagapeda na si Safiyyah bint Huyayy))**⁽¹⁾.

Isa a gay na minangay si Anas ﷺ lu sa pedsambayangan sa Gyamat, na yanin den nailay su manga taw na nakadsambayang den silan nandu bamanguli den, na namamala sekanin, nandu nadena sekanin ka endu dili sekanin mailay nu manga taw, nandu yanin pidtalu: ((Entayn i dili nin ikamamala su manga taw, na dili nin bun ikamamamala su Allah))⁽²⁾!

- Su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: **((Sa mana upama nu pedtuganul sa ayam a sya nin pedtuganulen kanu masiken sa ipedsingit a lugal, ka tigkesan di makapanadtab [su manga ayamin] lu kanu i pedsingit antu. Sabutan i saben-sabenal na uman i pendatu na aden ibaningitin, nandu sabutan i saben-sabenal su Allah na yanin ibaningit na su manga iniharamin))**:

Namba na upaman a inupama nu nabi ﷺ kanu taw a penggalbek sa manga *shubuhah*, ka saben-sabenal na gasupegan nin i kanggalbekin sa haram, na binaluy nu nabi ﷺ su manga haram sa mana upaman u pinagalad a ipedsingit u manga datu, nandu ipedsapal nilan i kasiken lun, na su Allah na inidsingitin su manga haram, nandu inungen nin su manga ulipen nin kanu kasupegan nilan lun. Nandu binaluy pan nu nabi su entayn i temuganul sa ayam sya kanu ligid u manga ipedsingit a lugal na dala kabpelisin na makaludep ku alad u ipedsingit, nandu makapapanadtab luba, na maytubun ba su entayn i lemampas kanu halal, nandu enggula ku manga *shubuhah*, ka saben-sabenal na nasupegan nin a benal su haram, na migkalemu-lemu salkanin i kanggula nin ku haram! Na namba na yanin pakatutulu na: Patut i katangka kanu manga haram, nandu betadan nu manusya sa pangelen (alad) su pageltanin kanu manga haram.

Napanudtul ni Attirmidhie nandu ibn Mājah, ebpun a hadith kani Abdullah bin Yazeed, ebpun kanu nabi ﷺ, pidtalu nin: **((Dili masampay nu**

---

(1) Albukharie (2035), Muslim (2175).

(2) Attabaranie sya sa kitabin a ((*Al-awsat*)) (8/87), pidtalu ni Alhaythamie sya sa ((*Almajma'*)) (8/17): "aden sya kanu isnad nin i manga taw a dili ku kangatawan".

ulipen i maaden sekanin kanu manga magilek sa kadnan, taman sa dili nin itagak su [manga enggagaisa a] dikena bun pakagked [i kanggalbek lun], sa pananggila nin intu kanu makagked [i kanggalbek lun]]⁽¹⁾.

Ya kadtalu ni Alhasan: ((Dala mapinda su gilek sya kanu manga taw a mangagilek, taman sa initagak nilan su kadakelan ku halal, sa andam nilan kanu haram)).

Pidtalun ni Sufyan bin Uyaynah: ((Dili masampay nu ulipen su kasabenalan u kapalitayala, taman a dili nin ya makadalinding ku pageletan nilan kanu haram na su halal, nandu taman a dili nin makatagak su kandusa nandu su makalagid lun))

• Su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: **((Nandu sabutan i saben-sabenal na aden sya kanu lawas i sakempel a lugo, pabila egkapyu su entuba na egkapyu su langun u lawas, nandu pabila egkalat su entuba na egkalat bun su langun u lawas, namba na su pusung))**:

Yanin pakatutulu na saben-sabenal su kapyu nu galbek nu ulipen, nandu su kapananggila nin ku manga haram, nandu katangka nin ku manga *shubuhah*, na sya pedtatanggunut kanu kapyu nu pusungin:

Ka umengka ya kaaden u pusungin na matilak, sa dala nadalem lun yatabya na lilini bu kanu Allah, nandu kanu langun u galilinyan nin, nandu gilek ku Allah, nandu gilek sa kanggula nin kanu kabensiyang nin, na egkapyu su manga galbek nu lawas, nandu luba mangengetu i kapananggila kanu langun u manga haram, nandu kanu manga *shubuhah*, sa abungin kanu kanggula nin ku manga haram.

Amay menem ka ya kaaden u pusung na binasa, ka yaden nanibambaw lun na su kadtanggunut ku ginawa, nandu kapangilay kanu langun u kalinyan nin, apya yanin kaaden i nabensiyang nu Allah su entuba,

---

(1) Attirmidhie (2451), ibn Mājah (4215), ebun kanu hadith ni Atiyyah Assa'adie –isa a sahabat- su isnad nin na *dhaif*.

Yaku pidtalun: Aden antu na ya kinalabit nu mu-allif –rahimahullah- sa nya a hadith na ebun kani Abdullah bin Yazeed, dikena ebun kani Atiyyah Assa'adie, na endu nin pakapayag i kalubay nin a hadith, ka si Abdullah bin Yazeed na *dhaif* sekanin, taman sa yapan pidtalun ni Ahmad: ((Su manga hadith nin na manga *Mawduh*)). Nandu ya kadtalu ni Aljawzjanie: ((Su manga hadith nin na *Munkar*)). Ilay ka i kitab a: ((*Tahdheeb Alkamal*)) a kani Almizzie (16/319). WALLahu a'lam.

na mabinasa den su galbek nu lawas, nandu yanin den makasugu na su kanggula kanu manga kadusan nandu manga *shubuhah*, sya pedtatanggunut kanu kabagel nu kiyug nu ginawa (*nafsu hawa*) nin.

Na dala pakangguna lu sa Allah yatabya na su pusung a matilak, mana su kinadtalu nu Allah: ﴿الشعراء: ٨٨-﴾ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ “*Kanu entuba a gay na dala pakangguna a tamuk nandu manga wata Yabu tabya na entayn i yanin initingguma kanu Allah na pamusungan a matilak*”. Na ya pusung a matilak na: namba su pusung a matilak ebpun kanu langun a manga sakit nandu manga kabensiyan, nandu namba i pusung a dala nadalem lun yatabya na su lilini bu kanu Allah, nandu kanu langun u kalilinyan nin, nandu gilek ku Allah, nandu gilek kanu langun u sabapan a makatangka salkanin ebpun ku Allah. □

Na dala kagkapyu nu manga pamusungan taman sa dili makadtakena lun su kasabut ku Allah, su kasla nin, su lilini lun, su gilek lun, su katiyagka lun, su kapaginagkay lun, su kasalig salkanin, sa tuden ba i makapenu kanu pamusungan nin, ka namba i pidtalu a kasabenalan u *tawheed*, ya maytu na su ma'na nu: *La ilaha illAllah*, ka dala kagkapyu nu pamusungan taman a dili ya maaden su kadnan a banunuwaten nin, katawan nin, galilinyan nin, nandu ipegkagilekin: sa sekanin bu a Allah, sa isa-isa nin bu, sa dala tumpukin.

Ya pidtalu ni Alhasan: ((Dikena ko matag ipedtulik su mata ko, nandu ipedtalu su dila ko, nandu ibagami su duwa lima ko, nandu ipedtindeg u duwa ay ko, taman a dili ko madsima u ngintu paginugot sa Allah atawaka dusa? Ka umengka paginugot na italus ko, na amay menem ka dusa na; di ko italus))!).

Na silan bantu a manga taw, na guna egkapyu su manga pamusungan nilan, ka dala den nasama a kahanda nin a salakaw pan ku Allah, na migkapyu su manga lawas nilan, ka dala den penggalbeken nin yatabya na pananangul bu kanu Allah, nandu su endaw ikasuwatin. WALLahu a'lam.

Hadith a ika-pitu

٧- عَنْ تَمِيمِ الدَّارِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ:

((الَّذِينَ النَّصِيحَةُ)) ثَلَاثًا، قُلْنَا: لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((لِلَّهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلِأُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ، وَعَامَّتِهِمْ)).

رَوَاهُ مُسْلِمٌ

7- Nakabpun kani Tameem Addarie رضي الله عنه, saben-sabenal su nabi صلى الله عليه وسلم na yanin pidtalu:

((Su agama na indawan)), nakatelu nin nadtalu, ya nami nadtalu: [indawan] kanu entayn Oh Rasulallah? Yanin pidtalu: (([indawan] kanu Allah, nandu kanu kitabin, nandu kanu sinugo nin, nandu kanu manga panguluwan u manga muslim, nandu kanu langun-langun nilan)).

Napanudtul ni Muslim

Usayan

Ya kadtalu ni Alhafidh Abu Nu'aym: ((Namba hadith na masla i kapantagin)). Nandu linabit ni Muhammad bin Aslam Attuusie⁽¹⁾ i : ((Isa inan ku pat-bad nu agama)).

Nandu pinanudtul ni Attabaranie, ebpun kanu hadith ni Hudhayfah bin Alyaman رضي الله عنه, nakabpun kanu nabi صلى الله عليه وسلم yanin pidtalu: ((Entayn i dala pangutyapin kanu gambetad-betad nu manga muslim na dikena kuyog

(1) Sekanin si Imam Alhafidh, Shaykul Islam, Muhammad bin Aslam, Attuusie, kaped kanu masla a imam a baginuntulan sa sunnah – apya yanin kaaden i nakatala sa tidtu a batalu sya kanu kabangengatin ku Allah-, salta na tidtu i kapagadidi nin nandu kabagel nu simba nin, taman sa ginelalan sekanin u mulitin a si ibn Khuzaymah sa (balasimba nu nyaba a ummat), yanin kaaden na papedsulagidan nilan sekanin kani imam Ahmad –rahimahumullah- , minatay sekanin sa ulyanan u kinapatay ni Ahmad sa naka salagun i edtangkayanin- kanu lagun a ika (242 H), lu sa dalpa a Naysabur –Ikalimu nu Allah sekanin-.

kanilan, nandu entayn i dili kapitan nandu kaluleman sa mangindaw para kanu Allah, para kanu sinugo nin, para kanu kitabin, para kanu panguluwan u manga muslim, nandu para kanu langun-langun u manga muslim, na dikena kuyog kanilan))⁽¹⁾.

Ya kadtalu ni Alkhatabie: ((Su *Annaseehah* na: kadtalu a yalun kahanda na kagkapyu nu bamituwan)), pidtalu nin pan: ((Ya kaasalan u *kalimah* a *Annush* sya sa basa, na kapedsalal, mana su kadtalu nilan sa: *Nasahtu al'asal*, Amengka sinalal ko ka inawa ko kanu walay nin.

Nandu ya kadtalu ni Abu Amr bin Assalah: ((Su *Annaseehah*: na kadtalu a langkum, a galusod lun su kabpipya nu bangindaw kanu bangindawn nin, magidsan i sya ku kahanda atawaka galbek)).

Na ya ukit a kapangindaw kanu **Allah** na: Su kapakaisa-isa lun, nandu yalun ipadsipat na su manga sipat a talutup nandu masla, nandu kasutti salkanin ebpun kanu langun u sulangay nin a manga sipat, nandu kapananggila sa kasupak lun, nandu kanggalbek ku simba lun nandu kaliliniyan nin sa ikhlas, nandu su kalilini nandu kakalipunget sa pananangul salkanin, nandu kambunuwa kanu entayn i egkapil salkanin a-mapulo-, nandu su mamakalagid lun pan, nandu su kapangambiyat kanu entuba, nandu kasega sa kanggula lun.

Na su kapangindaw kanu **kitab** na: Su kapalityala lun, nandu kakurmat lun, nandu kasutti lun, nandu kabatya lun sa mapya, nandu kanggulalan kanu manga kasuguwan nin nandu manga inisapalin, nandu katuntay kanu manga nadalem lun a ilmu nandu manga upaman, nandu kakenal kanu manga ayatan nin, nandu kapangambiyat atag salkanin, nandu kadsabek lun, sa dili kapamanambiyat atawaka dili kapanila-tilan nu dili bamalityala lun.

Na su kapangindaw kanu **sinugo nin** na: Makandalagida bun sa ukit a kapangindaw ku kitab: Ya maytu na su kapalityala lun, nandu su nganinganin a initingguma nin, nandu kapagadat lun nandu kaenggay lun sa alaga, nandu kambagel ku kapaginugot lun, nandu kauyag kanu manga ukit-ukitin, nandu kapakabagel semabut nandu kapayapat kanu manga ilmu nin,

---

(1) Attabaranie sya sa kitab a ((*Al-awsat*)) (7469), nandu sya sa ((*Assagheer*)) (2/50), na namba hadith sya kani Albanie na *dhaif*. Ilay ka i : ((*Addha'eefah*)) (312).

nandu kagkuntela ku entayn i pegkuntela lun apeg nu manga sunnatin, nandu katampil kanu entayn i pedtampil lun apeg nu manga sunnatin, nandu kabpalangay kanu manga palangayan nin, nandu kapagadat ku manga adatin, nandu kalilini kanu pamilya nin nandu su manga shabatin, nandu su mamakalagid pan lun.

Na su kapangindaw kanu manga **panguluwan u manga muslim** na: Kadtabang kanilan sya kanu bantang, nandu kapaginugut kanu bantang a kasuguwan nilan, nandu kapapanadem kanilan kanu bantang, nandu kapaingat kanilan sa ukit a mananaw nandu malmek, nandu kapananggila kanu kapangatak kanilan, nandu kanduanga sa tawfiqan nu Allah silan.

Na su kapangindaw kanu **langun-langun u manga muslim** na: Su katutulu kanilan lu kanu makagkapy, nandu kapamandu kanilan kanu ukit a kabagagama nilan nandu kabaguyag nilan sya sa dunya, nandu kasapeng kanu manga tila nilan, nandu kapananggila sa kapanalimbut nandu kadengki kanilan, nandu ya kalinyan salkanilan na su nganin a kalinyan sya kanu ginawa, nandu kabensyan salkanilan su endaw i kabensyan sya kanu ginawa, nandu mamakalagid kanu entuba. Napasad su linabit ni Abu Amr ibn Assalah.

Kaped pan a ukit a kapangindaw kanilan na: Su kapagungaya kanilan sa kapangelen kanu manga makagkayd kanilan, nandu kapagadidi kanu miskinan nilan, nandu kapamandu kanu jahil nilan, nandu kapambalingan kanu entayn i natading kanilan magidsan i kadtalu atawaka galbek, sya kanu bantang, sa yanin ukit na mapya, nandu pakananawn su kasugu kanilan ku mapya nandu kasapal ku mawag, sabap intu sa lilini kanu kaawa nu manga kabinasan nilan, sa apya yanin pan kaaden i aden antu na aden matala nin a makagkayd salkanin sya kanu kadudunyay nin! Mana su kadtalu nu isa kanu manga salaf: ((Gapaginagkay ko i langun a binaluy na pinaginugutan nilan den su Allah, sa apya yanin pan palas i panebpeden su sapu ko sa get))!

Nandu ya kaaden ni Omar bin Abdulaziz na yanin pedtalun: ((Kawatan ka yaku nakanggulalan salkanu su kadtalu nu Allah, nandu

entuba i pinggalbek nu, apya yakupan palsanan lun i uman ko inggulalan salkanu su isa a sunnat, na katebpedan ako na isa a edsukuwan, taman sa yaden mawli salangun na su kaliyu nu ngiyawa ko))!).

Endu kaped kanu pinaka masla a edtibalangan u kapangindaw na: Kapangindaw nengka kanu entayn i mindanuna salka sya kanu penggulan nin, mana su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ : **((Pabila ka mangeni su isa salkanu kanu pagali nin sa pituwa, na pamituwanin))** ⁽¹⁾.

Nandu ya kadtalu ni Fudhayl bin Iyadh: ((Dikena ya nagos nu nakagos salkami i kadakel na kadsambayang nandu kabpuwasa, ugayd na ya nilan nagos salkami na su kalimu nu ginawa, nandu su katilak nu manga pamusungan, nandu kapagungaya ku ummat)).

Nandu inidsan si ibn Al-mubarak sa: ngin den i pinakamasla i kalbihanin kanu manga galbekan? Yanin pidtal: ((Su kapagungaya sa pananangul kanu Allah)).

Nandu ya pidtal ni Ma'mar: ((Aden kadtalu a: Yaden tidtu a magungaya salka ebpun kanu manga taw: na entayn i ikagilekin su Allah sa kagkaydan kanin)).

Nandu ya kaaden nu manga salaf, na pabila ka magkahanda nilan i pangindawn nilan su isa kanilan, na pamituwan nilan sa masulen, taman sa pidtal nu kaped kanilan: ((Entayn i pamituwanin su suledin sa silan bu duwa, na entuba i pidtal a nangindaw, na entayn menem i yanin kapamituwa lun na sya kanu kadakelan u manga taw, na pinagkaya nin)).

Nandu ya kadtalu ni Fudhayl: ((Su taw a mu'min na pendapengan su katilan nin nandu bamituwan, na su taw a dupang na [mapakay a] pagkayan nandu labiten i katilan nin)).

Nandu ya kadtalu ni Abdulaziz bin Abi Rawwad: ((Ya kaaden u nangauna salkanu na pabila aden mailay nu mama kanu suledin a enggagaisa, na pedsugon nin [sa katagakin lun] sa ukit a mananaw, na pembalasan sekanin kanu kapedsugo nin nandu kapedsapalin, ka upama ka

---

(1) Ahmad (4/256), aden kalubay nu nan a hadith. Ugayd na nasasangan den su hadith ni Abu hurayrah a marfu': **((Su kawagib nu muslim kanu idsikamuslimi nin na nem timan))**, nalabit luba i: **((Pabila ka pangenian kanin sa pituwa na pamituway ka sekanin))**. Napanudtul ni Muslim (2162).

su isa kanilan na pagkayan nin su tagapeda nin, na punan a kakalipunget u suledin, na pamunsingatan nin su inipagema nin a manga katilan!)).

Hadith a ika-walu

٨- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

((أَمَرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا

الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ، عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ، إِلَّا بِيحْقِ الْإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى)).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ

8- Nakabpun kani ibn Omar (رضي الله عنهما), saben-sabenal su Rasulullah ﷺ, na yanin pidtalu:

((Sinugo ako sa imbunuwa ko su manga taw, taman sa kadsaksiyan nilan i dala patut a pedsimban yatabya na su Allah, nandu saben-sabenal si Muhammad na sinugo nu Allah, nandu makatindeg nilan su sambayang, nandu makaenggay nilan su zakat, ka pabila enggalbeken nilan su entuba, na gasiyap den salaki su manga lugo nandu tamuk nilan, yatabya na sya kanu kawagib nu Islam, nandu su kakuwinta kanilan na lu bu kanu Allahu -Ta'ala-)).

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim

Usayan

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: ((yatabya na sya kanu kawagib nu Islam)):

Nyaba a lapal na yalun bu nakapanudtul na si Albukharie, sa dala kaamungi ni Muslim.

Nandu napanudtul pan i mamba i ma'na nin a hadith ebpun ku nabi ﷺ, sa madakel i naukitan nin:

Ka sya kanu ((Saheeh Albukharie)), nakabpun kani Anas ؓ, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: ((Sinugo ako sa imbunuwa ku su manga taw, taman sa kadsaksiyan nilan i dala patut a pedsimban yatabya na su Allah,

nandu saben-sabenal si Muhammad na ulipen nu Allah nandu sinugo nin, na pabila ka edsaksiyan nilan i dala patut a pedsimban yatabya na su Allah, nandu saben-sabenal si Muhammad na sinugo nu Allah, nandu edsambayang silan ku sambayang tanu, nandu semangul silan kanu kiblat tanu, nandu kanen nilan su panunumbalin tanu, na haram den salkitanu su manga lugo nandu tamukilan, yabu tabya na sya kanu kawagib lun))⁽¹⁾.

Nandu napanudtul bun ni Muslim, ebpun kanu hadith ni Abu Malik Al-ashja'ie, nakabpun kani ama nin, nakbpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: ((Entayn i edtalu sa: **La ilaha illAllah**, nandu egkafir kanu langun u pedsimban a salakaw kanu Allah, na haram i tamukin, nandu lugo nin, nandu su kagkuwinta lun na lu bu kanu Allah))⁽²⁾.

Nandu napanudtul bun ganat kani Sufyan bin Uyaynah, saben-sabenal na yanin pidtalu: ((Na namba a hukuman na kanu kinabpun pan nu agama Islam, sa unan u dala pan makafaradhu su sambayang nandu kabpuwasa nandu kadzakat nandu kambakuwit)). Uged na kadtalu nin banya na subla i kalubay nin, nandu madsima pan i kasabenalan a kinadtalu lun ni sufyan, kagina su langun u nakapanudtul kanu namba manga hadith a nangalabit, na sya nilan bu nadtagapeda su Rasulullah ﷺ sa Madinah, nandu kaped kanilan na nangawli pan i kinaludepin sa Islam!.

- Su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: **((na gasiyap den salaki su manga lugo nandu tamuk nilan))**:

Ya pakatutulu nu namba a kadtalu, na sinugo sekanin sa kambunuwa, nandu kabuno kanu entayn i dili miyug kanu agama Islam. Na langun u namba, na ulyanan den u kinambakuwitin lu sa Madinah. Nandu yaden tidtu a sabutan na ya kaaden nu nabi ﷺ, na pedtalimanin su apya enten i pakatingguma salkanin a galini beludep sa agama Islam, sa yanin bu baguntulen na (*shahadatayn*) bu, na gasiyap den su lugo nin sabap kanu entuba, nandu gabaluy den a muslim. Taman sa tidtu-tidtu i kina-ungkirin

---

(1) Albukharie (382).

(2) Muslim (23).

kani Usama bin Zaid kanu kinabunu nin kanu taw a midtalu sa :*La ilaha illAllah*, kanu uliyanan a kinakayang lun ni Usama sa perang.⁽¹⁾

Nandu napanudtul ni Muhammad bin Nasr Almarwazie, sa yanin isnad na *dhaif* abenal, nakabpun kani Anasؓ, pidtalu nin: ((Dili pedtaliman nu nabi ﷺ su entayn a beludep sa Islam, yatabya na makatindegin su sambayang, nandu makaenggay nin su zakat)), ugayd na namba na dala benal tuludin a kadtalu, nandu apya aden pan tuludin, na yalun murad: na dala isa bu a sinugotan nin sa katagak kanu sambayang nandu zakat.

Na sabap samba, na mapayag i kapamagayun nu manga lapal nu manga hadith a mamba i pidtagabityala nin, kagina su duwa kalimatu-shahada na gasiyapin den su entayn i muntul lun, nandu gabaluy den a muslim, na pabila ka itindegin su sambayang, nandu inggay nin su zakat, nandu enggulan nin su manga kasuguwan nu agama Islam, na makaenggay salkanin su dayt a makaenggay kanu manga muslim nandu makanggulalan salkanin su manga hukuman a ipegkukum kanu manga muslim, na upama ka aden dili nin palityalan a enggagaisa kanu manga rukun nu agama Islam: na upama ka lumpukan silan, na imbunuwa silan. Ya dalil a pakatutulu sa mapakay silan a imbunuwa, na su kadtalu nu Allah:

﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ ﴾ [التوبة: ٥]

“Pabila ka midtawbat silan nandu initindeg nilan su sambayang nandu inenggay nilan su zakat, na pandaya kaden silan [sa dikaden silan munu”. Nandu su kindtalu nu Allah:

﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ ﴾ [التوبة: ١١]

“Pabila ka midtawbat silan nandu initindeg nilan su sambayang nandu inenggay nilan su zakat, na gabaluy den silan a suled nu sya kanu agama”.

Nandu napanudtul bun i saben-sabenal su nabi ﷺ: ((Yanin kaaden na pabila ataken nin su kuntra, na dili nin muna ataken taman sa dili egkapita, ka pabila aden makinegin a bagebang na dili nin ataken, na upama ka dala makinegin na tupan ka matak sekanin))⁽²⁾.

---

(1) Albukharie (4269), Muslim (96).

(2) Albukharie (610), Muslim (382), ebpun sa hadith ni Anas ؓ.

- Su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: ((**nandu su kakuwinta kanilan na lu bu kanu Allahu -Ta'ala-**)):

Yanin ma'na na: Saben-sabenal su *shahadatayn* -salta lun su katindeg ku sambayang- na gasiyapin su taw a penggula lun apeg nu tamukin sya sa dunya, yatabya na u makanggalbek sa sabapan u kapegkapakay nu kapatuga kanu lugo nin, pantag lu sa gay a mawli, na ya bu pegkuwinta lun na su Allah: Ka pabila ka bantang sekanin, na paludepen nu Allah kanu surga, na pabila menem ka pembudtud, na sya sekanin malangkum kanu manga munafiq, a sya kanu kababan salangun a pangkatan u naraka.

Na kinuwa inyaba a tindeg nu entayn i yanin kapegkailay i gatalima su tawbat nu taw a *zindeeq*⁽¹⁾, -ya maytu na: su munafiq- pabila ka ipayagin i kambalinganin sya kanu agama Islam, nandu dili nin bamakayn i kabuno lun sa yabu tindeg lun na kagina mapayag i kamunafiq nin, mana su pinggula nu nabi ﷺ a ibagawida nin su manga munafiq, ka sya sa mapayag na mana bun manga muslim i kapapegked nin kanilan, inunta na gatawan nin bun i matidalem nilan na manga munafiq. Namba i kadtalu ni Shafi-ie, nandu isa a riwayat kani Ahmad, nandu pinanudtul bun ni Alkhatabie i namba a kadtalu sa ebpun kanu kadakelan kanu manga ulama⁽²⁾. WALLahu a'lam.

---

(1) Ya kaasalan na kadtalu a *zindeeq*, na basa *farisiyyah*, silan su manga taw a namangunut kani Daysan entupan ka kani Mani entupan ka kani Mazdak, ya nilan kepit na su sigay i namaluy sa mapya, nandu su malibuteng i namaluy sa malat, nandu dala balityalan nilan a bangaden a salakaw sa duwa banan, na silan bantu i kaasalan u pembedtuwan sa *zindeeq*. Silan na pinamunu nandu pinamugaw nu manga taw sa *Faris* –Iranian saguna timpu-, uyananin na nabaluy den su lapal a (*zindeeq*) sa ipembedtu kanu taw a dala baginugutan nin a namaluy nandu munafiq nandu su pebpapayag sa kafir nandu su kadupangan a masla. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

(2) Ya madhhab ni Malik na: Dili gatalima su tawbat nu taw a *zindeeq*, nandu napanudtul bun i mamba kadtalu ganat kani Ahmad.

Yaku pidtalu: Yalun murad: Na saben-sabenal su tawbat nin na dili gatalima sya sa dunya, ka patut i kabunu lun, makipantag lu sa gay a mawli, na su Allah i bangampun kanu langun u kadusan -pabila ka edsabenal su ulipen sa kapagumbaya nin-, [الحجرات: ٨] ﴿فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ “Entuba manga mapya a napaluli nilan na kalbihan a ganat kanu Allah nandu limu nin kanilan, ka su Allah na labi a mataw nandu labi a maungangen”. Ilay ka i kinadtagabityala sa kadtawbat nu *zindeeq* sya sa kitab a: ((Sharh Annawawie ala saheeh Muslim)) (1/207).

Hadith a ika-siyaw

٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ:

((مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ، فَاجْتَنِبُوهُ، وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ، فَاتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ: كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ، وَاجْتِنَالِفُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ)).

رواه البخاري ومسلم

9- Nakabpun kani Abu hurayrah رضي الله عنه, pitalu nin: nakineg ku su Rasulallah ﷺ a yanin pedtalun:

((Su ngani-nganin a inisapal ko salkanu, na pananggilay nu, nandu su ngani-nganin a inisugo ko salkanu, na itapenay nu sa endaw i taman a magaga nu, kagina yaman nakabinasa kanu manga nangauna salkanu na: su kadakel nu kaidsa nilan, nandu su kinasupak nilan kanu manga nabi nilan)).

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim.

Usayan

Nyaba a lapal na hadith na si muslim bu i nakapanudtul lun. Sya kanu kaped a riwayat nin lun, na nalabit i sabapan u kinadtalu nu nabi ﷺ sa namba hadith: Nakabpun kani Abu hurayrah رضي الله عنه, pidtalun nin: Pinangunsiyatan kami nu Rasulallah ﷺ, sa yanin pidtalun: ((Oh sekanu anan a manga taw, saben-sabenal na inifradhu salkanu su kapanihadji, na panihadji kanu)), Ya pidtalun nu isa a mama: ngintu uman lagun ya rasulallah? Ya pidtalun nu rasulallah ﷺ: ((Umana bu ka yaku edtalun i: uway, na makabpaliyugat salkanu [uman lagun], na dikanu makagaga))! Mawli na yanin pidtalun: ((Pandaya kunu den kanu langun u initagak ku salkanu, kagina yaman kinalusak nu nangauna salkanu: na sabap kanu kadakel nu kaidsa nilan, nandu kinasupak nilan kanu manga nabi nilan, na pabila ka

sugon ko sekanu na itapenay nu sa endaw i magaga nu, nandu pabila ka sapalan ko sekanu kanu enggagaisa, na itagak nu))⁽¹⁾.

- Na su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Pandaya kunu den kanu langun u initagak ko salkanu, kagina yaman kinalusak nu nangauna salkanu: na sabap kanu kadakel nu kaisa nilan, nandu kinasupak nilan kanu manga nabi nilan))**:

Yanin pakatutulu, na *makruh* i kadakel u kapangingidsa, nandu initutulu nin i su kanggalbek kanu manga inisugo nandu kapananggila kanu manga inisapal, na entuba i dayt a enggulan nin kumin kanu kadakel nu kapangingidsa, sa yanin pidtalu: **((Pabila ka sapalan ko sekanu kanu enggagaisa, na pananggilay nu, nandu pabila ka sugon ko sekanu, na itapenay nu sa endaw taman i magaga nu))**.

Na yaden patut a parihalan nu taw a muslim: na su kapangilay nin kanu endaw i nakatingguma ganat kanu Allah nandu rasulullah ﷺ, entupan ka mamikal sekanin sa katuntay nin lun, ka pangimbenalen nin intuba, umengka entuba na kaped kanu enggagaisa a bangimbenalen. Amay menem ka sya menem intu kaped kanu enggagaisa a penggalbeken, na pupusan nin i magaga nin kanu kapanamalin sya kanu kanggalbekin kanu manga kasuguwan, nandu kapananggila nin kanu manga inisapal, ka entu den ba i edsangulen nin, sa dala den salakaw lun.

Ka umengka yanin edsangulen -endaw i kakinegin sa kasuguwan nandu inisapal- na su manga enggagaisa a di pan gatawan u ngintu manggula atawaka dili, na entuba na kaped kanu inisapal, nandu pakagkalubay kanu kapamikal enggula kanu manga inisugo.

Inidsan nu mama si ibn Omar ؓ makipantag kanu kapegwawa sa *hajar al-aswad*, na yanin pidtalu: **((Nailay ku su nabi ﷺ a pegkawan nin nandu pedsiyumen nin))**, na ya pidtalu salkanin nu mama: Ngin i kailay nengka lun upama ka diku intu magaga enggula? Ngin i kailay nengka lun upama ka kagegetan aku gayd? Na ya pidtalu salkanin ni ibn Omar: **((Lu**

---

(1) Muslim (1337).

nengka ibpawang i ((Ngin i kailay nengka)) nan sa Yaman! Nailay ku su nabi ﷺ a pegkawan nin nandu pedsiyumen nin)). Napanudtul ni Attirmidhie⁽¹⁾.

Ya kahanda ni ibn Omar ؓ antu: na endu yabu makatagu sa ginawa nin na su kadsunggiling kanu nabi ﷺ, ka dili nin den kuwintan pan i dili nin magaga, atawaka kapapegkalgen lun, inunta na dapan manggula, kagina aden antu na egkebpu su apasin kanu katalusin ku penggulan nin. Ka su kabanuntay ku agama, nandu kapangingidsa kanu ilmu, na yanin bu kapya na umengka yalun kahanda na ipenggulalan, dikena yalun kahanda i ipebpalwana nandu ipedalawa.

Sabap sa namba, na yaden kaaden u kadakelan ku manga sahabat nandu manga *tabi'een* na kabensiyan nilan abenal su kapangingidsa kanu enggagaisa sa unan a dipan gatala, nandu di nilan pedsumpatan su bagidsa kanu maytuba:

Ya kaaden ni Zaid bin Thabit ؓ na pabila idsan kanu enggagaisa, na yanin edtalun: ((Nanggula den inamba?)), umengka ya nilan edtalun i: Dala, na yanin edtalun: ((Pandaya nu demun pan taman sa dili matala)).

Nandu ya pidtalun ni *Masruuq*: ((Inidsan ku si Ubay bin Ka'ab makipantag sa enggagaisa, yanin pidtalun: Ngintu nanggula den inamba? yaku pidtalun: Dala. Yanin pidtalun: na pasengaw kami demun pan sanan taman sa manggula den, ka pabila manggula den, na panamalan nami i makineg nengka salkami ngin i kailay nami lun!)).

Nandu ya kadtalu ni Assha'bie: ((Inidsan si Ammar makipantag sa hukuman, na yanin pidtalun: Ngintu nanggula den inamba? Ya nilan pidtalun: Dala pan. Yanin pidtalun: na angkatay nuden taman sa manggula, ka pabila manggula den, na apasen nami i masawal nami salkanu)).

Nandu ya kadtalu ni ibn Wahb: Nakineg ko si Malik a yanin pedtalun: ((Su kabpapalwa ku ilmu na makagkategas ku pusung, nandu yanin gapagunga na kandedengkiya)).

Nandu ya kadtalu ni Almaymuunie: Nakineg ko si Abu Abdillah- ya maytu na si Ahmad- a bagidsan sa hukuman, na yanin pidtalun: ((Nanggula den i namba? Natala nuden i namba?)).

---

(1) Napanudtul bun ni Albukharie (1611), nandu napanudtul bun ni Attirmidhie –mana linabit nu mu-allif- (861).

Na yanin katimbelan: Na entayn i enggulalan kanu inisugo nu nabi ﷺ kanu nyaba hadith, nandu telenan nin su inisapalin, ka entuba i pidtulan nin dikena salakaw lun, na malepas sekanin sa dunya-akhirat. Na entayn i semupak, ka yanin enggalbeken na endaw bu i kalinyan nin nandu gawma na ginawa nin, na nanggula nin su pinadsanggilan u nabi ﷺ a kaped kanu manga ula-ula nu *ahlul kitab* [*yahood* nandu *nasara*], ka nangabinasa silan sabap ku kadakel nu kapangingidsa nilan, nandu kinasupakilan kanu manga nabi nilan, nandu dala nilan kapangalimbaban nandu kapaginugot kanu manga sinugo nu Allah kanilan.

- Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Pabila inisapal ko salkanu su enggagaisa, na pananggilay nu, nandu su ngani-nganin a inisugo ko salkanu, na itapenay nu sa endaw i taman a magaga nu))**:

Ya pidtalu nu kaped kanu manga ulama: ((Ya gakandut lun na: saben-sabenal su inisapal na ya mawgat i kinabpaliyugat lun kanu inisugo, kagina su inisapal na dala pamakaya i katalsak kanu enggagaisa lun, na su inisugo na tinumponggin bu sa endaw bu taman i magaga lun))⁽¹⁾.

Makalagid samba su kadtalu nu kaped kanilan: ((Su manga galbekan a mapya na penggalbeken u mangapya a taw nandu manga dalwaka, ugayd na su manga kadusan na dala pedtagak lun yatabya na su manga *siddeeq* [benal i katidtu nin])).

Pidtalu ni Aisha (رضي الله عنها) : ((Entayn i yanin kalinyan na kalawanan nin su manga matigkel nandu masamikal i kasimba, na endan nin su kanggalbek kanu manga kadusan)).

Pidtalu ni Alhasan: ((Dala inisimba nu manga pasisimba a enggagaisa a lemawan pan sa kapyu nu katagak kanu ngani-nganin a inisapal nu Allah kanilan)).

---

(1) Kagina su katagak kanu nganin a galbek na entuba i kaasalan, na su kapedtagak lun na diden pakanasisita sa kategkes nu atay. Su kanggula kanu galbek na entuba i nakabagu, tembu pakanasisita sa kategkes nu atay sa kanggula lun. Ka mapakay i langun na pedtagak, uged na di masulut i langun na penggalbek. (Shaykh Abdulaziz Atturafie)

Ya ustuz, na su nalabit antu a kinapadsulagida kanu katagak ku manga haram nandu su kanggalbek ku manga simba, na ya murad san, na su manga simba a sunnat, sa ya dalil sa namba, na su kinadtalu ni ibn Omar رضي الله عنه: ((Su di katalima sa ketep bu a ganat sa haram, na ya temu kanu magatus ngibu a penggastun sa lalan ku Allah))!

Pidtalun ni Omar bin Abdulaziz: ((Dikena ya pidtalun a kagilek i kadtahajjud bu, atawa kabpuwasa bu lemayab, atawa kapadtimpung enggalbek sa duwa banan, ugayd na ya pidtalun a kagilek na su kanggulalan kanu ngani-nganin a inifaradhu nu Allah, nandu katagak kanu ngani-nganin a iniharam nu Allah, na upama ka salta lun su kanggalbek, na tuden ba su mapya a midtatalapis)). Lemagid samba i saleg na kinadtalu nin.

Saben-sabenal su kapananggila ku manga haram -sa apya ngin i kapaydu nin- na ya labi kopya nin kumin sa kanu kapakadakil sa kanggalbek kanu manga sunnat a simba, kagina su entuy na wagib i katagak lun, na nani na sunnat bu i kapenggula lun! ⁽¹⁾.

---

(1) Su manga iniharam na gataguban nin su manga simba, maytubun mambu su manga simba gataguban nin su mga iniharam, sa ya pakatagub na endaw i labi a masla nandu mabagel, na su kasama nu pahala na kinanggalbek sa faradhu na ya temu kumin sa faradhu a nasimbulan na iniharam, kagina su manga iniharam na upama ka gataguban nin su manga faradhu, na labi den a kataguban nin su manga sunnat bu. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

Hadith a ika-sapulu

١٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

((إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوْا مِنْ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ [المؤمنون: ٥١] وَقَالَ-تعالى-: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُّوْا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ [البقرة: ١٧٢]، ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ، يُمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ، يَا رَبِّ، يَا رَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟!)).

رَوَاهُ مُسْلِمٌ

10- Nakabpun kani Abu hurayrah رضي الله عنه , yanin pidtalu: Pidtalu nu rasulullah

ﷺ:

((Sabena-benal su Allah na suttu, na dala pedtaliman nin yatabya na suttu, nandu sabena-benal su Allah Ta'ala na inisugo nin kanu manga mu'min su ngani-nganin a inisugo nin ku manga sinugo, sa yanin pidtalu: "Oh sekanu a manga sinugo, pangankan kanu ebpun kanu manga suttu nandu enggalbek kanu sa mapya", nandu yapan pidtalu nu Allahu Ta'ala: "Oh sekanu anan a namalityala, pangankan kanu ebpun kanu manga suttu a iniridzki ko salkanu", ya mawli na linabit nin su isa a mama, a tatap den belalakaw, naguleng-guleng den su bukin nandu napiri na libubuk, sa ipebpulo nin su duwa lima nin lu sa langit, sa yanin pedtalun: Oh kadnan ko, Oh kadnan ko. Ugayd na su pegkanen nin na haram, nandu su banginumen nin na haram, nandu su pembalegkasen nin na haram, nandu yanin den inipaguyag na haram, na panun pan i katalima sa duanga nin u maytuden ba?!)).

Napanudtul ni Muslim.

 Usayan

Su *Attayyeb* syaba na yanin ma'na na: Mahasutti, ya maytu na:saben-sabenal su Allah na mahasutti sekanin ebpun kanu langun u manga kakulangan nandu manga katilan, namba na pagidsan nu kadtalu nu Allah a: [النور: ٢٦] ﴿ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ﴾ “Nandu su manga babay a sutti na para kanu manga mama a sutti, nandu su manga mama a sutti na para kanu manga babay a sutti, silan bantu na nalepas silan kanu ngani-nganin a ipedtebu-tebu kanilan”, yalun murad na: Silan bantu na sutti silan ebpun kanu budseng nandu kagyabu na kandupang. □

- Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: ((**na dala pedtaliman nin yatabya na sutti**)):

Yalun murad na: Su Allah na dala pedtaliman nin a manga sadaqah, yatabya na endaw bu i halal, a sutti.

Nadtalu bun i: Ya murad sa namba hadith: ((**Sabena-benal su Allah na sutti, na dala pedtaliman nin yatabya na sutti**)): na mas mawlad pan sa entu, ka yanin ma'na na: Saben-saeban na dala pedtaliman nin kanu langun u manga galbekan yatabya na endaw bu i mapya lun nandu sutti, ebpun ku langun u mamakabinasa lun: mana kapapamagilay-ilay nandu kagayp ku ginawa, nandu maytubun a dala pedtaliman ebpun kanu manga tamuk yatabya na endaw bu i sutti a halal, kagina su basa a *Attayyeb* (sutti), na gapakay a mabaluy a sipat na manga galbek, manga kadtalu, nandu manga paninindegan, ka su langun u namba na aden sutti nin nandu aden dikena.

Na kaped a sabapan a kasutti nu galbek nu taw a mu'min na: su kasutti nu pangangkanen nin, ka namba na gatilakin su galbekan nin. Pakatutulu nu nyaba hadith i saben-sabenal na dili gatalima su galbek nandu dili masutti, yatabya na sabap sa kakan sa halal, nandu saben-sabenal su kakan sa haram, na pegkalatin su galbek nandu gaungenin su kapegkatalima lun, ka yanin pidtalu kanu ulyanan u kinadtalu nin sa: ((**Sabena-benal su Allah na sutti, na dala pedtaliman nin yatabya na sutti, nandu sabena-benal su Allah Ta'ala na inisugo nin kanu manga mu'min su**

ngani-nganin a inisugo nin ku manga sinugo, sa yanin pidtalu: “Oh sekanu a manga sinugo, pangankan kanu ebpun kanu manga sutti nandu enggalbek kanu sa mapya”, nandu yapan pidtalu nu Allahu Ta’ala: “Oh sekanu anan a namalityala, pangankan kanu ebpun kanu manga sutti a iniridzki ko salkanu”)).

Na ya murad sa namba na: Saben-sabenal su manga sinugo nu Allah nandu su manga ummat nilan, na inisugo kanilan su kapangangkan kanu manga sutti, yamaytu na halal, nandu inisugo kanilan i kanggalbek sa mapya. Ka taman sa yapan kanen i halal, na su galbek na di sumala na mapya bun nandu gatalima, na pabila ka su pangangkanen ka dikena halal, na panun i katalima kanu galbek?!

Su linabitin kanu ulyanan u namba a kinanduanga nu mama, nandu su dala katalima lun sabap sa yanin ibaguyag na haram, na isa intu a upaman a dili katalima kanu galbekan umengka yaden ibaguyag na haram.

Ya kadtalu ni Wuhayb bin Alward: ((Apya gantiyan nengka pan i nambay saka lumpukan a pembunuwa, sa sekabu, na dili makambalapantag salka inan, taman sa dili nengka pagitungen ngin i ipendalem nengka sa tiyan nengka: Ngintu halal, atawa ka haram!)).

Makipantag menem sa kapanadaqah ebpun kanu tamuk a haram, na dili gatalima i maytuba, mana su hadith sa ((Saheeh Muslim)), nakabpun kani ibn Omar رضي الله عنه, nakabpun kanu nabi صلى الله عليه وسلم pidtalu nin: **((Dili pedtaliman nu Allah su sambayang u dala makadsutti, nandu su sadaqah a ebpun sa Ghuluul [Tamuk a nataban sa kinambunuwa sa kuntla, ugayd na dala itapenay kanu mapulu]))** ⁽¹⁾.

Napanudtul bun ganat kani Abu Addarda nandu Yazeed bin Maysarah, i saben-sabenal na sya salkanilan duwa, na ya pagidsan nu taw a nakapantyali sa ukit a dikena halal, uliyan nin na inipanadaqah nin su entuba, na mana bun su taw a kinemuwa sa tamuk u manga ilu, ka inenggay nin su entuba sa isa a balu, asal ka makapamasa nin sa balegkasin!)).

---

(1) Muslim (224).

Ya kadtalu ni Alhasan: ((Oh seka nan a banadaqah sa miskinan a ipegkalimu nin, ya nengka ikalimu na entayn i linalim nengka)).

Na upama ka kemuwa sa tamuk su kamal, atawaka su kasaligan nin ebpun kanu *baytul mal* sa dikena kawagib, ka inidsadaqah nin su entuba, atawaka inibukawan nin sa ulipen, atawaka inimbang nin sa masjid, atawaka salakaw lun pan a makambalaguna ku manga taw, na ya kadtalu ni ibn Omar رضي الله عنه na mana bun sekanin nangagaw sa tamuk a inipanadaqah nin su inagaw nin bantu. Maytubun a pidtalu kani Abdullah bin Amir رضي الله عنه a isa sekanin a kamal sa Albasrah, ka ya kaaden u manga taw na nangalimud silan sya salkanin kanu timpu a mangagan den matay, sa bamedtan nilan abenal sekanin sabap kanu kapyra nin, na si ibn omar رضي الله عنه na lubun nandu pebpatana, na pinangeni salkanin i makadtalu, na pinanudtul nin su hadith a: **((Dili pedtaliman nu Allah su sambayang u dala makadsutti, nandu su sadaqah a ebpun sa Ghuluul))**. Ya mawli na pidtalu nin sa kani Abdullah bin Amir: ((Seka na su paganay na luka sa Albasrah))!.

Ya kadtalu ni Asad bin Musa sya sa ((*kitab alwara'*)): ((Ya pidtalu ni ibn Amir kani Abdullah bin Omar: ngin i kailay nengka kanu manga niyaba manga siksa a papegkalmun tanu gayd sabap kanu katigkel, nandu manga mata a pembetu den sa kabagulyang, ngintu aden bun lekitanu lun a pahala? Na ya pidtalu ni ibn Omar: ((Dinengka katawan i saben-sabenal su maledsik na apya paydu na dili nin gapunas i maledsik?!)).

Nandu ya pidtalu ni ibn Omar kani ibn Amir kanu kinaidsa ni ibn amir salkanin makipantag sa hukuman u kapembukawan sa ulipen: ((Ya nengka pagidsan na mana mama a nanegkaw sa unta na banihadji, ya mawali santu na inusalin su unta sa kinanjihad sa lalan ku Allah, pagitung ka ngintu matalima salkanin i entuba?!)).

Upama menem ka su kamal na matidtu, ka ibagenggay nin su kawagib nu manga taw, ya mawli na embalayan nin silan ebpun kanu *baytul mal* sa kanu nasisita nilan: magidsan i masjid, atawaka bangagiyan, atawa ka papenggamutan, nandu mamakalid lun, na maytuba na gapakayan bun.

- Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((ya mawli na linabit nin su isa a mama, a tatap den belalakaw, naguleng-guleng den su bukin nandu napiri na libubuk, sa ipebpulo nin su duwa lima nin lu sa langit, sa yanin pedtalun: Oh kadnan ko, Oh kadnan ko. Ugayd na su pegkanen nin na haram, nandu su banginumen nin na haram, nandu su pembalegkasen nin na haram, nandu yanin den inipaguyag na haram, na panun pan i katalima sa duanga nin u maytuden ba?!))**):

Ya inipamandu nu rasulullah ﷺ kanu nyaba a kadtalu nin na su adaban u kanduanga, nandu su manga sabapan a katalima lun, nandu sabapan a dili lun katalima:

Kaped a linabitin a manga sabapan a katalima sa duanga na pat-timan:

Ika-isa lun: Kawatan u lakawan, ka su kalalakaw na sabapan a katalima nu duanga, mana su hadith ni Abu hurayrah ؓ, nakabpun kanu nabi ﷺ: **((Telu timan a manga duanga i daden kabpelisin na gangatalima: su duanga nu nalalim, nandu su duanga nu belalakaw, nandu su duanga nu lukes kanu wata nin))**. Napanudtul ni Abu Daud nandu ibn Mājah nandu Attirmidhie⁽¹⁾, ugayd na ya sya salkanin na: **((Nandu su kapaninta nu lukes kanu wata nin))**.

Na endaw den i kawatan u belakawan, na lubon ba bagunut i kasupeg nu katalima sa duanga, kagina yanin sabap, na yaden katatapan kanu taw a belalakaw na gawnu i ginawa nin sabap ku lugatin, nandu sabap ku kinalapu nin kanu manga dalpa, nandu kapegkatala sa mapasang, na su kapegkawnu nu ginawa na kaped kanu pinaka-masla sabapan u katalima nu duanga.

Ika-duwa: Su dili kadsandag sa kambabalegkasan nandu su kaguleng-guleng nu buk nandu kapegkapiri nu libubuk, mana su nalabit sa hadith a mapayag, nakabpun kanu nabi ﷺ: **((Dibu eb-pila-pila kanu naguleng-guleng i buk ka napiri na libubuk, a mimbalegkas nandu midsangiyawa sa gutay, a**

---

(1) Abu Daud (1536), Attirmidhie (3448), yanin pidtalu na: *((hasan))*, maytubun a *hasan* sya kani Albanie sya sa kitabin a *((Saheeh Attargheeb))* (3132).

di ibamamantag na taw ka dala alaga nin kanilan, i u manabu ka aden idsapa nin ku Allah [pangenin nin] na tumanen nu Allah salkanin))⁽¹⁾.

Ika-telu: Kapulu sa duwa lima, namba na kaped kanu adaban u kanduanga a masla i inam sa kadsabapan a katalima lun, sya kanu hadith ni Salman, nakabpun kanu nabi ﷺ: ((Sabena-benal su Allahu -Ta'ala- na subla i kamamala nin nandu subla i kalimu nin, na ikaya nin i pabila ka ipulo nu mama lu salkanin su duwa lima nin na makambalingan nin sa dala makaenggay nin lun nandu nalugiyann))⁽²⁾. Napanudtul ni Ahmad nandu Abu Daud nandu Attirmidhie nandu ibn Mājah.

Ya kaaden nu rasulullah ﷺ na ipebpulo nin su duwa lima nin sa kabangeni nin sa kaulan, taman sa gailay den su kaputiyann u duwa ilekin, nandu inipulu nin bun su duwa lima nin kanu timpu na kinambunuwa sa Badr, ka bangeni sekanin sa tabang nu Allah sa katabanan nilan su manga bamedsakutu salkanin a Allah, taman sa nalundus su balegkasin kanu duwa a waga nin!.

Nandu napanudtul pan ebpun kanu nabi ﷺ su madakel a manga sipat u kapulo sa lima, kanu kutika a kanduanga:

Kaped lun na: Yanin kaaden na ipedtendu nin su kemel nin a tindulu, ya napanudtul sa namba na yanin kapenggalbek lun, na upama sya sekanin sa minbar, sa timpu a bangusiyat, nandu pinggula nin bun sa kutika a pegkuda sekanin sa kabelalakaw nin.

Ya kadtalu ni ibn Abbas nandu salakaw lun: ((Mamba i pidtalu a kaikhlas sya sa kanduanga)), nandu nakabpun kani ibn Sireen : ((Pabila ka pamedtan nengka su Allah na itendu nengka i sawalu a kemel nengka)).

Kaped lun na: Inipulu nin su duwa lima nin, nandu lu nin pinadtampal su bigkugung u duwa lima nin sa temampal sa kiblat -ya maytu na nakakiblat -, na su palad nu lima nin na sya nin inisangul sa pamenenganin.

---

(1) Muslim (2622), hadith ni Abu hurayrah ؓ, ugayd na dala malabit lun i: ((a mimbalegkas nandu midsangiyawa sa gutay)). Endu ilay kabun i : ((Saheeh sunan ibn Mājah)) (6483).

(2) Ahmad (5/438), Abu Daud (1488), Attirmidhie (3556), ibn Mājah (385), sya kani ibn Hibban (876) na saheeh, maytubun sya kani Alhākim (1/497), nandu sya kani Albanie sa kitabin a ((Saheeh Attargheeb)) (1635).

Ya kadtalu nu kaped ku manga salaf: ((Su kapulu sa lima sa mamba i palasin, na mamba i kabelumpeni)).

Kaped lun: Na sulangay na nauna banan.

Ya kadtalu nu kaped sa kanilan: ((Su kapulu sa lima sa mamba i palasin, na kabangeni sa dalinding ebpun kanu Allah, nandu kabelindung salkanin)).

Kaped lun: na inipulu nin su duwa lima nin, nandu binaluy nin su duwa paladin sa lu tampal sa langit, su bigkugung u duwa lima nin menem na sya temampal sa lupa.

Na nakabpun kani ibn Omar, nandu Abu hurayrah, nandu ibn Sireen i: ((Sabensabenal su mamba a ukit, na namba i pidtalu a kanduanga nandu kapangeni-ngeni sa Allah)).

Kaped lun: na sulangay na namba, ya maytu na su kakelid ku duwa paladin, nandu yanin isangul na su bigkugung u lima nin lu sa langit, na su duwa paladin na sya tampal sa lupa.

Sya sa ((Saheeh Muslim)), nakabpun kani Anas رضي الله عنه, sabensabenal su nabi صلى الله عليه وسلم na nangeni sa ulan, na inipulu nin su bigkugung u duwa lima nin lu tampal sa langit, nandu napanudtul bun ni Ahmad sa yanin lapal: **((Binelatin su duwa lima nin, nandu binaluy nin su bigkugungin sa lu temampal sa langit))**.

Ya pidtalu ni Alhumaidie: ((Namba i pidtalu a kalumpeni)).

Ika-pat: Su kapangungumpya kanu Allah, sa yanin ukit na kabpapaluman lemabit ku kakakadnay nin, ka nanden ba i kaped a pinakamasla a banginaman sa katalima nu duanga, ka entayn i edsima-sima sa manga duanga a nalabit sa Qur-an, na yanin matun a kadakelan lun na yanin ibamukat lun na ingala nu Allah a (*Arrabb*), mana upaman u kinadtalu nu Allah: [البقرة: ٢٠١] ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ “*Oh kadnan nami, enggay kami syasa dunya sa mapya, nandu lu sa gay a mawli sa mapya, nandu lepas kami kanu kasiksan ku naraka*”. Nandu su kadtalu nu Allah:

﴿ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ ﴾ [البقرة: ٢٨٦]

“Oh kadnan nami, dili kami nengka ebpaliyugati sa kanu mangapasang a galbekan sa mana su kinabpaliyugat nengka lun kanu manga nangauna salkami, Oh kadnan nami, dili kami nengka ebpaliyugati sa dala kagaga nami lun”. Nandu: ﴿ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا ﴾ [آل عمران: ٨] “Oh kadnan nami, di ka mapasibay su manga pamusungan nami, kanu ulyanan u kinatutulu nengka salkami”. Nandu madakel pan i pamagidsan nin i mamba sya sa Qur-an.

Inidsan si malik, makipantag kanu taw, a yanin pedtalun sya kanu kapenduanga nin na (*Ya sayyidie*), na yanin pidtalun: ((Yanin edtalun na (*Ya Rabb*), sa mana bun su pidtalun nu manga nabi sya kanu manga duanga nilan)).

Makipantag menem kanu manga pakaungen sa katalima ku duanga:

Na saben-sabenal na initutulu nu rasulullah ﷺ i saben-sabenal na: su kapakadaya ku haram, magidsan i kakan, kainum, kambabalegkasan, kapaguyag lun, ka ya pidtalun nu rasulullah ﷺ kani Sa’ad: **((Yakabu pangangkan na su suttu a halal, ka entuba i sabapan a katalima kanu duanga nengka))**⁽¹⁾.

Ka su kapanginkauyagen, kapangankan, kainum, nandu kambalegkas sa halal, na masla a sabapan na katalima ku duanga.

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((na panun pan i katalima sa duanga nin u maytuden ba?!))**:

Yanin ma’na na: panun den i katalima ku duanga nin? Namba na idsa, a pakatutulu sa kapegkagayp nandu kawatan a kanggula lun.

(1) Attabaranie sya sa ((*Al-awsat*)) (6491), nandu linabit ni Al-haythamie sya sa ((*Majma’ azzawa-id*)) (10/291) i: napanudtul ni Attabaranie sya sa ((*Assagheer*)), ya mawli na pidtalun nin: ((Aden kanu isnad nin i dili ko kangatawan)).

Pidtalun ko: Hadith anya - na apya ka *dha-if* – demun, ugayd na nakatinguma sya kanu manga tudtulan i benal a pedtaliman i duanga ni Sa’ad bin Abi Waqqas. Ilay ka i kitab a ((*Siyar a’alam annubala*)) (1/111) .

Aden antu na su katalsak ku manga haram, na pakaungen ku katalima kanu manga duanga, na maytubun su katagak ku manga iniwagib. Ka su kanggalbek ku manga simba, na kaped bun sekanin a masla a sabapan sa katalima ku duanga, entuba i sabapin, guna su nangampit su telu kataw antu a linemudep sa takub -bali napelen silan u lakungan- sa yanilan inipangampit, na su manga galbekan nilan a manga mapya, na natalima su manga duanga nilan⁽¹⁾.

Nandu nakabpun kani Abu Dharr رضي الله عنه yanin pidtalu: ((Nasisita nu langun u mapya su duanga, sa mana upama nu kapegkanasisita nu pegken ku timus)).

Nandu ya kadtalu nu kaped kanu manga salaf: ((Di ka ipedsengku i kalugad u kapegkatalima ku duanga nengka, umengka pinelen nengka su manga lalan nin sa manga kadusan))!.

Nandu ya nadtalu nu isa a pababayuk:

تَحْنُنْ نَدْعُوا إِلَهَ فِي كُلِّ كَرْبٍ   ثُمَّ نَنْسَاهُ فِي كَشْفِ الْكُرْبِ

Sekitanu na bangeni tanu den belayab kanu kadnan sa tabang sya kanu langun u kamasengetan, Ya mawli na kalipatanan tanu bun sekanin sa kutika a kasengaw sa kamasengetan.

كَيْفَ نَرْجُوا إِجَابَةَ لِدُعَاءٍ   قَدْ سَدَدْنَا طَرِيقَهَا بِالذُّنُوبِ

Panun pan i kapaginagkay tanu sa katalima kanu duanga, U sekitanu bun i minelen kanu lalanin sabap ku manga dusa?!

---

(1) Albukharie (3465), Muslim (2743), ebpun sa hadith ni ibn Omar (رضي الله عنهما).

Hadith a ika- sapulu enggu isa

١١ - عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، سَبَطِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَرِيحَانَتِهِ ﷺ، قَالَ: حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: ((دَعْ مَا يَرِيْبُكَ، إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ)).

رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ - وَقَالَ: ((حَسَنٌ صَحِيْحٌ)) -.

11- Nakabpun kani Alhasan bin Ali, a apu nu rasulullah ﷺ nandu mamutin (papedtayan nin) ﷺ, yanin pidtalu: Nakalangag ko ebpun kanu rasulullah ﷺ: **((Tagak ka su endaw i penduwa-duwan nengka, sa yaka enggula na su di nengka penduwa-duwan))**.

Napanudtul ni Annasa-ie nandu Attirmidhie -sa yanin pidtalu: ((*Hasan saheeh*)).

◊ Usayan ◊

Ya ma'na nu nan a hadith na: sya pakambalingan kanu kapananggila sa kanu *shubuhah*, kagina su halal na dili abenal enduwa-duwa lun su pusung nu taw a mu'min, -ka su (*Arrayb*) na yanin ma'na na: kanggeda-geda nandu di katana nu pagitung-; kagina su halal na pakatana lun su ginawa, nandu edtakena lun su pusung. Ugayd na su manga *shubuhah*, na yanin gapagunga ku pamsusongan na: su kanggeda-geda nandu di katana nu ginawa, a entuba i punan a kanduwa-duwa.

Ya kadtalu ni Alfudhayl: ((Ya kamal nu manga taw na malegen i *alwara'a* (kapangengeli), na dala nakatingguma salaki a duwa a galbekan yatabya na yaku pinamili na su endaw i labi a malegen! kagina itagak nengka su penduwa-duwa ka lun, ka ya ka enggula na su di ka lun penduwa-duwa)).

Ya kadtalu ni Hassan bin Abi sinān: ((Dala enggagaisa a lemawan pan i kalmu nin kanu kapangengeli! Ka pabila ka enduwa-duwa ka sa enggagaisa na tagak ka)).

Ugayd na namba na syabu malmu kanu pamagidsan ni Hassan rahimahullah.

Nandu ya kadtalu ni Hisham bin Hassan: ((Tinagak ni Muhammad bin sireen i pat pulo ngibu, a yanu kapegkailay lun saguna, na dala bun mawag lun))!

Nandu pinananggihan ni Yazeed bin Zuray'e su lima gatus ngibu a gawalisan nin kani ama nin, ka dala nin kuwaya, ka si ama nin na kaped kanu gangasaligan nu datu, na si Yazeed na pangumbal bu sa bukag, nandu tuden ba i ibaguyagin, taman sa kinapatay nin, rahimahullah.

Nandu napanudtul pan ebpun kani Aisha (رضي الله عنها), inidsan sekanin makipantag kanu kakan nu *muhrim* sa pinanganup, na yanin pidtalu: ((Su timpu a *muhrim* ka, na paydu bu abenal a gay, na endaw i penduwa-duwan nengka, na itagak nengka den)).

Nandu gakuwa bun a tindeg su namba hadith, sa saben-sabenal su kaliyu ku pimbida-bidan nu manga ulama, na ya labi i kapya nin, kagina mas pakatangka ka kanu manga *shubhah*, ugayd na su manga *muhqiqun* kanu manga ulama -a manga hanbalie nandu su salakaw kanilan- na ya kanilan na mamba a tindeg na dikena langun nin na kapakayan a tagaken nengka, kagina aden bun kanu manga hukuman a pimbida-bidan nu manga ulama i benal a napanudtul ganat ku nabi ﷺ sa entu na *Rukh-sah* (inisugotin), sa dala nakasulang lun a salakaw a hadith, na su kanggula kanu *Rukh-sah* na ya labi lawan kumin ku kapananggila lun, kagina aden antu na su kaped kanu manga *Rukh-sah* na dala den makasampay kanu kaped ku manga ulama, na entuba i sabap u kinapananggila nilan lun.

Aden sya nasisita benal a katuntayan: ya maytu na: saben-sabenal su kadalidip edsanggila kanu manga *shubhah*, na syabu pakadayt kanu entayn i lalayun su kapya na galbekin, nandu gilekin nandu kabangengeli nin. Pantag menem kanu entayn i penggula bun sa manga mapayag i kinaharam lun, ya mawli na mayatakun sa bangengeli kanu kanggalbekin ku manot ged a *shubhah*, na dili sekanin pandayan kanu maytuba a ukitin, ugayd na sapalan sekanin kanu entuba, mana su kinadtalu ni ibn Omar, sa kanu minidsa lun a taga Iraq, makipantag sa hukuman na lugu na tagenek: ((Bagidsan ako

nilan⁽¹⁾ sa hukuman makipantag sa lugu na tagenek, inunta na binunu nilan si Alhusain, nakineg ku su rasulullah ﷺ a yanin pedtalun: **((Silan duwa -si Alhasan nandu Alhusain- i mamut ku sya sa dunya))**⁽²⁾.

Inidsan nu mama si Bishr bin Alharith: makipantag kanu mama a aden kaluma nin, na pedsugon ni ina nin -su mama- sa imbelagin su kaluma nin antu, na yanin pidtalun: ((Umayngka sekanin na balityalan nin si ina nin kanu langun u ipedsugo nin, nandu dala den nasama a dala nin kapalityalay lun, yatabya na su kapapembelagin bu kani kaluma nin, na enggulanin. Amay menem ka, lu nin bu balityalan si ina nin sa kapapembelagin lun kani kaluma nin, ulyanan antuba na yanin bun pakaidan kani ina nin na pametayn nin bun, na di nin enggulan!)).

Inidsan si imam Ahmad: makipantag kanu mama a bamasa sa sibuyas, na yanin bangenin sa kabamasa nin na makaunot su uyun nin, ya pidtalun ni Ahmad: ngini namba mas-ala? Ya nadtalun salkanin: Ya minidsa banan na si Ibrahim bin Abi Nu'aym. Na ya pidtalun ni Ahmad: ((Umengka si Ibrahim bin Abi Nu'aym i minidsa, na uway, gapakayan, ka su sibuyas nandu uyun nin na makandalagida bun)!).

Ya bu kina-ungkir kanu nyaba a manga mas-alah na upama ka syabu nakabpun a idsa kanu entayn i di makapagidsan sa ula-ula ni Ibrahim, ka makipantag kanu manga tidtu i kapangengelinin, na makalagid bun luba kani Ibrahim i manga ula-ula nilan, nandu apya si imam Ahmad na ipenggulalan nin bun sya kanu ginawa nin su kapangengeli:

Ka sinemugo sa pamasan sekanin sa kalembuwan, na nakauma salkanin su kalembuwan sa naunutan na kaltas, na inisugo nin i imbalingan su kaltas lu sa kanu pendagang! Nandu si Ahmad na dili sekanin pendawat sa kanu manga dawat u manga tagapeda nin, ugayd na bananggit sekanin sa dawatin, ka entuba i ipendawatin!.

Nandu nagetaw salkanin su mama, sa makausal sekanin ku dawatin, na yanin pidtalun kanu mama: ((Sulat kaden, namba na kapangengeli a malibuteng!)).

---

(1) Sa nyaba kitab na **(Bagidsan ako nilan)**, ugayd na sya sa kaasalan a nabpunan u hadith –ya maytu na: ((Saheeh Albukharie))- na: **(Ibagidsa nilan)**.

(2) Albukharie (3735).

Nandu nagetaw menem salkanin su salakaw a mama, na mingemen-gemen sekanin, nandu yanin pidtalun: ((Dala menem makauma i kapangengeli ku nandu kapangengeli nengka sa mamba))!, Pidtalun nin i entu sa palas a kabangalimbaban, kagina sekanin na yanin kaaden na penggamiten nin bun i maytuba a kapangabung, nandu yanin kaaden na ipedsapalin sya kanu entayn i dala makagos i pangkatan nin kanu entuba a pangkatan, sa ya maytu na malmu bun salkanin i kanggalbek kanu manga mapayag a *makruh*, nandu dala bun pinda nu kapenggalbekin kanu manga *shubuhahat*.

Hadith a ika- sapulu enggu duwa

١٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عن النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قال:

((مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْينِهِ))

حَدِيثٌ حَسَنٌ، رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَغَيْرُهُ

12- Nakabpun kani Abu hurayrah رضي الله عنه, nakabpun kanu nabi صلى الله عليه وسلم, yanin pidtalu:

((Kaped a tanda nu kapyana nu ka-islami nu taw na su katagakin kanu dala lakit-lambay nin lun)).

Hadith a *hasan*, napanudtul ni Attirmidhie nandu salakaw lun.

◊ Usayan ◊

Namba hadith na napanudtul ni Attirmidhie nandu si ibn Mājah, ebun kanu riwayat ni Al-awza'ie, nakabpun kani Qurrah bin Abdurrahman, nakabpun kani Azzuhrie, nakabpun kani Abu Salamah, nakabpun kani Abu hurayrah, na ya pidtalu ni Attirmidhie lun na: ((*ghareeb*))).

Na sya kanu mu-allif - si Annawawie - na hadith a *hasan*, nandu ya kadtalu ni ibn Abdil barr: ((Namba a hadith na *mahfudh* ebun kani Azzuhrie sa namba a isnad, ebun kanu riwayat nu manga *thiqah*)), na nakapagayun silan sa kina hukum kani Shaykh Annawawie.

Ugayd na su kadakelan ku manga imam, na ya nilan pidtalu: Dikena inan hadith a *mahfudh* sa namba a isnad, ka ya *mahfudh* a isnad nin, na nakabpun kani Azzuhrie, nakabpun kani Ali bin Husain, nakabpun kanu nabi صلى الله عليه وسلم, sa *mursal*)).

Nandu kaped a midtalu sa : ((Dala *saheeh* a nabpunan nin, yabu tabya na nakabpun bu kani Ali bin Husain, sa *mursal* a hadith)): na si imam Ahmad, Yahya bin Ma'een, Albukharie, nandu si Addaraqutnie.

Na ya ustua kadtalu sa nya a hadith na: *mursal* sekanin⁽¹⁾.

Na namba hadith na kaped a pinaka-masla a kaasalan nu kapagadat.

Nandu yanin ma'na na: Saben-sabenal na entayn i mapya su kinapagislamin, na tagaken nin su ngani-nganin a dala lakit-lambay nin lun, magidsan i kadtalu atawa galbek, nandu yanin bu edtulanan na su endaw bu i aden lakit-lambay nin lun, ebpun kanu manga kadtalu nandu manga galbek.

Na ya ma'na na *Ya'aneehi*, na: Bangutyapan nin i kaparihala nin lun, nandu kaped kanu kalinyan nin nandu kahanda nin, ka su *Al'inayah* na: kabagel na kapangutyap ku enggagaisa, mana kadtalu sa (*Anãhu, ya'aneehi*), pabila ka pangutyapan nin nandu pangilayn nin.

Na pabila ka egkapyu su ka-islami, na galusudin den su katagak kanu dala lakit-lambay nin ebpun kanu manga haram, nandu manga *shubhah*, nandu manga *makruh*, nandu lampas kanu manga nasisita nin a *mubah*, kagina langun u namba na dikena den bangutyapan u muslim, pabila ka talutup su ka-islami nin, nandu nakasampay sekanin sa pangkatan nu *al-ihshan*.

Endu ya kadakelan a kahanda sa katagak ku dala lakit-lambay lun na: Su kaparihala ku dila ebpun kanu dala katagan nin a kadtalu, ya kadtalu ni Omar bin Abdulaziz –rahimahullah- : ((Entayn i bilangen nin su kadtalu nin kanu galbekin, na egkapaydu su kadtalu nin, ya tabya na syabu kanu endaw i aden lakit-lambay nin lun)). Na benal i kinadtalu nin banan, kagina yaden kadakelan ku manga taw na dili nin den pembilangan su kadtalu nin ebpun kanu galbekan nin, ka papedsusubla den sekanin sa kadtalu nandu dili demun mangabung!

Na inawan nu Allah sa mapya su kadakelan ku ibamagedunga nu manga taw sya kanu manga pamageltan nilan, sa ya pidtalu nu Allah:

﴿ لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ﴾ [النساء: ١١٤]

---

(1) Basi namba a kadtalu na namba i ustua lun -wAllahu a'lam-, nandu namba i nailay ku a madakel i midtalu lun kanu manga *a-immah* a manga *huffadh*, mana si Ahmad, ibn Ma-een, Albukharie, nandu si Addaraqutnie, nandu su mu-allif a si alhafidh ibn Rajab –rahimahumullah-.

Ya laki a kadtalu: Nandu kaped kanu tinemila lun sa *mursal* –salakaw kanu manga nangauna antu- na: si Imam Attirmidhie, nandu si Alhafidh Al'uqaylie, nandu si Albayhaqie - rahimahumullah -.

“Dala mapya sya kanu kadakelan a ibamagedunga nilan yabu tabya na entayn i semugo sa kapanadaqah -magidsan i tamuk atawa ilmu endu salakaw a makangguna-, atawaka mapya -magidsan i kadtalu endu galbek- atawaka su kaligla kanu pageltan u manga taw”.

Ya kadtalu ni Omar bin Qays Almalã-ie: ((Nakasagad su mama kani Luqman, na ya kaaden nu manga taw na nakalibet salkanin, na yanin pidtalu: Dikena seka su ulipen nu manga tupo ni kuwana!? Yanin pidtalu: uway. Ya pidtalu nu mama: Su pedtuganul antu sa ayam lu sa palaw a maya-mayay!? Yanin pidtalu: uway. Ya pidtalu nu mama: na ngin i sabapanin ka nakasampay kaden sa manden sa nailay kuwa!? Yanin pidtalu: Kabenal nu kambityala, nandu kauget nu kambalitana ebpun kanu dala bun lakit-lambay ko lun)).

Linemudep silan kanu kaped ku manga sahabat, sya kanu timpu a kapedalu nin –na su pamenengan nin na pegkendap- na inidsan nilan ngin i sabapan a kapegkendap u pamenengan nin, na yanin pidtalu: ((Dala kanu manga galbek a lemawan i kabagel u kinanggalbek kulon kanu duwa banya: ((Yaku kaaden na dyaku pedtalu u dala bun lakit-lambay kulon, nandu ya kaaden u pamusungan ko na malinis abenal sya ku manga muslim))⁽¹⁾.

---

(1) Nandu kaped a pinakamasla a edtulanen u manusya na: su kasugo sa mapya, kasapal sa mawag, kaligla sa manga taw, kapangindaw ku mga taw. Ka dili mapakay a kamalan i *umuum* nu niya a hadith, ka panabiyan nin su kaligla, nandu masangka nin su mga *nusus* a *mutawatir* a pedsega kanu entu a mga galbekan, ka ya murad sa niya a hadith, na su katagak kanu lampas kanu mubah a kadtalu, kailay, nandu galbek, a dala pakangguna nin ku taw. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

Hadith a ika-sapulu enggu tlu

١٣- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:
((لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ)).
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ

13- Nakabpun kani Anas bin Malik رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu:
**((Dikena talutup i kapalityala nu isa salkanu taman sa dili nin kalilinyan
sya ku suledin su ngani-nganin a kalilinyan nin sya ku ginawa nin)).**

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim.

Usayan

Namba hadith na napanudtul nilan duwa sya kanu kitab nilan a ((Saheeh)), nandu napanudtul bun ni imam Ahmad, sa yanin lapal na: **((Dili masampay nu ulipen su kasabenalan u palityala, taman sa dili nin kalilinyan ku manga taw su kalilinyanin ku ginawa nin a mapya))**.

Na namba a riwayat na lininawagan nin su ma'na nu riwayat a napanudtul siya sa ((saheehayn)), nandu ya murad sa kapegkadala nu palityala na: su kapegkadala nu kasampay nin sa kasabenalan nin nandu edtamanan nin.

Yalun murad na: Saben-sabenal na kaped kanu sipat nu kapalityala a wagib na: Su kalilini nu taw sya kanu pagali nin a mu'min kanu ngani-nganin a kalilinyan nin ku ginawa nin, nandu kabensiyan nin salkanin su ngani-nganin a kabensiyan nin ku ginawa nin, ka pabila madala i namba salkanin na tanda sa kulang i palityala nin.

Nandu sya sa ((Saheeh Muslim)), ebpun kanu hadith ni Abdullah bin Amr bin Al'as, nakabpun kanu nabi ﷺ yanin pidtalu: **((Entayn i kalinyan nin i malepas sekanin sa naraka, nandu makaludep sa surga, na apasenin i**

matingguma nu kapatay nin, sa ula-ula balityala sekanin sa Allah nandu ku gay a mawli, nandu ebpalangayen nin kanu manga taw su endaw i kalilinyan nin a ebpalangayen nu manga taw salkanin))⁽¹⁾.

Nandu sya bun sa ((Saheeh Muslim)), nakabpun kani Abu Dharr, yanin pidtalu: Pidtalu salaki nu rasulullah ﷺ: **((Oh Abu Dharr, yaku kapegkailay salka na malubay ka, na egkaliniyan ko salka su ngani-nganin a kaliniyan ko sa ginawa ko, kalimu-limu ka na dili ka metad i ginawa nengka a gaunutan u duwa kataw, nandu kalimu-limu ka na dala ka teminggamu sa tamuk na ilu))⁽²⁾.** Na ya sabap a kinasapalin lun kanu entuba, na sabap sa nailay nin sa malubay sekanin luba.

Nandu ya kaaden ni Muhammad bin Wasí'e, na pedpasan nin su *himar* nin, na ya pidtalu salkanin u mama: Kaliniyan nengka bun upama saki kemuwa lun? Yanin pidtalu: ((U naliniyan kubuwa, diku den ebpasan!)). Yanin kahanda santu, na dili nin kalinyan kanu suledin yatabiya na endaw bu i kasuwatan nin sya ku ginawa nin⁽³⁾.

Hadith ni Anas –a nyaba pedtagabityalan tanu saguna- na yanin pakatutulu, na su mu'min na kagalawan nin su ngani-nganin a makagalaw ku suledin a mu'min, nandu kaliliniyan nin kanu suledin a mu'min su ngani-nganin a kaliniyan nin ku ginawa nin a manga mapya, na langun a namba na yalun bu kagaga enggula, na upama ka tidtu-tidtu a malinis su pamusungan ebpun kanu katipu nandu kasalimbut nandu kadengki, kagina su kadengki na yanin gapagunga na kabensiyan u pendengki i kalawanan sekanin u salakaw salkanin, atawaka kalepengan nin, kagina yanin kaliliniyan na sekanin bu i makalabi kanu manga taw kanu manga kangapiyanan, nandu makabpulu bu sekanin kanilan, na su kapalityala na yanin gapagunga na sulangay nu entuba, ya maytu na katumpukan sekanin u langun nu manga

---

(1) Muslim (1844), malendu inya a hadith.

(2) Muslim (1826).

(3) Yapan mas makagayp san na si Jarir bin Abdillah Albajalie, ka pinamasan u ulipen nin sa kuda, sa yanin alaga na telu gatus, guna mailay ni Jarir, na nagaypan nin i kapya nin, taman sa minggeda-geda sekanin sa aden antu na pidsalimbut nu ulipenin su pendagang, na inangayan nin su pendagang, nandu linabitin salkanin i kuda nin antu na mas mapulu i alaga nin sa kinakuwa nin lun antu! Taman sa dala mapinda sekanin sa baguman-umanan nin su alaga nin taman sa inenggan nin sa walu gatus! Ilay ka i: ((*Fath Albarie*)) a kani ibn Hajar (1/168).

mu'min sya kanu ngani-nganin a inenggay nu Allah salkanin a manga mapya, sa di intu makakulang salkanin sa apya paydu.

Na aden bun nalabit a yanin pakatutulu na dili bun pendusa su entayn i kabensiyanin i kalawanan u isa kanu manga taw sya sa kapiya nu palas, ka napanudtul ni imam Ahmad, nandu si Alhâkim sya kanu ((saheeh nin)), ebpun kanu hadith ni ibn Mas'ud, yanin pidtalun: Nakatingguma ku lu kanu nabi ﷺ, entuba kutika na luba si Malik bin Murarah Arrihâwie, na natabuwan ku sekanin sa yanin pedtalun: Oh rasulallah? nyaden ba i inumun salaki nu Allah a katilak na nyaba egkailay nengka den banya, na dala kaliniyan ko a isa bu kanu manga taw a kalawanan ako nin pan, sa apya mana bu duwa a ambilut na sinelas taman sa kagkapulu nin, dikena maytuba na kadalwaka? Ya pidtalun nu rasulullah ﷺ: **((Dili, dikena intu kadalwaka, ugayd na ya kadlawaka na entayn i di temalima -atawaka yanin pidtalun- mamaba sa bantang, nandu mamaba sa manga taw))** ⁽¹⁾. Na inikiyasin su kapegkabensi nin sa kalawanan u salakaw sa katilak na kadupang atawaka kamamasla, nandu yanin initafsir sa kamamasla nandu kadupang na su dili katalima sa bantang, nandu kaungkir lun sa di nin taliman pabila ka di kaayunan su kiyug nu ginawa nin.

Na sabap ku namba na ya pidtalun nu kepad ku manga salaf: ((Su kapangalimbaban na: katalima nengka sa bantang sa apya endaw makaganat, apya yanin kaaden i manot)). Ka entayn i temalima sa bantang sa kanu entayn i nakatingguma lun salkanin, magidsan i yanin kaaden na manot atawaka matiwalu, nandu magidsan i yanin kaaden na kaliniyanin atawaka dili nin kaliniyan, na entuba i benal a mangalimbaban, na entayn menem i dili temalima sa bantang sabap sa gamaltabatan, na entuba i pidtalun a mamamasla.

Na pidtalun a (*ghamtu annas*) na: Su kapamelusak kanilan nandu kapamaba lun, na namba na ganggula sa upama ka yaden kailay nu taw ku

---

(1) Ahmad (1/385), Alhâkim (4/182).

Na namba hadith na pinanudtul bun ni Muslim (91), sa dala den makaamung i tudtulanin anan –na aden sya kanu lapal nin- : **((Sabensabenal su Allah na mahasutti, na kalinyanin su taw a matilak, su kamamasla na dili katalima sa bantang, nandu kapamaba sa manga taw))**.

ginawa nin na talutup den sekanin, nandu yanin kailay kanu salakaw salkanin na kulang.

Na yanin katimbelan; na yaden harus kanu mu'min, na kaliliniyan nin ku manga taw a mu'min su ngani-nganin a kaliliniyan nin sya ku ginawa nin, nandu kabensiyan nin kanilan su ngani-nganin a kabensiyan nin sya ku ginawa nin, na pabila aden mailay nin sya ku pagali nin a muslim a kakulangan sya ku agama nin, na panamalan nin i kapatidtu nin lun.

Na pabila kasabutan u taw i saben-sabenal su Allah na aden inenggay nin salkanin a kapiyanan, a dala nin inggay sa salakaw salkanin, na pinanudtulin su entuba, sa yalun kahanda na mapya, a aden lakit-lambay nin kanu kabagagama, nandu ya kaaden u kinapanudtulin lun, na yanin kahanda na su kapedtagabityala sa manga limu, nandu yanin kapegkailay sa ginawa nin na kulang su kinapanginsukurin ku Allah, na maytuba na gapakayan bun, ka ya pidtalu ni ibn Mas'ud: ((Dala katawan ku a salakaw a lemawan pan i kataw nin salaki makipantag sa Qur-an)). Ka dili bun pakaungen lun i kakaliliniyan nin kanu manga taw i katumpukan nilan kanu entuba inenggay nu Allah salkanin. Ka ya pidtalu ni ibn Abbas: ((Saben-sabenal saki na aden gasagadan ku a ayatan sa Qur-an, na yaku den abenal gapaginagkay na kawatanin ka langun u manga taw na katawan nilan su nadalem ku ayatan bantu sa mana su kapegkasabut kulon))! Nandu ya kadtalu ni Shafi'ie: ((Gapaginagkay ko abenal i langun a manga taw na pangagiyan nilan su namba a ilmu, nandu dala den madtalu apya paydu kanu ilmu banan a ganat salaki))! Nandu ya kaaden ni Atabah Algulam na pabila ka magkahanda nin i muka den, na yanin pedtalun kanu manga suledin a pedtulik kanu manga galbekin: ((Enggay ako nengka sa ig nandu manga unga na kayu kurma- a makabuka ko-, ka endu aden leka a pahala mana bun balas u kapebpuwasa ku))!.

Hadith a ika-sapulu enggu pat

١٤ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

((لَا يَجْلُ دَمُ امْرِيٍّ مُسْلِمٍ ، إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثٍ: الثَّيِّبِ الرَّأْيِي، وَالنَّفْسِ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكِ لِدِينِهِ
الْمُفَارِقِ لِلْجَمَاعَةِ)).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ

14- Nakabpun kani Abdullah bin Mas'ud رضي الله عنه, yanin pidtalu: Pidtalu nu rasulullah ﷺ:

((Dili egkahalal su kapatuga kanu lugu nu taw a muslim, yabu tabya na sabap ku isa kanu telu timan: Su kaluman a migkyuga, nandu su ginawa a minimatay ku saka-ginawa, nandu su timagak ku agama nin a sinemibay ku lumpukan u madakel)).

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim.

Usayan

Namba hadith na pinanudtul nilan duwa sya kanu kitab nilan a ((Saheeh)), ganat sa riwayat ni: Al-a'amash, nakabpun kani Abdullah bin Murrrah, nakabpun kani Masruuq, nakabpun kani ibn Mas'ud.

Nandu kaped a riwayat ni Muslim: **((su timagak ku Islam))**, ganti na kinadtalu nin sa: **((ku agama nin))**.

Na madakel i nalabit a hadith a mamba i ma'na nin.

Na su kabunu kanu uman i isa kanu nakadsipat ku telu timan banan, na naupakatan inan nu manga muslim.

Makipantag kanu midzina a kaluman: na naupakatan u langun u manga muslim sa yanin panis na *rajm* taman sa kapatay nin, ka su rasulullah ﷺ na rinajamin si Ma'iz nandu su babay a *Alghamidiyyah*⁽¹⁾, endu yanin kaandangan na syabun sa Qur-an i hukuman nin ugayd na *mansuukh* su lapal nin:

((وَالشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ إِذَا زَنِيَا فَارْجُمُوهُمَا الْبَتَّةَ نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ))

“Nandu su kaluman a mama nandu maytubun su kaluman a babay ka pabila egkiyuga silan na rajam nu silan duwa sa entuba i panis nilan a ganat kanu Allah, ka su Allah na tidtu a mapulu nandu maungangen”.⁽²⁾

Makipantag menem kanu ginawa a minunu sa ginawa: na yanin ma'na, na su *mukallaf* [nabpalyugatan den] na pabila ka munu sa isa a ginawa, sa dikena kawagib nandu su kinibunu nin na pedtitibaban, na pembunun bun sekanin sabap luba, ya pakatutulu kanu namba sya sa Qur-an, na su kadtalu nu Allah sa: [المائدة: ٤٥] ﴿وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ﴾ “Na sabap kanu entuba na inibpaliyugat nami kanilan, i su ginawa na yanin bun ganti na ginawa”. Nandu yanin pan pidtalu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ﴾ [البقرة: ١٧٨]

“Oh sekanu anan a bamalityala, na inibpaliyugat salkanu i kapapamayad (kaqisas) sya kanu manga pinamunu, su daludaya na bagimatayan, u daludaya bun i binunu nin, nandu su ulipen na bagimatayan bun, u ulipen i binunu nin, nandu su babay na bagimatayan bun, u babay bun i binunu nin”.

(1) Si Ma'iz: na wata ni Malik Al-aslamie, na su babay a (*Alghamidiyyah*) na: babay a ganat sa pamilya Ghamid – isa kanu tupo nu Juhainah-, na su tudtulan salkanilan duwa na embidaya, (رضي الله عنهما) .

Makipantag sa tudtulan kani Ma'iz: na sya nalabit sa ((Saheehyn)), makipantag menem sa tudtulan kanu babay a *Alghamidiyyah* na: syabu nalabit kani ((Muslim)), na linimud ni imam Muslim su duwa banan a tudtulan sya kanu hadith a ika (1695).

(2) Napanudtul ni ibn Hibban (4428- *Ihsan*), nakabpun kani Zirr bin Hubaysh, nakabpun kani Ubay bin Ka'ab, nandu nalabit luba i: saben-sabenal si Ubay bin Ka'ab na yanin pidtalu kani Zirr bin Hubaysh: pila i bilangin salkanu i ayatan u surah Al-ahzab? Yanin pidtalu: Pitu wati enggu telu, ya pidtalu ni Ubay: ((Kaped a mapakay a edsapan, na namba surah na kalepenganin i surah Albaqarah! Nandu saben-sabenal na nabatya nami samba i ayatan u rajm: ((وَالشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ إِذَا زَنِيَا فَارْجُمُوهُمَا الْبَتَّةَ نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ)) Na ya kaasalan u namba hadith na sya sa ((Saheeh)).

Na makipantag menem sa kanu tinagakin su agama nin, a midsenggay kanu kadakelan, na yalun kahanda inan na: entayn i temagak sa agama Islam, nandu migkelid (mimurtadd) sekanin kanu Islam, nandu pinitasin su lumpukan u manga muslim, na yanin bu kinatabya sa nan sya kanu gapakayan i kapatuga ku lugo nin kanu manga taw a baguntul sa *shahadatayn*, na kagina lunin inilay kanu kaadenin sa unanan a dala pan sekanin egkelid ku agama Islam, na su hukuman nu agama Islam na pakabpaliyugat a makanggulalan salkanin kanu ulyanan u kinagkelidin, na sabap kanu namba: na yalun papegkaydan na pamityalan sekanin sa edtawbat, nandu pangenin salkanin i embalingan kanu agama Islam. Nandu maytubun, u aden antu na tagaken nin su agama nin, nandu mitas sekanin ku lumpukan nu manga muslim, ugayd na balityala bun sa shahadatayn, nandu yanin ipabagilay na muslim bun sekanin, mana upama nu ungkiren nin su enggagaisa sya kanu tumideng nu agama Islam, atawaka pinamuryasin su Allah nandu su rasulullah, atawaka dili nin palityalan i kaped a manga malaykat, atawaka manga nabi, atawaka su manga kitab a nalabit san sa Qur-an –inunta na katawanin bun intuba- , nandu maytubun upama ka ipamaba nin gayd i mushaf ka ipangidtugin san sa manga maledsik, atawaka dili nin palityalan su dala kabpelisin na katawan den a kanu agama Islam, mana su kadsambayang, nandu su langun pan a mamakasulagid samba a kaped a sabapan u kaliyu nu taw ku agama Islam.

Na dala embidayanin samba i mama nandu babay, sya kanu kadakelan ku manga ulama.

- Na su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((su timagak ku agama nin a sinemibay ku lumpukan u madakel))**:

Yanin pakatutulu, na upama ka edtawbat sekanin, nandu embalingan sya ku agama Islam, na dili sekanin mabunu, kagina dili den sekanin

kabedtuwan sa tinagakin su agama nin kanu ulyanan u kinambalingan nin,
nandu dikena den sekanin minitas ku lumpukan.

Hadith a ika- sapulu enggu lima

١٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ:

((مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُتَّقِ اللَّهَ تَقَاتُلًا أَوْ لِيَصُومْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ)).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ

15- Nakabpun kani Abu hurayrah رضي الله عنه, saben-sabenal su rasulullah ﷺ na yanin pidtalu:

((Entayn i balityala kanu Allah nandu kanu gay a mawli, na yanin bu edtalun na mapya atawaka temana, nandu entayn i balityala kanu Allah nandu kanu gay a mawli, na kurmaten nin su pagubay nin, nandu entayn i balityala kanu Allah nandu kanu gay a mawli, na kurmaten nin su ana nin)).

Napanudtul ni Albukharie nandu Muslim.

Usayan

- Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: ((Entayn i balityala kanu Allah nandu kanu gay a mawli))⁽¹⁾ na enggalbek sa maya-mayay na: yanin pakatutulu na saben-sabenal su namba manga sipat na kaped kanu sipat a kapalitala.

Nandu naypus den i kinalabit sa: saben-sabenal su manga galbek, na galusud sa pidtalu a Iman, ya maytu na palitala, nandu saben-sabenal su kapalitala na aden antu na sya pakalakit-lambay ku manga kawagib nu Allah, mana upaman u katunay kanu manga iniwagibin, nandu katagak kanu manga iniharamin, nandu kaped den luba na su: kadtalu sa mapya, nandu su kabpalitana sa salakaw lun.

(1) Yalun murad, na katalutop nu palitala nandu kagunturu nin. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

Nandu adenantu, na pakalakit-lambay menem sya kanu manga kawagib nu ulipen nin, mana upaman u kakurmat kanu ana, nandu kakurmat kanu pagubay, nandu dili kasamuk kanilan, ka niyaba telu timan a enggagaisa i ipedsugo kanu taw a mu'min:

Ika-isa lun: kadtalu sa mapya, nandu kabpalitana kanu salakaw lun:

Ka napanudtul ni Attabaranie, ebpun kanu hadith ni Aswad bin Asram Almuharibie, yanin pidtalu: Yaku pidtalu: Oh rasulallah, pamapati aku nengka, yanin pidtalu: **((Ngintu magaga nengka kemumpen i dila nengka?))** Yaku pidtalu: Na ngin pan i magaga ko kemumpen u di ko magaga i dila ko? Yanin pidtalu: **((Na magaga nengka kemumpen i lima nengka?))** yaku pidtalu: Na ngin pan i magaga ko kemumpen u di ko magaga i lima ko? Yanin pidtalu: **((Na dili ka mapadtalu i dila nengka yatabya na endaw bu i mapya, nandu dika melat i lima nengka yatabya na sya bu sa mapya))** ⁽¹⁾.

Nandu nalabit bun i saben-sabenal su katidtu na dila na kaped kanu manga sipat nu kapalityala, mana su sya sa ((Almusnad)), nakabpun kani Anas ؓ, nakabpun kanu nabi ؑ, yanin pidtalu: **((Dili edtidtu su palityala nu ulipen taman sa dili edtidtu i pamusungan nin, nandu dili edtidtu su pamusungan nin taman sa dili edtidtu i dila nin))** ⁽²⁾.

Nandu napanudtul bun sa ((Almusnad)), nakabpun kani Abdullah bin Amr ؓ, nakabpun kanu nabi ؑ yanin pidtalu: **((Entayn i ebpatana, na malepas))** ⁽³⁾.

Nandu sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Abu hurayrah ؓ, nakabpun kanu nabi ؑ, yanin pidtalu: **((Sabena-banal su ulipen na aden antu na pedtalu sa sataga a katigan, a di nin demun bagamaren ngin i**

---

(1) Attabaranie sya sa kitabin a ((*Alkabeer*)) (817), nandu linabit ni Albanie sya sa kitabin a ((*Asssilah assaheehah*)) (1560), sa apeg na isnad nin, mawli na yanin pidtalu: ((Namba na *saheeh* i isnad nin, su langun u namanudtul lun na manga mama a *thiqah*)).

(2) Ahmad (3/198), nandu sumpatin i : **((nandu dili makaludep su mama sa surga u dili demun makalilintad su pagubay nin ebpun kanu manga kawaganin))**.

Yaku pidtalu: Namba hadith na *hasan* sya kani Albanie –ikalimu nu Allah- sya sa ((*Saheeh attargheeb wa attarheeb*)) hadith a ika (554 nandu 2765).

(3) Ahmad (2/177), Attirmidhie (2501), sya sa isnad nin si: Abdullah bin Lahee'ah. Sabap lu na ya pidtalu ni Al'iraqie sya sa kitab a ((*Takhreej ahadith al-ihya*)) (2526): ((Napanudtul ni Attirmidhie, sa sanad a aden kalubay nin, ugayd na sya kani Attabaranie –na mapya i sanad nin-)).

nadalem lun, na sabapan u kinadtindulasin sya ku naraka, sa mana kawatan u pageletan u sebangan nandu sedepan))⁽¹⁾.

Nandu napanudtul ni imam Ahmad nandu Attirmidhie, ebpun kanu hadith ni Abu hurayrah ؓ, nakabpun kanu nabi ﷺ: ((Sabena-benal su mama na aden antu na pedtalu sa sataga a katigan a dikena bun i entu masla sya ku ginawa nin, ugayd na sabapan u kapegkaulugin lu sa naraka a yanin kadalem na pitu pulu lagun na entupan ka pakadadsang lu kanu gauluganin))⁽²⁾.

Nandu sya kani ((Albukharie)), nakabpun kani Abu hurayrah ؓ, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: ((Sabensabenal su mama na aden antu na pedtalu sa sataga a katigan ebpun kanu manga kasuwatan nu Allah, sa dala makatagu sa ginawa nin, ugayd na gadsabapan a kapebpulu nu Allah sa pangkatanin, nandu sabensabenal su mama na pedtalu sa sataga a katigan ebpun kanu ikalipunget nu Allah, sa dala makatagu sa ginawa nin, ugayd na gadsabapan a kapegkaulugin sya sa naraka a pegkalaw-kalaw))⁽³⁾.

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa : ((na yanin bu edtalun na mapya atawaka temana)):

Sugo inan sa kadtalu sa mapya, nandu su kabpalitana kanu salakaw lun, namba na yanin pakatutulu, na dala katigan a pagidsan i kapy na kadtalu lun atawa kabpalitana lun, ugayd na aden antu na mapya, na entuba i inisugo i kadtalu lun, atawaka dikena mapya, na entuba i inisugo su kabpalitana lun, ka ya pidtalu nu Allah:

﴿ إِذْ يَتَلَقَى الْمُتَلَفِّيْنَ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿٧﴾ مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ ﴾ [ق: ١٧ - ١٨]

“Kutika a makadtalabuka den su duwa a malaykat, su sya kanu kawanan nin (a pedsulat kanu manga mapya nin), nandu su sya kanu biwangin [a pedsulat kanu manga malatin], sa uman i isa kanilan na lipaladu kanu galbekin ﴿ Dala gabales a bityala yatabya na aden lun i pedsipat a malaykat a lipaladu sa kapedsulatin lun”.

(1) Albukharie (6477), Muslim (2988).

(2) Ahmad (2/236), Attirmidhie (2314), ibn Mājah (3970), sya kani Albanie –rahimahullah- na hadith a saheeh ((Saheeh attargheeb wa attarheeb)) (2875).

(3) Albukharie (1478).

Nasaumpung su manga a *salaf salih* sa saben-sabenal su sya tampal ku kawatanin antu na pedsulat kanu manga mapya, nandu su sya tampal kanu biwangin antu na pedsulat kanu manga mawag, nandu napanudtul bun i mamba sya kanu hadith a ((*marfu'*)), ebpun kanu hadith ni Abu Umamah رضي الله عنه, ugayd na (*dhaif*)⁽¹⁾ i isnad nin, nandu napanudtul bun sya kanu hadith ni Hudhayfah رضي الله عنه, a (*marfu'*): **((Sabena-benal na sya tampal kanu kawatanin nin, na pedsulat kanu manga mapya))**⁽²⁾.

Nandu mimbida-bida silan, ngintu pakasulat su langun u pedtalunin? Atawaka dala pakasulat yabu tabya na endaw bu i aden pahala nin a mapya atawaka aden pahala nin a siksa? Duwa tima i kadtalu nilan samba a mapayag.

Nandu ya kadtalu ni Ali bin Abi talha, nakabpun kani ibn Abbas رضي الله عنه: ((Pakasulat su langun u pedtalunin, magidsan i mapya nandu malat, taman sa apya su kadtalu nin bu sa: kineman ako, nandu minimum ako, nandu linemu akuy, nandu nakatingguma ko! Na ipedsulat, na endaw den i kauma na gay na Kamis, na ibagayag den su nadtalu nandu nanggalbekin, nandu matalima den su langun u mapya atawaka mawag, nandu itagak den su salakaw lun, entuba ya pidtalu nu Allah: ﴿يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ ۖ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾ [الرعد: ٣٩] “Pedpunasen nu Allah su endaw i gagkahanda nin nandu ipedsama nin su endaw i gagkahanda nin, nandu lu bun salkanin su lawhul mahfuz a luba nakasulat su langun u enggagaisa”).

Nandu nakabpun kani Yahya bin Abi katheer, yanin pidtalu: ((Migkuda su mama sa himar, na nalugatin su himar, na yanin pidtalu: nagubas i himar a, na ya pidtalu nu malaykat temampal sa kawatanin: Dikena inan katigan a mapya na diku isulat, nandu ya menem pidtalu nu malaykat temampal sa biwang, dikena inan katigan a mawag na diku isulat, taman sa iniwahi nu Allah kanu malaykat temampal sa biwang i: apya ngin i tagaken u malaykat a temampal sa kawatanin na isulat nengka, bali inisulatin su entuba sya sa listahan u manga malat nin i : nagubas su himar!)).

---

(1) Attabaranie sya sa ((*Alkabeer*)) (8/191).

(2) Ibn Abi Shaybah (2/364), nakabpun kani Huzayfah, sa *marfu'* nandu *mawquf*.

Yaku pidtalu: Makipanag kanu sanad nin a *mawquf* na saheeh abenal sekanin, makipantag menem sa sanad nin a *marfu'* na aden lun si Abu bakr bin Ayyash, nandu si Asim bin Abinnujud, na madakel i bityala salkanilan u manga ulama, sa kalubay nu langag nilan duwa, na su kadtalu sa namba hadith sa *marfu'* na madsima-sima pan.

Na yanin kapayagan inamba: na langun a dikena mapya, na mawag sekanin, apya yanin kaaden i di bun sekanin gasiksa kanu entuba, kagina su kaped kanu manga mawag na aden antu na dikena pedsiksaan su panggula lun, ka aden antu na pakapenas pan sa dusa sabap sa kinapananggila nin kanu labi lawan pan lun i kasla nin a kadusan, ugayd na ya masla a nalugiyandin lun na su timpu nin antu, kagina sinemagad bu sa dala nataganin, na yanin mapaluli lun lu sa gay a mawli na sendit nandu lidu na ginawa sabap kanu kinadiyan-diyangin lun, na su maytuba a gagedam na kaped bun kanu edtibalangan u siksa salkanin!.

Nandu napanudtul ni imam Ahmad, nandu Abu Daud, nandu Annasa-
ie, ebpun kanu hadith ni Abu hurayrah رضي الله عنه, nakabpun kanu nabi ﷺ: **((Dala manga taw a temindeg silan kanu ulyanan u kinapamagayana nilan sa dikena nilan pedtademan su Allah lun, yatabya na mana ya nilan ginanatan temindeg na bangkay na himar, nandu kadsenditan nilan su entuba))**. Nandu napanudtul bun ni Attirmidhie sa yanin lapal: **((Dala kinaayan u taw kanu bamagagayanan, sa dala nilan tademi su Allah luba, nandu dala silan salawat kanu nabi nilan, yatabya na maaden kanilan su kakulangan, u ya magkahanda nu Allah i siksandin silan na siksandin, atawaka ampunen nin silan na umpunen nin))**⁽¹⁾.

Ya kadtalu nu kaped ku manga salaf: ((Ibagayag kanu tupu ni Adam lu sa gay nu harkiyamat su manga kutika nu umulin, na uman i kutika a dala nin tademi su Allah luba, na di pedsalabpeta su napasin sabap kanu senditin lun)).

Sabap kanu namba manga bityala: na egkasabutan i langun besen a dikena mapya a kadtalu, na ya labi kapya nin su kambalitana lun kumin kanu kadtalu lun, yatabya na upama ka nasisita den abenal, ka dala den salakaw a kapya nin ka entubu ba.

Nandu maytubun: Su kadakel nu kadtalu sa dala bun kapantagin, na sabapan u kagkategas nu pamusungan, mana su sya kani Attirmidhie, ebpun kanu hadith ni ibn Omar, a *((marfu'))* : **((Di nu mapakadakel i kadtalu u dikena bun tadem ku Allah, kagina saben-sabenal su kadakel nu**

---

(1) Ahmad (2/527), Abu daud (4855), Attirmidhie (380),- saheeh sya salkanin- , maytubun a saheeh sya kani Albanie –ikalimu nu Allah- sya sa kitab *((Saheeh al-jami'e))* (5607 endu 5750).

kadtalu sa dikena tadem ku Allah na makagkatgas sa pusung, na yaden labi katangka nin lu kanu Allah na: su pamusungan a mategas))⁽¹⁾.

Na ya kaaden ni Abu bakr رضي الله عنه na pegkuwan nin su dila nin, nandu yanin pedtalun: ((Nyabay napunan a kinatala ko kanu manga natala ko)).

Nandu ya pidtalun ni Omar رضي الله عنه: ((Entayn i madakel i kadtalu nin, na madakel bun i limban nin, na entayn i madakel i limban nin, na madakel bun su kadusan nin, na entayn i madakel i kadusan nin, na su naraka i labi a pakadayt salkanin!)).

Ya kadtalu ni ibn Mas'ud رضي الله عنه: ((Idsapa ko kanu Allah a dala patut a pedsimban a salakaw salkanin, i dala sya sa liwawaw na lupa a labi a pakadyt i kauget nu kalugen lun a lemawan pan sa dila))!.

Nandu ya pidtalun ni Wahb bin Munabbih: ((Nasaumpung su manga maungangen, sa saben-sabenal su panguluwan u kaungangen na: su katana)).

Na namba a pembityalan na malendu ged u pedsinantalen bu!

Ugayd na ya kahanda lun: na saben-sabenal su nabi ﷺ na inisugo nin su kadtalu sa mapya, nandu kabpalitana kanu salakaw sa mapya, ka su kadtalu demun matag na dala isugo, maytubun su katana, ugayd na ya benal nasisita na su kadtalu sa mapya, nandu makabpalitana sa mawag, nandu ya kaaden u salaf na katatapan kanilan na bamedtan nilan abenal su kabpalitana ebun kanu kadtalu sa mawag, nandu su dala kapantagin, sabap kanu kabagel na padsa nu entu sya kanu ginawa, ka yaden kadakelan kanu manga taw na gatala nilan i mamba, na penggamutan nilan su ginawa nilan nandu pedsamikalan nilan abenal sa makabpalitana sya kanu langun u dala bun kapantagin a bityala.

Mimbibityala silan kanu kutika a lu silan kani Ahnaf bin Qays: sa ngin i labi kapyang nin, su katana atawaka su kadtalu? Na ya pidtalun nu kaped kanilan, su kabpalitana i labi kapyang nin, ya pidtalun ni Ahnaf: ((Su kadtalu i labi kapyang nin, kagina su kapyangan u kabpalitana na yabu pakambalaguna

---

(1) Attirmidhie (3411), aden sa isnad nin si : Ibrahim bin Abdullah bin Hatib, na sabap salkanin na *dhaif* sya kani Albanie su namba hadith sya sa ((*Assilsilah addha'ifah*)) (920).

lun na suunggula lun, na su kadtalu sa mapya na pakambalaguna lun su langun u pakakineg lun)).

Nandu ya kadtalu nu isa a mama kanu manga ulama -kutika a lu sekanin kani Abdulaziz - : ((Su taw a tinemana a katawan nin i kinabpalitana nin, na mana bun midtalu sa katawanin i kinadtalu nin)), na ya pidtalu ni Omar: ((Saki na yaku gapanganganay na maaden su pedtalu antu sa katawan nin i su kinadtalu nin na entuba i labi a mapya - lu kanu harkiyamat-, yanin sabap na: kagina su pakambalaguna nin na sya ku manga taw, na su pebpalitana na ginawa nin bun i pakambalaguna lun)), na ya pidtalu nu mama antu salkanin: Oh *amirul mu'mineen*, na panun u yanin madtalu i fitnah a kadtalu? Na limendag mulyang si Omar!

Endu nangunsiyat pan si Omar bin Abdulaziz –kanu isa a gay- na nangalmek su manga taw, bali tinebpedin su usyatan nin, na ya nilan nadtalu salkanin: Kawatan ka pinupus nengka den i bityala nengka, ka gapanganganay nami i pambalagunan salkami nu Allah, na yanin pidtalu: ((Sabensabenal su kadtalu na fitnah, na su kanggalbek na ya labi i kopya nin kanu mu'min kumin sa kadtalu)).

Nandu saki -kanu nangauna den a timpu- na nadtaginep ku su amirul mu'mineen a si Omar bin Abdulaziz, sa nakineg ku a pedtalu makipantag kanu namba a mas-ala, na yaku katanud lun na inimbityala ko sekanin sa namba, na yaku natuntayan kanu pidtalu nin na: sabensabenal su kadtalu sa mapya na ya labi kopya nin kanu kabpalitana, nandu yaku pan katanud na natalpasan a bityala nin si Sulaiman bin Abdulmalik, sa ya maytu na nalabit inamba salkanin ni Omar.

Nandu napanudtul bun ebpun kani Sulaiman bin Abdulmalik, sa yanin pidtalu: ((Su katana na namba i ipedtulog nu akal, na su kadtalu na namba i ipenggedamin, na dili matalutup su ula-ula yatabya na aden salakaw lun a ula-ula)). Ya maytu na: Yabun dayt na makabpalitana bun nandu makadtalu.

Na ngin den a kopya i pidtalu ni Ubaidullah bin Abi Ja'afar, a *faqeeh* na taga *Misr* (Egypt) kanu timpu nin, nandu isa bun sekanin kanu manga maungangen: ((Pabila ka su taw a pembibityala sya kanu bamagagayanan, na kagaypanin su bityala nin, na temana, amay menem ka tinemana sekanin ka kagaypanin su kinabpalitana nin, na embibityala)).

Mapya i maytuba, kagina entayn i maytuba i ula-ula nin, na su kabpalitana nandu kambityala nin, na ipedsulangin intu kanu gagedamin nandu kapegkagaypin ku ginawa nin, na entayn i maytuba i ula-ula nin, na pakadayt den abenal salkanin i katawfiq nu Allah, nandu su kapapanidtu nin kanu kadtalu nandu kabpalitana nin, kagina su kadtalu nandu kabpalitana nin na gaaden sa para kanu Allah.

Ika-duwa a inisugo nu nabi ﷺ - sya kanu nyaba hadith- na: Kakurmat kanu pagubay:

Yapidtalu nu allahu ta'ala:

﴿ * وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ۚ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴾ [النساء: ٣٦]

“Nandu simba nu su Allah, sa da kanu semakutu salkanin sa apya ngin, nandu su duwa a lukes na ebpiyinan, nandu maytubun su manga pagali, su manga ilu, su manga miskinan, su pagubay a pagali, su pagubay a dikena pagali, su langun u madtagapeda, su manga taw a lapu, nandu su nganin a gamilikan nu, ka sabena-benal su Allah na dili nin kalinyan su entayn i taw a kagaypanin nandu pamedtanin i ginawa nin sa ula-ula ipemamasla nin”.

Mimbida-bida su manga patatafsir:

Aden kanilan a yanin pidtalu sa (وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ) : na su pagubay a aden kabpagali nin lun, na su: (وَالْجَارِ الْجُنُبِ) : na su pagubay a dala kabpagali nin lun.

Aden bun midtalu sa pakaludep su babay sya kanu (وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ), aden bun menem kanilan i sya nilan pinaludep sa : (وَالْجَارِ الْجُنُبِ).

Aden bun kanilan i sya nin iniludep su tagapeda sya kanu kapelalakaw sa : (وَالْجَارِ الْجُنُبِ).

Nandu aden bun kanilan i yanin pidtalu na su: (وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ): na su pagubay a muslim, na su (وَالْجَارِ الْجُنُبِ): su pagubay a kafir.

Sya sa ((Musnad Albazzār)), ebpun kanu hadith ni Hudhayfah ؓ a *marfu'*: **((Su manga pagubay na telu-timan i edtibalanganin: pagubay a aden kawagibin a sawalu- na namba i pinaka paydu i kawagibin a pagubay-, nandu pagubay a duwa i kawagibin, nandu pagubay a telu timan i kawagibin: pantag kanu pagubay antu a sawalu bu i kawagibin na: su pagubay a saluwang, a dala kabpagali lun, ka aden kawagibin sa kinapagubay nu, na su pagubay menem antu a aden duwa timan a kawagibin na: su pagubay a muslim, ka aden kawagibin salka kanu kamuslimin nandu kinapagubay nu, na su pagubay menem antu a aden telu timan a kawagibin na: su pagubay antu a muslim, nandu pagali, ka aden kawagibin salka kanu kamuslimin, nandu kawagib kanu kinapagubay nu, nandu kawgib kanu kabpagali nu))** ⁽¹⁾.

Napanudtul bun su namba hadith sa madakel i naukitan nin, *muttasil* nandu *mursal*, ugayd na langun nin na aden manga bityala lun.

Nandu nadtalu pan i (وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ): na su pagubay a nakadtapid sa walay, na su (وَالْجَارِ الْجُنُبِ) na: su pagubay a dikena tapid na walay.

Sya kani ((Albukharie)), nakabpun kani Aisha, yanin pidtalu: Yaku pidtalu: Oh rasulallah, aden salaki i duwa a pagubay, na endaw i paganayan a enggan ku kanilan sa regalu? Yanin pidtalu: **((Lu kanu endaw i pinakamasupeg sa bungawan nengka))** ⁽²⁾.

Nandu ya pidtalu nu salumpuk kanu manga salaf: ((Ya tadtaban na pagubay na: pat pulu ka walay)), kaped a kadtalu na: ((Nakabalibet a pat pulu ka walay, sya kanu embala-bala nin)). Nandu sya kanu kaped sa (*mursal*) ni Azzuhrie, saben-sabenal su mama na nakatingguma kanu nabi ؑ, ka ipedsenggku nin su pagubay nin, na sinugo nu nabi ؑ su kaped kanu manga sahabat sa mananawag sa: ((Langun pan u pat pulu a walay na

---

(1) Albazzar (1896), *Dha'if* sya kani Albanie –ikalimu nu Allah- sya sa kitsb a ((*Dha'iful aljami'e*)) (2674), na su saleg na bityala nu mu-allif na yanin pakatutulu na *dha'if* bun sya salkanin.

(2) Albukharie (6020).

pagubay)). Ya pidtalu ni Azzuhrie: ((pat pulu ka syay, nandu pat pulu ka syay, nandu pat-pulo syay, nandu pat pulu ka syay)), yanin ma'na na: pat pulu sa kasangulan, maytubun sya sa taligkudan, maytubun sya sa kawanan, maytubun sya sa biwang.

Makipantag menem sa (وَالصَّاحِبِ بِالْجَنِّبِ), na tinafsiran nu sabad kanilan sa: Kaluma. Nandu tinafsiran menem u kaped kanilan -ped lun si ibn Abbas: Tagapeda sya kanu kapelalakaw, sa dikena nilan ya kahanda i pakaliyu su tatap a tagapeda sya kanu dikena kapelalakaw, ugayd na yanilan kahanda na nasasangan den i apya sya bu nakadtagapeda kanu kapelalakaw, kagina su tatap a tagapeda sya kanu dikena timpu a kapelalakaw na ya labi i kabpipya lun!

Na sya kanu ((Saheehayn)), nakabpun kani Aisha nandu ibn Omar, nakabpun kanu nabi ﷺ: **((Dili gapinda i kabamapata ni Jibreel salaki sa kabpipya sa kapamagubay, taman sa yakuden naantap na papangiwalisen nin))** ⁽¹⁾!

Kaped kanu embalangan u kabpipya lun: na su kadtabang lun kanu kutika a pakanasisita, napanudtul ni Alhãkim, ebpun kani ibn Abbas, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Dikena tidtu a balityala i taw a papegkausug gayd, inunta na su pagubay nin na belunusan))** ⁽²⁾.

Sya sa ((Saheeh Muslim)): **((Oh Aba Dharr, pabila ka mangilutu ka sa pedsasawan a sapu, na pakadakel ka i igin, ka umuni ka i pagubay nengka))** ⁽³⁾.

Ika-telu: kaped a inisugo nu rasulullah ﷺ kanu manga bamalityala na: su kakurmat kanu ana:

Na yalun kahanda na: su kabpipya sa kapagana lun.

Ka sya sa ((Saheehayn)), ebpun kanu hadith ni Abu Shurayh, yanin pidtalu: nailay nu duwa mata ko su rasulullah ﷺ, nandu nakineg u duwa

---

(1) Albukharie (6014, 6015), Muslim (2624, 2625).

(2) Alhãkim (4/167), nandu – saheeh sya salkanin- maytubun a saheeh sya kani Albanie sa kitabin a ((Saheeh al-jami'e)) (5328).

(3) Muslim (2625).

tangila ko kanu kutika a pedtalu-talu sekanin, sa yanin pidtalu: **((Entayn i yanin kaaden i balityala kanu Allah nandu gay a mawli, na kurmaten nin su ana nin sa engganin sa lutu))**, Ya nilan nadtalu : na ngin i pidtalu a lutu oh rasulallah? Yanin pidtalu: **((Lutu a makadtun sa saka malamag nandu saka magabi nin sya kanu kapelalakaw nin))**, Yanin pidtalu: **((Su kapagana na telu gay, na ulyanan den u entuba na sadaqah den salkanin))** ⁽¹⁾.

Nandu napanudtul bun ni Muslim, ebun kanu hadith bun ni Abu Shurayh, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Su kapagana na telu gay, na su ibagenggay lun a lutu na maka-apas sa saka malamag nandu saka magabi nin, nandu dili mapakay kanu mama a muslim i edtangen lu kanu pagali nin taman sa matagu nin su pagali nin sa embaradusa))**, Ya nilan pidtalu: Oh rasulallah, na panun i palas a kapambaradusa nin lun? Yanin pidtalu: **((Edtangen sekanin lu inunta na katawanin bun i dala benal pakapagana nu pagalinin salkanin))** ⁽²⁾.

Kanu namba a manga hadith: na su kapambalutu sa kanu ana, na saka magabi nandu saka malamag, nandu su kapagana na: telu gay. Pinambidaya nin su kapambalutu nandu su kapagana, nandu pimbagelan nin su kinasugo nin kanu kapambalutu, nandu madakel pan a manga hadith i mimbityala sa kinabagelin sa kapambalutu:

Ka napanudtul ni Abu Daud, nakabpun kani Ma'dikarib, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Saka magabi a kapagana kanu bisita na iniwagib sa edsinakatawan kanu muslim, na entayn i kapitan su mimbisita lun sya kanu lama-lama nu walay nin, na entuba na utang salkanin u tinumpanin, u yanin magkahanda i pangetuken nin na mangetuk, udi menem na pandayan nin den))** ⁽³⁾.

Nandu sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Uqbah bin Amir, yanin pidtalu: Ya nami nadtalu: Oh rasulallah! Seka na pedsugon kami nengka, na pakambeken kami sya kanu manga taw a di kami nilan baganan, na ngin i

---

(1) Albukharie (6135), sya sa kapupusanin: **((Nandu dili mapakay salkanin i edtangen sa mawget lu kanu walay nin, taman sa makaugat sekanin kanu kapaguyagin))**. Nandu napanudtul bun ni Muslim (48) lekatan a (1352).

(2) Muslim (48) lekatan a (1325).

(3) Abu Daud (3759), Ibn Mājah (3677), namba hadith na *saheeh* sya kani Albanie sa kitab a **((Saheeh attargheeb wa attarheeb))** (2592).

leka lun a kailay? Na ya pidtalu salkami nu rasulullah ﷺ: **((Pabila ka makambeken kanu sya kanu dalpa, na enggaten kanu nilan sa endaw i nasasangan a kapakan kanu ana, na talima nu, na upama ka di nilan enggulan i maytuba, na kuwa nu kanilan su kawagib na ana, sa endaw i nasasangan kanilan))**⁽¹⁾.

Nandu ya kadtalu ni Abdullah bin Amr: ((Entayn i dili Magana, na dikena kuyug kani Muhammad nandu kani Ibrahim))!

Na namba a manga bityala na yanin pakatutulu, na su kinabpaliyugat kanu kakurmat sa ana, sa dalem a saka magabi nandu saka malamag, mamba i kadtalu ni Allayth nandu Ahmad, nandu pidtalu bun ni Ahmad: ((Mapakay a pangenin nin su kapagana lun, upama ka dili paganan u gauman nin, kagina entuba na kawagib a inibpaliyugat)). Na ngintu mapakay a agawn nin upama ka edsingiten u gatumpan nin, atawa ka ilakit nin sa kamal? Duwa i riwayat a nalabit kani imam Ahmad.

Makipantag kanu duwa gay a pakatundug lun- ya maytu na su: ika-duwa nandu ika-telu- na entu a manga gay na syaden galuyod kanu katalutup sa kapagana, na ya nalabit ebpun kani Ahmad: na dikena den wagib intu ka su paganayan bu antu a gay i wagib, nandu yanin pidtalu: ((Kagina su pinambidaya nin su kapambalutu nandu su kapagana, na su kapambalutu na ya labi a mabagel i kinasugo lun)).

Ya kadtalu ni Humaid bin Zanjyawayh: ((Wagib salkanin i kanggastu nin kanu ana nin -sya kanu lusud na saka magabi nandu saka malamag- sa kapakanin lun kanu endaw den i pinakamapya a gakan nilan kanu pamilya nin, na sya kanu katalutup nu telu gay: na pakanen nin demun kanu gadsalilidan a pegkanen nilan)).

Ugayd na namba a bityala na aden pan pembityalan lun! Ka napanudtul ebpun kanu hadith ni Salman, yanin pidtalu: ((Sinapalan kami nu rasulullah ﷺ sa enggastu kami sa kapagana sa dili nami magaga))⁽²⁾. Na upama ka sinapalan su bagana sa subla a kanggastu kanu ana nin, sa apya

---

(1) Albukharie (6137), Muslim (1727).

(2) Ahmad (5/441), ugayd na su sanad nin na aden kalubay nin, nandu madakel i manga hadith ni Salman ﷺ makipantag sa nyaba a bityala, a nalabit ni Assuyutie su namba sya sa ((*Addurr al-manthuur*)), sya kanu ulyanan u tafsir surah *Sad*.

su dala salkanilan, na yanin pakatutulu na dikena wagib i kabpipya ged kanu kapagana, yabu tabya na endaw bu i nadalem sa kanu walay nu bagana, ka umengka dala subla, na dikena den sekanin gabpaliyugatan.

Hadith a ika- sapulu enggu nem

١٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: أَوْصِنِي، قَالَ: ((لَا تَغْضَبْ)) فَرَدَّدَ مِرَارًا، قَالَ: ((لَا تَغْضَبْ)).
رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

16- Nakabpun kani Abu hurayrah رضي الله عنه, saben-sabenal su mama na yanin pidtalu kanu rasulullah ﷺ: Pamapatay ako, Yanin pidtalu: **((Da ka malipunget))**, na pidsampila nin pibpapalumanan, na yanin bu pedtalun na: **((Da ka malipunget))**.
Napanudtul ni Albukharie

Usayan

Entuba a mama na pinangeni nin kanu nabi ﷺ i pamapatanin sa papata a malangkumin su manga sipat a mapya, ka endu nin katanudan sa mapya, ka penggeda-geda sekanin sa dili nin katanudan upama ka madakel ged, na pinamapatan u nabi ﷺ sa: Di sekanin malipunget, ya mawli na pebpapalumanan u mama su kabagidsa nin, na su nabi ﷺ na nambu ba i pebpapalumanan nin a sumpatin. Yanin pakatutulu i namba na saben-sabenal su kakalipunget na galimudan u mawag, nandu saben-sabenal su kapananggila lun na galimudan u mapya.

Masiken ya bantu mama a nangani kanu nabi ﷺ sa papata na si: Abu Addarda, ka napanudtul ni Attabaranie, ebpun sa hadith ni Abu Addarda, yanin pidtalu: yaku pidtalu: Oh rasulallah, tutulu ako nengka sa galbekan a makapaludep ako nin sa surga, yanin pidtalu: **((Da ka malipunget, ka leka i kasurgan))**⁽¹⁾.

(1) ((Almu'jam al-awsat)) (2374).

Sya kani Ahmad: Saben-sabenal si Jariyah bin Qudamah, yanin pidtalu: Inidsan ku su nabi ﷺ..., na linabitin su hadith, na namba na ya masla antap lun na ya minidsa na: si Jāriyah bin Qudamah, ugayd na linabit ni imam Ahmad, nakabpun kani Yahya Alqattān, sa yanin pidtalu: ((Mamba i kinadtalu lun ni Hisham)). Ya matyu: na saben-sabenal si Hisham na linabitin kanu namba hadith i saben-sabenal si Jariyah na inidsan nin su nabi ﷺ, ya pidtalu ni Yahya: ((Ugayd na silan na yanilan pedtalun na: Dala magos ni Jāriyah su nabi ﷺ, nandu mambun ba i pidtalu ni Al'ijlie nandu su salakaw lun: ya maytu na *tabi'ie* bu sekanin, nandu dikena sahabat.

- Na su kinadtalu nu ﷺ sa kanu nangenin lun sa papata sa: **((Da ka malipunget))**: Na duwa i kalangan lun:

Ika-isa lun: yanin lun kahanda: na su kapedsugo kanu manga sabapan na kagkapyu nu palangay, kagina su ginawa na pabila ka ebpalangay kanu manga maytuba a manga palangayan, taman sa mabaluy den a adatin, na entuba i kadsabapan u kakumpen nin kanu kakalipunget, sya kanu katingguma nu manga sabapanin.

Ika-duwa: yanin kahanda na: Di ka enggalbek su kakalipunget pabila ka makatalingguma salka su manga sabapanin, ugayd na edsamikali ka i katagak nengka lun, nandu di nengka kapangungunutan kanu pakasugo nu kakalipunget, ka pabila dili makanggulalan u manusya su ngani-nganin a pakasugo nu lipungetin, nandu magaga nin semapal su ginawa nin luba, na ma-awa salkanin su kawagan u kakalipunget, nandu aden antu na apya su lipungetin na ma-awa bun sa malengkas, na makamana-mana bun –upama ka maytuba- dala makakalipunget.

Nandu ya kaaden nu nabi ﷺ na pedsugon nin su entayn i galipunget sa kanggalbek kanu manga sabapan a ka-awa salkanin u lipungetin, nandu makambalitana lun, ka sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Sulaiman bin Surad, yanin pidtalu: Mibpintaya su duwa a mama sya kanu kasangulan u nabi ﷺ na sekami na lu kami bun kanu pamageletanin a bamangayan, na su isa kanu duwa bantu na ibaninta nin su tagapeda nin ka tidtu-tidtu a galipunget, ka migkakaliga den su pamenengan nin, na ya pidtalu nu nabi ﷺ: **((Saki na katawan ko abenal i kadtalu, a upama ka edtalun nin bu na ma-awa salkanin i namba penggedamen nin ah, yanin bu edtalun na:**

A'udhu billahi min asshaytan arrajim)), Yanilan pidtalu kanu mama: Na dala nengka makineg i pidtalu nu nabi ﷺ antu? Ya pidtalu nu mama: Dikena ku buneg!⁽¹⁾.

Nandu napanudtul ni imam Ahmad, nandu Abu daud, ebpun kanu hadith ni Abu Dharr ؓ, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Pabila ka malipunget su isa salkanu sa ula-ula pedtindeg sekanin na magagayan, ka upama madala salkanin su lipunget na mapya, upama ka dili bun ma-awa na miga sekanin))**⁽²⁾.

Ya kaped a nadtalu: na ya ma'na nu namba: na saben-sabenal su pedtindeg na nakalipaladu den sa kasuli, na su bagagayan na dikena maytu, nandu su bagiga na labi den, na sinugo nin su galipunget sa katangka nin sa kasuli.

Na ngaden a kapy a i kinadtalu ni Muwarriq Al'ijlie: ((Dala ko abenal mapenu na lipunget, nandu dala ko makadtalu sya kanu timpu a galipunget ako sa apya paydu a kadsenditan ko pabila ka masuwat ako den)).

Nandu nalipunget si Omar bin Abdulaziz kanu isa a gay, na ya pidtalu salkanin u wata nin a si Abdulmalik – rahimahumAllah- : Seka (Oh *amirul mu'mineen*), na man den a inenggay nu Allah salka, nandu inilabi kanin kanu salakaw, na malipunget ka sa manden a kakalipunget? Na yanin pidtalu kanu wata nin: Enduken seka di ka malipunget Oh Abdulmalik?! Ya pidtalu ni Abdulmalik: ((Na dala guna nin salaki i kawlad a ladeb ko ah, u dili ko ebpapalumanan sya kanu ludepin i lipunget, asal ka dili mapayangas?!)).

Silan a manga taw na nagaga nilan kemumpen su ginawa nilan kanu kutika a kapegkalipungetilan.

---

(1) Albukharie (6115), Muslim (261).

Ya pidtalu ni ibn hajar –ikalimu nu Allah-, sya sa kinambityala nin sa kinadtalu nu mama antu sa : ((Saki na dikena ku buneg)): ((Na ya kalagidan sa mama antu a sinugo sa edtalun nin su gamut na lipunget na kafir sekanin atawaka munafiq, atawa ka nasubran sekanin a lipunget, taman sa nakaliyu sekanin kanu andang a guway-guway nin sabap sa lipungetin, ka kinagkagin su nangindaw lun –ya maytu na su sinemugo lun sa edtalunin su maka-awa kanu kayaw nu lipungetin antu- ka sinumpatan nin sa mawag a sawal! Nandu kaped menem a kadtalu na: Entuba mama na kaped kanu dala sabutin ka *A'arabie* [taga dalem] sekanin, na yanin katig na yabu pedtalu sa *A'udhu billah min asshaytan arrajim*, na entayn bu i buneg!)). Ilay ka i: ((*Fath Albarie*)) (10/482).

(2) Ahmad (5/152), Abu daud (47820), sya kani Albanie na *dha'if* inan a hadith, ((*Dha'if attargheeb wa attarheeb*)) (1642).

Nandu napanudtul ni Ahmad, nandu Abu daud, ebpun kanu hadith ni Urwah bin Muhammad Assa'adie, saben-sabenal na inimbityala sekanin u mama, na nakadtalu su mama sa punan a kinalipungetin, na tinemindeg sekanin ka nagabdass, ya mawli na yanin pidtalu: Pinanudtulan ako ni ama, nakabpun kanu tuwa ko a si Atiyyah, yanin pidtalu: Pidtalu nu rasulullah ﷺ: **((Su kakalipunget na ganat sa shaytan, na saben-sabenal su shaytan na binaluy ganat sa apuy, na yabu makapandeng kanu apuy na su ig, na pabila ka malipunget su isa salkanu na magabdass))**⁽¹⁾.

Nandu sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Abu hurayrah ؓ, nakabpun kanu nabi ﷺ yanin pidtalu: **((Dikena ya pidtalu a batitikan i mabagel i kagkisuwa nin, ka ya pidtalu a batitikan na entayn i kamilikan nin su ginawa nin kanu kutika a galipunget))**⁽²⁾.

Nandu napanudtul ni imam Ahmad, nandu Abu daud, nandu Attirmidhie, nandu ibn Mājah, ebpun kanu hadith ni Mu'adh bin Anas Aljuhanie, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Entayn i kemumpen kanu sela na ginawa, inunta na egkagaga nin bun i kanggula nin lun, na pananawagen sekanin nu Allah -lu sa gay na harkiyamat- sya kanu hadapan u langun u binaluy nin, ka padsasamilin nin sa endaw kanu bidadari i kalinyan nin))**⁽³⁾.

Nandu napanudtul ni imam Ahmad, ebpun kanu hadith ni ibn Abbas, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Dala bamelinun a pinaka kaliniyan nu Allah, sa lemawan pan sa kalinu kanu sela na ginawa a pegkumpenen na ulipen nin, ka dala kinapamagena lun nu ulipen sa yanin atag na para kanu Allah, yatabya na penun nu Allah su ladebin sa palityala salkanin))**⁽⁴⁾.

---

(1) Ahmad (4/226), Abu daud (4784), sya kani Albanie na *dha'if* inan a hadith ((*Dha'if attargheeb wa attarheeb*)) (1647), endu ilay kabun i: ((*Assilsilah adda'ifah*)) (582).

(2) Albukharie (6114), Muslim (2609).

Na su (*Assura'ah*) - mana kabaguntul sa *humazah* nandu *lumazah* - na: su mama a mabagel, a dili magaga egkisuwa nu manga mama. Na ini-alat u nabi ﷺ su ma'na nin ka, binaluy nin su ma'na nu (*Assura'ah*) sa entayn i magaga nin mudtang su ginawa nin pabila malipunget, nandu magaga nin mameges, sa dili mailay salkanin su manga padsa nu lipungetin, ka entuba i benal a mabagel. Ilay ka i: ((*Annihayah fi ghareeb alhadith wa al-athar*)) (3/25).

(3) Ahmad (3/440), Abu daud (4777), Attirmidhie (2021), ibn Mājah (4186), na ya pidtalu ni Attirmidhie: ((*hasan ghareeb*))

(4) Ahmad (1/327), nandu linabit ni ibn kathir sya sa kinatafsir nin sa ayatan a (134) ebpun kanu surah (Al-imran), sa yanin pidtalu: ((Su isnad nin na *hasan*, dala lun i manga mama a natilan, nandu matn a hadith anan na *hasan*)).

Na su kakalipunget na: su kadsebu-sebu na lugu nu pusung, sa yanin gapaginagkay na endu nin matangkis su makagkayd lun kanu kutika a kanggula lun, atawaka yanin mapangilay na su kasuli nin kanu entayn i nakagkayd lun.

Na yaden wagib kanu mu'min: na maaden su kakalipungetin sa entuba i ipangalaw nin kanu mamakalingasa sya kanu agama, magidsan i sya salkanin atawaka sya sa salakaw lun, nandu entuba i ibanuli-suli kanu entayn i pedsupak kanu Allah nandu kanu sinugo nin.

Na mamba i ula-ula nu nabi ﷺ, kagina sekanin na yanin kaaden na dili manuli-suli sekanin sa para kanu ginawa nin, ugayd na pabila ka yaden matalsak su manga inisapal nu Allah, na dala pakagaga banguntra kanu kapegkalipungetin a apya entayn.

Ka sekanin na dala benal nabeta y nin kanu lima nin magidsan i panunugon atawaka babay, yatabya na syabu kanu timpu a kapembunuwa nin sa lalan kanu Allah, ka nadsugo-sugo nin si Anas sa dalem a naka sapulu lagun, na dala nin kadtaluwi sa: kagkag apya paydu, nandu dala nin kapanaluwi kanu enggagaisa a pinggula nin sa: nginan ka pinggalbek nengka inan? Nandu dala nin kapanaluwi kanu enggagaisa a dala nin manggalbek sa: kawatan ka pinggalbek nengka i mambay? ⁽¹⁾

Nandu sya kanu riwayat ni Attabaranie, ya pidtalun ni Anas: **((Napaniyakapan ko su rasulullah ﷺ sa dalem a naka sapulu lagun, na dala katawan ko apya paydu a enggagaisa a naayunan nin, maytubun su enggagaisa apya paydu a dala nin kaayuni, sabap sa suwatin ganat kanu Allah sa endaw den i maaden))** ⁽²⁾.

Nandu inidsan si Aisha (رضي الله عنها), makipantag kanu palangayan u nabi ﷺ, na yanin pidtalun: ((Ya kaaden u palangayan nin: na Qur-an)) ⁽³⁾, yanin

---

Yaku madtalu: Nalabit bun i mamba i ma'na nin a hadith ni ibn omar, a *marfu'* : **((Dala pamelinun a pinaka masla i pahala nin lu kanu Allah a lemawan pan sa kalinu kanu sela nu ginawa, a kinempen nu ulipen sa yanin kahanda na pananangul sa Allah))**. Napanudtul ni ibn Mājah (4178), nandu ya nadttalu sya sa ((*Azzawa-id*): ((Su isnad nin na *saheeh*)), nandu ya pidtalun ni Albanie sya sa ((*Saheeh attargheeb wa attarheeb*)) (2752) : ((*Saheeh li ghayrih*))

(1) Hadith ni Anas, a napanudtul ni Albukharie (6038) nandu Muslim (2309).

(2) Attabaranie sya sa ((*Al-awsat*)) (9148), nandu ya pidtalun ni Alhaythamie sya sa ((*Maj-ma'a azzawa-id*)) (9/16),: ((Ade kanu isnad nin i manga mama a dili ko silan katawan)).

(3) Muslim (746).

kahanda a ma'na nin na: sekanin na pinagadatin su adat a nalabit sa Qur-an, nandu pibpalangay nin su palangayan a nalabit sa Qur-an, ka su langun u pinamedta nu Qur-an, na yanin kaaden na entuba i kasuwatan nin, na su langun u pinamuryas nu Qur-an, na entuba i kalipungetan nin.

Nandu ya kaaden nu rasulullah ﷺ na sabap kanu kalmu nin mamamala, na dili nin idsangulay su isa sya kanu kabensiyan nin, ugayd na katawan abenal su manga kabensiyan nin sya kanu buntal u pamenengan nin, mana sya sa ((saheeh)), nakapun kani Abu saeed Alkhudrie ؓ, yanin pidtalu: ((Ya kaaden u nabi ﷺ na yapan labi kalmu nin mamamala kanu bagutaw sya kanu bilikin, ka pabila makailay sa enggagaisa a kabensiyan nin, na katawan nami den sya kanu pamenengan nin)) ⁽¹⁾.

Na gunaden su inilakit ni ibn Mas'ud ؓ salkanin su kadtalu nu midtalu sa: Namba a kinapagumun sa *ganimah* na dikena yalun kahanda i pananangul sa Allah, na nalegenan abenal su rasulullah ﷺ sa entu a bityala, taman sa midsalin su pamenengan nin, nandu nalipunget, nandu dala den salakaw a nakaumanin pan sa pidtalu nin a: **((Tidtu-tidtu a nalingasa bun si Musa sa lawan pan sya i kadakel nin, na midsabar bun sekanin))** ⁽²⁾.

Nandu yanin kaaden na pabila ka makailay atawaka makakineg sa enggagaisa a kabensiyan nu Allah, na malipunget sekanin sabap luba, nandu edtalu sekanin luba, nandu dili sekanin temana, ka aden isa a gay na linemudep sekanin sa walay ni Aisha, na nailay nin su dalinding a aden manga tuladan nin, bali midsalin su pamenengan nin, nandu ginansingin su dalinding, sa yanin pidtalu: **((Sabensabenal na kaped kanu pinaka mapasang i kasiksan nin lu sa gay na harkiyamat na su silan antu a bangumbal sa mayaba manga tuladan))** ⁽³⁾.

Na guna su inidsengku salkanin su imam a papegkalenduwan nin ged su manga taw sa kapedsembayang nilan, taman sa gangauli den su kaped kanilan sa kapedtalabuk kanu kapedsembayang nu rasulullah ﷺ, na

---

(1) Albukharie (3369), Muslim (2320).

(2) Albukharie (5749), Muslim (1062).

(3) Albukharie (5758), Muslim (2107) - makalagid lun-.

nalipunget sa tidtu a kinalipunget, nandu pinangindaw nin su manga taw, nandu inisugo nin i kulangan su kalendu nu kapedsambayang nilan⁽¹⁾.

Nandu guna su nailay nin su klar sya kanu kasangulan u masjid, na nalipunget, nandu kinugkulin, sa yanin pidtal: **((Sabensabenal su edsinakatawan salkanu na pabila ka yanin kaaden i pedsambayang, na su Allah na sya temampal kanu kasangulan nin, na di sekanin mangulakam temampal sa kasangulan nin sya kanu timpu a pedsambayang))**⁽²⁾.

Nandu kaped kanu duanga ninﷺ: **((Bangenin ko salka su kadtalu sa bantang sa timpu nu kapegkasuwat nandu kapegkalipunget))**⁽³⁾. Na mamba na kadelagan abenal, ya maytu na su manunya na dala edtalunin yabu tabiya na bantang, magidsan i galipunget atawaka gasuwat, kagina yaden kadakelan kanu manga taw na pabila malipunget na dili den menda sa kapembakibak!.

---

(1) Muslim (466), ebpun kanu hadith ni Abu Mas'ud Al-ansarie, aden inan tudtulan nin.

(2) Albukharie (720), Muslim (547), (548), (551), ebpun kanu hadith ni ibn omar, nandu hadith ni Anas, nandu hadith ni Abu Saeed, nandu hadith ni Abu hurayrah.

(3) Ahmad (4/246), Annasa-ie (3/54-55), endu sya kani shaykh albanie na hadith a *saheeh* sya sa kitab a *((Saheeh al-jami'e))* (1301).

Hadith a ika- sapulu enggu pitu

١٧- عَنْ أَبِي يَعْلَى، شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:
((إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ،
وَلْيُحَدِّدْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ)).
رَوَاهُ مُسْلِمٌ

17- Nakabpun kana Abu Ya'ala, Shaddad bin Aws ﷺ, nakabpun kanu rasulullah ﷺ, yanin pidtalu:

((Sabe-sabenal su Allah na inibpalyugatin su kabpiya kanu langun u enggagaisa, na pabila ka mamunu kanu na ebpiyani nu su palas nu kabunu nu, nandu pabila ka semumbali kanu na ebpiyani nu su palas nu kasumbali nu, nandu kamangan u isa salkanu su gelatin, nandu papangitelenen nin su pedsumbalin nin)).

Napanudtul ni muslim

Usayan

Namba hadith na yanin pakatutulu na su kinawagib kanu kabpiya sya kanu langun u manga galbekan, ugayd na su kabpiya kanu uman i enggagaisa na aden bagunut-unutan nin:

Ya kabpiya sya kanu katapnay kanu manga wagib na: Su kanggalbek lun sa talutup su manga inibpalyugat lun, na entuba a kumpasan, na wagib. Pantag menem sa kabpiya lun sa kapanalutup kanu manga *mustahabb* lun, na dikena den intu iniwagib.

Ya kabpiya sya kanu katagak ku manga haram na: Su ka-enda lun, nandu katagak kanu manga masulen lun nandu mapayag lun, ka entuba a kumpasan u kabpiya lun, na iniwagib.

Ya menem kabpipya sya kanu katigkel kanu manga inukul na: Na su kadsabar nin kanu entu, sa dili mabensi atawaka di edtinebpekan.

Ya kabpipya menem a iniwagib sya kanu kapagawida nandu kapaguyaga kanu manga binaluy na: Su kanggula kanu endaw i iniwagib nu Allah i kanggula lun kanu manga kawagib nilan.

Ya kabpipya sya sa kabunu kanu ngani-nganin a gapakay pembunun magidsan i taw atawa manga binatang na: Su kapandeng kanu ngiyawa nin sa endaw i pinakamalengkas den a ukitin, nandu pinaka malmu lun, ka namba i linabit nu nabi ﷺ sya kanu nya a hadith, ka aden antu na yanin lun kinalabit na lalan a inupama nin, atawaka kagina nasisita a makapayagin sa mapya ku entuba a timpu.

Su (*Al-qitlah*) nandu (*Addhibhah*) -dibawa i balis nin- , na yanin ma'na na: buntal atawaka palas/ukit u kapembunu nandu kapedsumbali.

Na yanin ma'na na: ebpiyani nu su palas/ukit nu kabunu, nandu ebpiyani nu su palas/ukit nu kasumbali.

Na napanudtul ni ibn Hazm i kinsaumpung nu manga ulama sa kinawagib kanu kabpipya sya kanu kasumbali.

Nandu nadtalun bun u nabi ﷺ i saben-sabenal na: ((Inisapalin su kalasay kanu manga binatang)), ya maytu na mana su: kalugen kanu binatang, ya mawli na pamadasan sa tanigir nandu mamakalagid lun, taman sa kapatay nin.

Ka sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani ibn Omar (رضي الله عنهما), na nakasagad sekanin sa manga taw a binitin nilan su manuk –ka pembengelen nilan-, na yanin pidtalun: ((Entayn i minggula sa namba?! Saben-sabenal su rasulullah ﷺ na inipangeni-ngeni nin sa kamulkan su entayn i enggula sa mamba))⁽¹⁾.

Nandu napanudtul bun ni Muslim ebpun kanu hadith ni ibn Abbas, nakabpun kanu nabi ﷺ, saben-sabenal na inisapalin a ya ipamakayd kanu enggagaisa a aden ngiyawa nin, na umbalen a pedtinduwan⁽²⁾, ka su *Al-gharadh* na: Pedtinduwan sa busug.

---

(1) Albukharie (5515), Muslim (1958).

(2) Muslim (1957).

Na madakel i nalabit a hadith a mamba i ma'na nin.

Nalabit bun i kinasugo sa kalat sa nanam kanu panumbalin, kanu kutika a kapedsumbali lun, ka napanudtul ni ibn Mājah, ebpun kanu hadith ni Abu Saeed Alkhudrie, yanin pidtalu: nakasagad su rasulullah ﷺ sa mama, a pengguyuden nin su kambing, sa sya nin pegkapetan sa tangila nin, na ya pidtalu nu rasulullah ﷺ: **((Pandaya ka i tangila nin anan, ka san ka kapeti sa duwa-embala na ligin))**⁽¹⁾. Na ya pidtalu a *Assalifah* na: Pulu nu lig.

Nandu napanudtul ni Attabaranie, nakabpun kani ibn abbas, yanin pidtalu: Nakasagad su rasulullah ﷺ sa mama a inidampu nin su ay nin sya kanu biyas nu kambing, sa timpu a pegkamangan nin su gelatin, na su kambing na pedsulimanen nin su gelat kanu mata nin, na yanin pidtalu: **((Nginan ka dala nengka pan kamangi sa unan a namba? Nginan yanengka kalinyan na matay nengka i kambing anan sa maka-pidsampila kapatay?!))**⁽²⁾.

Ya pidtalu ni imam Ahmad: ((Pedtundanen su pedsumbalin sa kapedtundan a malanat, nandu ibagena salkanin su gelat, nandu dili papembuwaten su gelat yatabya na pedsumbalin den)).

Nandu sya kanu kitabin a *(Almusnad)*, nakabpun kani Mu'awiyah bin Qurrah, nakabpun kani ama nin, saben-sabenal su mama, na yanin pidtalu: Oh rasulallah, saki na pedsumbali ako sa kambing, ugayd na saki na malimu ako sa kambing, yanin pidtalu: **((Na su kambing na upama ka ikalimu nengka, na ikalimu kabun nu Allah))**^{(3) (4)}.

---

(1) Ibn Mājah, sya kanu isnad nin si: Musa bin Muhammad Attamimie. Ya pidtalu ni Alhafidh ibn hajar: ((*munkar* i hadith nin)).

(2) Attabaranie sya sa *(Al-mu'jam alkabeer)* (11/332), Alhākim (4/231), na sya kanu kapupusan nin na : **((Yanengka kalinyan na imatayan nengka sa makapidsampila kapatay? Kawatan ka yanengka pan kina-kamanga sa gelat nengka i unan a danengka pan makapaiga))**. Ya pidtalu ni Alhākim: namba hadith na *saheeh* sa sharat ni Albukharie, ugayd na dala nilan panudtula duwa kani Muslim. Nandu *saheeh* bun sya kani Albanie sya kanu kitabin a *(Saheeh attargheeb wa attarheeb)* (2265).

(3) Ahmad(3/436), na ya kadtalu ni Albanie sya kanu *(Assilsilah assaheehah)*(26): ((Su sanad nin na *saheeh*)).

(4) Namba na kaped kanu kadaludaya nu agama Islam, nandu katalutup nu atulan nin, ka nakagos sa pidtagabtiyala nin pan su kalasam kanu manga binatang, nandu su kabpipya lun. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

Nandu ya kadtalu ni Mutarrif bin Abdillah: ((Sabena-sabena su Allah na pangalimuwan nin su mangalimu kanu papanuk!)).

Hadith a ika-sapulu enggu walu

١٨ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ، وَمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: ((اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَأَتَّبِعِ السَّبِيَّةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقِ حَسَنٍ)).
رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ، وَقَالَ: ((حَدِيثٌ حَسَنٌ))، وَفِي بَعْضِ النُّسخِ: ((حَسَنٌ صَحِيحٌ)).

18- Nakabpun kani Abu Dharr, nandu Mu'adh bin Jabal (رضي الله عنهما) , saben-sabenal su rasulullah ﷺ, yanin pidtalu:

((Ikagilek nengka su Allah sa apya endaw ka matabu, nandu balundugi ka su mawag sa mapya ka entuba i makapenas lun, nandu ebpalangay ka kanu manga taw su palangay a mapya)).

Napanudtul ni Attirmidhie, nandu yanin pidtalu: ((hadith a *hasan*)), na sya kanu kaped a *nuskha*: ((*hasan saheeh*)).

Usayan

Ya kaasalan u *Attaqwa*, na kabaluy nu ulipen sa dalinding, kanu pageltan nin ku ipegkagilekin nandu pedsanggihan nin, a entuba i pakatangkis lun. Na su kagilek nu ulipen kanu kadnan nin, na kapamaluy nin sa dalinding kanu pageletan nin kanu ipegkagilekin kanu kadnan nin-magidsan i lipunget, nandu mulka, nandu siksa nin-, a entuba i makatangkis lun. Ya maytu na su kanggalbek kanu manga simba, nandu kapananggila kanu manga supak lun.

Ya kadtalu ni Alhasan: ((Su manga magilek na pidsanggihan nilan su langun u iniharam kanilan, nandu initapenay nilan su langun u inifaradhu kanilan)).

Nandu ya pidtalu ni Talq bin Habib: ((Ya pidtalu a *taqwa* na su kanggalbek nengka sa simba kanu Allah, sa makaunut kanu sigay nu Allah, ka yanengka panganganay na pahala nu Allah, nandu katagak nengka sa

supak kanu Allah, sa makaunut kanu sigay nu Allah, ka yanengka ipegkagilek na su siksa nu Allah)).

Nandu ya kadtalu ni ibn Mas'ud ﷺ makipantag kanu kadtalu nu Allah: [آل عمران: ١٠٢] ﴿اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ﴾ "Ikagilek nu su Allah sa benal a kagilek" Yanin pidtalu: ((Palityalan sekanin sa dili supaken, nandu tademan sa dili lipatanan, nandu edshukuran sa dili sungkangen)).

• Su kindatalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Ikagilek nengka su Allah sa apya endaw ka matabu))**:

Yalun murad: na magidsan i masulen nandu mapayag, magidsan i mailay nu manga taw atawaka dili.

Ya pidtalu ni Shafi'ie: ((Yaden pinaka madelag kanu enggagaisa na telu timan: Su kapangalimuwan sa ula-ula a gasengetan, nandu su kapangengeli sa timpu a talabisa, nandu su kadtalu sa bantang lu kanu kasangulan u baginaman sa mapya nandu ipegkagilek)).

Nandu ya pidtalu ni Abu Sulaiman: ((Yaden napulawanan na: Entayn i payangasen nin kanu manga taw su galbekan a mapya, na yanin isangul na su mawag, lu kanu pinaka masupeg salkanin kumin kanu ugat nu ligin [su Allah])).

Aden bagitit kanu isa a babay a *a'arabiyyah* (taga dalem), ka yanin pidtalu lun: ((Dala man pakailay salkita yatabya manga bitun bu))! Ya pidtalu nu babay: ((Na endaw besen i napakendap sa namba?!)).

Nailay ni Muhammad bin Almunkadir i mama a pedtindeg, sa tagapeda nin su babay a ipembityala nin, na yanin pidtalu: ((Sabensabenal su Allah na gailay kanu nin duwa)).

Nandu ya kaaden ni imam Ahmad na pakambayuk-bayukin i :

إِذَا مَا خَلَوْتَ الدَّهْرَ يَوْمًا   فَلَا تَقُلْ خَلَوْتُ وَلَكِنْ قُلْ عَلَيَّ رَقِيبٌ

Pabila ka isa a gay na makadtalabisa ka, na di ka edtalu i nakadtalabisa ko ugayd na yaka edtalu na aden pendiyaga salaki

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ يَغْفُلُ سَاعَةً   وَلَا أَنْ مَا يَخْفَى عَلَيْهِ يَغِيبُ

Nandu di ka kemuwinta i su Allah na idtalipenda nin su saka kutika bu, nandu su langun u ipamagena salkanin na pakapagema lun

Nandu ininggulalan ni Mu'adh su inipanutama salkanin nu nabi ﷺ, ka sinugo sekanin ni Omar sa isa a galbekan, na nakatingguma sekanin sa walay sa dala nadtatangitin, na pinanaluan sekanin u kaluma nin, na yanin pidtalu: ((Aden man pakakemes salaki)), ya maytu na: pegkemes salkanin, nandu pakaungen sa kakuwa nin kanu enggagaisa! Ya lun kahanda ni Mu'adh na su kadnan. Na ya na-antap nu kaluma nin, na aden inipadtagapeda lun ni Omar a pedtulik kanu galbekin.

Na entayn i maytuba i mabaluy a lalayun lun nandu tatap a paninindegan nin, na maped sekanin kanu manga taw a mangapiya, a silan bantu i pedsimba sa Allah sa makamana-mana nilan gailay, nandu maped kanu mangapiya a silan bantu na pedsanggihan nilan su mangasela a dusa nandu manga kadupangan, yatabya na su manga manotin bu.

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: ((**nandu balundugi ka su mawag sa mapya ka entuba i makapenas lun**)):

Guna den suguwa su ulipen sa kagilek kanu Allah, sa magidsan i masulen nandu mapayag, na apya ngin pan na mukit bun salkanin - edsamug- i kagkalubay nu kagilek, na sinugo sekanin sa yanin enggalbeken na su ngani-nganin a makapunas kanu entuba a malat, ya maytu na: su katundugin lun sa mapya.

Na linabit nu Allah su sipat nu manga taw a magilek, sa mana su inipanutama nu nabi ﷺ sya kanu nyaba a tutuma, sya kanu kadtalu nin:

﴿ وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٦﴾ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٧﴾ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٨﴾ أُولَٰئِكَ جَزَاءُهُمْ مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنَعَمَ

﴿ أَجْرَ الْعَمَلِينَ ﴿١٣٧﴾ ﴾ [آل عمران: ١٣٣ - ١٣٦]

“Enggan-gan kanu lu kanu pangampun nu kadnan nu nandu lu kanu surga nin a yanin balwagan na mana pageletan u manga langit nandu lupa a inidतालंगा kanu manga taw a magilek ❁ Silan bantu su manga taw a penggastu magidsan i timpu a gasulot nandu timpu a gasengetan, nandu mategel mangempen sa lipunget nandu mategel mangampun kanu manga taw, na su Allah na kaliliniyan nin su manga taw a mangapiya ❁ Nandu silan bantu na pabila ka makanggalbek silan kanu manga galbekan a kadupangan atawaka malalim nilan su ginawa nilan na tademan nilan su Allah ka mangeni silan sa ampun kanu manga kadusan nilan, ka entayn paman i demapeng kanu kadusan yatabya na su Allah, nandu di nilan den papanalusen su nanggalbek nilan a malat sa endaw i kasabut nilan lun ❁ Silan bantu na yanilan pahala na ampun a ganat kanu kadnan nilan nandu surga a belagilay sya kanu kababan nin su manga lawas nu ig sa tanigkiyasa den silan luba, na ngaden a kapiya a limu kanu manga taw a bamanggalbek”. Na yanin inipadsipat ku manga magilek na mapya i kapagawida nilan ku manga pinamaluy: magidsan i kanggastu, kakengkem sa lipunget, nandu kapangampun kanilan. Linimudin kanilan su manga sipat a kanggula sa mapya, nandu katigkel kanu lingasa, na namba i tamanan a kapiya na palangay, a namba i inipanutuma nu nabi ﷺ antu kani Mu’adh, ya mawli na pinadsipatin pan silan sa saben-sabenal silan na: ((Pabila ka makanggalbek silan kanu manga galbekan a kadupangan atawaka malalim nilan su ginawa nilan na tademan nilan su Allah ka mangeni silan sa ampun kanu manga kadusan nilan)), nandu dili nilan den i entuba ipananalus, na pakatutulu inamba sa saben-sabenal su manga taw a magilek, na aden antu na madsamug a makanggula bun silan sa manga kadusan a masla -ya maytu na manga kadupangan- nandu manga kadusan a manot, -ya maytu na kalalim sa ginawa- ugayd na dikena antu i lalayun a galbek nilan, ka makin nilan pedtademan su Allah kanu ulyanan u kapenggula nilan lun, sa bangeni silan sa ampun, nandu pedtawbat silan kanu nanganggula nilan, ka su kadtawbat a pidtalu na su: Dili kapalalayun sya kanu mawag.

Na ya ma’na nu kinadtalu nin sa: (ذَكُرُوا اللَّهَ), na : tademan nilan su kasla-sela nin a Allah, nandu su kapasang u kapanis nin nandu kapanuli-suli nin, nandu su inidतालमा nin kanu kadusan a manga siksa, na entuba i

sabapan u kambalingan nilan lu kanu ula-ula nilan, nandu kapangeni nilan sa ampun, nandu di nilan kapalalayun kanu manga kadusan, ya pidtalu nu Allah: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ﴾ [الأعراف: ٢٠١].

“Saben-sabenal su silan antu a magilek na pabila ka masugat silan u sasat nu shaytan na panademan nilan su iniwagib nu Allah kanilan, taman sa katelenan nilan den su manga inisapal nu Allah ka kailam-ilaman nilan sa mapya”.

Endu sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Nakandusa su ulipen sa isa a dusa, na yanin pidtalu: kadnan ko, saki na nakanggalbek ako sa kadusan, na ampun ako nengka. Ya edtalun nu Allah: Nasabutan nu ulipen ko i aden kadnan nin a bangampun sa kadusan, nandu baniksa sabap sa kadusan, na inampun kuden su ulipen ko. Ya mawli na nakandusa menem sa salakaw a dusa, na yanin pidtalu: kadnan ko, saki na nakanggalbek ako sa kadusan, na ampun ako nengka. Ya edtalun nu Allah: Nasabutan nu ulipen ko i aden kadnan nin a bangampun sa kadusan, nandu baniksa sabap sa kadusan, na inampun kuden su ulipen ko. Ya mawli na nakandusa menem sa ika telu a dusa, na yanin pidtalu: kadnan ko, saki na nakanggalbek ako sa kadusan, na ampun ako nengka. Ya edtalun nu Allah: Nasabutan nu ulipen ko i aden kadnan nin a bangampun sa kadusan, nandu baniksa sabap sa kadusan, na inampun kuden su ulipen ko. Ya mawli na nakandusa menem ebpaluman, na yanin pidtalu: kadnan ko, saki na nakanggalbek ako sa kadusan, na ampun ako nengka. Ya edtalun nu Allah: Nasabutan nu ulipen ko i aden kadnan nin a bangampun sa kadusan, nandu baniksa sabap sa kadusan, na inampun kuden su ulipen ko na enggalbeken den nu ulipen ko i endaw a magkahanda nin))**⁽¹⁾. Yanin ma'na intu na: taman sa dili mapinda kanu maytuba a ula-ula, endaw i kandusa nin, na mangeni sekanin sa ampun.

Nandu sya kani ((Attirmidhie)) ebpun kanu hadith ni Abu bakr رضي الله عنه, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Dikena linemalayun sa kadusan i**

---

(1) Albukharie(7507), Muslim (2758), ebpun kani Abu hurayrah رضي الله عنه.

entayn i nangeni sa ampun, sa apya pibpupaluman nin pan su kinandusa nin sa nakapitu pulu kanu sagay))⁽¹⁾.

Nandu napanudtul ni ibn Abiddunya, nakabpun kani Ali ؑ, yanin pidtal: ((Yaden pinaka mapya salkanu: na su langun u malmu mabatiyabat ugayd na balatawat ged)), nakaisa salkanin: na upama ka embalinganan nin? Yanin pidtal: ((Mangeni sa ampun lu kanu Allah nandu magumbaya)), nakaisa salkanin: na upama ka ebpalumanan nin bun? Yanin pidtal: ((Mangeni sa ampun lu kanu Allah nandu magumbaya)), nakaisa salkanin: na upama ka ebpalumanan nin bun? Yanin pidtal: ((Mangeni sa ampun lu kanu Allah nandu magumbaya)), ya nadtalu salkanin: apya taman sa kapatay nin?! Yanin pidtal: ((Taman sa yaden edtinebpekan na su shaytan))!.

Nandu napandutul ni ibn Mājah, ebpun kanu hadith ni ibn Mas'ud ؑ, sa *marfu'*: **((Su taw a midtawat sa kinandusa nin, na mana bun dala dusa nin))⁽²⁾.**

Pidtal kani Alhasan: ((Ngintu dili gamamala su isa salkitanu kanu kadnan nin, ka bangeni sa ampun sabap kanu kinandusa nin, ya mawli na embalinganan nin bun, ya mawli na mangeni demen sa ampun na embalinganan nin bun?! Yanin pidtal: ((Gateguwan abenal na shaytan i umana bu ka mataban kanu nin samba! Na da kanu abenal edtinebpekan sa kapangeni sa ampun)).

Nandu sya sa ((Almusnad)), ebpun kanu hadith ni Abdullah bin Amr , nakabpun kanu nabi ؑ, yanin pidtal: **((Pangalimuwan kanu ka i kalimu kanu nu Allah, nandu pangampun kanu ka ampunen kanu bun nu Allah, duwan-duwanin den kanu manga taw a dili mamakikineg kanu mapya a kadtalu, duwan-duwanin den su manga taw dili mataw menda, a silan su**

---

(1) Abu Daud (1514), Attirmidhie (3559), sa yanin pidtal lun: ((Namba hadith na *ghareeb*, nandu dikena mabagel i isnad nin)), nandu sya kani Albanie sa kitabin a ((*Saheeh al-jami'e*))(5004) na ((*dha'if*)).

Laki a kadtalu: Linabit bun ni ibn Hajar inamba a hadith sya sa ((*Fath Albarie*)) (1/137), nandu linabitin i saben-sabenal su isnad nin na *hasan*.

(2) Ibn Mājah(4250), natepped su isnad nin sya sa pageltan ni Abu ubaydah bin Abdillah bin Mas'ud kani ama nin a si Abdullah bin Mas'ud –a nanudtul sa hadith-, na namba na sabapan a kina *dha'if* lun, ugayd na aden antu na pegkabagel bun sabap kanu kadakel nu manga lalan u kinapanudtul lun, entuba, ya kinahukom ni Albanie lun na ((*hasan li dhatih*)) ka sabap kanu kadakel nu lalan u kinapanudtul lun, WALLahu a'lam. Ilay ka i: ((*Assilsilah addha'ifah*)) (615).

ipedtulayun nilan su pinggalbek nilan a kadusan, inunta na katawan nilan bun i malat)⁽¹⁾.

Tinafsiran su (*Aqma'a alqawl*) sa: entayn i ya kaaden u duwa tangila nin na mana bakelengan, a pedsagad bu salkanin su langun u pakadalem lun, ka su langun u gakinengin kanu manga ungangen nandu indawan a mapya, na endaw den i kaludepin sya kanu sawalu a tangila nin, na lemiyu menem sya kanu bala, na dala demun nakuwa nin a guna kanu nakinegin!.

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((nandu balundugi ka su mawag sa mapya))**:

Gapakay a ya murad sa (mapya) syaba na: su kadtawabat ebpun kanu entuba a mawag, nandu gapakay bun a yalun murad na: mas langkum pan kanu pidtalu a kadtawbat, mana su kinadtalu nu Allah:

﴿ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنْ آيَلٍ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ﴾ [هود: ١١٤]

“Nandu itindeg nengka su sambayang sya sa ebpisukan u malmag nandu kaped a kutika nu magabi, ka sabena-sabenal su manga galbekan a manga mapya na gapunasin su manga mawag”⁽²⁾.

Nandu napanudtul ni imam Ahmad, nandu Abu daud, nandu Attirmidhie, nandu Annasa-ie, nandu ibn Mājah, ebpun kanu hadith ni Abu bakr رضي الله عنه, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Dala mama a makanggalbek sa dusa, ya mawli na temindeg ka edsutti, entupan ka**

(1) Ahmad (2/165), nandu linabit ni Shaykh Albanie kanu kitabin a ((*Assaheehah*))(482), nandu yanin pidtalu makipantag sa isnad nin: ((Namba na isnad nin na *saheeh*, ka su manga mama namanudtulun na manga *thiqah*)).

(2) Upama ka su mapya na gapunasin su mawag, na maytubun su mawag na gapunasin su mapya a ya mababa sa kanu mawag, ya pidtalu nu Allah: [الحجرات: ٢] ﴿ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴾ “ka sabapan u kagugul nu galbekan nu sa di nu intu *gadsagipa*”, nandu su: [البقرة: ٢٦٤] ﴿ لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ ﴾ “Dili nu mamatal su manga *sadaqah* nu”. Nandu su hadith ni Aisha sya kanu kinadtalu nin kani Umm Zaid bin Arqam, kanu kinabpasay nin a *Al'eenah*: ((Edtalu ka salkanin i saben-sabenal na binatal nin su kinanjihadin a tagapeda nin su rasulullah ﷺ yatabya na edtawbat sekanin)). Na namba na pakadtalipenda nu kaped kanu manga taw a manga mapya, labi den su manga awam, ka penggalbek sa mapya nandu penggula sa haram, sa dikena den bangandam, sabap sa uman enggalbek sa mawag na ya ipapegkalendem lun nu shaytan na su manga mapya a pinggalbekin, taman sa dili den mangandam kanu mawag a penggulan nin, na egkadakel su manga kasupakanin, kagina yanin antap na madakel pamun i nasama kanu manga simba nin. [Shaykh Abdulaziz Atturayfie].

mangeni sa ampun lu kanu Allah, yatabya na ampunen sekanin nu Allah)), bali binatang nin su nyaba ayatan:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ﴾ [آل عمران: ١٣٥]

“Nandu su silan antu a pabila ka makanggalbek sa manga kadupangan atawaka malalim nilan su ginawa nilan na tademan nilan su Allah ka mamangeni silan sa ampun kanu nangandusa nilan”⁽¹⁾.

Nandu sya sa ((Saheeh Muslim)), nakabpun kani Uthman , nakabpun kanu nabi , yanin pidtalu: **((Entayn i magabdas nandu ebpipyanan nin su kapagabdasin, na lemuwakat su manga kalimbanan nin ebpun kanu lawasin, taman sa sya den mameluwakat kanu kababan u manga kanuku nin))**⁽²⁾.

Na madakel i manga hadith a mamba i gadtagabityala nin.

Nandu ya kadtalu ni Malik bin Dinār: ((Su kaulyang sabap kanu kalimbanan na pakabayugin su manga kalimbanan, sa mana su kapegkabayug nu sambel sa lon a magangu)).

Mimbida-bida su manga taw sya sa duwa a mas-ala:

Ika-isa lun: Ngintu gapenas u manga mapya a galbekan su manga kadusan a manga matiwalu nandu manga madidu?

Kaped kanilan na yanin pidtalu: Yanin bu gapenas na su manga madidu bu, ka makipantag kanu manga matiwalu a dusa na nasisita i kadtawbat lun, kagina su Allah na sinugo nin su manga ulipen sa kadtawbat, nandu binaluy nin su entayn i dili edtawbat na dalwaka, nandu naupakat su ummat sa saben-sabenal su kadtawbat na faradhu, na su faradhu na dili makatunay yatabya na aden lun i niyat nandu kahanda, na upama ka su mangatiwalu a dusa ka paka-amung sa gapenas nu kapagabdas, nandu su

---

(1) Ahmad(1/10), Abu daud (1521), Attirmidhie (3006), Annasa-ie sya sa (*Al-kubra*) (6/315), nandu ibn Mājah (1395).

Nandu linabit ni ibn hajar sya sa kitabin a (*Attahdheeb*)(1/167) sya sa tarjama ni (Asma' bin Alhakam Alfazārie), ya mawli na pidtalu nin: ((Namba hadith na mapya i isnad nin)), nandu sya kani Albanie sa kitabin a (*Saheeh attargeeb*) (680), na *saheeh*.

(2) Muslim (245).

sambayang, nandu su katapenay kanu manga kaped a tumideng nu agama Islam, na u maytuba na dili den nasisita i kadtawbat! inunta na namba a kadtalu [dili den nasisita i kadtawbat] na nasaumpung su manga ulama sa batil.

Maytubun a; upama ka gapenas su mangatiwalu a kadusan sa kanggalbek kanu manga inifardhu, na dala den masama kanu uman i isa a dusa a sabapan u kaludep nilan sa naraka, pabila ka itapenay nilan su manga faradhu! Na mamba na makalagid sa kadtalu na *Murji-ah*, nandu batal inan a bityala.

Namba i linabit ni ibn Abdilbarr sya kanu kitabin a ((*Attamheed*)), nandu pinanudtulin i namba i nasaumpungan nu manga muslim, nandu yanin pidtindegan na manga hadith, a kaped lun na:

Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Su manga sambayang a lima timan, nandu su pageletan u duwa a Gyamat, nandu su pageletan u duwa a Ramadhan, na gapenasin su manga pamageletan nin, pabila ka edsanggilan su mangatiwalu a dusa))**. Namba hadith na napanudtul sya sa ((Saheehayn)), ebpun kanu hadith ni Abu hurayrah⁽¹⁾, nandu namba na yanin pakatutulu na saben-sabenal su mangatiwalu a dusa na dili gapenas nu manga faradhu.

Nandu pinanudtul bun ni ibn Atiyyah sya kanu kitabin a ((*tafsir*)), su ma'na nu namba hadith sa duwa i nadtalu lun:

Ika-isa lun: na pinanudtulin ganat kanu kadakelan nu manga Ahlussunah, sa saben-sabenal su kapananggila kanu mangatiwalu a dusa na sharat u kapenas u manga faradhu kanu mangadidu a dusa, ka pabila ka dili edsanggilan, na dala benal gapenas u manga faradhu antu apya paydu.

Na ika-duwa: na su manga galbeka a mapya⁽²⁾ na gapenasin su mangadidu a dusa sa kundus, nandu dili nin gapenas su mangatiwalu, u aden lun, ugayd na yanin sharat na edtawbatan su mangadidu a dusa, nandu dili katulayun lun. Na namba i linamigan nin a kadtalu, nandu pinanudtulin i namba i kadtalu nu manga batitikan nu manga ulama.

---

(1) Dikena inan sya sa (Saheehayn) ka yalun bu nakapanudtul na si Muslim sya kanu Saheeh nin (233).

(2) Ya maytu na su nalabit antu sya sa hadith a: **((Su manga sambayang a lima timan, nandu su pageletan u duwa a Gyamat...))** taman sa segedin.

Nandu su kinadtalu nin sa: ((ugayd na yanin sharat na edtawbatan su mangadidu a dusa, nandu dili katulayun lun)), yanin murad: na pabila ka papalayunen nin bun su kanggalbek sa mangadidu a dusa, na gabaluy sekanin a matiwalu, na dili den mapenas u manga galbek.

Na su kadtalu antu a ika-isa a pinanudtuln, na kadtalu a dikena mapayag, inunta na napanudtul bun i makalagid lun, ebun kani Abu bakr Abdulaziz bin Ja'afar- kaped kanu tagapeda nami a hanbalie-.

Nandu sya sa ((Saheeh Muslim)), nakabpun kani Uthman , nakabpun kanu nabi , yanin pidtal: **((Dala kanu taw a muslim, a matingguma nu sambayang a faradhu, ka ebpiyanan nin su kapagabdasin nandu su gilekin nandu su karuku nin, yatabya na gapenasin su langun u nangauna a dusa nin, asal a dala sekanin enggalbek kanu mangatiwalu a dusa, sa entuba na lalayun den kanu tilenduwan u lagun))⁽¹⁾.**

Nandu ya pidtal nu kaped kanu manga *Ahlul hadith* nandu salakaw kanilan, na saben-sabenal su manga galbekan na gapenasin su mangatiwalu a dusa, kaped a midtal sa namba na si: ibn Hajm Addhahirie, na namba na pidsinantal ni ibn Abdilbarr sya kanu kitabin a ((*Attamheed*)) i kinasawalin lun, nandu yanin pidtal: ((Diku abenal galinyan a embityalan ko su namba a bityala, u dikena bu sa kadtalu nin anan [si ibn Hazm], nandu ipegkagilek ko i mabatiyabat sabap lun su dala sabutin, ka makin makaseneb kanu manga galbekan a makagugul, ka saligan nin den su namba bityala a saben-sabenal su mangatiwalu a dusa na gapenas nu mang sambayang a faradhu, sa apya di bun edsendit nandu mangeni sa ampun nandu edtawbat! Mangeni tanu sa Allah sa siyap nandu tawfiq))⁽²⁾.

Yaku pidtal⁽³⁾: Aden bun lemagid sa namba sya kanu kadtalu nu kaped kanu Ahlul hadith, sya sa kapagabdas nandu salakaw lun, nandu nalabit bun i makalagid lun a kadtalu ni ibn Almundhir, sya sa kadsambayang sa laylatul qadr, yanin pidtal: ((Gapanganganay kanu entayn i temindeg lun i maampun salkanin su langun u kadusan nin, a

---

(1) Muslim (228).

(2) Attamheed (4/49).

(3) Nyaba na kadtalu ni ibn Rajab.

manot nandu matiwalu))! Na umengka yanilan murad i entayn i temapenay kanu manga inifaradhu nu agama Islam, salta na salilid bun i kapenggalbekin sa mangatiwalu a dusa, na ga-ampun salkanin su mangatiwalu bantu, na maytuba na dala kabpelisin na batal a bityala, sa dikena pakapagema sya kanu agama Islam i kabatalin, na umengka yanin menem murad i entayn i temagak sa kapalalayun u kapenggalbekin sa mangatiwalu a dusa, nandu pedtiyakapan nin su manga inifaradhu, sa dili sekanin edtawbat, nandu dili den edsendit kanu manga nangaipus a nanggalbekin, na gapenas su langun u dusa nin sabap bu kanu kinadsmbayangin sa laylatul qadr, na namba a kadtalu na yanin kapantekan na kapakayan bun a edtalun.

Na ya ustu a kadtalu na su pidtalu nu madakel: saben-sabenal su mangatiwalu a dusa na dili gapenas u dili edtawbatan, kagina su kadtawbat na inifaradhu, ya pidtalu nu Allah: ﴿ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا ﴾ [الحجرات: ١١] “Nandu entayn i dili magumbaya na silan bantu su manga taw a salimbuten”. □

Ika-duwa a mas-ala: Ngintu wagib i kadtawbat kanu manga manot a dusa, sa mana su kinawagib kanu mangatiwalu? Atawaka dikena wagib? Kagina su manga manot a dusa na gapenas bun, u pananggilan su mangatiwalu a dusa, mana su kadtalu nu Allah:

﴿ إِن تَجْتَبُوا كِبَائِرَ مَا تُهَوِّنَ عَنْهُ نُكْفِرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مَدْخَلًا كَرِيمًا ﴾ [النساء: ٣١]

“Umengka pananggilan nu su mangatiwalu a dusa a inisapal salkanu, na punasen nami salkanu su manga malat a galbekan nu nandu paludepen nami sekanu kanu beludepan a ipedsela-sela -ya maytu na su surga-”.

Namba na kaped kanu pimbida-bidan u manga taw:

Kaped kanilan na: iniwagibin su kadtawbat lun, namba i kadtalu nu manga tagapeda nami nandu salakaw kanilan a manga fuqaha’, nandu su manga *mutakallimeen*, nandu salakaw kanilan.

Kaped kanu manga taw na: dala nilan iwagib su kadtawbat lun.

Nandu aden kanu manga nawli i midtalu sa: ya wagib na isa kanu duwa timan, su kadtawabatin, atawaka su kanggula nin sa kaped ku mamakapenas ku kadusan - mangapiya a galbek-.

Ka su Allah na inisugo nin su kadtawbat sya kanu ulyan u kinalabitin kanu manga manot nandu manga matiwalu a dusa, sa yanin pidtalu:

﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَرِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣١﴾ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضُضْنَ مِنْ أَبْصَرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ ﴿٣٢﴾﴾ الآية [النور]: إلى قوله: ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾﴾ [النور: ٣١]

“Edtalu ka kanu manga mu'min a manga mama i kumpenen nilan su kapangingilayan nilan nandu tiyakapan nilan su sangulan nilan, ka entuba i labi a makasutti kanilan, saben-sabenal su Allah na labi i kataw nin kanu langun u penggalbeken nilan * Nandu edtalu ka kanu manga mu'min a babay i kumpenen nilan su manga kapangingilayan nilan nandu tiyakapan nilan su manga sangulan nilan” taman sa kanu kinadtalu nin sa “nandu edtawbat kanu langun lu kanu Allah oh sekanu anan a manga mu'min ka endu kanu mamakapas”. Nandu tinaratantu nin semugo su kadtawbat kanu manga manot a dusa, sya kanu kinadtalu nin:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَمْرُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَرُوا بِاللِّقَابِ بَيْسَ الْأَسْمَاءِ الْفُسُوقِ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّر يَنْبَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾﴾ [الحجرات: ١١]

“Oh sekanu a bamalityala, na dili edsumputen u maginged su maginged, ka aden antu na silan pan i mas mapya kanilan, nandu dili bun edsumputen nu manga babay su kaped nilan a manga babay, ka aden antu na silan pan i mas mapya kanilan, nandu dili nu manila-tilay su ginawa nu uman i isa salkanu, nandu da kanu embedtuwaya sa manga ngala a mawag, ka ngaden a kawagin i kinasambi kanu ngalan nu sa mawag kanu ulyanan u kinapalitiyala nu, na entayn i dili edtawbat na silan den bantu su manga taw a salimbuten”.

- Su kinadtalu rasulullah ﷺ sa: ((**nandu ebpalangay ka kanu manga taw su palangay a mapya**)):

Namba na kaped kanu sipat u taw a magilek, nandu dili matalutup su gilek yatabya na aden lun i namba, ka yanin bu kinasenggay lun sa kinalabitin na sabap kanu kabalitagan u kapayag lun, kagina yaden kadakelan kanu manga taw na yanin den antap na su pidtalu a kagilek na su katindeg bu kanu kawagib nu Allah, sa dili den inggay su manga kawagib nu manga ulipen nin, na inisenggay nin su kinalabit sa kinasugo nin kanu kabpipya sa kapagawida kanu manga taw. Su katapenay sa manga kawagib nu Allah apeg u manga kawagib nu ulipen nin, na madlag abenal a ganggula, ka dala pakagaga lun yatabya na entayn bu i tidtu a talutup, ya maytu na su manga nabi nandu su *Assiddiqeen* (manga taw a namedsabenala)!

Napanudtul ni imam Ahmad nandu Abu daud, ebpun kanu hadith ni Abu hurayrah ﷺ, nakabpun kanu nabi ﷺ: **((Yaden pinaka talutup kanu manga mu'min i palityala nin na: su pinaka mapya i palangay nin))**⁽¹⁾.

Nandu napanudtul nilan bun duwa, ebpun kanu hadith ni Aisha, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Sabena-benal su mu'min na gasawtin sabap kanu kapiya nu palangay nin su manga pangkatan u taw a talipuwasa nandu mategel manahajjud))**⁽²⁾.

Nandu napanudtul nilan bun duwa, ebpun kanu hadith ni Abu Addarda, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Dala kanu enggagaisa a ipembetad sya kanu timbangan, a lemawan pan i kawgatin kanu kapiya nu palangay, ka saben-sabenal su kigkuwan kanu mapya a palangay na gagawsin sabap kanu palangay nin su pangkatan u kigkuwan kanu puwasa nandu sambayang))**⁽³⁾.

---

(1) Ahmad (2/250), Abu daud (4682), Attirmidhie (1163), sa yanin pidtalu: ((hadith a *hasan saheeh*)), nandu *saheeh* bun kani Shaykh Albanie sya kanu kitabin a ((*Saheeh attargheeb wa attarheeb*))(2660).

(2) Ahmad (6/90), Abu daud (4798), sa yanin lapal: **((Pangkatán u talipuwasa nandu mategel manahajjud))**, nandu si Alhâkim (1/6)- nandu *saheeh* salkanin sa sharat nu shaykhayn-, ya pidtalu ni Shaykh Albanie: ((Inayunan ni Addhabie, nandu benal i kadtalu nilan duwa, u manabu ka dikena mimbida-bida su manga ulama makipantag sa kinakineg ni Almatlab kani Aisha)), mawli na yanin pidtalu: ((ugayd na namba hadith- na yabun tidtu nin- na *saheeh* sabap kanu nangauna a nalabit)). Ilay ka i: ((*Assilsilah assaheehah*)) (794).

(3) Ahmad (6/442), Abu daud (4799), Attirmidhie (2002), sa yanin pidtalu: ((hadith a *hasan saheeh*)), ugayd su ikaduwa-bad nu hadith- mana su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((nandu saben-sabenal su kigkuwan ku mapya a palangay na ...))**, na sya kubu natun kani Attirmidhie, sya nakaukit kani Qubaysah bin Allayth, nakabpun kani Mutarrif, nakabpun kani Ata', nakabpun kani Abu addarda, na ya pidtalu ni Attirmidhie lun: ((namba hadith na *ghareeb* sa namba i lalanin)).

Nandu napanudtul ni ibn hibbān, ebpun kanu hadith ni Abdullah bin Amr, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Ngintu pamanudtulen ko salkanu i pinaka kaliliniyan nu Allah salkanu, nandu su pinaka masupeg salaki i gagkalbenan nin lu sa gay a mawli? Ya nilan pidtalu: Uway, oh rasulallah. Yanin pidtalu: ((Su pinaka mapya salkanu i palangay nin))** ⁽¹⁾.

Nandu napanudtul ni Abu daud, ebpun kanu hadith ni Abu umamah, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Saki i penggarantul kanu mansyun lu sa pulu nu surga kanu entayn i mapya i palangay nin))** ⁽²⁾.

Nandu aden manga riwayat ebpun kanu manga salaf sa tafsir nu pidtalu a (kapy na palangay):

Ya nakabpun kani Alhasan: ((Su kapiya nu palangay na: su kalimu, su kapangenggay, nandu su kasabar)).

Nakabpun menem kani ibn Almubarak, yanin pidtalu: ((Sekanin su: kagalaw nu pamenengan, kaenggay sa mapya, nandu dili kasamuk)).

Ya pidtalu ni imam Ahmad: ((Su kapiya nu palangay na: su katigkel nengka sa langun u makabpun kanu manga taw)).

Nandu ya pidtalu nu kaped ku migkakataw: ((Su kapiya nu palangay na: su kakempen kanu lipunget sa pananangul ku Allah, nandu kapailay sa kagalaw nandu kapiya nu pamenengan yatabya na sya kanu manga pabibid'a nandu dalwaka, nandu su kapangampun kanu manga nangalimban yatabya na upama ka kapapedtidtu atawaka kapapedtindeg kanu *hadd*, nandu dili kasamuk kanu langun u muslim atawaka apya su manga dikena muslim a aden napasaran nilan a atulan kanu muslim, yatabiya na sya kanu kaumbaya sa galbekan a mawag, nandu kakuwa kanu kawagib nu nalalim ugayd na dili makaukit sa makadsakita)).

Ya pidtalu ni Shaykh Albanie sya kanu kitab a ((*Assaheehah*)) (876): ((su sanad nin na mapya)), nandu *saheeh* salkanin su langun u lapalin sya kanu kitabin a ((*Saheeh attargheeb*)) (2641).

(1) Ibn hibban (485) - mana su linabit nu muallif-, nandu napanudtul bun ni Ahmad sya kanu kitabin a ((*Almusnad*)) (2/217), nandu *saheeh* i isnad nin sya kani Shaykh Ahmad Shakir sya kanu ta'leeq nin sa ((*Almusnad*)), hadith a ika (7035).

(2) Abu daud (4800), nandu hadith a *hasan* sya kani Shakyh Albanie sa kitabin a ((*Saheeh attargheeb wa attarheeb*)) (648), nandu ilay ka i kinapangagi nin lun sya sa ((*Assaheehah*))(373).

Hadith a ika- sapulu enggu siyaw

١٩ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ:

كُنْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا، فَقَالَ: ((يَا غُلَامُ، إِنِّي أَعَلِمْتُكَ كَلِمَاتٍ، أَحْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْكَ، أَحْفَظِ اللَّهَ تَحْفَظْهُ تَجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ. وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجُمْتُ الصُّحُفُ)).

رواه التِّرْمِذِيُّ، وَقَالَ: ((هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ)).

وفي روايةٍ غَيْرِ التِّرْمِذِيِّ:

((أَحْفَظِ اللَّهَ تَحْفَظْهُ أَمَامَكَ، تَعَرَّفْ إِلَيْهِ فِي الرَّحَاءِ، يَعْرِفَكَ فِي الشَّدَّةِ، وَاعْلَمْ أَنَّ مَا أَخْطَأَكَ، لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَأَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَاعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنَّ الْفَرْجَ مَعَ الْكَرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا)).

19- Nakabpun kani ibn abbas رضي الله عنه, yanin pidtalu:

Aden gay a inangkas ako nu rasulullah ﷺ, na yanin pidtalu: ((Oh wata, pamandun ko seka sa manga katigan: Parihala ka su Allah ka parihalan kanin, parihala ka su Allah ka matun nengka sekanin san sa kasangulan nengka, na pabila ka mangeni ka, na lu ka pangeni sa Allah, nandu pabila mapadtabang ka, na lu ka padtabang sa Allah.

Nandu sabuti ka i saben-sabenal su ummat ka u manabu ka masaumpung silan sa kapambalaguna nilan salka kanu enggagaisa, na dala benal makapambalaguna nilan salka, yatabya na su enggagaisa bu a nakasulat nu Allah den salka, nandu apya masaumpung pan silan sa kabinasa nilan salka kanu enggagaisa, na dala benal kabinasa nilan salka, yatabya na su

enggagaisa bu a nakasulat nu Allah salka, ka nakakayang den su manga pinsil, nandu migkamala den su kaltas)).

Napanudtul ni Attirmidhie, sa yanin pidtalu: ((hadith a *hasan saheeh*)).

Na sya sa riwayat nu salakaw salkanin:

((Parihala ka su Allah ka matun nengka sekanin sa kasangunan nengka, kilala ka su Allah sa timpu a malwag i gambebetad nengka, ka kilalan kanin kanu timpu na gapasangan ka, nandu sabuti ka i saben-sabenal su langun u kalimbanan nengka, na dili den intu manggula a makatidtu salka, nandu su langun u nakatidtu salka, na dili den intu manggula a kalimbanan nengka, nandu sabuti ka i saben-sabenal su kataban na salta kanu kasabar, nandu saben-sabenal su kasengaw na salta kanu kasenget, nandu saben-sabenal su kapasang na salta kanu kalmu)).

◈ Usayan ◈

Nyaba hadith na nadalem lun i manga papata a masla, nandu manga paninindegan a langkum, a kaped kanu manga masla i kataganin sya kanu agama, taman sa ya nadtalu nu kaped kanu manga ulama: ((Kinal nal ko ebpiya-piya su namba hadith, na nagayp ako, taman sa tigkesan ako liperengan, na sangat den a makalidu sa ginawa su dili semabut kanu namba hadith, nandu paydu i kapanuntay nin ku ma'na nin!)).

Yaku pidtalu na: Inusayan ko su kinambityala kanu nyaba hadith sa inisenggay ko, sya sa masla a kitab⁽¹⁾.

- Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Parihala ka su Allah)):**

Yanin ma'na na: Parihala ka su manga dulunan nu Allah, nandu su manga kawagibin, nandu su manga inisugo nin, nandu su manga inisapalin, sa ya kaparihala kanu entuba na: su kanggulalan kanu manga inisugo nin, nandu sya kanu manga inisapalin na su kapananggila lun, nandu sya kanu dulunan nin na dili kalampasan su inisugo nin nandu inisugotin sa edsusubla lu kanu inisapalin.

---

(1) Ya ingala nu kitabin banan a san nin ba inusay su nya a hadith na: ((*Nuur al-iqtibas fi mishkat wasiyyat annabi ﷺ li ibn abbas*)).

Ka entayn i enggula sa maytuba, na kaped sekanin kanu manga balatiyakap kanu manga dulunan nu Allah, a silan bantu i pinamedta nu Allah sya kanu kitabin, sa yanin pidtalu:

﴿ هَذَا مَا تُوْعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٣﴾ مَن خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ﴿٣٤﴾ ﴾ [ق: ٣٢-٣٣]

“Namba surga na namba su inibpasad ko kanu langun u bala-endud nandu balatiyakap ﴿﴾ Entayn i magilek kanu Allah a malimu sa masulen nandu yanin madtanggiti na pamusungan a mategel manadem salkanin”.

Na tinafsiran su (حَفِيظٍ) syaba sa : matiyakap kanu manga inisugo nin, nandu matiyakap abenal sa manga dusa nin ka endu nin kadtawbatan.

- Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((ka parihalan kanin))**:

Yanin ma'na na: Entayn i marihala sa dulunan nu Allah, nandu tunganulen nin su manga kawagibin, na parihalan sekanin nu Allah, kagina su balas na syabun bagunut-unut kanu galbek, mana su kinadtalu nu Allah:

﴿ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ ﴾ [البقرة: ٤٠]

“Nandu ituman nu su pasad nu salaki, ka ituman ko su pasad ko salkanu”

Su kaparihala nu Allah kanu ulipen nin, na peludep sya kanu duwa-timan:

Ika-isa lun: Su kaparihala nu Allah salkanin sya kanu manga kangapiyanan u kadudunyay nin, mana su kaparihala nin kanu badan nin, nandu su wata nin, nandu su pamilya nin, nandu tamukin, ya pidtalu nu Allah: ﴿ لَهُ مَعْقِبَتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ﴾ [الرعد: ١١] “Aden kanu manusya i manga pendiyaga lun a manga malaykat sya kanu kasangunan nin nandu taligkudan nin sa magabi sa malamag, a pebparihalan nilan su manusya bantu sa kasuguwan kanilan a ganat kanu Allah”. Ya kadtalu ni ibn abbas: ((Entuba su manga malaykat, a pebparihalan nilan su manusya sa kasuguwan ganat kanu Allah, na pabila ka makatingguma den su ukulan salkanin, na ebpulitas den silan)).

Na entayn i pinarihala nin su Allah sa timpu a manguda pan nandu kabagelin pan, na parihalan nu Allah sekanin sya kanu katuwa nin den nandu kalubay den nu lawasin, nandu padtatalunanamen nu Allah sekanin

kanu kapyu nu kakinegin nandu kalingaw nu kailay nin nandu kabagel nu lawasin nandu kapyu nu akalin:

Ya kaaden u kaped kanu manga salaf na linemampas den sekanin sa magatus lagun i umulin, ugayd na basagan pamun su bagel nu lawasin nandu kapyu nu akalin, na aden isa a gay a sinemayaw sa malembet a kinasayaw, na nadaway sekanin sabap kanu pinggula nin, na yanin pidtalu: ((Nya a lawas na pinarihala nami ebpun kanu manga kadusan sa timpu na manguda pan, na pinarihala nu Allah salkami kanu kinagkatuwa nin))!.⁽¹⁾

Na ya sulangay nu namba: na aden kanu manga salaf i nakailay sa matuwa a bamangeni kanu manga taw, na yanin pidtalu: ((Sabensabenal su namba matuwa na diniyan-diyangin su Allah kanu timpu nu manguda pan, na diniyan-diyang mambu nu Allah sekanin sa endaw i kinagkatuwa nin)).

Nandu aden antu na parihalan nu Allah sekanin sabap kanu kapyu nin, sa kanu uyanan u kapatay nin sya kanu pamilya nin, mana su nadtalu sya kanu kadtalu nu Allah: ﴿وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا﴾ [الكهف: ٨٢] *“Nandu sya kanu kababan u alad na inigadung a para salkanilan duwa, ka ya kaaden u ama nilan duwa na mapya a taw”*: Na yabu kinaparihala nu Allah kanu duwa antu a wata na sabap bu kanu kapyu nu ama nilan, ya pidtalu ni Saeed bin Almusayyab kanu wata nin: ((Edsisinggumanan ko i kapanamal ko edsambayang sabap salka, sa panganganay ko sa parihalan ako nu Allah sabap salka)), entupan ka binatang nin su namba a ayatan. □

Nandu ya kadtalu ni Omar bin Abdulaziz: ((Dala kanu taw a mu'min i matay, yatabya na parihalan nu Allah salkanin su manga wata nin, nandu su manga wata nu wata nin)).

Nandu ya pidtalu ni ibn Almunkadir: ((Sabensabenal su Allah na di sumala parihalan nin sabap kanu lukes a mapya su wata nin, nandu su wata nu wata nin, nandu su manga taw nu walay a namakabalibet a pamagubay nin, sa dili silan gapinda sya kanu parihala nu Allah nandu dalindingin)).

---

(1) Namba a alim na si: Alqadhi, Abu Attayyib, Tahir bin Abdillahi bin Tahir, Attabarie. Yanin kaaden na nagedamin ged su kapyu nu kinanggulawasin, ka yanin kaaden na bangukum, nandu bangifta, nandu bamandu, nandu banalabuk kanu pakaragiyan, taman sa minatay sekanin sa yanin umul ana nakamagatus engu duwa lagun! Su tudtulan nin na nalabit sya kanu kitab a ((*Albidayah wa annihayah*)), sya kanu namamatay sa lagun a (540H).

Nandu kaped a makagayp a parihala nu Allah kanu entayn i minarihala lun: na pamaluyn nin su manga binatang a mamakagkayd sa mabaluy sa entuba i marihala salkanin ebpun kanu mamakagkayd lun! Mana su naukit-ukitan ni Safinah a -panunugun nu nabi ﷺ-, sabap sa nageba su bagedan nin⁽¹⁾, na nakadedsa sekanin sya kanu isa a pulu-pulu, na nakailay sekanin sa alimaw, na ya nanggula nu alimaw na belalakaw sa tagapeda nin si safinah, taman sa inituntul nu alimaw sekanin sa lalan, na endaw i kinabpalen nilan, na ya pinggula nu alimaw na limenggak -sa makamana-mana bagetawan nin- tupan ka tinagakin den!⁽²⁾

Aden nakailay kani Ibrahim bin Adham a pedtulog sya sa pamamulan (asenda), na pindiyan a nipay, a aden sya kanu ngali nin i saka-uyunan a ulak, na dala mapinda intu taman den sa kinagedamin!.

Na ya bala nu namba: na entayn i demiyang-diyang kanu Allah, na diyang-diyangen bun nu Allah, sa dadagen nu Allah sya kanu pamageletan u manga pinamaluy nin, taman sa kagkaydan sekanin nandu malingasa nu yanin katig na silan i makangguna salkanin, magidsan i ebpun sya kanu pamilya atawaka salakaw lun, mana su kadtalu nu kaped kanu manga salaf: ((Saki na endaw den i kinasupak ko kanu Allah, na katawan kuden i unga nin sya kanu palangay nu banunugun ko nandu ayam ko))!.

Ika-duwa a edtibalangan a parihala: na nyaba i pinaka mapulu i pangkatan nin kanu duwa a edtibalangan: su kaparihala nu Allah kanu ulipen sya kanu kabagagama nin nandu palityala nin, sa parihalan nin sya kanu timpu a uyag-uyagin ebpun kanu manga *shubuhāt* a mamakatading, nandu ebpun kanu manga kiyug nu ginawa sa manga haram, nandu parihalan nu Allah salkanin su agama nin kanu kutika a kapatay nin, ka sya nin imatayan sa palityala salkanin. Ka su Allah na pebparihalan nin su ulipen a pedtiyakap kanu manga dulunan nin, nandu ipedtangka sekanin nu Allah kanu langun u mamakabinasa kanu agama nin, sa edtibalangan a ukit a kapebparihala, aden antu na dili den gagedam nu ulipen nin su kaped lun, nandu aden antu na kabensiyan pan nu ulipen nin su entuba! Mana su kadtalu nu Allah: ﴿كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخَلَّصِينَ﴾ [يوسف: ٢٤]

---

(1) Sya sa lagat.

(2) Alhākim(3/606), Attabaranie (7/80-81).

[٢٤] *“maytuba i kinatangka nami kani Yusof ebpun kanu manga mawag nandu kagigiyabuwan a galbek, kagina saben-sabenal sekanin na kaped kanu manga ulipen nami a sutti a pinamili”* □

Pidtalun ni Alhasan sa endaw i kinalabitin kanu manga taw a baradusa: ((Pinakanot nilan ged su Allah, ka sinupak nilan, ka umana buman ka pinakasla nilan su Allah, na parihalan silan nu Allah sa dili silan makandusa)).

Nandu ya kadtalu ni ibn Mas'ud: ((Saben-sabenal su ulipen na aden antu na matagu sa ginawa nin su enggagaisa, mana kandagang nandu kambalay, taman sa pakalmuwan sekanin nu Allah kanu kasulutin lun, na pamatalun nu Allah sekanin, sa yanin edtalun kanu malaykatin: ((Itangka nu salkanin su gagkahanda nin, kagina saki na upama ka pakalmuwan ko sekanin kanu galinyan nin, na sabapan a kapaludep kulon sa naraka, na itangka den nu Allah salkanin su galinyan nin bantu, taman sa mangalimbubuk su ulipen nin, sa yanin edtalun: ((Nalampasan ako den ni kuwana, nabimban ako den ni kuwana! Dikena besen ka langun u entuba na kalbihan nu Allah a inenggay nin salkanin))).

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((parihala ka su Allah ka matun nengka sekanin san sa kasangulan nengka))**:

Yanin ma'na na: saben-sabenal su marihala kanu dulunan nu Allah, nandu tunganulen nin su manga kawagibin, na matun nin su Allah sa tagapeda nin sya kanu langun u manggula-ula nin, ka edsasangulan sekanin nu Allah sa klunganin sekanin, nandu tabanganin, nandu parihalanin, nandu tawfiqanin, nandu papanidatun nin, kagina :

﴿ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴾ [النحل: ١٢٨]

“Saben-sabenal su Allah na tagapeda nin su silan antu a magilek, nandu su silan antu a manga taw a pebpipya” Na namba a kapedtagapeda na nataratantu bu, ka namba su linabitin antu sya kanu kinadtalu nin kani Musa nandu Haron sa: طه: ٤٦ ﴿ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى ﴾ *“Dala kanu magilek duwa, ka saben-sabenal saki na tagapeda ako nu, a pakakineg nandu pakailay sakanu”* Na namba a kapedtagapeda a nataratantu na yanin

pakatutulu na kataban, nandu bagel, nandu parihala, nandu tabang, sa embidaya silan kanu kadtagapeda a nalabit sya kanu kinadtalu nu Allah:

﴿الَّذِينَ تَرَأَى فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يُكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا يَحْصُوا لَهُمْ وَالْأُولَئِكَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا﴾ [المجادلة: ٧]

“Dala bamagedunga a telu kataw yatabya na sekanin a Allah i ika pat nilan, atawaka lima kataw yatabya na sekanin a Allah i ika nem nilan, atawaka paydu pan kanu entuba atawaka madakel pan lun yatabya na sekanin a Allah i tagapeda nilan sa apya endaw silan maaden”. Kagina su namba a kapedtagapeda na yanin pakatutulu na su kataw nu Allah nandu su kapegkailay nin kanilan, nandu kapendiyaga nin kanu manga galbek nilan, ya maytu na yanin pakatutulu na banginggileken nu Allah su ulipen nin ebpun kanu manga penggulan nilan.

- Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((kilala ka su Allah sa timpu a malwag i gambebetad nengka, ka kilalan kanin kanu timpu na gapasangan ka))**:

Yanin ma'na na: saben-sabenal su ulipen ka pabila magilek sa Allah, nandu parihalan nin su dulunan nin, nandu tunganulen nin su manga kawagibin kanu timpu nu gasulut pan sekanin, ka benal a kinilala nin su Allah kanu entuba a timpu, nandu mabaluy su pageletan nilan kanu Allah sa kagkilalay a nataratantu kanilan, na kilalan bun sekanin nu Allah kanu timpu a makasenget sekanin, ka tinuganul nu Allah salkanin su kinakilala nin lun kanu timpu nu gasulut pan sekanin, na lepasen nu Allah sekanin ebpun kanu manga kamasengetan sabap kanu kinakilala nin ku Allah.

Na namba a kinakilala a natarantu salkanin, na yanin pakatutulu na su kasupeg nu ulipen kanu kadnan nin, nandu kaliliniyan sekanin nu Allah, nandu panaliman nin su pamangenin nin.

Ka su kakilala nu ulipen kanu kadnan nin na duwa i edtibalangan nin:

Ika-isa lun: su kakilala a langkum, ya maytu na: su kakilala nin kanu Allah sa paka-ayun su ulipen nin sa sekanin i kadnan, nandu bangimbenalen nin, nandu balityalan nin, na namba na langkum kanu manga taw a mu'min.

Ika-duwa: kakilala a nataratantu: ya nin pakatutulu na su kalamig nu pusung lu kanu Allah sa langun, nandu lu nin den ba inibpedan su kabanamalin penggalbek, nandu salkanin bu egkagalaw, nandu pembalitana kanu katademin salkanin, nandu salkanin bu gamamala, nandu salkanin bu gagilekan.

Na namba a kapegkakilala a nataratantu, na sanden ba pengkuling-kuling sa libu nin su benal a pakakilala salkanin, mana su kinadtalu nu kaped kanilan: ((Ya miskinan sya sa dunya na ginanatan nilan i dunya sa dala nilan bun kananami su pinakamapya a nadalem lun!, Aden midtalu salkanin: na ngin i pinakamapya sa nadalem lun? Yanin pidtalu: ((Su kakilala kanu Allah)).

Na su kakilala nu Allah menem kanu ulipen nin na duwa bun i edtibalangan nin:

Ika-isa lun: na kapegkakilala a langkum: ya maytu na: su kapegkataw nin -a mahasutti- kanu langun u ulipen nin, nandu kapegkailay nin kanu langun u ibamagena nilan nandu ipebpayag nilan.

Ika-duwa: kapegkakilala a nataratantu, yanin pakatutulu na su kapegkalilini nin kanu ulipen nin, nandu kapapegkasupegin lun salkanin, nandu kapedtalima nin kanu manga duanga nin, nandu kapelepasin lun ebpun kanu manga kasengetan, na namba i pidtalu nu rasulullah ﷺ anan - sya kanu napanudtul ganat kanu kadnan nin- a: **((Na dili gapinda su ulipen ko sa kapedsupegin salaki sabap kanu kapenggalbekin kanu manga sunnat, taman sa kaliliniyan ko sekanin, na pabila ka kaliliniyan kuden sekanin, na dala pamakikinegen nin yatabya na kasuwatan ko, nandu dala pangingilayn nin yatabya na kasuwatan ko, nandu dala kasakitan u lima nin yatabya na sabap salaki, nandu dala lalakawan u ay nin yatabya na sabap salaki, na pabila ka pangeniyan ako nin na di sumala inggay ko lun, nandu pabila mangeni salaki sa lindung na di sumala parihalan ko))**⁽¹⁾.

Yanin katimbelan na: Entayn i ipagawida nin su Allah sa ikagilekin nandu simban nin sya kanu timpu nu kapegkasulutin, na ipagawida bun

---

(1) Hadith na napanudtul ni Albukharie, nandu ika telu pulu engu walu i bilangan nin sya sa ((*Al arba'een annawawiyah*))- na makatingguma bun i usayanin (Insha Allah).

sekanin nu Allah sa malmek nandu egkadtagan nin kanu timpu a gapasangan sekanin.

Napanudtul ni Attirmidhie, ebun kanu hadith ni Abu hurayrah رضي الله عنه, nakabpun kanu nabi صلى الله عليه وسلم, yanin pidtalu: **((Entayn i kalinyan nin i taliman nu Allah salkanin su duanga nin kanu kutika a kapasang nandu kamasengetan, na pakadakelen nin i kanduanga nin sa timpu a malwag pan sekanin))** ⁽¹⁾.

- Su kinadtalu nu rasulullah صلى الله عليه وسلم sa : **((na pabila ka mangeni ka, na lu ka pangeni sa Allah, nandu pabila mapadtabang ka, na lu ka padtabang sa Allah))**:

Sya inamba kinandut sa kadtalu nu Alla: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ الفاتحة: ٥
“*San kami bu salka pedsimba nandu san kami bu salka bangeni sa tabang*”.
Kagina su kapangeni-ngeni sa Allah na ya maytu na: su kanduanga lun, nandu kapanuwat salkanin, na su kanduanga na nambun ba i pidtalu a simba.

- Su kinadtalu nu rasulullah صلى الله عليه وسلم sa: **((ka nakakayang den su manga pinsil, nandu migkamala den su kaltas))**: Sya sa isa a riwayat na: **((Migkamala den su dawat u pinsil kanu langun u manggula))**:

Namba na sindil sa kinaipus den nu kinasulat kanu langun u manga kaukulan, nandu kinapasad lun kanu lampetan den a timpu, kagina su kitab na pabila mapasad den su kasulat lun, nandu egkauget den i timpu nin, na nakakayang den abenal salkanin su manga pinsil, nandu egkamala den su pinsil nandu egkamala den su dawat a nakasulat kanu kaltas, nandu egkamala bun su kaltas a nabetadan u dawat nu pinsil, na namba na kaped kanu pinaka mapya a sindil nandu pinaka malmu lun katuntayan.

Su kinadtalu nu rasulullah صلى الله عليه وسلم sa: **((Na upama ka su langun u kaaden ka egkahaman nilan i kambalagunan ka nilan sa enggagaisa a dala ukula**

---

(1) Attirmidhie (3382), nandu linabit ni Shaykh Albanie sya sa ((Assilsilah assaheehah)) (593).

nu Allah, na di nilan intu magaga, na upama menem ka nagkahanda nilan i binasan ka nilan kanu enggagaisa a dala isulat u Allah salka, na di nilan intu magaga))⁽¹⁾.

Yalun murad na: saben-sabenal su pakasugat kanu ulipen sya kanu dunya nin a pakagkayd salkanin, atawaka pakambalapantag lun, na su langun nin na inukul intu salkanin: [التوبة: ٥١] ﴿قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا﴾ "Edtalu ka oh Muhammad i dala benal makasugat salkitanu yatabya na endaw bu su inisulat nu Allah a ukulan tanu" Endu yanin pidtalu:

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلٍ أَن نَّبْرَأَهَا﴾ [الحديد: ٢٢]

"Dala pakasugat a manga bataluwan sya kanu liwawaw na lupa nandu sya kanu manga ginawa nu, yatabya na lu den andang kanu kitab sa lawhul mahfudh kanu unan a dala nami pan mapamaluy su pinamaluy". Nandu pidtalu nin: [آل عمران: ١٥٤] ﴿قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ﴾ "Edtalu ka kanilan oh Muhammad, i apya san kanu bun sa manga ludep na walay nu, na lemuwakat bun su silan antu lu kanu lugal a nakasulat kanilan i lu ba silan mauma nu kapatay sa luden ba silan mabunu".

Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: ((Nandu sabuti ka i salta kanu katigkel kanu egkabensiyann i madakel a mapya)):

Yanin ma'na na: Saben-sabenal su pakasugat kanu ulipen a manga bataluwan a masakit, a nakaukul salkanin, na pabila ka edsabaran nin su entuba, na gaaden salkanin sabap kanu kinadsabarin a entu i madakel a mapya.

Nandu su manga taw a bamalityala kanu bagi nandu ukul kanu pamakasugat a bataluwan, na duwa ka ebpangkatan:

Ika-isa lun: kasuwatan nin su nakasugat salkanin, na namba na pangkatan a lawan i kapulu nin, ya pidtalu nu Allah:

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [التغابن: ١١]

"Dala makasugat ebpun kanu manga batalu yatabya na kahanda nu Allah, na entayn i balityala kanu Allah na matutulu su pusungin [sa kasuwatin kanu langun u inukul salkanin], na su Allah na sekanin i labi kataw nin kanu langun u enggagaisa". Ya pidtalu ni Alqamah: ((Namba su bataluwan antu a

(1) Riyawah ni Imam Ahmad, nandu Attirmidhi, sa yanilan linabit na su ma'na nu hadith.

pakasugat kanu mama, na katawan nin i langun a entuba na ganat kanu Allah, ka taliman nin nandu kasuwatan nin)).

Nandu ya pidtalu ni Abu Addarda: ((Sabeng-sabengal su Allah na pabila ka mangukul sa ukulan, na yanin kaliniyan na kasuwatan su entuba)).

Nandu ya kadtalu ni Omar bin Abdulaziz: ((Aden antu na gapitan ako, na dala pakagalaw salaki yatabya na su inibetad bu nu Allah salaki a bagi nandu ukul)).

Na entayn i makasampay kanu entuba a pangkatan, na su langun a uyag-uyagin na limu nandu magalaw, ya kadtalu nu Allah:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً﴾ [النحل: ٩٧]

“Entayn i enggalbek sa mapya magidsan i mama atawaka babay na di sumala na uyagen nami sekanin sa uyag-uyag a mapya”.

Ya kadtalu nu kaped kanu manga salaf: ((Ya pidtalu a uyag-uyag a mapya na: su kalmu masuwat nandu kasukul)).

Su manga taw a malmu masuwat, na aden antu na pedsima-siman nin su kahanda nu bamatalu, nandu su kamapyanan nin ku ulipen nin kanu entuba a batalu, nandu dili nilan pedsenditan su Allah sa mawag i ini-ukul nin. Na aden antu menem na ya nilan pedsima-siman, na su pahala na kasuwat sa ukulan, na galimpang silan sa kanu kasakit u naka-ukul kanilan. Na aden antu menem na ya nilan pedsima-siman, na su kasla nu bamatalu nandu kapulu nin nandu katalutupin, na gaanga silan nu kapegkailay nilan lun taman sa dili nilan gadsagipa su kasakit nu naka-ukul kanilan! Na namba na yabu pakasampay lun, na su manga pamikiran bu nu manga taw a mataw salkanin nandu malilini lun, taman sa aden antu na pedtatalunanamen nilan su pamakasugat kanilan a batalu, sabap kanu kinadsima-sima nilan sa langun antu na sya nakaganat kanu papedtayan nilan!

Ika-duwa a pangkatan: na makadsabar sekanin kanu batalu, na namba na kanu entayn i dili nin lagen su kasuwat sa inukul lun, ka su kasuwat sa batalu na kalbihan a sunnah bu salkanin, ugayd na su kadsabar, na dala kabpelisin, na wagib sya kanu mu'min.

Ya kadtalu ni Alhasan: ((Su kasuwat na madelag, ugayd na su kadsabar na namba i pendadtelan u taw a mu'min)).

Na ya embidayan u kasuwat nandu kadsabar:

Na su kadsabar na: kakumpen kanu lawas nandu kalugen lun sa dili sekanin makapangaliputeng -kanu kituka a kapegkaaden u masakit- , nandu makapanganay sa kaawa nu entuba, nandu kakumpen kanu lawas sa kanggula nin sa yanin pakatutulu na kapelalu nin.

Na su kasuwat na: su kalwag nu pamusungan nandu kadaludaya nin sa kapegkatalima nin kanu ukul, nandu dili nin mapanganay i maawa su entuba a masakit, sa apya gagedamin bun i kasakitin, ugayd na sabap kanu kinasuwatin lun na gapegkagan sekanin, sabap kanu kapedtungula nu pusung sa ngiyawa nu tegkes nandu sabut, ka pabila egkabagel den su kasuwat na maawa den su kapegkagedam kanu langun a masakit -sa mana su nakaypus antu-.

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: ((**saben-sabenal su kapasang na salta kanu kalmu**)): Namba na sya kinandut sa kinadtalu nu Allah:

﴿سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ [الطلاق: ٧]

“Di sumala na baluyen nu Allah kanu ulyanan u kapasang su malmu”.

Na kaped a manga mangapya a nakadtebu a namakapagma sya sa kinapadtagapeda sa kasengaw kanu kasenget, nandu su kalmu kanu kapasang na: saben-sabenal su kasenget na pabila ka mangilut den nandu egkasla nandu edtaman den, na yaden manggula nu ulipen na edtinebpekan den sa yalun makagaga mapasengaw na su manga pinamaluy, ka yaden edsumpaten u pamusungan nin na su Allah a isa nin bu, na namba i kasabenalan u kasalig kanu Allah, ka namba na kaped kanu mangasla a sabapan a kapangeni salkanin sya kanu langun u nasisita, kagina su Allah na panuluten nin su entayn i semalig salkanin, mana su kinadtalu nin: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ [الطلاق: ٣] *“Na entayn i semalig sa Allah na sekanin i semulut lun”.* □

Nandu maytubun, ka su mu'min na pabila ka maangga su kasengaw nin, nandu edtinebpekan den sekanin, kanu ulyanan u kadakel u kinanduanga nin nandu kinadapenetin, taman sa dala bun gagedamin a padsa na kapegkatalima nu duanga nin, na kambalinganan nin su ginawa nin sa yanin kapamulagisan, sa yanin madtalu lun: yakubun kinagkumaya ba na sabap bun salka(ginawa), ka upama bu man ka aden mapya nengka, na natalima den i duanga ko! Na namba a kinapamulagis na yapan labi a kaliniyan nu Allah sa kanu kadakelan a simba, kagina yanin gapagunga na kapangalimbaba nu ulipen lu kanu Allah, nandu kamasakan sekanin sa pakadayt bun salkanin su nakatulun salkanin a batalu, nandu dikena sekanin pakadayt sa kanu gangatalima i duanga nin, na sabap kanu entuba na galengkas den salkanin -kanu kutika nin- su katalima sa duanga nin, nandu kasengaw nin ebpun kanu kasengetan, kagina su Allah na pedsalta sya kanu manga taw a midtinebpekan den su manga pamusungan nilan sabap salkanin.

عَسَى مَا تَرَى أَنْ لَا يَدُومَ وَأَنْ تَرَى لَهُ فَرْجاً مِمَّا أَلْحَ بِهِ الدَّهْرُ

Inam kaden sa langun a gailay nengka na dikena palalayun nandu mailay nengka bun i aden bun kasengawan kanu ngani-nganin a inipamagayuk nengka sa dalem u naka-salagun

عَسَى فَارْحُ يَأْتِي بِهِ اللَّهُ إِنَّهُ لَهُ كُلَّ يَوْمٍ فِي خَلِيقَتِهِ أَمْرٌ

Inam kaden sa kasengaw a ipedtingguma nu Allah kagina sekanin na uman gay na aden ipedtingguma nin sya kanu pinamaluy nin

إِذَا لَاحَ عُسْرٌ فَارْحُ يُسْرًا فَإِنَّهُ قَضَى اللَّهُ أَنَّ الْعُسْرَ يَتَّبِعُهُ الْيُسْرُ

Pabila ka ebpapayag den su mapasang na paginagkay kaden su malmu kagina yaden inukul nu Allah na su langun u malgen na katundugan u malmu.

Hadith a ika- duwapulu

٢٠ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

((إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحِي فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ.))

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

20- Nakabpun kani Abu Mas'ud Albadrie رضي الله عنه, yanin pidtalu: Pidtalu nu rasulullah ﷺ:

((Sabensabenal na kaped kanu nagosan u manga taw ebpun kanu kadtalu nu nangauna a manga nabi: umengka dala den kaya nengka, na enggula kaden i langun a magkahanda nengka)).

Napanudtul ni Albukharie

Usayan

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Sabensabenal na kaped kanu nagosan u manga taw ebpun kanu kadtalu nu nangauna a manga nabi))**:

Gulingan inan sa sabensabenal su namba na napanudtul ebpun kanu manga nabi a nangauna, nandu sabensabenal su manga taw na nangasagep nilan a kadtalu kanu pamageletan nilan, nandu napangiwalisan nilan den sa midtutundog a gatus lagun, na namba yanin pakatutulu na su nangauna a manga nabi na silan i nakadtalu sa nan a katigan, nandu nakapayapat den sa pageletan u manga taw, taman sa nakasampay sya kanu paganayan u nya a ummat.

• Su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((umengka dala den kaya nengka, na enggula kaden i langun a magkahanda nengka))**:

Sya kanu ma'na nin na duwa i nadtalun:

Ika-isa lun: Dikena yanin ma'na i sugo, ugayd na yanin ma'na na pamuryas nandu kinasapal lun. Na su kigkuwan kanu namba a kadtalu na duwa i lalan a inukitan nilan lun:

1- Yanin ma'na na ibanginggilek, sa yanin ma'na: umengka dala den kaya nengka, na enggula kaden i endaw i magkahanda nengka, kagina sabensabenal su Allah na pamalasan kanin bun luba, yanin pagidsanan na su kinadtalu nu Allah:

﴿اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [فصلت: ٤٠] “Enggula nuden su ngani-nganin a gangagakahanda nu, ka saben-sabenal saki kanu langun u penggalbeken nu na gailay ko”.

Nandu su: ﴿فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ﴾ [الزمر: ١٥] “Na simba nuden su ngani-nganin a gagkahanda nu a salakaw salkanin [a Allah]”. Na namba i pinamili nu lumpukan kanu manga ulama, kaped lun na si: Abu Al'abbas Tha'lab. □

2- Sugo i palasin, ugayd na *khobar* i ma'na nin, sa yalun kapema'na na: saben-sabenal na entayn i dili den maya, na enggula den sa langun a magkahanda nin, kagina yabu pakasapal salkanin ebun kanu kapenggalbek ku manga mawag na su kaya, na entayn i dala den kaya nin, na sagulan nin den su langun u kagigiyabuwan nandu mawag. Na namba i pinamili ni Abu Ubaid Alqasim bin Sallam, nandu si ibn Qutaybah, nandu si Muhammad bin Nasr Almarwazie, nandu salakaw pan kanilan, nandu napanudtul ni Abu Daud ebun kani imam Ahmad i lemagid samba i pakatutulu nin a bityala.

Su ika-duwa kadtalu: nan a katigan na sugo sa kanggalbek kanu ngani-nganin a magkahanda nin sa mambun ba sa mapayag a lapal nin anan, nandu yalun kapema'na na: umengka ya kaaden u gatguwan nengka penggalbek ka dikena bun lusud kanu manga dayt a ikamamala i kanggula lun -magidsan i lu kanu Allah, atawa ka sya kanu manga tau-, na enggula kaden intuba -kanu kutika- a magkahanda nengka.

Nandu su nabi ﷺ na binaluy nin su kaya sa kaped kanu kapalityala, mana sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani ibn Omar, saben-sabenal su nabi ﷺ na nakasagad sa mama, a banila-tilan nin su suledin sa kalmu nin mamamala, ka yanin pedtlun: seka malmu kaged kayan, sa mana yanin pedtalun: nakabinasa salka i kalmu nengka mamamala, na ya pidtalun nu

rasulullahﷺ: **((Pandaya kaden anan, ka saben-sabenal su kamamala na kaped kanu palityala))** ⁽¹⁾.

Nandu sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Imran bin Husain, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Su kaya na dala gapaluli lun yatabya na mapya))**, nandu sya sa kaped a riwayat: **((Su kaya na mapya den tanan))** ⁽²⁾.

Nandu sabuti ka i saben-sabenal su kaya na duwa i embalangan nin:

Ika-isa lun na: Andang den a palangayan nandu adat sa dikena pinaganadan, na namba na kaped kanu pinaka masla a palangayan a ibagenggay nu Allah kanu ulipen.

Ika-duwa: Su kaya a baganadan sabap kanu kapegakakilala kanu Allah, nandu kapegakakilala kanu kasla nin, nandu kasupegin ebpun kanu ulipen nin nandu kapegakailay nin kanilan, na namba na kaped kanu pinaka mapulu a sipat u kapalityala, saka maytubun a kaped kanu pinaka mapulu a pangkatan u kabpipya.

Na aden antu na pembuwad su kaya ebpun kanu Allah sa kadsima nu taw sa manga limu nin, nandu kailay nin sa kakulang u kinadsukur nin lun.

Na pabila ka maawa den kanu ulipen su kaya a baganadan nandu adat, na dala den masama salkanin a makasapal lun sa katalsak kanu manga mawag, na mabaluy den sekanin sa mana dala den palityala nin!, Wallahu a'lam.

---

(1) Albukharie (24), Muslim (36).

(2) Albukharie (6117), Muslim (33).

Hadith a ika- duwapulu enggu isa

٢١ - عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ:

يَا رَسُولَ اللَّهِ، قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا، لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ؟ قَالَ: " قُلْ: آمَنْتُ بِاللَّهِ، ثُمَّ

اسْتَقِيمَ)) .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ

21- Nakabpun kani Sufyan bin Abdillah رضي الله عنه, pidtalu nin: yaku pidtalu: ((Oh rasulallah, ipamandu nengka salaki i makipantag kanu agama Islam sa kadtalu, a dala den kaidan ko lun a salakaw pan salka? Yanin pidtalu: ((Yaka edtalu: balityala ko kanu Allah, ya mawli na edtidtu ka)).

Napanudtul ni muslim.

Usayan

• Kinadtalu ni Sufyan sa: ((ipamandu nengka salaki i makipantag kanu agama Islam sa kadtalu, a dala den kaidan ko lun a salakaw pan salka)):

Pinangeni nin kanu rasulullah صلى الله عليه وسلم i pamandun nin sa kadtalu a galangkumin su kasuguwan nu agama Islam, sa masukul sekanin taman sa dili nin den nasisita kanu ulyanan nin i salakaw lun, na ya pidtalu nu rasulullah صلى الله عليه وسلم: ((Yaka edtalu: balityala ko kanu Allah, ya mawli na edtidtu ka)): na sya sa kaped a riwayat: ((Yaka edtalu na: yaku kadnan na su Allah, ya mawli na edtidtu ka)). Namba na kinandut sya sa kinadtalu nu Allah:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشُرُوا

بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ [فصلت: ٣٠]

“Sabena-sabena silan antu a yanilan pedtalun na ya nami kadnan na su Allah, ya mawli na midtindtuwan silan na pedtulun-tulun silan u manga malaykat sa dala kanu magilek nandu dala kanu malidu nandu piya nu i ginawa nu ka surga i inibpasad salkanu”.

Ya kadtalu ni Abu bakr Assiddiq ﷺ - sa tafsir nu- : ﴿تُرَاتِقُوا﴾ yanin pidtalu: ((Dala silan sakutu kanu Allah sa apya ngin)), nandu nakabpun bun salkanin, sa yanin pidtalu: ((Dala silan endedelengi lu kanu manga pedsimban a salakaw salkanin)), nandu nakabpun bun salkanin, sa yanin pidtalu: ((Ya mawli na midtinidtuwan silan sa sabena-sabena su Allah na sekanin i kadnan nilan))⁽¹⁾. □

Aden antu na ya murad nu midtalu sa: su kadtinidtuwan na su kapakaisa-isa salkanin a Allah, na yanin kahanda lun na: su kapakaisa-isa lun a talutup, a gasapalan nin su kigkuwan lun sa kaludepin sa naraka, ya maytu na: su kadsabenala sa pidtalu a ma'na nu *La ilaha illallah*, kagina ya pidtalu a (*La ilaha*) na: sekanin i baginugutan sa dili pedsupakan, sa ula-ula a gilek salkanin, nandu sela-sela lun, nandu adat lun, nandu lilini lun, nandu panganganay lun, nandu salig lun, nandu pangeni –ngeni lun, ka su langun u kadusan na pakatitil sa pidtalu a kapakaisa-isa salkanin, kagina yanin sabap na yanengka pedsawalen na su yanin ibangenggat na kaunut sa ginawa-mana su shaytan-, ya pidtalu nu Allah: ﴿أَقْرَبَتْ مِنْ أَخَذِ إِلَهَهُ هَوَاهُ﴾ [الجاثية: ٢٣] “Ngintu gailay nengka -oh Muhammad- i manga taw a ya nilan inumbal a baginugutan nilan na su kiyug nu ginawa nilan”. Ya kadtalu ni Alhasan nandu salakaw lun: ((Sekanin bantu i taw a dala katguwan u ginawa nin a enggagaisa yatabya na pagedan nin den)). Namba na gadala nin su kadtinidtuwan sya kanu kapakaisa-isa. □

Makipantag menem sa riwayat a: **((Yaka edtalu: balityala ko kanu Allah))**:

Na su ma'na nin na ya labi i kapayagin, kagina su palityala na beludep lun su manga galbekan a mapya -sya kanu manga salaf, nandu su namangunut kanilan a manga *Ahlul hadith-*.

---

(1) Sabap kanu kadtinidtuwan, na galepas su ulipen kanu mamakasalingat sa kapatay, ka maaden sekanin a lipaladu sa apya ngin a kutika, kagina su ulipen na dili nin katawan kanu i katingguma nu harkiyamat nin. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

Nandu ya kadtalu nu Allah:

﴿ فَأَسْتَقِرَّ كَمَا أُمِرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴾ [هود: ١١٢]

“Edtinidtuwan ka oh Muhammad sa mana su inisugo salka nandu su entayn i namedtawbat kanu manga tagapeda nengka nandu dala kanu endupang ka saben-sabenal su Allah kanu langun u penggalbeken nu na gailay nin”. Na sinugo nu Allah sa edtinidtuwan sekanin nandu su entayn i namedtawbat kanu manga tagapeda nin, nandu dili nilan lampasan su ngani-nganin a inisugo kanilan -ya maytu na: dili endalwaka-, nandu pidtalu nin i saben-sabenal sekanin na gailay nin su manga galbekan nilan, nandu gasandengin.

Linabit ni Alqushayrie nandu salakaw lun, nakabpun kanu kaped kanilan, saben-sabenal na nadtaginepin su nabi ﷺ, na yanin pidtalu lun: yaku pidtalu: Oh rasulallah: ((Inetuwan ako na uwan den sa kinabtiyala bu sa surah *Huud* nandu su mamakalagid lun a surah))⁽¹⁾, Na ngin i nakapaguwan salka? Yanin pidtalu: ((Su kinadtalu nu Allah sa ﴿ فَأَسْتَقِرَّ كَمَا أُمِرْتُ ﴾))

Na su *Al-istiqamah* na: su katuntul sa lalan a matidtu, ya maytu na su agama a bala-alaga, sa dili edsibay-sibay lun - sa kawatanan-biwang-.

Na galangkum samba su: kanggalbek kanu langun a manga simba, mapayag nandu masulen, nandu maytubun i katagak kanu langun u manga inisapal, na nabaluy su namba a pituwa sa gasakupin su langun u sipat nu agama.

---

(1) Hadith a: ((Naguwan ako na surah *Huud*, nandu surah *Alwaqi'ah*, nandu surah *Almursalat*, nandu surah *'Amma*, nandu surah *Attakweer*)). napanudtul ni tirmidhie (3297), endu si Alhâkim (2/476), sa yanin pidtalu: ((*Saheeh* sa sarat ni Albukharie)).

Makipantag menem sa taginepan anan, na linabit ni Assuyutie sya sa ((*Addur almanthuur*)) –sa kinatafsir sa surah *Huud*-, nandu linabitin i nalabit ni Albayhaqie sya sa ((*Shu'ab al-eeman*)), ugayd na dala bun gakuwa lun a guna sa kalabit lun –sya sa laki lun a kailay-, kagina taginepan na dili bun pakangguna magidsan sya sa ilmu nandu antapan. Wallahu a'alam.

Hadith a ika- duwapulu enggu duwa

٢٢ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه:

أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الْمَكْتُوبَاتِ، وَصُمْتُ رَمَضَانَ، وَأَخْلَلْتُ الْحَلَالَ، وَحَرَّمْتُ الْحَرَامَ، وَلَمْ أَرِدْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا، أَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟
قَالَ: ((نَعَمْ)).

رَوَاهُ مُسْلِمٌ

22- Nakabpun kani Jabir bin Abdillah رضي الله عنه: Saben-sabenal su isa a mama na minidsa kanu rasulullah ﷺ, sa yanin pidtalu: ngin i kailay nengka lun u pabila ka edsambayangan ko su lima timan a inifaradhu a sambayang, nandu ebpuwasan ko su Ramadhan, nandu ihalal ko su halal, nandu iharam ko su haram, na dili kuden umanan inamba sa apya ngin, ngintu mkaludep ako sa surga? Yanin pidtalu: **((Uway))**.

Napanutdtul ni Muslim.

Usayan

Namba hadith na napanutdtul ni Muslim, ebpun kanu riwayat ni Abu Azzubayr, ebpun kani Jabir, nandu aden sumpatin sya kanu uliyanan nin a: **((Idsapa ko kanu Allah na dikuden umanan su namba sa apya ngin))**.

Na tinafsiran u kaped kanilan su (kabehalal kanu halal) sa: Ya kepiton na halal i hukuman nin, nandu su (kabeharam kanu haram) sa: ya kepiton na haram i hukuman nin salta su kapananggila lun.

Nandu aden antu na ya murad ku (kabehalal kanu halal) na: su katapenay lun, sa ya ganggula nu halal syaba na ibarat nu langun u dikena

iniharam, ka beludep lun su: wagib, nandu su *mustahabb*, nandu su *mubah*, sa yanin gangguma'na na: enggalbeken nin su dikena iniharam salkanin, nandu dili nin lampasan su pinamakay a enggulan nin sa edsusubla lu kanu salakaw lun, nandu pananggilan nin su manga haram.

Aden kadtalu sya kanu palibasan: ((Si kuwana na dili behalal nandu dili beharam)), umengka su taw ka dala pinda nu kanggalbekin sa haram, nandu dili pedtaman sya kanu endaw bu i inisugot salkanin, sa apya yanin pan kaaden i yanin kepit na haram bun su haram, ka pembaluyen nilan su entayn i penggalbek sa haram nandu dili nin demun pananggilan sa timbang ipehalal nin bun intuba, sa apya yanin pan kaaden i dikena nin pegkenalen i halal sekanin.

Na apya endaw bun i kapema'na lun, na yabun pakatutulu nu nya hadith na saben-sabenal su entayn i temindeg kanu manga inibpaliyugat, nandu menda kanu manga iniharam, na makaludep sa surga.

Na nakagos su hadith nu nabi ﷺ sa pangkatan a *mutawatir* sa mamba i ma'na nin, atawa ka lemagid samba i ma'na nin, mana su napanudtul ni Annasa-ie, nandu ibn Hibbān, nandu Alhākim, ebpun kanu hadith ni Abu hurayrah, nandu Abu saeed, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Dala ulipen a edsambayang sa lima timan a sambayang, nandu ebpuwasa sa Ramadhan, nandu paliyun nin su zakat, nandu pananggilan nin su pitu timan a mamakagugul sa galbek, yatabya na bukatan salkanin su manga bungawan u surga, sa lemudep den sekanin luba sa apya endaw i kalinyan nin, ya mawli na binatang nin su kadtalu nu Allah:**

﴿ إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا نُهَوِّتَ عَنْهُ نُكْفِرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ ﴾ [النساء: ٣١]

“Umana bu ka pananggilan nu su mangatiwalu a ngani-nganin a inisapal salkanu na punasen nami salkanu su manga malat a nanganggalbek nu”⁽¹⁾.

Endu sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Abu hurayrah, sabensabenal su isa a *a'rābi*, na yanin pidtalu: Oh rasulallah, tutulu ako nengka sa galbekan a pabila enggalbeken ko na makaludep aku sa surga? Yanin

---

(1) Annasa-ie (2438), ibn Hibban (1748), Alhākim (1/200) -sa yanin pidtalu na *saheeh-*, ugayd na sya kani Shaykh Albanie sa ((*Dha'if attargheeb wa attarheeb*)) (452) na *dha'if*.

pidtalu: **((Simba ka su Allah nandu dala ka semakutu salkanin sa apya entayn, nandu itindog nengka su sambayang a inifaradhu, nandu itunay nengka su zakat a inifaradhu, nandu ebpuwasa ka sa Ramadhan))**, Yanin pidtalu: ibet kanu entayn i sinemugo salka sa bantang, na dili kuden umanan i namba sa apya ngin, taman sa taman, nandu dili kuden kulangan. Na guna den su nakaganat su mama, na ya pidtalu nu nabi ﷺ: **((Entayn i kaliniyan nin milay i mama a kaped kanu taw nu surga na ilayn nin i nambay))**⁽¹⁾.

Nandu sya sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Talha bin Ubaidillah, saben-sabenal su isa a *a'râbi*, na nakatingguma lu kanu rasulullah ﷺ a naguleng-guleng i bukin, na yanin pidtalu: Oh rasulallah, pamanudtul ka salaki i ngin i inifaradhu nu Allah salaki ebpun kanu manga sambayang? Na yanin pidtalu: **((Su lima timan a manga sambayang, yatabiya na edsambayangan nengka su manga sunnat))**, na yanin pidtalu: pamanudtul ka salaki i ngin i inifaradhu nu Allah salaki ebpun kanu manga puwasa? Yanin pidtalu: **((Su puwasa kanu ulan-ulan nu Ramadhan, yatabiya na ebpuwasan nengka i manga enggagaisa manga sunnat))**, na yanin pidtalu: pamanudtul ka salaki ngin i inifaradhu nu Allah salaki a edzakatan ko, na pinamanudtul nu rasulullah ﷺ salkanin su manga kasuguwan nu agama Islam. Na yanin pidtalu: ibet kanu nangalimuwan salka sa bantang, na dyaku den edsunnat sa apya ngin, nandu di kuden kulangan su ngani-nganin a inifaradhu nu Allah salaki! Na ya pidtalu nu rasulullah ﷺ: **((Nakauntung umana bu ka benalen nin))**, atawaka: **((Makaludep sa surga, umana bu ka benalen nin))**⁽²⁾.

Na ya murad nu *a'râbi* sa pidtalu nin antu na: dili nin den umanan su katindegin sa lima waktu a sambayang, nandu katapenay nin sa zakat a inifaradhu lun, nandu kabpuwasa nin sa Ramadhan, nandu kapanihadji nin lu kanu walay nu Allah, sa salakaw lun pan a manga sunnat, dikena yanin kahanda i dili den enggalbek sa enggagaisa kanu manga kasuguwan nu agama Islam nandu su manga iniwagibin a salakaw lun.

---

(1) Albukharie (1397), Muslim (14).

(2) Albukharie (46), Muslim (11).

Na namba manga hadith a nangaipus na dala malabit lun su kapananggila kanu manga iniharam, kagina yanin sabap na su minidsa antu na yanin bu inidsa na su manga galbekan a entuba i sabapan u kaludep nu penggalbek lun sa surga.

Na entuba manga galbekan na manga sabapan a yanin pakatutulu na su kaludep sa surga, na aden antu na su kanggula kanu manga iniharam na makaungen lun, sa ya pakatutulu nu namba na: su napanudtul ni imam Ahmad, ebpun kanu hadith ni Amr bin Murrah Aljuhanie, yanin pidtal: Nakatingguma su mama lu kanu rasulullah ﷺ, na yanin pidtal: Oh rasulallah, saki na pedsaksiyan ko i dala patut a pedsimban yatabiya na sekanin a Allah, nandu saben-sabenal seka na sinugo ka nu Allah, nandu pidsambyangan ko i lima waktu, nandu initapenay ko su zakat nu tamuk ko, nandu pibpuwasan ko su ulan-ulan nu Ramadhan. Na ya pidtal nu rasulullah ﷺ: **((Entayn i matay sa ula-ula a maytuba sekanin, na madtagapeda nin su manga nabi nandu su manga *Assiddiqeen* nandu su manga shahid lu sa gay nu harkiyamat sa mayabay -na pinadtapidin su duwa kemel nin- umengka dala nin kaatuy su duwa lukesin))**⁽¹⁾.

Nandu napanudtul bun su sabapan u kapegkaludep kanu surga sa kanggalbek kanu manga kaped a galbekan mana upaman u sambayang, ka sya kanu hadith a *saheeh*: **((Entayn i edsamabayang sa duwa a sambayang sa timpu na katenggaw na gay na makaludep sa surga))**⁽²⁾.

Na langun u namba, na kaped bu kanu manga linabit a sabapan, atagin na dili ganggalbek su kapenggalbek lun yatabya na malimud su manga sharatin, nandu madala su pamakaungen lun, ka ya pakatutulu na namba na: su napanudtul ni imam Ahmad, nakabpun kani Bashir bin Alkhasasiyyah, yanin pidtal: Nakatingguma ko lu kanu nabi ﷺ ka *ipembay'ah* ko sekanin, na inisharatin salaki su: kadsaksi sa dala patut a pedsimban yatabya na sekanin a Allah, nandu saben-sabenal si Muhammad

---

(1) Dala ku matun sa ((Almusnad)) a nakaprint. Ugayd na hadith anan na napanudtul ni ibn Hibbān (3438), nandu linabit ni Alhaythamie sya sa ((*Majma'a azzawa-id*)) (1/46), sa yanin pidtal: ((Napanudtul ni Albazzar, nandu su manga mama nu isnad nin na manga mama a *saheeh* i manga hadith nin, yatabya na su duwa kataw a Shaykh ni Albazzar, na yaku gapanganganay na su isnad nin, na isnad a *hasan* atawaka *saheeh*)).

(2) Albukharie (547), Muslim (635). Na su duwa a sambayang sa timpu na matenggaw na: su Fajr nandu Asr.

na ulipen nandu sinugo nin, nandu itindeg ko su sambayang, nandu itunay ko su zakat, nandu manihadji ako sa *hajjatul islam*, nandu ebpuwasa ko sa timpu na Ramadhan, nandu enjihad ako sa lalan kanu Allah. Na yaku pidtalu: Oh rasulallah, makipantag sa duwa-timan, na idsapa ko sa Allah i dili ku magaga enggula: su kanjihad nandu kanggay sa zakat. Na kinegkem nu rasulullah ﷺ su lima nin, ya mawli na kinuyungin, nandu yanin pidtalu: **((U dala jhadin nandu dala zakatin? Na panun i kaludep nengka sa surga maytu?))**, yaku pidtalu: Oh rasulallah, *imbay'ah* ko den seka sa langun u sharatin den, na *inimbay'ah* ko sekanin sa langun u manga sharatin bantu⁽¹⁾.

Na san kanu namba a hadith na: dili pakaustu sa kaludep sa surga u yabu enggalbeken na entububa a manga sipat, u dala lun i zakat nandu jihad.

Nandu nalabit bun sya kanu manga hadith a *saheeh* i: saben-sabenal su katalsak kanu manga kaped a mangatiwalu a dusa na pakaungen sa kaludep kanu surga, yanin upaman na su kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Dili makaludep sa surga su taw a tinebpedin su kabpagaliya nin))**⁽²⁾. Nandu su pidtalu nin: **((Dili makaludep sa surga su entayn i aden sya kanu pamusungan nin i mana timbangan na tepung a kamamasla))**⁽³⁾.

Ya pidtalu nu kaped kanu manga salaf: ((Saben-sabenal su mama na di sumala na gatangen sekanin lu kanu liyu na bungawan u surga sa dalem na magatus lagun, sabap kanu dusa a nanggalbekin sya sa dunya!)).

Na langun a entuba na pamakaungen lun.

Na gemanat samba, na gapayag su ma'na nu manga hadith antu a yanin nalabit na su sabapan u kaludep sa surga, sa yanin bu sabapan na su kapakaisa-isa sa Allah, na su manga mamba i ma'na nin na madakel abenal a hadith i nalabit, ka ya pidtalu nu kaped kanu manga ulama: ((Saben-sabenal su *shahadatayn* na sabapan a kaludep nu taw sa surga, nandu kalepasin sa naraka, ugayd na aden manga sharatin, ya maytu na: su

---

(1) Ahmad (5/224), na su manga mama nin na manga *thiqah*, yatabya na si Abu almuthanna Al-abdie- a yanin ngala na si: Mu'thir bin Afazah Asshaybanie-, ya pidtalu ni Al'ijlie: *thiqah* sekanin, a kaped kanu manga tagapeda ni Abdullah – ya maytu na si: ibn Mas'ud-)). Nandu ya pidtalu ni ibn Hajar sya sa ((*Attahdheeb*))na: *maqbul*.

(2) Albukharie (5984), Muslim (2556).

(3) Muslim (91).

katapenay kanu manga inifaradhu, nandu su kadsanggila kanu pamakaungen lun, ya maytu na: su kanggalbek kanu mangatiwalu a dusa.

Ya kadtalu ni Alhasan: ((Namba i palosin, na endaw i manga tali nin a ipedtambéd lun?)), yanin ma'na na: su *shahadatayn* na sekanin i palos nu balal⁽¹⁾, ugayd na dili edtakena su balal u dala manga tali nin, ya maytu na: su kanggalbek kanu manga iniwagib, nandu katagak kanu manga iniharam.

Nandu inidsan si Wahb bin Almunabbih: dikena ba su *La ilaha illallah* na gunsi nu surga? Yanin pidtalu: ((Uway, ugayd na dala gunsi yatabya na aden lun i manga ngipen! Na umengka yanengka madtanggit i gunsi a aden manga ngipen nin, na kabukatan salka, u dikena maytu i madtanggit nengka, na dili bun kabukatan salka!)).

Nandu ya pidtalu nu salumpuk kanu manga ulama: Su langun u hadith a yanin nalabit na su katapenay bu sa *shahadatayn* na gadsabapan a kaludep sa surga na entuba na unan a dala pan makabpaliyugat su manga faradhu nandu su manga panis(*hudud*). nandu ya pidtalu ni Atthawrie: ((*Namansukh* den intu nu manga faradhu nandu manga *hudud*)).

Nandu ya menem pidtalu nu sabad: nan a manga *nusuus* na nakatingguma sa tinegkesin kanu entayn bu i edtalu lun sa bangimbenal sekanin nandu ikhlas, ka su kapagikhlasin na pakaungen salkanin kanu kanggalbekin sa supak, nandu nakatingguma sya sa kaped kanu *mursal* ni Alhasan, nakabpun kanu nabi ﷺ: **((Entayn i edtalu sa *La ilaha illallah*, sa ula-ula pinagikhlasin nin, na makaludep sa surga))**, nakaisa salkanin: na panun i kapagikhlasin lun? Yanin pidtalu: **((kadalindingan kanin kanu langun u iniharam nu Allah))**.

Napanudtul bun inamba hadith sa *musnad* sekanin sa madakel i naukitan nin a salakaw kani Alhasan ugayd na langun nin na *dha'if*.

Na migkapayag samba su ma'na nu kinadtalu nu rasulullah ﷺ sa: **((Entayn i edsaksi sa dala patut a pedsimban yatabya na sekanin a Allah, sa ula-ula pedsabenalan nin sya kanu pamusungan nin, na iharam nu Allah salkanin su naraka))**⁽²⁾.

---

(1) Balal: *Alfustat* sa basa arab.

(2) Albukharie (128), Muslim (132).

Nandu saben-sabenal su entayn i makaludep sa naraka kanu midtalu sa namba a katigan, na sabap bun intu kanu kapaydu nu kinadsabenala nin sya kanu kinadtalu nin lun, kagina su namba a katigan na pabila ka edtalun sa ipedsabenala, na masutti su pusung ebpun kanu langun u salakaw kanu Allah, ka entayn i bantang i kinadtalu nin sa : *La ilaha illallah*, na dili nin den kalilinyan i salakaw pan salkanin a Allah, nandu dala den mapaginagkay nin yatabya na sekanin bu, nandu dala ikagilekin a isa yatabya na su Allah, nandu dala saligan nin yatabya na sekanin a Allah, nandu dala den abenal masama apya paydu a manga padsa nu kiyug u ginawa nin, ka taman a aden pan masama sya sa pusung a padsa a salakaw salkanin a Allah, na sabap intu kanu kapaydu nu kapedsabenal nin sya kanu kinadtalu nin.

Ya saksi kanu mamba i ma'na nin, na su hadith ni Mu'adh, nakabpun kanu nabi ﷺ, yanin pidtalu: **((Entayn i yaden mawli a madtalu nin na *La ilaha illallah*, na makaludep sa surga))**⁽¹⁾.

Kagina su taw a pebpaya na mawatan a madtalu nin inan yatabya na benal a ikhlas salkanin, nandu tidtu a midtawbat, nandu pidsenditan nin su manga naipus a pinggalbekin, nandu tinegkesin sa dili nin den abenal embalinganan su nanggula nin a mawag.

---

(1) Ahmad (5/233), Abu daud (3116), na ya pidtalu ni Albanie sya sa ((Saheeh alja-mie)) na *saheeh*.

Hadith a ika- duwapulu enggu tlu

٢٣- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
((الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَ(سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ) تَمْلَأُنِ - أَوْ تَمَلُّ - مَا
بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ، أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ
النَّاسِ يَغْدُو، فَبَائِعٌ نَفْسَهُ، فَمُعْتَقُهَا، أَوْ مُؤَبِّقُهَا)).
رواه مسلم.

23- Nakabpun kani Abu mālik Al-ash'arie رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ, pidtalunin: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ:

((Su kadsutti na sabad kanu Iman, nandu su (Ahlamdulillah) na gapenunin su timbangan, nandu su (Subhānallah walhamdulillah) na gapenu nilan duwa –atawaka- gapenunin su pageletan u langit nandu lupa, nandu su sambayang na sigay, su sadaka na tayaw, su kasabar na salindaw, su Qur-an na tagampil nengka atawaka kuntra nengka, langun u manga taw na beluwakat, aden kanilan i gabpasanin su ginawanin, atawaka galepas nin))

Napanudtul ni Muslim.

Usayan

- Kinadtalunin sa: ((Su kadsutti na sabad kanu Iman)):

Kaped kanu manga ulama na nyanilan kinatafseer kanu (kadsutti) na: su katagak kanu manga dusa, mana su kinadtalu nu Allah:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ البقرة: ٢٢٢

“Sabensabenal su Allah na galilinyan nin su silan a patatawbat, nandu galilinyan nin su silan a pasusutti”.

Ugayd na nya ustua naayunan u kadakelan kanu manga Ulama, na su (kadsutti) na su kapedsutti sa ig, namba i sabapin i si Muslim⁽¹⁾ na inibpaganayan nin lemabit i nyaba a hadith sya kanu kinambityala nin sa kapagabdas, maytubun si Attirmidhie, nandu si Ibn Mājah, nandu salakaw pan kanilan duwa.

Sabap samba, na mimbida-bida su manga taw, sa panun i kinabaluy nu kadsutti sa ig a sabad kanu Iman.

nya laki a madtalu: Na langun a engga-gaisa a duwa i edtibalangan nin, na nyanin sabad na su isa kanu duwa antu, pagidsan bun i makadtimbang su kadakel nu duwa antu, atawaka su isa na nya madakel kanu isa, nyalun pakatutulu na su Hadith a: **((Binad ko sa pageletan ko kanu ulipen ko su sambayang sa duwa-bad))**⁽²⁾, Na nya murād syaba na su kapembatya sya sa sambayang, tembuba inusayan nin sa (*Alfātihah*), nyalun murād na, nabad sa duwa: simba nandu kabangeni. Kagina su simba na kawagib nu Allah, su kapangeni menem na kawagib nu ulipen. Dikena nyanin ma'na i nya binad na su kapembatya sa *Alfātihah* sa pabagidzanen.

Si Alkhattābie–rahimahullah- na nalabitin i nyaba, nyanin inidaleel na su kadtalu nu manga Arab sa: ((Su sabad kanu lagun na ibelalakaw, su sabad menem na ibaginged)). nyanin pidtalu: ((Dikena magidsan i duwa-timanan a timpu, ugayd na binad bu sa duwa, apya embidaya bun sa kauget)). Ped pan a inidaleel nin, na kadtalu ni Shurayh, kanu kina idsa salkanin: panun i kinapita salka?, nyanin nadtalu: ((Napitan ako sa sabad kanu manga taw na galipunget sa laki!)), nyanin antu pedtalu: na kagina su manga taw na ped kanilan na pedtaban kanu kapegkukum lu salkanin, su ped na pedtabanan, bali su pedtaban na gasuwat, su pedtabanan na galipunget, na namba i kinabad nilan sa duwa bad.

nya kadtalu nu pababayuk:

بِمَوْتِي، وَمُنِّي بِالَّذِي كُنْتُ أَفْعَلُ

وَإِذَا مِتُّ كَانَ النَّاسُ نَصُفَيْنِ: شَامِتٌ

---

(1) nyanin pedtalu na si Imam Muslim Ibn Alhajjāj, a kigkuwan kanu (Saheeh Muslim), inikalimu nu Allah.

(2) Muslim (395).

Amengka matay ako na mabad su manga taw sa duwa-bad: bamudiyas sabap kanu kinapatay ko, nandu bamedta kanu nganin a pinggula ko nyanin antu murād, na su manga taw na gabad sa duwa-lumpuk.

- Kinadtalunin sa: **((nandu su (Alhamdulillah) na gapenunin su timbangan, nandu su (Subhānallah walhamdulillah) na gapenu nilan duwa –atawaka- gapenunin su pageletan u langit nandu lupa))**:

Minduwa-duwa syaba su patutudtul.

Sya sa *riwāyah* ni Annasā-ie nandu si Ibn Mājah, **((Su kapanasbih nandu katakbeer na pakapenu kanu langit nandu lupa))**, nandu nalabit ni Alfiryānie: **((Duwa a kadtalu: su isa lun na entayn i makadtalu lun na dala makaungen lun kanu Arash u Allah, su isa lun menem na pakapenu kanu pageletan u langit nandu lupa, (lā ilāha ilallah) nandu (Allahu Akbar))**.

nadalem kanu nyaba a manga Hadith su kalbihan u pat a kadtalu, nandu nyabun ba i pinakamapya a kadtalu: (*Subhānallah*), (*Alhamdulillah*), (*lā ilāha ilallah*), (*Allahu Akbar*).

su (*Alhamdulillah*), na naupakat su langun u manga Hadith sa saben-sabenal na gapenunin su timbangan, su (*Subhanallah*), na nalabit sa tudtul ni Muslim: **((nandu su (Subhānallah walhamdulillah) na gapenu nilan duwa –atawaka- gapenunin su pageletan u langit nandu lupa))** na minduwa-duwa su patutudtul u ngin i pakapenu kanu timbangan, ngintu nyaba duwa anya a kadtalu, atawaka isa bu kanilan?!

Dalem ka maytu, na nyabun masla i kalbihanin na su (*Alhamdulillah*) kanu (*Subhānallah*), mana su nabales nu Hadith ni Ali, nandu si Abu Hurayrah, nandu si Abdullah bin Omar, nandu isa a mama ganat sa *banie Sulaym*, saben-sabenal kun na su **((Tasbeeh na tenga nu timbangan, nandu su (Alhamdulillah) na pakapenu lun))**⁽¹⁾.

nyanin intu sabap, na kagina su *tahmeed* na kapebpugi nandu kabamedta kanu Allah, bali unnt den kanu namba su: langun a manga sipat

---

(1) Namba i sabapin i uman i rakaāt nu sambayang na bagebpunan sa (الحمد لله رب العالمين), nandu dala sambayang u entayn i dala batya sa *Alfātihah*. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

u katalutupan nandu kapulu nu Allah. Su *Tasbeeh* menem, na kapedsutti kanu Allah ebpun kanu langun-langun a edtibalangan u manga tilã. Na su *Al-ithbāt* na nya labi a talutup ebpun kanu *Assalb*. Namba i sabapin, i dala malabit i *tasbeeh* sa natalabisa, ugayd na galabit sa gadtuyukin su pakatutulu kanu kabagisbāt kanu katalutupan u Allah, bali aden antu na nyanin gadtuyuk na su *attahmeed*, mana su kapedtalu sa (*Subhānallah wa bihamdih*), nandu (*Subhānallah walhamdulillah*), aden menem antu na nyanin gadtuyuk na su ped kanu manga ingala a pakatutulu kanu kasla, nandu kapulu, mana su kinadtalu sa: (*subhānallahi al-adheem*).

Na amayka su hadith ni Abu Mālik, na nyanin pakatutulu na nya pakapenu kanu pageletan u langit nandu lupa na su gatimuwan u *Tasbeeh* nandu *Takbeer*, na mapayag den intu. Amay menem ka nyanin pakatutulu na uman i isa kanu duwa antu na pakapenu lun, na saben-sabenal kanu timbangan na mas mawlad kanu pageletan u langit nandu lupa, bali su nganin a pakapenu kanu timbangan, na nya labi a masla kanu pakapenu kanu pageletan u langit nandu lupa, nya pakatutulu kanu namba na su nalabit ebpun kani Salmān ﷺ pidtalunin: **((Ipembetad su timbangan kanu gay a mawli, na apya timbangan lun su langit nandu lupa, na malengan lun))**. Nandu napanudtul ni *Alhākim* sa *marfu'*, -nandu *saheeh* salkanin-ugayd na yabun mapayag na *mawqoof* inya⁽¹⁾.

mimbida-bida su manga ulama, u endaw kanu duwa anya i labi a mapya: Ngintu su (*Alhamd*), atawaka su (*Attahleel*)?, Nalabit ni Ibn Abdilbarr nandu salakaw salkanin i nyaba, nandu nya nadtalu ni Annakha'ie: ((nyanilan kaaden na yanilan kapegkailay na su *Alhamd* kun na nya lawan i kapedtakup lun)). nya pidtalunin ni Atthawrie: ((Dala den gatakep a manga kadtalu a lemawan pan sa *Alhamd*)).

Su *Alhamd* na nadalem lun su kabagisbāt kanu langun-langun u tibalangan u katalutup nu Allah, taman sa pakaludep pan samba su *tawheed*.

⁽¹⁾ Alhamkim (4/286), nandu saben-sabenal na kinukum den u mu-allif, sa *mawqoof*.

- Kinadtalunin sa: ((**su sambayang na sigay, su sadaka na tayaw, su kasabar na salindaw**)):

Nyaba tlu-balang anya a manga galbek na sigay den langun, ugayd na ped lun na aden natatalanged lun a sigay:

Su sambayang, na sigay a *Mutlaq*, sigay nu manga mu'min sya kanu manga pamusungan nandu kabangingilayan nilan, namba i sabapin i su sabamayang na sigay nu mata nu manga mu'min, mana su pedtalun nu Nabi: ((**Binaluy su galaw nu mata ko sya kanu sambayang**)), napanudtul ni Ahmad, nandu si Annasã-ie⁽¹⁾, nandu sigay nu manga mu'min kanu manga pakuburan nilan, labiden su *tahajjud*, mana su pidtalu ni Abu Addardã: ((Edsambayang kanu sa duwaka-rakaãt kanu timpu a kalibutengan u magabi, para kanu kalibutengan u pakuburan)). Nandu lusa gay a mawli na sigay nu manga mu'min kanu kalibutengan u bangkit, nandu kalibutengan u titayan, nandu nalabit sa (*Almusnad*) nandu (*Saheeh Ibn Hibbãn*), nakabpun kani Abdullah bin Amr, nakabpun kanu Nabi, saben-sabenal salkanin na nalabitin su sambayang sa nyanin pidtalu: ((**Entayn i marihala lun na mabaluy salkanin a sigay, nandu tayaw, nandu kalepasan, entayn menem i dili lun marihala, na dala sigay nin, nandu dala kalepasanin, nandu dala tayaw nin**))^{(3) (2)}.

su sadaka menem, na sekanin i *burhãn*, nya edtalun a (*Alburhãn*) na su tayaw nu senang, samba kinandut i kinabedtu sa *Alhujjah alqã-ti'ah* sa *burhãn*, sabap kanu kapayag u kapegkatutulu nin kanu pakatutulu nin, na maytubun ba su sadaka, tayaw a pakatutulu kanu kapy a nu Iman u taw, nyanin inamba sabapan, na kagina su tamuk na kalilingayan u ginawa, nandu idsingitin, na amayka usalen nin para kanu Allah, na nyanin intuba nakatutulu na kapy a nu paginugutin kanu Allah, nandu kanu manga balas nandu siksa nin.

---

(1) Ahmad (3/128), *Saheeh* sya kani Shaikh Al-albãnie –rahimahullah- sya kanu kitabin a (*Saheeh Aljãmi'e*) (3124).

(2) Ahmad (2/169), Ibn Hibbãn (1467), nandu nalabit ni Al-mundhirie kanu kitãb a (*Attargeeb wa Attarheeb*), nandu nadtalunin: ((Napanudtul ni Ahmad, sa mapya a Isnãd)), nandu nakineg ko si Shaykh a Muhaddith Abudulaziz bin Bãzz –rahimahullah- tatapin belabiten sa mapya kun i Isnãd nin.

(3) Naunaden i kinalabit kanu kalbihan u sambayang, nandu ka-importantyanin, nandu kadilikadu nu katagak lun, lusa punan u nya a kitab.

su kasabar menem na namba i salindaw, nya edtalun a salindaw na su sigay a mayaw a pakatutung, mana upama na sigay nu senang, dikena mana sigay nu ulan-ulan a malinawag bu pagelin, aden sigay nin ugayd na dili pakatutung, pidtalu nu Allah: ٥: يونس ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا﴾ “*Sekanin a Allah namaluy kanu senang sa salindaw nandu kanu ulanulan sa sigay*”, sabap samba na inupama nu Allah su agama ni Musã ﷺ sa salindaw, mana su kinadtalu nin: □

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ﴾ الأنبياء: ٤٨

“*Saben-sabenal na inenggay nami kani Musã silan kani Hãroon su Alfurqãn a salindaw, nandu patadem kanu silan a mangagilek kanu Allah*”. Apya nalabit pan sa *Tawrãt* i sigay, mana su kinadtalu nu Allah:

□ ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ﴾ المائدة: ٤٤

“*Saben-sabenal salkami na initulun nami su Tawrãt a nadalem lun su tutulu nandu sigay*”. Ugayd na nyabun katatapan kanu *shari'ah* nilan na salindaw, sabap kanu nadalem lun a manga paliyugat, nandu manga kasuguan a mapasang!, Su *shari'ah* menem ni Muhammad ﷺ na inupama nu Allah sa sigay, sabap kanu kalemu nin,

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْلَمُونَ

□ ﴿عَن كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ﴾ المائدة: ١٥

“*Saben-sabenal na nakawma salkanu su sinugu nami, sa ipebpayagin salkanu su kadakelan kanu ibamagama nu kanu kitab, nandu pendapayn nin i kadadakelan lun, saben-sabenal na nakatingguma salkanu su sigay nandu kitab a mapayag a ganat kanu Allah*”.

Sabap sa kapasang u kapedсар sa kanu ginawa, na pakanasisita sa kapanamal nu ginawa, nandu kakumpen, kasapal lun ebpun kanu galilinyan nin, sabap lu na naaden sekanin sa sigay, kagina su kadsabar sya sa basa na: kapegkumpen.

Su kadsabar a mapya na aden tibalangan nin:

- 1- Kadsabar sya kanu paginugut kanu Allah.
- 2- Kadsabar ebpun kanu galbek a ma'siyat.

3- Kadsabar kanu inukul nu Allah.

Su kadsabar sya kanu paginugut, nandu ebpun kanu manga haram, na nyalabi i kapyanin ebpun kanu kadsabar kanu manga ukal a malipedes, namba na mapayag i kinalabit u manga salaf lun, mana sila: Saeed bin Jubair, Maymoon bin Mihrān, nandu sakalaw pan kanilan duwa.

- Kinadtalunin sa: **((su Qur-an na tagampil nengka atawaka kuntra nengka)):**

Napanudtul ni Amr bin Shu'aib, nakabpun kani Ama nin, nakabpun kani tuwa nin, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: **((Pembuntal su Qur-an lusa gay a mawli sa buntal a mama, mawli na itingguma su mama a linemangag lun a sinupakin su kasuguwan nin, taman sa limbulen sekanin u Qur-an sa nyanin edtalun: oh Kadnan ko, inipalangag ako nengka salkanin na migkalat-lat sekanin a linemangag, tinalapasin su manga dulunan ko, nandu diniyang-diyangin su manga kasuguan ko, nandu sinalebpak nin su ma'siyat sa laki, nandu dala ako nin paginuguti. dili gapinda su Qur-an kanu kabelabit kanu manga daleel u pedtalunin, taman sa edtalun den salkanin i: sekaden i mataw lun, taman sa segedan nin kanu limanin, dinin matag pitasan taman sa dinin makapadudsum su benengin lusa Naraka!. Itingguma menem su mama a mapya, a linemangag sa Qur-an, nandu pinarihala nin su kasuguwan nin, na idsabek sekanin u Qur-an sa nyanin edtalun: oh kadenan ko, inipalangag ako nengka salkanin na migkapy-pya sekanin a linemangag, pinarihala nin su dulunan ko, nandu pinggalbekin su kasuguwan ko, nandu pidsanggilanin su ma'siyat sa laki, nandu pinaginugutan ako nin. dili gapinda su Qur-an kanu kabelabit kanu manga daleel u pedtalunin, taman sa edtalun den salkanin i: sekaden i mataw lun, taman sa segedan nin kanu limanin, dinin matag pitasan taman sa pambalgekasenin sa sutla a *Istabraq*, nandu iselubin kanu ulu nin su kapasiti, nandu painumen nin sa makalangut))⁽¹⁾.**

⁽¹⁾ Ibn Abi Shaibah (10/491), dha'ef I Sanadin (malubay).

- Kinadtalunin sa: ((**langun u manga taw na beluwakat, aden kanilan i gabpasanin su ginawanin, atawa ka ga-awn nin**)):

Nakatutulu sa uman I isa na penggalbekenin su kabinasa nin kanu ginawanin, atawaka kalepasin lun, na entayn i enggalbek sa paginugut kanu Allah, na saben-sabenal na pibpasa nin su ginawanin kanu Allah, nandu nalepasin ebpun kanu siksa nin, entayn menem i enggalbek sa ma'siyat, na saben-sabenal na pibpasanin su ginawanin kanu kalundangan, nandu bininasa nin sa manga kadusan, a gadsabapan u lipunget nandu siksa nu Allah:

﴿ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقْلَتُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ۖ وَعَدَّٰعَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِالَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ ۗ وَذَٰلِكَ هُوَ الْقَوْرُ الْعَظِيمُ ﴿١١١﴾ التوبة: ١١١

“saben-sabenal kanu Allah na pinamasanin kanu manga Mu'min su manga ginawa nandu manga tamuk nilan, sa nyanin lalaw na su Surga, pembunuwa silan sya kanu lalan ku Allah, pakabunu silan nandu gabunu silan, pasad u Allah a nadalem kanu Tawrāt nandu Injeel nandu Qur-an, ngintu aden pan lawan i kabpasadin kanu Allah, na pamenggalaw-galaw kanu den kanu kinapbasay a inibpasay nu kanu Allah, ka entuba sekanin i untung a masla”.

Su kaped kanu manga salaf na pinamamasa nilan su manga ginawa nilan kanu Allah sa sya naukit sa kinanggastu kanu tamuk, kaped kanilan na inipanadaka nin su langun u tamukin, mana upama ni Habeeb Abu Muhammad, kaped menem kanilan na nanadaka sa pilak a mana kaugatin sa makatlu, atawaka makapat matakep, mana umapa ni Khālid Attahhān, kaped menem kanilan, na nanamal sa kinanggalbek sa manga mapya, nandu nyanin kadtalu: ((saki na pakaupama ako sa isa a taw a nabyag, nyako bagapasen na malepas ko su ginawa ko)), ped kanu namba na si: amr bin Utbah, nandu nyapan kaaden u ped kanilan na banasbih uman-gay sa makasapulu enggu duwa ngibu ka tasbih, timbang a kadakel na *Diyah* nin, nyanin bagupaman kanu ginawanin na mananin nabunu su ginawanin, bali bagawnen nin sa kabagenggay sa *Diyah*!

nya kadtalu ni Alhasan: ((su mu'min sya sa dunya na makaupama sa isa a taw a nabyag, nyanin bagapasen na malepasin su ginawanin, di sekanin makatana taman sa mabalatemu nin su Allah)).

Hadith a ika- duwapulu enggu pat

٢٤ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، فِيمَا رَوَى عَنِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَّهُ قَالَ:

«يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالَمُوا، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ ضَالٌّ إِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ جَائِعٌ، إِلَّا مَنْ أَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعِمُونِي أَطْعِمْكُمْ، يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ عَارٍ، إِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسِكُمْ، يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ تُحْطِثُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا، فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ، يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضُرِّي فَتَضْرُبُونِي وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي، فَتَنْفَعُونِي، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتْكُمْ كَانُوا عَلَى أَنْتَقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتْكُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتْكُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ، يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أَحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أَوْفِيكُمْ بِهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ، فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ».

رواه مسلم.

24- Hadith a nakabpun kani Abu Dhar, nakabpun kanu Rasulullah ﷺ sya kanu bamanudtulen nin ganat kanu Allah a mapulu, saben-sabenal a pidtalu nin: ((oh manga ulipen ko, saben-sabenal salaki na iniharam ko kanu ginawa ko su kadtalimbut, nandu iniharam ko salkanu, na dakanu edtatalimbuta, oh manga ulipen ko, langun nu na tading, nyabu tabya na entayn i tinutulun ko, na pamangeni kanu salaki sa tutulu ka tutulun ko sekanu, oh manga ulipen ko, langun nu na penggutemen, nyabu tabya na entayn i pakanen ko, na pamangeni kanu salaki sa makan ka pakanen ko sekanu, oh manga ulipen ko langun nu na kawas-kawas (dala balegkasin) nyabu tabya na entayn i pinambalegkas ko, na pamangeni kanu salaki sa

balegkas ka embalegkasan ko sekanu, oh manga ulipen ko, saben-sabenal salkanu na gangalimban kanu magabi sa malemag, nandu saki i bangampun kanu langun u dusa, na pamangeni kanu salaki sa ampun ka ampunen ko sekanu, oh manga ulipen ko, saben-sabenal salkanu na dyako nu kagkaydan, nandu dyako nu magaga mapagkapy, oh manga ulipen ko, apya langun pan a nangauna salkanu nandu su nangauli, manusya nandu jinn, ka matimutimu kanu pamusungan u pinaka magilek a mama, na dilibun intuba makauman kanu ka-datu ko, oh manga ulipen ko, apya langun pan a nangauna salkanu nandu su nangauli, manusya nandu jinn, ka matimu-timu kanu pamusungan u pinaka dupang den a mama, na dilibun intuba makakulang kanu ka-datu ko, oh manga uilipen ko, apya langun pan a nangauna salkanu nandu su nangauli, manusya nandu jinn, ka edtimu-timu kanu isa a katampukan sa mamangeni silan sa laki, taman sa inggay ko kanilan su bamangenin nilan, na dili bun intu pakakulang kanu nganin a gamilikan ko, nya tabya na manabu kapegkakulang u lagom amayka isumek kanu lagat, oh manga ulipen ko, namba su manga galbekan nu a pedtimun ko salkanu mawli na itapenay ko su pahalalanin salkanu, na entayn i makapaluli sa mapya na pugin nin su Allah, entayn menem nyanin mapaluli na malat, na dala edtempuwan nin nya tabya na ginawanin)).

napanudtul ni Muslim.

❖ Usayan ❖

Nyaba a hadith na napanudtul ni Muslim.

nya nadtalu ni imam Ahmad: ((nyaba a hadith na pinaka mapya a hadith u manga taw sa Shām)).

- Kinadtalunin sa: ((**oh manga ulipen ko, saben-sabenal sa laki na iniharam ko kanu ginawa ko su kadtalimbut**)):

nyanin ma'na na: su Allah na kinempen nin su ginawa nin sa madtalimbutin su manga ulipen nin, namba na ped a pakatutulu sa saben-

sabenal su Allah pakagaga manalalimbut, ugayd na dinin penggulan sabap sa limunin nandu sunged nin⁽¹⁾.

- Kinadtalu nin menem sa: **((nandu iniharam ko salkanu, na dakanu edtatalimbuta))**:

Su kapanalimbut na dwa-balang:

Ika-isa: kadtalimbut kanu ginawa, a nya den pinakamasla lun na su kapanakuto, tumudug lun su manga galbek a ma'siyat, manaut matiwalu lun.

Ika-duwa: kadtalimbut nu ulipen kanu pagidsanin, a namba i nalabit kanu nyaba a hadith.

Nalabit sa (Saheehayn) nakabpun kani Ibn Omar, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: **((su kadtalimbut na kalibutengan lusa gay a mawli))**⁽²⁾,sya menem sa (Saheeh Albukhāri) nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: **((entayn i nadtalimbutin su pagalinin, na ebpukasan den sekanin kanu entuba a katalimbutan, ka saben-sabenal a di den makangguna su dinār nadu dirham (pilak), unan u dinin pan makapamayad su manga galbekin a mapya kanu pagalinin, amayka dala galbekin a mapya na nyaden kuwan na su manga malat a galbek u pagalinin ka entuden ba i ipagkuba salkanin))**⁽³⁾.

- Kinadtalunin sa: **((oh manga ulipen ko, langun nu na tading, nyabu tabya na entayn i tinutulu ko, na pamangeni kanu salaki sa tutulu ka tutulun ko sekanu, oh manga ulipen ko, langun nu na penggutemen, nyabu tabya na entayn i pakanen ko, na pamangeni kanu salaki sa makan ka pakanen ko sekanu, oh manga ulipen ko langun nu na kawas-kawas (dala balegkasin) nyabu tabya na entayn i pinambalegkas ko, na**

---

(1) Salta na dili masaupama i kanggula lun u Allah a mahasuti, kagina talutup su katidtu nin nandu kalimunin. (shaykh Abdulaziz Atturayfie).

(2) Albukharie (2447), Muslim (2579).

(3) Albukharie (2449).

pamangeni kanu salaki sa balegkas ka embalegkasan ko sekanu, oh manga ulipen ko, saben-sabenal salkanu na gangalimban kanu magabi sa malemag, nandu saki i bangampun kanu langun u dusa, na pamangeni kanu salaki sa ampun ka ampunen ko sekanu))):

Nyaba na nyanin pakatutulu na saben-sabenal kanu langun u pinamaluy nu Allah na ganasisita nilan su Allahu ta'ala sya kanu kabangilay nilan kanu makagkapyia kanilan, nandu kapedtulak kanu mamakagkayd kanilan sya kanu kabagagama atawaka uyag-uyag nilan, nandu saben-sabenal su manga ulipen na dala gamilikan nilan kanu ginawa nilan, nya pidtalu nu Allah:

﴿مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا﴾ الكهف: ١٧

"Entayn i tutulun u Allah na sekanin den ba su natutulu, nandu entayn menem i tadingen nin na daden matun nengka a tampil a temutulu lun".

Nandu nadalem pan kanu nyaba a hadith, i saben-sabenal su Allah na galilinyan nin i pangenyang sekanin u manga ulipen nin sa makagkapyia kanilan kanu kabagagama nandu kabaguyag nilan, gemanat sa kakan, ka-inem, kambalegkas, nandu salakaw pan, sa mana kabangeni nilan sa tutulu nandu ampun, nalabit sa Hadith: **((pangenin u uman i isa salkanu kanu kadenanin su langun u nasisita nin, taman saangat (iket) a sinilasin amayka magetas))**⁽¹⁾.

nya kaaden u kaped kanu manga Salaf na banganin nin kanu Allah i langun-langun a nasisita nin, taman sa timus u pegken nin, nandu ipapegkan sa kamingin, kagina amayka langun a nasisita nu ulipen kanu Allah na pangenin nin, na saben-sabenal a nakapailay nin su kapegkanasisita nin salkanin, nandu kapedsinganin nin lun, a entuba i kalilinyan u Allah.

---

(1) Napanudtul ni Attirmidhie –mayaba i nalabit kanu ped a kapi nu nya a kitab- mabatya sa ((*Silsiat Al-ahādeeth Addha'efah*)) (1392), nandu nalabit pan ni Shaykh Albānie –rahimahullah- i si Al-hāfdh Ibn Hajar kanu kitab a ((*Zawā'id Albazzār*)) (305), na *hasan* salkanin su nya ba a hadith.

Kaped menem kanilan na ipegkamamala nin i kapangenyandin su Allah sa kadudunyay. Ugayd na su kaunut kanu Sunnat na nya labi a mapya⁽¹⁾.

• kinadtalunin menem sa: **((oh manga ulipen ko, langun nu na tading, nyabu tabya na entayn i tinutulun ko))**:

nya antap u kaped kanu manga ulama, na pakadsulanga nu nyaba a hadith su hadith a napanudtul ni Eyādh bin Himār, nakabpun kanu Nabi ﷺ nya kadtalu nu Allah: **((Binaluy ko su manga ulipen ko sa bala-agama, kaped a riwāyah na (manga muslim) na binimban silan u manga shaytan))**⁽²⁾.

Ugayd na dikena maytu; kagina su Allah na binaluy nin su tupu ni Adam nandu ini-andangin kanilan su katalima kanu Agama islam, nandu kalabi lun ebpun kanu salakaw lun, nandu kapagadil lun sa bagel, ugayd, na nasisita bun kanu ulipen i katuntay nin kanu agama, kagina unan u dala pan sekanin makatuntay na *jāhil* sekanin kanu engga-gaisa, mana su kinadtalu nu Allah: *النحل: ٧٨ ﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا﴾* *"Su Allah i napambuwat salkanu kanu manga tyan nu manga ina nu sa dala sabut nu kanu engga-gaisa"*.

Nandu pidtalu nin pan kanu Nabi nin: *الضحى: ٧ ﴿وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى﴾* *"Nandu nabalatemu ka nu Allah sa ula-ula a gatading ka na tinutulu kanin"*, nyanin ma'na na, dala sabut nengka u ngin i Qur-an nandu sunnat, na pinamandu kanin. Nandu pidtalunin pan: □

□ *﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِمَّا كُنَّا نُنزِّلُ فِي الْأَنْبِيَاءِ مَا كُنَّا نُنزِّلُ فِي الْأَنْبِيَاءِ مَا كُنَّا نُنزِّلُ فِي الْأَنْبِيَاءِ مَا كُنَّا نُنزِّلُ فِي الْأَنْبِيَاءِ﴾* الشورى: ٥٢

"maytu bun mambu a sinugu nami si Jibltreel salka, dala sabut nengka u ngin il Qur-an nandu iman". Su manunya na pembatan sa nakaandang lun su katalima kanu bantang, na amayka tutulun nu Allah sekanin, na umbalan

(1) Ped kanu pinaka mapayag a pakatutulu kanu entuba, na su pamedta nu Allah kanu manga mu'min a bangeni salkanin sa nyanilan kadtalu:

□ *﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾* البقرة: ٢٠١

"Oh kadenan nami, enggay kami sa mapya sya sa dunya, nandu enggay kami sa mapya lusa gay a mawli, nandu lepas kami kanu apuy sa naraka".

(2) Muslim (2865).

nin sa sabapan a makatutulu lun, bali natutulu sekanin sabap kanu kinanggalbek, kanu ulyan u kaaden nin a nakaandang lun su tutulu, amay menem ka i ilusak nu Allah sekanin, na ipadtuyukin lun su temading lun ebpun kanu nakaandang salkanin a tutulu, mana su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ: **((langun u pembatan na sya pembatan kanu agama, su duwa a lukesin i pembaluy lun a Yahoodie, atawaka Kristyano, atawaka Magyusie))**⁽¹⁾.

Pantag menem kanu kapangeni nu mu'min kanu Allah sa tutulu, na su tutulu na duwa-balang:

Tutulu a langkom, namba su tutulu kanu agama nandu iman, nyaba na su Mu'min bu i pakasampay lun.

Tutulu a nadtinengki, namba su: kapedtutulu kanu mu'min sa manawt matiwalu pantag kanu Islam nandu Iman, nandu kapedtabang lun kanu kanggalbekin lun, nandu nyaba na nasisita nu taw a mu'min magabi sa malemag, nambun ba i sabapin i sinugu nu Allah su ulipen nin sa batyan nilan sa uman rakaat u sambayang su: الفاتحة: ٦ ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ *“Tutulu kami kanu lalan a matidtu”*. Nandu su Nabi ﷺ na ipendu'a nin magabi: **((tutulu ako nengka kanu bantang a pimbida-bidan u manga taw, ka saben-sabenal na seka i pedtutu sa lalan a matidtu kanu entyan i gateguwan nengka pedtutulu))**⁽²⁾. □

Namba i sabapin i pedsumpatan su pakamban sa: *yarhamukallah*, (ikalimu ka nu Allah), nyanin menem ipedsawal na *yahdeekumullah*, (tutulun kanu nu Allah), mamba i nalabit sa hadith⁽³⁾, apya inungkir pan i nyaba nu kaped a manga ulama sa Iraq, ka nyanilan antapan na su Muslim kun na di den pakanasisita sa indu'a pan sa tutulu!, ugayd na dala silan kaayuni nu kadakelan kanu manga ulama, ka nyanilan inunutan na su sunnat kanu nyaba.

Nandu saben-sabenal a sinugu nu Nabi ﷺ si Ali sa mangeni sekanin kanu Allah sa tutulu⁽⁴⁾.

---

(1) Albukhāri (3/219) nandu si Muslim (2658).

(2) Muslim (770).

(3) Albukhārie (5870).

(4) Albukhārie (5948).

su kapagistigfār menem: na namba su kabangeni sa ampun, kagina su ulipen na tidtu a nasisita nin; sabap kanu magabi sa malemag a kapegkalimban nin, nandu madakel i kinalabit kanu kapagistigfār, nandu kadtawbat sya sa dalem a Qur-an, nandu kinasugu, kinasekat kanu kanggalbek lun.

Napanudtul ni Albukhārie sya kanu Hadith a ganat kani Abu hurayrah, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: **((wallahi, saki na bagistigfār ako, nandu pedtawbat ako lu kanu Allah sa uman-gay na dikena makapitu-pulu ko bu gabpapalumanan))**⁽¹⁾. Nandu napanudtul ni Annasā-ie, nandu si ibn Mājah, nyanin lapal: **((saben-sabenal sa laki na bagistigfār ako, nandu pedtawbat ako lu kanu Allah sa uman-gay na makamagatus ko gabpapalumanan))**⁽²⁾.

Nandu napanudtul ni Muslim sya kanu hadith a nakabpun kani Al-agarr Al-muzanie, nakinegin su Nabi ﷺ a pedtalunin sa: **((Oh sekanu a manga taw!, pamedtawbat kanu lu kanu kadenan nu, ka saben-sabenal sa laki na pedtawbat ako salkanin sa uman-gay na makamagatus ko gabpapalumanan))**⁽³⁾.

Nandu napanudtul ni Annasā-ie sa nyanin lapal: **((Oh sekanu a manga taw!, pamedtawbat kanu lu kanu kadenan nu, nandu pamangeni kanu salkanin sa ampun, ka saben-sabenal sa laki na pedtawbat ako lu kanu Allah nandu bangeni ako sa ampun sa uman gay na makapamgatus ko gabpapalumanan))**⁽⁴⁾.

- Kinadtalunin sa: **((oh manga ulipen ko, saben-sabenal salkanu na dyako nu kagkaydan, nandu dyako nu magaga mapagkapy))**.

nyanin ma'na: su ulipen na di nilan magaga mapagkapy atawaka minasa su Allah, ka su Allah na kawasa a balapugi, dikena nin nasisita su simba nu manga ulipen nin, nandu dala pakanggunanin salkanin, ka nyabun

---

(1) Albukhārie (5948).

(2) Napanudtul ni Annasā-ie kanu kitabin a (Alkubrā 6/114), nandu si ibn Mājah (3815).

(3) Muslim (2702).

(4) Napanudtul ni Annasā-ie sya kanu kitabin a (Alkubrā 6/116).

pakangguna lun na su mga ulipen, nandu di sekanin gagkaydan u manga galbek nilan a ma'siyat, ka silan bun i gagkaydan nin, nya pidtalu nu Allah:

﴿وَلَا يَحْزَنُكَ الَّذِينَ يُدْرِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا﴾ آل عمران: ١٧٦

"Dika belidua i ginawa nengka kanu silan antu a bamegkuya-kuya sa kapenggalbek sa ma'siyat, ka saben-sabenal kanilan na apya paydu na di nilan kagkaydan su Allah " nandu pidtalu nin pan:

﴿وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا﴾ آل عمران: ١٤٤

"Entayn i ebpakuy sa egkapir sekanin na apya paydu na dinin kagkaydan su Allah" nandu nya kaaden u Nabi ﷺ na belabiten nin sya sa khutbah nin: ((entayn i semupak kanu Allah nandu su sinugu nin na saben-sabenal a natading, nandu dala gagkaydan nin nya tabya na ginawanin, nandu apya paydu na dinin kagkaydan su Allah))⁽¹⁾. Pidtalu nu Allah:

﴿وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا﴾ النساء: ١٣١

"amayka mamegkapir kanu, na saben-sabenal su nadalem kanu langit nandu lupa na lekanin bu a Allah, nandu nya su Allah na kawasa a balapedta". Nandu pidtalu nin pan:

﴿وَقَالَ مُوسَىٰ إِنَّ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ إبراهيم: ٨

"nandu pidtalu ni Musā: amayka mamegkapir kanu sekanu a manga taw, nandu langun pan a nadalem kanu lupa, na saben sabenal su Allah na kawasa a balapedta". Nandu pidtalu nin pan: لقمان: ١٢ ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾

"nandu entayn i mamegkapir, na saben-sabenal su Allah na kawasa a balapedta". Nandu pidtalu nin pan:

﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَاؤها وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ﴾ الحج: ٣٧

"daladen kapegkasampay nu manga sapu nandu lugu nu manga kurban nu lu salkanin a Allah, ugayd na nyabu pakasampay salkanin na su gilek a ganat salkanu".

nyanin ma'na: na su Allah na galilinyan nin i ikagilek nandu paginugutan sekanin u ulipen nin, manabun su kapegkabensinin kanilan

(1) Abu Daud (1097) (2119) malubay I isnādin.

amayka mamedsupak silan, namba i sabapin i su Allah na gagalaw sabap kanu kapedtawbat u bamedtawbat, sa nyapan labi kanu kinagalaw nu isa a mama a natadingan nin su kuda kanu kutika a kabelalakaw nin kanu katampukan a luba su langun u lutu nin (kauyagan) kanu entu a kabelalakaw, taman sa pibpapangilay nin, gunaden malugat taman sa midtinebpekan den, nandu nagangapa den sekanin sa kapatay, nawan na inam sa mauyag pan, taman sa namakatulug sekanin, gunaden makagedam na nyanin den nagedaman su kuda nin a pedtindeg kanu hadapan nin. Nyaba a natala na nyaden ba i tedtab a kinapya na gianawa a kapakayan a medtik kanu ginawa nu manusa, inunta na su Allah na dikena nin nasisita su palitiyala nu manga ulipen nin, nandu kadtawbat nilan, kagina silan bun i pegkapyo nin, dikena su Allah,

ugayd na namba na ped kanu buntal u kakalimu nin, nandu kapyanin kanu ulipen nin, nandu lilininin kanu makagkapyo kanilan, nandu kalepas nilan kanu mamakabinasa, kagina su Allah na kalilinyan nin i makilala sekanin u ulipen, nandu kasuwatan nilan, nandu ikagilek nilan, nandu paginugutan nilan, nandu kalilinyan nin i mamedsiken silan salkanin, nandu kalilinyan nin i kasabutan u manga ulipen i dala salakaw a bangampun kanu manga dusa nya tabya na sekanin, nandu saben-sabenal salkanin na gagaga nin bagampun su dusa nu manga ulipen nin, mana su napanudtul ni Abdurrahmān bin Ganm, nakabpun kani Abu Dharr a Hadith: **((sanden sa nakasabut salkanu sa saben-sabenal sa laki na saki i pakagaga bangampun, mawli na mapaampun sa laki na ampunen ko sekanin nandu dikena ko bun ibamamantag))**.

pamanuliman nu ba i kinadtalu nu Allah sa:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ لَهُ لَا يَلْحَقُهُ الْعَذَابُ﴾
[عمران: ١٣٥]

"su silan antu a amayka mamakanggalbek silan sa maledsik, atawaka nangadtalimbut nilan su manga ginawa nilan na panadem-tademan nilan su Allah, nandu mamangeni silan sa ampun kanu manga dusa nilan, nandu entayn pan besen i bangampun kanu manga dusa nya tabya na sekanin a Allah". Ka pakatutulu sa inamba sa: su manga taw a baladusa na dala den

kaampitan nilan, nandu kasaligan nilan kanu kapaampun kanu manga dusa nilan a salakaw pan kanu Allah. Maytubun su kinadtalu nin makipantag kanu tlu-kataw a manga mama a dala pamangunut kanu kinambunuwa sa tabuk:

﴿حَقَّ إِذَا ضَاقتَ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقتَ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَسْتُوْبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ التوبة: ١١٨

"taman sa gunaden silan mamakasenet kanu pagingedan, nandu namegkakasimpit den su manggiginawa nilan (tidtu den a nangagilekan) nandu natalanged nilan den kanu manga ginawa nilan i dala den kapalaguyan nilan ebpun kanu Allah nya tabya na lu bun salkanin, mawli na tinaubat silan nu Allah, ka endu pamakadtawbat silan, saben-sabenal su Allah na sekanin i banawbat a malimu"; Su Allah na syanin inisalta su kinatawbatin kanilan kanu kina talanged nilan sa daladen kapalaguyan nilan ebpun kanu Allah nya tabya na lu bun salkanin, kagina su ulipen na nyanin tabiyat na amayka aden ikagilekin na palaguyan nin, nandu lu sekanin lemumping kanu makadtabang lun, ugayd na su taw a ipegkagilekin su Allah na dala kalumpingan nin, nandu dala kapalaguyanin nya tabiya na lu bun salkanin a Allah, manasu kadtalu nu Rasulullah sya kanu du'a nin: **((dala galumpingan, nandu dala gapalaguyan ebpun salka nya tabya na salka bun))**⁽¹⁾.

Nandu kaped pan a pedtalun nin: **((Belindung ako kanu kapegkasuwat nengka ebpun kanu lipunget nengka, nandu belindung ako kanu limu nengka ebpun kanu siksa nengka, nandu belindung ako salka ebpun salka))**⁽²⁾.

- Kinadtalunin sa: **((oh manga ulipen ko, apya langun pan a nangauna salkanu nandu su nangauli, manusya nandu jinn, ka matimutimu kanu pamusungan u pinaka magilek a mama, na dilibun intu makauman kanu ka-datu ko, oh manga ulipen ko, apya langun pan a nangauna salkanu**

(1) Albukhāri (7050), Muslim (2710).

(2) Muslim (486).

nandu su nangauli, manusia nandu jinn, ka matimu-timu kanu pamusungan u pinaka dupang den a mama, na dilibun intu makakulang kanu ka-datu ko)).

nyanin pakatutulu na saben-sabenal su ka-datu nu Allah na dili gatambilan u inugut nu pinamaluy nin, apya langun nilan pan ka namaginugut nandu magilek salkanin, apya matimu pan su pamusungan nilan kanu pamusungan u pinaka magilek kanilan, nandu dili pegkulang su ka-datu nin sabap kanu kapedsupak nu manga supak, apya langun pan a manusia nandu manga jinn ka semupak nandu endupang, apya matimu pan su manga pamusungan nilan kanu pamusungan u pinaka dupang kanilan, na saben-saben kanu Allah na dikena nin nasisita su salakaw salkanin, sabap kanu kapegkagaga nin, nandu lekanin su katalutupan a langkum, sya kanu kaadenin nandu manga sipatin nandu manga galbekin, su ka-datu nin na ka-datu a talutup, dala kulangin sa apya ngin i buntal nin a kakulang.

- Kinadtalunin sa: **((oh manga uilipen ko, apya langun pan a nangauna salkanu nandu su nangauli, manusia nandu jinn, ka edtimu-timu kanu isa a katampukan sa mamangeni silan sa laki, taman sa inggay ko kanilan su bamangenin nilan, na dili bun intu pakakulang kanu nganin a gamilikan ko, nya tabya na manabu kapegkakulang u lagom amayka isumek kanu lagat)):**

nya lun murād na: su kinalabit kanu katalutup u kapegkagaga nu Allah, nandu katalutup u ka-datu nin, nandu saben-sabenal su ka-datu nin nandu su kapegkagaga nin na dala edtamanan nin, nandu dikena gakulangan u kabangalimuwan nin, apya pamandalagkesan nin menggay kanu langun u nangauna nandu nangauli (manusia nandu a jinn) su langun u pinangeni nu uman i isa kanilan!. Nadalem kanu namba su kapedsekat kanu manusia sa kapangeni lusa Allah kanu langun u nasisita.

Nalabit sa (Saheehayn) nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabi: **((Su lima nu Allah na napenu, di pegkulang u kapenggastu, magabi**

Luka pamangeni kanu allah kanu gamilikan nin, kagina su rizkie nin na sya bu kanu pageletan u batang a kãf nandu noon (كن).

- Su kinadtalunini ﷻ sa: **((oh manga ulipen ko, namba man su manga galbekan nu a pedtimun ko salkanu mawli na itapenay ko salkanu su pahalanin)):**

nyanin ma'na: na saben-sabenal su Allah a mahasuti, na pegkuwintan nin su manga galbek u ulipen nin, mawli na ipedtapenay nin kanilan su pahala nin, namba i ma'na nu kinadtalu nin sa:

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَا تَعْتَذِرُوْا اَلْيَوْمَ اِنَّمَا تُحْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٧﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا تُوبُوْا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً صّٰوِحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ اَنْ يُّكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمۡ جَنَّٰتٍ تَجْرِيۡ مِنْ تَحْتِهَا اَلْاَنْهٰرُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذِيْنَ ءَامَنُوْا مَعَهُ ۗ ﴿٨﴾ نُوْرُهُمْ يَسْعٰى بَيۡتَ اَيْدِيهِمْ وَاَبۡمَنِيۡنَ هُمۡ يَقُوۡلُوۡنَ رَبَّنَا اٰتِنَا نُوۡرَنَا وَاغۡفِرۡ لَنَا اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْۡءٍ قَدِيۡرٌ ﴿٩﴾ التحريم

“Oh sekanu a namegkapir, dakanu bamedtudtud saguna, ka nyabu man pembalasan salkanu saguna na su nganin a pinggalbek nu ﴿٧﴾ oh sekanu a namaginugot, pamendtawbat kanu lu salkanin a Allah sa kadtawbat a mapya, ka malemu-lemu kanu Kadenan nu i ampunen nin su manga kalimbanan nu, nandu paludepen kanu nin kanu surga nin a belagilay kanu kababanin su manga lawasa-ig, namba su gay a dili ilusak nu Allah su Nabi nandu su tagapedanin a namaginugot, su sigay nilan na belagilay kanu pamageletan u lima nilan nandu manga kawananan nilan, nyanilan bamedtalun: oh Kadenan nami sampulna ka salkami su sigay nami nandu ampun kami, ka saben-sabenal na seka i pakamilik kanu langun u engga-gaisa”. Nandu pidtalu nin pan: الكهف: ٤٩ ﴿وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَٰضِرًا ۗ وَلَا يَظُنُّ رَبُّكَ اٰحَدًا﴾ “nandu mabalatemu nilan den su pinggalbek nilan sa dunya, nandu dala isa edtalimbuten nu kadenan nengka”.

- Kinadtalunin sa: **((entayn i makapaluli sa mapya na pugin nin su Allah, entayn menem nyanin mapaluli na malat, na dala edtempuwan nin nya tabya na ginawanin)):**

nyanin pakatutulu, na saben-sabenal su langun u mapya na ebpun kanu Allah, sa limu nin kanu ulipen nin na dikena nila kawagib kanu Allah, langun menem u malat na ganat kanu manusia, ibarat u kaunut kanu kyug u ginawa, manasu kinadtalu nu Allah:

﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ﴾ النساء: ٧٩

“Su pamakasugat salka a mapya na ebpun intuba kanu Allah, nandu su pamakasugat menem salka a malat na sabap bun kanu ginawa nengka”.

su Allah na amayka egkahandanin i tutulunin su ulipen na tabanganin, nandu pakalemuwan nin kanu simba salkanin, na kaped intuba kanu buntal u kabangalimuwan nin kanu ulipen nin, amay menem ka egkahandanin su kalusakin kanu ulipen, na isaligin kanu ginawanin, nandu padtadaynin, taman sa sasaten den sekanin u shaytan ebpun kanu katadem kanu Allah: ٢٨: الكهف ﴿وَاتَّبَعَهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا﴾ *“nandu unutan nin den su ginawanin, na diden magugud su galbekin”*, na namba na ped kanu katidtu nu Allah, kagina napayag den kanu ulipen su tanda, mana su kinatulun kanu Qur-an, nandu kinasugu kanu manga sinugu, na dala den makadawa na uman i isa ulyan u kinasugu kanu manga sinugu.

pinamanudtul nu Allah su manga taw sa surga: sa nyanilan kaaden na pebpgin nilan su Allah kanu manga limu nin kanilan:

﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ الْأَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ﴾ الأعراف: ٤٣

“nandu binugkot nami kanu manga pamusungan nilan su manga kadengki, belagilay kanu kababan nilan su manga lawasa-ig, nandu nyaninlan kadtalu: su langun u pugi na kanu Allah, sekanin i tinemutulu salkitanu kanu nyaba a agama, ditanu matutulu u dikena tanu nin tinutulu”. Nandu pidtalunin pan:

﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَّبِعُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ﴾ الزمر: ٧٤

“nyanilan kadtalu na su langun u pugi na kanu Allah, tinuman nin salkitanu su pasadin, nandu inenggay nin salkitanu su surga sa sekitanu i pedsasamili sa pegkalbenan tanu”. Nandu pidtalunin pan:

﴿ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣١﴾ الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمَقَامَةِ مِن فَضْلِهِ لَآ يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا غُوبٌ ﴿٣٢﴾ ﴾ فاطر

“Nandu nyanilan kadtalu na su langun u pugi na kanu Allah, initangkanin salkitanu su lidu, saben-sabenal su kadenan tanu na bangampun a balashukur ﴿٣١﴾ sabap kanu limu nin na pinamadtakena tanu nin kanu surga, sa dili tanu gangalugat, nandu dili tanu pegkalubay”.

Nandu pinamanudtul nin su taw nu naraka sa: nyanilan pedtempuwan na su manga ginawa nilan, nandu gabensyan nilan sa tidtu, nya pidtalu nu Allah:

﴿ وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ وَوَعَدْتُمْ فَأَخْلَفْتُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِّن سُلْطَانٍ إِلَّا أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلُومُوا أَنفُسَكُمْ ﴿٢٢﴾ إِبْرَاهِيمَ: ﴿٢٢﴾ ﴾

”pidtalu nu shaytan gunaden mapasad su kinagkukum: saben-sabenal kanu Allah na pibpasadan kanu nin sa bantang a pasad, nandu pibpasadan ko sekanu, na dako itumanan salkanu su pasad ko, nandu dala pinakaydan ko salkanu nya tabya na pinanggengat ko bu sekanu na namaginugut kanu, na dyako nu pedtempuwi, ugayd na nyanu edtempuwi na su manga ginawa nu”.

Hadith a ika- duwapulu enggu lima

٢٥- عَنْ أَبِي ذَرٍّ، أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأَجُورِ، يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ، قَالَ: «أَوْلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ؟ إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَفِي بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيَّتِي أَحَدْنَا شَهَوْتَهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: «أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ أَكَّانَ عَلَيْهِ فِيهَا وَزْرٌ؟ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ».

رواه مسلم.

25- Hadith a nakabpun kani Abu Dharr, pidtalu nu ped kanu manga Shahabat kanu Nabi ﷺ: ((Oh Rasulullah bagakut sa pahala su manga tatamuken (kawasa), bamedsambayang silan sa mana kapedsembayang nami, nandu bamebpuasa silan sa mana kapebpuasa nami, nandu bamanadaka silan kanu kanu manga tamuk nilan, nya pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((ngintu dikenaba binaluyan kanu nu Allah sa makapanadaka nu?, uman i isa ka tasbeeh na sadaka, nandu uman i isa ka takbeer na sadaka, nandu uman i isa ka tahmeed na sadaka, nandu uman i isa a tahleel na sadaka, su kasugu sa mapya na sadaka, su kasupal sa malat na sadaka, apya katingguma nu isa salkanu kani kaluma nin na sadaka)), nyanilan nadtalu: Oh Rasulullah ﷺ apya su kagkudi nami kani kaluma nami na aden pahanin?. nya pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((ngin i kalangan nu lun u syanin inusal sa haram ngintu makandusa sekanin?, na maytubun ba u syanin usalen sa halal na makakuwa sekanin sa pahala)).

Napanudtul ni Muslim.

Usayan

Nadalem kanu nyaba a Hadith: i su manga Sahabat na gangalidu i ginawa nilan kanu mapya a manga galbek a di nilan ga-gaga penggalbek, inunta ka ga-gaga nu kaped kanilan⁽¹⁾.

Nandu nadalem pan kanu nyaba a Hadith: i saben-sabenal kanu manga miskinan na ipedtigi nilan su *Ahludduthor* kanu kadakel u gapaluli nilan a pahala sabap kanu kadakel u tamuk nilan a ibanadaka nilan, bali pinamandu silan u Nabi ﷺ sa ukit a kapanadaka a magaga nilan. nya ma'na na (*Adduthor*) na: manga tamuk.

Nalabit sa (Saheehayn) nakabpun kani Abu Sālih, nakabpun kani Abu Hurayrah, saben-sabenal kun su manga miskinan u manga *muhāgireen* na minangay silan lu kanu Nabi ﷺ sa nyanilan kadtalu: bagakut su manga taw a tatamuken sa manga ebpangkatan a mapulu, nandu manga limu a lalayun, nya nadtalu nu Rasulullah: **((ngin besen i entuba?))**, nyanilan nadtalu: kagina pamagidsan kami bun sa kapedsembayang, nandu pamagidsan kami bun sa kapebpuasa, ugayd na bamanadaka silan, na sekami na dili, nandu pakagaga silan bagawn sa ulipen, na sekami na dili, nya pidtalu nu Rasulullah kanilan: **((ngin i kalangan nu lun u pamandun ko sekanu sa galbek a malepeng nu su nangawna salkanu, nandu kaunanan nu su pamakabalundug salkanu, nandu dala den makalawan pan salkanu nya tabya na entayn i enggalbek sa pinggalbek nu antu?))**. nya nakasawal nu manga Sahabat na: Uway oh Rasulullah pamandu kami, nya pidtalu nu Rasulullah ﷺ : **((panasbih, panakbeer, panahmeed kanu uman makapasad zambayang sa makatlu-pulu enggu tlu kabpapalumanan))**. nya nadtalu ni Abu Sālih: mimbalingan su *muhāgireen* a manga miskinan lu kanu Rasulullah sa nyanilan pedtalun: nakineg u manga pagali nami a manga tatamuken su pinggalbek nami na inilingan kami nilan!, nya nadtalu nu Rasulullah ﷺ **((namba su kalbihan u Allah a ibagenggay nin kanu entayn i gat'guwanin bagenggay))**⁽²⁾.

---

(1) nyaden tinawpikan a taw na nyanin edtulikan na su taw a mas mapya i kabagagama nin salkanin, ka endu sekanin makapamikal, nandu nyanin edtulikan na su mas nalebawan i uyag-uyagin, ka endu sekanin masukol. (**shaykh Abdulaziz atturayfie**).

(2) Albukhārie (842), Muslim (95).

nyanin inya ma'na: na su manga miskinan na nyanilan antapan na nyabu gapakayan a ipanadaka na pilak bu, a silan na di nilan intu gagaga, taman sa pinamandu silan nu Rasulullah endu pidtalunin kanilan i saben-sabenal su langun u edtibalangan u manga galbek a mapya na sadaka.

Su kapanadaka sa dikena tamuk na dwa-balang:

Paganayan: su aden pakagkapy na kanu pinamaluy nu Allah, na entuba na gabaluy a sadaka kanilan, nandu aden antu na maaden su entuba sa nyapan labi i kapyanin kanu tamuk, nyanin inyaba upaman na: su kasugu sa mapya, nandu kasapal kanu malat, kagina namba na gadalem lun su kabangenggat sa kapaginugut kanu Allah, nandu kapedsapal sa ma'siyat a galbek, na namba na nyalabi i kapyanin kanu tamuk, kaped pan a upamanin, na: su kapamandu kanu ilmo a balaguna, nandu kapamandu sa kabatya sa Qur-an, nandu kaawa kanu pamakasikut kanu lalan, nandu kanggalbek sa makangguna kanu manga taw, nandu kakempen kanu mamakalingasa kanilan, nandu kandu'ã nandu kapangeni-ngin kanu Allah kanilan sa ampun.

Ped pan kanu edtibalangan u kapanadaka na: su kakempen kanu mamakalingasa kanu manga taw, nalabit sa (Saheehayn) napanudtul ni Abu Dharr, pidtalunin: inidsa ko kanu Rasulullahﷺ: oh Rasulullah ngin den ba i pinaka mapya a galbek?, nyanin pidtalunin na: **((kapaginugut kanu Allah, nandu kanjihad sa lalan kanu Allah))**, inidsa ko u nginden ba i pinakamapya a belepasen a ulipen?, nyanin pidtalunin na: **((su pinaka mapya den kanu kigkuwan lun, nandu pinaka bala-alaga lun))**, nyaku nadtalunin: amayka diko manggula intuba?. nyanin pidtalunin na **((edtabang ka sa penggalbek, atawaka ebpanya ka para kanu dili mataw))** nyaku nadtalunin: oh Rasulullah ngin i kailay nengka lun amayka diko den magaga enggalbek su kaped a galbek?, nyanin pidtalunin na **((daka lemingasa kanu manga taw, ka entuba na sadaka))**⁽¹⁾.

Nandu napanudtul pan sa hadith *saheeh* i saben-sabenal su kabalebeg nu mama kanu pamilya nin na sadaka, nandu nalabit sa (*Saheeh Muslim*) napanudtul ni Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin:

---

(1) Albukhãrie (2518), Muslim (84).

((saka Dinār a enggastun nengka sa lalan kanu Allah, nandu saka Dinār a ilepas nengka sa ulipen, nandu saka Dinār a ipanadaka nengka sa miskinan, nandu saka Dinār a i ipamalebeg nengka kanu pamilya nengka, na nyalun pinaka mapya na su inipamalebeg nengka kanu pamilya nengka))⁽¹⁾.

madakel i manga Hadith i nalabit kanu nyaba a bityala, diden lakayn lemabit.

Nalabit pan sa (Saheehayn) napanudtul ni Anas, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: **((sanden sa muslim a muledtek sa buledtek (budsud), atawaka mamula sa pamulan a makan a papanuk atawaka manunya, atawaka palanap-lanap, na gabaluy su entuba salkanin a sadaka))⁽²⁾.**

Ika-duwa: kaped kanu sadaka a dikena tamuk, na su galbek a nyalun bu pakangguna na su mismu a penggalbek lun, mana su edtibalangan u manga tadem kanu Allah (dhikr).

Su Rasulullah na dalanin labita su sambayang, su puasa, su kabanihajj, su jihad, sa luyud kanu manga sadaka; kagina nyanin bu sinawal na su idsa nu manga miskinan a namangidsa sa galbek a makalepeng kanu manga sadaka nu manga kawasa, kagina su manga paradhu na isa bu i kapenggalbek na kawasa nandu miskinan lun.

madakel i nalabit a manga *daleel* a pakatutulu sa kinalabi kanu Dhikr ebpun kanu sadaka, nandu salakaw lun a manga galbek, mana su nalabit kanu hadith a napanudtul ni Abu Addardã, nakabpun kanu Nabi pidtalunin: **((ngintu edtalun ko salkanu su pinaka mapya kanu manga galbek nu, nandu labi a papedtayan lu kanu kadenan nu, nandu labi a makagkapulu kanu ebpangkatan nu, nandu nyapan tinemu sa kanggastu nu sa bulawan nandu pilak, nandu nyapan tinemu kanu kabalatemu nu kanu manga kuntra nu sa mamakabperanga kanu?)), nya nadtalu nu manga Sahabat:**

---

(1) Muslim (995).

(2) Albukhãrie (2320), Muslim (1553).

Rasulullah uway!, nyanin pidtalu: ((**su tadem kanu Allah**)). Napanudtul ni Ahmad nandu Attirmidhie⁽¹⁾.

Nandu madakel pan gayd i Hadith a nalabit kanu nyaba a bityala.

---

(1) Napanudtul ni Ahmad (5/195), nandu si Attirmidhie (3377), nandu inumanan nin pan sa: nya pidtalu ni Mu'adh bin Jabal ؓ: ((dala den galbek a makalepas kanu taw ebpun kanu siksa nu Allah a lawan pan kanu katadem salkanin a allah)), nya pidtalu ni Alhākim na: ((saheeh i isnādin)), nandu Hasan sya kani Almundhirie, nandu Saheeh kani Albānie kanu kitab a ((*Saheeh attrageeb*)) (1493).

Hadith a ika- duwapulu enggu nem

٢٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ سَلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ، تَعْدِلُ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا، أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ، صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ خُطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَتُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ».

رواه البخاري ومسلم.

26- Hadith a napanudtul ni Abu Hurayrah رضي الله عنه, pidtalunin: pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((uman i edsukuwan u lawas nu taw na patut lun su sadaka, uman gay, su kapapagayun nengka kanu dwa-kataw a dili bagayun na sadaka, nandu su kadtabang nengka kanu mama kanu kapegkudanin, atawaka ilulan nengka salkanin su manga lulan nin na sadaka, nandu su kadtalun a mapya, na sadaka, nandu kadedsa kanu mamakasikut kanu lalan na sadaka)).

Napanudtul ni Albukhãrie nandu Muslim.

Usayan

- Kinadtalunin sa: ((uman i edsukuwan u lawas nu taw na patut lun su sadaka)):

nya kadtalun ni Abu Ubayd: ((nya kaandangan u Assulãmã na: suwag sya kanu kuba-kuba na unta. pidtalunin pan: mana nya ma'na nu hadith anya na: langun u suwag-suwagan u lawas nu manunya na patut lun su sadaka)).

Nalabit ni Muslim, sa hadith a napanudtul ni Aisha رضي الله عنها, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: ((linimbag su manunya sa tlu-gatus enggu nempulu a edsuku-sukuwan, na entayn i tumadem, nandu mugi, nandu mamedta kanu Allah, nandu semabut sa *lã ilãha illallah*, nandu temasbih, nandu

demedsa kanu watu ebpun kanu lalan u manga muslim, atawaka demedsa sa tenek, atawaka demedsa kanu suwag a binatang, atawaka semugu sa mapya, atawaka sumapal sa malat, sa nyanin kadakel na tlu-gatus enggu nempulu, na kagabyan sekanin kanu entuba a gay sa saben-sabenal na nalepasin su ginawanin ebpun kanu apuy sa naraka))⁽¹⁾.

Napanudtul ni Imam Ahmad nandu si Abu Daud, nakabpun kani *Buraydah*, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: ((aden kanu lawas u manusia i tlu-gatus enggu nem-pulu a edsuku-sukuwan, na patut i makapanadaka sekanin para kanu entuba a manga edsukuwan)), nya nadtalu nu manga Sahabat: Rasulullah!, entayn den i makagaga sa namba?, nya pidtalun nu Rasulullah: ((su katampul (kapunas) nengka kanu k'lad kanu ludep u masjid, nandu kadedsa nengka kanu mamakasikut kanu lalan, amayka dili nengka den magaga intuba, na su duwaka raka'at a *Addhuhā* na makaganti lun den))⁽²⁾.

Nandu nalabit sa (Saheehayn) napanudtul ni Abu musā, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: ((patut kanu langun u muslim i kapanadaka)), nya nadtalu nu manga Sahabat: panun u dala pakapanadaka nin?, nya pidtalun nu Rasulullah: ((mamantyali sekanin ka endu nin kabalebegan i ginawanin, nandu endu makapanadaka sekanin)), nyanilan pidtalun: panun u di makagaga, atawaka dinin enggulan?, nyanin pidtalun: ((temabang sa taw a galidu a pakanasisita)), nyanilan pidtalun: panun u dinin enggulan?, nyanin pidtalun: ((semugu sekanin sa mapya)), atawaka simba, nyanilan pidtalun: panun u dinin enggulan?, nyanin pidtalun na: ((kempenen nin su malat nin, ka entuba i gabaluy a sadaka nin))⁽³⁾.

Nya ma'na nu nyaba a hadith na: saben-sabenal su kapyā nu kina antib kanu namba a manga suwag-suwagan, na ped kanu pinakamasla a limu nu Allah kanu ulipen nin, nasisita makapanadaka su manusia para

---

(1) Muslim (1007).

(2) Napanudtul ni Imam Ahmad (5/354), nandu Saheeh kani shaykh Albāni kanu kitabin a (*Saheeh attargeeb*) (666).

(3) Albukhāri (5676), Muslim (1008).

kanu uman i satiman kanu entuba a manga suwag sa lalan a ibanginshukur nin kanu Allah.

Ya pidtalu nu Allah:

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّبَكَ بِرَبِّكَ الْكَبِيرِ ﴿١﴾ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ﴿٢﴾﴾ الانفطار

“Oh seka a manusa a migkapir, ngin i nakabimban salka kanu kadenan nengka a malimu ﴿١﴾ sekanin i nangaden salka sa pinambantuk nandu pibpipiyanan ka nin ﴿٢﴾ apya ngin a buntal i kalilinyan nin mapambuntal salka na magaga nin”. Nandu pidtalu nin:

﴿قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾﴾ الملك

“Edtalu ka –oh Muhammad- i su a Allah i namaluy salkanu, nandu binaluy nin salkanu su manga tangila a ibamakikineg, nandu manga mata a ibangingilayan, nandu manga pamusungan, kadelagan gayd i kadshukuran nu sekanin kanu namba a manga limu nin”. Pidtalunin pan:

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

﴿٧٨﴾ النحل

“su Allah i napambuwat salkanu kanu manga tyan nu manga ina nu sa dala sabut nu kanu engga-gaisa, binaluy nin salkanu su manga tangila a ibamakikineg, nandu manga mata a ibangingilayan, nandu manga pamusungan, ka malemu-lemu salkanu i makapanginshukur kanu salkanin”. Pidtalunin pan: البلد ﴿١﴾ ﴿أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ﴿٢﴾ وَلِسَانًا وَشَفْتَيْنِ ﴿٣﴾﴾ البلد
ba binaluy nami kanu manusa su dwa a mata, nandu isa a dila, nandu duwa a bibil”.

Su kadshukur na duwa-sempad:

Paganayan: na su wagib: su kanggalbek u manusa kanu manga wagib, nandu kapananggila nin kanu manga haram. nyaba na tidtu a nasisita, nandu nasasangan den a ipedshukur kanu manga limu nu Allah.

Ikaduwa: su mustahabb: su kanggalbek nu ulipen kanu manga galbek a *mustahabb* -kanu ulyan u katunay nin kanu manga paradhu, nandu kadsanggila nin kanu manga haram-. nyaba na syaba pakabida su manga taw a mapulu e ebpangkatan, su manga taw a masiken kanu Allah, namba i sabapin i sa su Rasulullah ﷺ na tidtu a banamalan nin su sambayang, nandu banahajjud sekanin taman sa bamelebag i manga Ay nin, taman sa nakaisa

nu manga Sahabat: oh Rasulullah penggulan nengka pan inan inunta ka inampun den su dusa nengka a nawna nandu pakabalundug?!. nyanin bu ipedsawal na: **((enduken besen dyaku maaden sa ulipen a balashukur?!))**⁽¹⁾.

Nyaba edtibalangan a manga sadaka banya a nalabit nu Nabiﷺ, na kaped lun na pakasampay su guna nin kanu salakaw kanu minggalbek lun, mana upama na kapagkapyu kanu dili bagayun, nandu kadtalu a mapya, nandu kadedsa kanu pamakasimuket kanu lalan, nandu kasugu sa mapya nandu kasapal sa malat. Su kaped menem na: nyanin bu ganggunan na su penggalbek lun bu, mana upama nu kapanasbih, nandu katakbeer, nandu katahmeed, nandu katahleel, nandu kaangay kanu pedsambayangan, nandu kadsambayang sa duwaka-raka'āt (*Addhuhā*), namba duwaka raka'at anan, na nya sabap a kapegkaganti nin kanu langun u edsukuwan u lawas, na kagina amayka pedsambayang su taw na gausal nin su langun u edsukuwan u lawasin sya sa paginugut nandu simba kanu Allah, sabap luba na pakaganti sa kabanginshukur kanu langun u nyaba a edsukuwan, embidaya kanu salakaw antu a nalabit, kagina nyalun katatapan na kaped bu a edsukuwan u lawas i gausal lun, na dili pakatukep a ipengganti kanu kapanadaka taman sa dinin manggalbek sa mana kadakel na bilangan u edsukuwan u lawas, mana su tlu-gatus enggu nem-pulo a nalabit kanu hadith ni Aisha *-radiyallahu anhā*.

Kaped pan kanu edtibalangan u manga sadaka a nya lun bu pakangangguna na su penggalbek lun na: langun u edtibalangan u tadem sa Allah, nandu kapanalawat kanu Nabiﷺ, nandu kabatya sa Qur-an.

Kaped lun pan na su: kagkuwinta kanu ginawa kanu nganin a nanggalbekin, nandu kadsendit kanu manga kadusan, nandu kadtaubat lun, nandu kalidu nu ginawa lun, nandu kapamaba kanu ginawa, nandu

---

(1) Albukhārie (1130) Muslim (2819).

kapakalat lun (*Al-izdirā*)⁽¹⁾, nandu kapaguguliyang sabap sa gilek kanu Allah, nandu kapamimikiran kanu nadalem kanu langit nandu lupa, nandu kapamimikiran kanu gay a mawli, nandu salakaw pan san a makagkabagel kanu imān, nandu gadsabapan u kadakelan kanu manga galbekan u pamusugan, mana upama na lilini kanu Allah, nandu kadsinganin, nandu kadtawakal, nandu salakaw pan.

---

(1) Mayaba i nalabit sa kadakelan a kopya nu nya a kitab, ugayd na basi nya ustu na (*Al-izrā*) kagina su (*Al-izrā*) na pakalampas sa mismu a ginawa nin, maytu bun su saleg nu bityala na nyanin pakatutulu na (*Al-izrā*), nyanin ma'na na kapakalat kanu ginawa nandu kapakalabawan lun amayka mindusa sekanin.

Edsiman: nya ustu na (الإزاء بها) (*Al-izrā bihā*) dikena (الإزاء عليها) (*Alayhā*). Su Allah i labi a mataw. Mabatya sa (lisanul-arab) nyanin mādDAH na (*Raza*).

Hadith a ika- duwapulu enggu pitu

٢٧- عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ، وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ». رواه مسلم.

وعن وابصة بن معبد، قال: أتيت رسولَ الله صلى الله عليه وسلم، فقال: «جِئْتَ تَسْأَلُ عَنِ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ؟»، قُلْتُ: نَعَمْ!، قَالَ: «اسْتَنْفِ قَلْبَكَ؛ الْبِرُّ مَا اطْمَأَنَّتَ إِلَيْهِ النَّفْسُ، وَاطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ، وَإِنْ أَفْتَاكَ النَّاسُ وَأَفْتَوْكَ». قال الشيخ -رحمه الله-: ((حديث حسن، رويناه في مسندَي الإمامين: أحمد والدارمي بإسناد حسن)).

27- Hadith a napanudtul ni *Annawwās bin Sam'ān* رضي الله عنه, nakabpun kanu Nabi صلى الله عليه وسلم pidtalunin: ((su *Albirr*, na kapyā na palangay, su *Al-ithm*, na su nganin a pengeda-geda sya kanu pamusungan a kabensyan nengka i mailay nu manga taw)).

Napanudtul ni Muslim.

Napanudtul ni *Wābisa* bin Ma'bad, nyanin pidtalunin: minangay ako kanu Raslullah صلى الله عليه وسلم na nyanin pidtalunin: ((ngintu nakatingguma ka sa bagidsa ka makipantag kanu *Albirr* nandu *Al-ithm*?)), nyako nadtalunin: uway!, nyanin pidtalunin: ((idsay ka i ginawa nengka, su *Albirr*: na su nganin a pakatana lun su manggiginawa, nandu pakatana lun su pamusungan, su *Al-ithm*: na su nganin a pengeda-geda sya kanu ginaway, nandu pnanuwa-duwa kanu pamusungan, apya nyapan edtalun u manga taw na mapya atawaka halal su galbek na dika silan maginuguti)).

nya kadtalu ni shaykh -rahimahullah-: ((Hadith a *hasan*, napanudtul nami sya kanu *musnad* u duwa a imam: si Ahmad nandu si Addārimie, sa mapya a *isnād*))⁽¹⁾.

(1) Nya a hadith na *Ma'luul* (aden tila nin). (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

◈ Usayan ◈

Tinafsiran nu Nabi ﷺ su *Albirr* sya sa hadith ni *Annawwās* sa ((**kapya na palangay**)) lu menem sa hadith ni *Wābisa* na ((**na su nganin a pakatana lun su manggiginawa, nandu pakatana lun su pamusungan**)), nya sabap a kinambidaya nu kinatasir nin lun antu, na kagina su *Albirr*, na duwa-timan i ma'na nin:

Ika-isa a ma'na: su kausal lun sya kanu kapagawida kanu pinamaluy, nandu kabpipya kanilan, taman sa aden inisulat ni Ibn Al-mubārak a kitab a binedtuwan nin sa ((*kitab Al-birr wa Assilah*)) maytubun kanu ((Saheeh Albukhārie)), nandu ((*Jami'e Attirmidhie*)), nalabit bun i ((*Kitab Al-birr wa Assilah*)), langkum u nyaba a hadith: su kabpipiya kanu langun u pinamaluy nu Allah.

Si Ibn Omar na nyanin kadtalu: ((su *Albirr* na malemu gayd a galbek, kagalaw na pamenengan, nandu kananaw na kadtalu)).

Ika-duwa a ma'na: su kanggalbek kanu langun u manga simba a mapayag nandu masulen, mana su kinadtalu nu Allah sa:

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةَ وَالْكِتَابَ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَآتَى السَّبِيلَ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴾ البقرة: ١٧٧

“Ugayd na nya edtalun a *Albirr* na su silan a bamaginugut kanu Allah, nandu gay a mawli, nandu manga malaikat, nandu manga kitab, nandu manga Nabi, silan antu a pegkakalinyan nilan su kabamanadaka nilan kanu manga pagali nilan nandu manga yateem nandu manga miskin nandu taw sa lalakawan, nandu taw a bamangeni, nandu bagusalen nilan su tamuk nilan kanu kabagawn sa manga ulipen, nandu ipedtindeg nilan su sambayang a ibamedtunay nilan su zakat, nandu ipedtuman nilan su manga pasad amayka mamebpasad silan, nandu pedsabaran nilan su kasimpitan nandu kapegakamutu, nandu bamedsabar silan kanu timpu a kapembunuwa, silan bantu su manga taw a namangimbenal, nandu silan bantu su manga taw a magilek kanu Allah”.

Su kabpiya -sya kanu nyaba a ma'na- na galangkumin su langun u inugut a masulen, mana su kapaginugut kanu Allah, nandu manga malaikat nandu manga kitab nandu manga sinugu. nandu galangkumin bun su manga inugut a mapayag, mana su: kanggastu kanu tamuk, katindeg kanu sambayang, katunay kanu zakat, katuman kanu pasad, nandu kadsabar kanu inukul: mana su kadsakit nandu kamiskin, nandu katikel kanu kapenggulalan kanu simba, mana su katigkel kanu kapembunuwa kanu kuntra nu agama.

Gapakay a maaden su sawal nu Rasulullaﷺ lu kanu hadith ni *Annawwās*- sa langkum kanu langun u nalabit antu, kagina su kapyu nu palangay na aden antu na nyanin gangguma'na na: kabpalangayan kanu palangayan u agama, nandu kapagadat kanu manga adat u Allah a nadalem kanu kitabin a inipamandu nin kanu ulipenin.

- Kinadtalunin antu lu sa hadith ni *Annawwās* sa: **((su *Al-ithm*: na su nganin a pengeda-geda sya kanu pamusungan nengka, nandu kabensyan nengka i mailay nu manga taw))**.

Nyanin pakatutulu na su *Al-ithm*: na namba su pakabpadsa sya kanu ginawa sa kalegenan, nandu kasimpitan, nandu kalidu, nandu kanduwa-duwa, dili lun pakatana su pamusungan, salta na entuba na kabensyan u manga taw upama ka mailay nilan. namba i pinaka mapulu a ebpangkatan a kasabut kanu *Al-ithm* kanu kutika a kapenduwa-duwa kanu galbek, ngintu halal atawaka haram?, nya maytu na su: langun u galbek a gabensiyen u penggalbek nandu salakaw kanu penggalbek.

- Kinadtalunin menem antu lu sa hadith ni *Wābisah* nandu Abu *Tha'labah* sa: **((apya nyapan edtalun u manga taw na mapya atawaka halal su galbek, na dika silan maginuguti))**:

nyanin pakatutulu: na langun a kanggeda-geda sya kanu pamusungan na tuba i *Al-ithm*, apya nyapan edtalun u salakaw kanu minggalbek i dikena intu dusa. Nya ba memen i ika-duwa a ebpangkatan, nyamaytu na: nyalun

bu mabensi na su penggalbek, nya kailay nu salakaw salkanin na mapya su galbek, dalem ka maytu na binedtuwan bun u Rasulullah sa Al-ithm.

Ugayd, na nyaba na nyanin bu kapegkaaden sa maytuba, na amayka su penggalbek lun na mabagel i Imān nin, salta na su Mufti a pedtalu sa dikena malat su galbek na matag bu padtalu sa dala bun daleel nin, kagina amayka su Mufti ka aden daleel nin, na nya den patut na kanggalbek kanu pedtalunin, apya dibun gayd gamasakan su pamusungan u bagidsa, mana upama na manga *rukhsah* nu Agama, mana su: kabelapis nu taw a mibpuasa sa timpu na lalakawan, atawaka pedsakit, nandu ka *Qas'r* kanu sambayang sya kanu lalakawan, nandu salakaw pan kanu namba a mana dili gayd gamasakan su kaped a manga taw a dala bun manga sabutin. ugayd na dikena den silan ibamamantag.

nyanin katimbelan: na su galbek a aden daleelnin, na nyaden patut kanu mu'min na paginugutan nin su Allah nandu su sinugu, nandu patut salkanin i katalima nandu kasuwat kanu entuba sa maluwig a pamusunganin, kagina langun a inisugu nu Allah nandu su sinugu nin, na patut i kapaginugut lun nandu kasuwat lun, pantag menem kanu dala daleel nin a ganat kanu Allah atawaka sinugu nin, atawa ka ganat kanu entayn i patut a pedsunggilingan, mana su manga Sahabat, atawaka su *Salaf assālih*, na amayka nyaden matagu kanu ginawa nu taw a mu'min –takena i pamusungan kanu inugut, nandu aden sabutin kanu Agama- i kanduwa-duwa kanu entuba a galbek, sabap kanu pamakasimuket kanu pamusungan, atawaka *shub-ha* kanu entu a galbek, salta mambu na dala katawan nin a midtalu sa mapakay su kanggalbek sa rukhsa kanu entuba a galbek, nya tabiya na su mufti a matag bu bangifta sa dala daleel nin, dili kasaligan i kinagkataw, napayag sa nyanin bagunutan na kyug u ginawanin, na syaba na nyaden unutan u taw a mu'min na su geda-geda kanu ginawa nin, apya nginpan i ifta na manga maytuba a mufti na dinin den lilingayn.

Hadith a ika- duwapulu enggu walu

٢٨- عَنْ الْعَرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ، قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَوْعِظَةً؛ وَجَلَّتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعَيْونُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَأَنَّمَا مَوْعِظَةُ مَوْدِعٍ، فَأَوْصِنَا!
قَالَ: «أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ، -وإن تأمر عليكم عبدٌ-، وإنه من يَعْشُ مِنْكُمْ فسيَرِي اِخْتِلافاً كَثِيراً، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ.»
رواه أبو داود، والترمذي، وقال ((هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ)).

28- Napanudtul ni *Al-irbādh bin Sāriyah*, pidtalunin: pinangindaw kami nu Rasulullah ﷺ sa indawan a inikagilek nami, nandu namakatulu su manga lu nu mata nami lun, na nyanami nadtalu: oh Rasulullah, manasu ipebpapagetaw den inan a indawan, makin panutumay kami den!, nyanin nadtalu: ((banutuman ko sekanu sa kagilek kanu Allah, nandu kapakikineg kapaginugut –apya nya nu pan kaunutan i ulipen-, kagina entayn salkanu i edtilendu i umur nin, na daladen kabpelisin na makailay den sa tidtu a kadsungkang-bangkyang (dili kapamagayon), na nyanuden edtibelesi kumapet na su sunnat ko, nandu su sunnat u manga *Khulafā Arrāshidoon* a manga matidtu, sakab nu den kanu manga bagang nu, nandu edsanggilay nu su mamakabagu a galbek, kagina langun a *Bid'ah* na katadingan)).

Napanudtul ni: Abu Daud, nandu si Attirmidhie, nyanin kadtalu na ((hadith a hasan, nandu saheeh)).

Usayan

Nyaba a hadith na napanudtul ni Imam Ahmad, nandu si Abu Daud, nandu si Attirmidhie, nandu si Ibn Mājah.

nya nadtalu ni Attirmidhie na: ((hadith a saheeh)), nandu nya pidtalu ni Al-hāfidh Abu Nu'aym: ((nyaba a hadith na mapya, ped kanu manga hadith u manga taw sa Shām)).

- Kinadtalu nin sa: ((pinangindaw kami nu Rasulullah ﷺ sa indawan)):

su Nabi ﷺ na tatapin pangusiyatan su manga Sahabat sa dikena bu sya gatabu kanu manga *khutbah*, upama na *khutbah* nu Eid, atawa ka Jamat, ugayd na dinin intu pedtatapen kanila, ka belayamen nin silan sa paydu-paydu, mana su nalabit sa ((Saheehayn)), Nakabpun kani Abu Wāel, pidtalunin: si Abdullah bin Mas'od na bangindawn kami nin uman gay na khamis, taman sa nakadtalu su isa salkami: oh Abu Abdurrahmān!, galilinyan nami i bityala nengka, nyanimi kyug na uman-gay na pangindaw kami nengka. nya nadtalu ni Abdullah bin Mas'od: ((nyabu man pakaungen sa laki sa diko kabaguman-gay salkanu bangindaw na kabensyan ko i masemu kanu, su Rasulullah ﷺ na nilayam kami nin sa dikena uman-gay a indawan ka kabensyanin i masemu kami))⁽¹⁾.

Su kapantas sya kanu kapangindaw, na mapya, kagina malemu beludep kanu pamusungan, nya edtalun a kapantas na: su kapapedsampay kanu manga bityala sa nyalun bagusalen na su pinaka mapya, nandu mapantas a kadtalu, nandu pinakamamis nin sya kanu tangila, nandu pinaka mabagel i padsanin kanu pamusungan u bakikineg. nya kaaden u Rasulullah ﷺ na makempet i manga *khutbah* nin, bagusal sekanin sa *Balāghah* atawaka kapantas, nandu bamuntungen nin bu su bityala nin.

- Su kinadtalunin sa: ((inikagilek nami, nandu namakatulu su manga lu nu mata nami lun)):

Nyaba duwa anya a sipat, na syaba pinamedta nu Allah su manga mu'min kanu kutika a kapegkagineg nilan kanu manga ayatan, mana su kinadtalu nu Allah sa:

---

(1) Albukhārie (80) Muslim (2821).

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾
الأنفال

“yaman tidtu a bamaginugut na silan antu a pabila ka malabit su Allah na kangagilekan su manga pamusungan nilan”. Nandu pidtalunin pan:

﴿ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ ﴾ الحج: ٣٤ - ٣٥

“pamanudtuli ka su silan a magilek kanu Allah, silan ba su manga taw a pabila ka malabit su Allah na kangagilekan su manga pamusungan nilan”. Nandu pidtalunin pan:

﴿ الَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ ﴾ الحديد: ١٦

“ngintu dapamun makatingguma kanu silan a namaginugut su kutika a kangagilekan den kanu Allah su manga pamusungan nilan, nandu kanu bantang a initulun sa Qur-an”. Nandu pidtalunin pan:

﴿ اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعُرُ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِيهِمْ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ﴿٢٣﴾ ﴾ الزمر: ٢٣

“Su Alla i tinemulun kanu Qur-an a pinaka mapya den a tadem salkanin, kitab a endadalagida su manga bityala nin, bamelitigen su silan antu a magilek kanu Allah, mawli na bamegkakalmek su manga pamusungan nilan sabap kanu tadem kanu Allah”. Nandu pidtalunin pan:

﴿ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَىٰ الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ ﴾ المائدة: ٨٣

“Pabila ka making nilan su initulun kanu sinugu (qur-an), na mailay nengka den oh Muhammad su manga mata nilan a mamedtatanggalu sabap kanu kinasabut nilan kanu bantang a Agama”.

- Kinadtalunin sa: **((oh Rasulallah, mana su ipebpapagetaw den inan a indawan, na panutumay kami den!)):**

nyanin pakatutulu, na su Rasulallah ﷺ na tidtu a nanamal kanu entuba a kinapangindaw, sa dikena mana su galayaman a kabangindawnin, sabap luba na nasabutan u manga Sahabat i entu a kinapangindaw na kapangindaw nu taw a panggaganat, kagina su panggaganat na pedtamanen nin su endaw i taman a ga-gaganin penggalbek, atawaka pedtalu, namba i sabapin i sinugu tanu nu Nabi ﷺ sa edsambayang tanu sa

kadsambayang a penggaganat⁽¹⁾, kagina amayka nyaden magedam u taw kanu kapedsambayangin i entuden ba i ipenggaganatin, na magugudin sa tidtu su sabamayangin. Salta na gapakay a su Rasulullah na malu nin bun nasindil su kapenggaganatin kanu ummatin kanu nyaba a kinapangindaw nin, mana bun su kinasindil nin lun lemabit kanu kina khutbah nin lusa Arafāt kanu kinapanihajj nin a binedtuwan sa *hajjat alwadā'*.

- kinadtalunin sa: **((panutumay kami den!)):**

nya inibedtu kanu nyaba a usiyatan na: wasiyat a langkum a dalidip, kagina su manga sahabat na guna nilan madsima i penggaganat den su Rasulullah, na napapangusiyat silan sa usiyatan a makangguna kanilan amayka inggulalan nilan kanu ulyan u Rasulullah, nandu nasasangan den kanu entayn i enggalbek lun, nandu makagkapyu lun sa dunya akhirat.

- Kinadtalunin sa: **((banutuman ko sekanu sa kagilek kanu Allah, nandu kapakikineg, kapaginugut)):**

nyaba duwa anya kadtalu, na natimu nin su kapyu nu manggiginawa sa dunya akhirat:

su gilek kanu Allah, na sekanin i pakanggarantula kanu kapyu nu ginawa nu taw lusa gay a mawli, su kapakikineg menem nandu kapaginugut kanu gaunutan u manga muslim: na samba su kapyu nu manggiginawa sya sa dunya, nandu sambun ba gagugud su makagkapyu kanu maginged kanu uyag-uyag nilan, nandu sambun ba silan pegkuwa sa bagel kanu kapebpayapat nilan kanu agama, nandu kapedsimba nilan kanu Allah.

---

(1)napanudtul ni Attabarānie sa kitabin a (Al-awsat) (4424), nyanin lapal: pidtalu ni ibn Omar: nakauma su mama kanu Nabi, nyanin pidtalu: oh Rasulullah enggay ako sa bityala, nandu pakakempet ka bu, nya pidtiau nu Nabi ﷺ na: **((edsambayang ka sa kadsambayang u penggaganat, kagina ustu den a dili nengka gailay su Allah ugayd na sakanin na gailay kanin, nandu dika baginagkay su gamilikan u manga taw ka lu kaba makasengaw, nandu zanggilay ka su galbek a kadsenditan nengka kanu ulyanin))**. Nyaba a Hadith na nalabit ni Shiekh Al-albānie kanu kitabin a **((Assilsilah Assaheehah))**, na nyanin nadtalunin sa: **((nyaba a hadith na sya sa laki na hasan sekanin, atawa ka saheeh, kagina aden salakaw a manga hadith a pakabagel lun))**. Mabatya sa: **((Assilsilah Assaheehah))** (1914).

- Kinadtalunin sa: **((apya nya nu pan kaunutan i ulipen))**, kaped a *riwayah* na: **((ulipen a ganat sa Habasha))**:

nyaba a bityala na kaped kanu manga bityala a madakel i kinapanudtul lun ebpun kanu Nabiﷺ, nandu kaped inyaba kanu pinakatawan salkanin u Allah a manggula nu ummatin kanu ulyanin, ya maytu na su kandatu nu ulipen kanu nyaba a ummat.

Nalabit sa (*Saheeh Albukhārie*), nakabpun kani Anas bin Mālik, pidtalu kun nu Nabiﷺ: **((pamakikineg nandu pamaginugut kanu, apya nyapan makakamal salkanu i ulipen a *habashie*, a mana nagango a grapes i ulu nin))**⁽¹⁾.

Sya menem sa (*Saheeh Muslim*), nakabpun kani Abu dharrؓ, pidtalunin: **((Sabensabenal su tagages a pakat ko (su Rasulullah) na pinangusyatan ako nin sa makikineg nandu maginugut ako, sa apya ulipen pan a putuk i manga kemel na limanin nin))**⁽²⁾.

Madakel i manga hadith kanu nyaba a bityala.

- Kinadtalunin sa: **((na nyanuden edtibelesi kumapet na su sunnat ko, nandu su sunnat u manga *Khulafā Arrāshidoon* a manga matidtu, kanu ulyan ko))**:

nya edtalun a sunnat na: lalan a bagukitan, bali nyaba na galangkumin su: kaukit kanu lalan a inukitan u Rasulullah, nandu su manga *Khulafā Arrāshidoon* kanu ulyanin, ganat kanu *Aqeedah*, nandu manga galbek, manga kadtalu nilan.

Namba i sunnat a talutup, sabap samba, na su manga *Salaf* kanu nangawna a timpu, na di nilan pembedtuwan sa sunnat su galbek nya tabya na nakaayun kanu sunnat u Rasulullah atawaka (sunnat) u manga *Khulafā*, kadakelan menem kanunangawli a manga ulama, na nyanilan bu pembedtuwan sa (sunnat) na su galbek a aden lakit-lambay nin kanu

---

(1) Albukhārie (7142).

(2) Muslim (1837).

Aqeedah, kagina su Aqeedah na nanden ba i tumideng u agama, na su taw a semupak lun na dilikadu su kabagagama nin⁽¹⁾.

nya menem edtalun a *Alkhulafā Arrāshidoon* na: su manga taw a inisugu i kasunggiling kanilan, mana si Abu bakr, si Omar, si Othman, si Ali, sabap sa silan na nasabutan nilan su bantang taman sa inikamal nilan. Su (*Arrāshid*) na idsulanga nin su (*algāwi*), nya edtalun a *Algāwi* na: na su taw a nakasabut kanu bantang ugayd na danin unuti.

- Su kinadtalunin sa: ((**sakab nu den kanu manga bagang nu**)): Sindil a nyanin pakatutulu na kabagel na kapegkapet lun.

nyanin inusal na (*Annawāgidh*), namba su manga ngipen a nyanin ngala na panasek.

- Su kinadtalunin sa: ((**edsanggilay nu su mamakabagu a galbek, kagina langun a bid'ah na katadingan**)):

kinapadzanggila kanu ummat ebpun kanu kabpatyunut kanu manga galbek a namakabagu a (*bid'ah*).

nya murād sa (*Albid'ah*) na: su galbek a inibagu sya kanu agama a dala daleel a pakabagel lun, makipantag kanu namakabagu a aden manga daleel nin, na dikena sekanin *bid'ah* kanu Agama, apya *bid'ah* pan sya sa basa, sabap kanu kinabagu nin.

Pantag menem kanu manga nalabit a kadtalu nu manga salaf makipantag kanu kinapakapya nilan sa *Bid'ah*, na sya intu galuyud sa *Bid'ah* sa palibasan, dikena *Bid'ah* sa Agama, **kaped kanu entuba na:**

Su kinadtalu ni Omar , gunanin mapasad lemimud su manga taw sa isa bu a Imam kanu kapedtarawi atawaka kapedtahajjud nilan sya kanu ludep u masjid, taman sa isa a magabi na linemyu sekanin na nailay nin silan sa isa bu i imam nilan, na nakadtalu sekanin sa: ((migkapy-pya a *bid'ah* i

---

(1) Ped kanu namba, na su kinabedtu ni Imam Abdullah bin Ahmad kanu kitabin sa (*Assunnah*), maytubun si Ibn Abi āsim, nandu salakaw pan kanilan duwa, salta na mapayag den inya ba a bityala.

nyaba))⁽¹⁾. Nadtudtul pan i si Ubay bin Ka'ab na dinaway nin si Omar sa dala intu manggula kanu timpu nu Rasulullah, nya inisawal ni Omar: ((gasabutan ko, ugayd na mapya man inan sekanin)).

nyanin murād kanu entuba na: ustu den a dala manggula sa maytuba i buntal nin –kanu unan u entuba a kutika-, ugayd na aden tud nin a ga-endudan nin sya kanu agama, ped kanu namba na: su Rasulullah ﷺ na pedsugunin su manga sahabat sa edsambayangan nilan su ramadan, taman sa pinagimaman nin silan sa timpu na ramadan, sa dikena nakaisa bu⁽²⁾, mawli na tinelenan nin, salta na nilabitin kanilan su sabap u kinatelen nin, nya maytu na gagilekan sekanin sa makafaradho kanu manga ummat, ugayd na diden intu manggula kanu ulyan u kinapatay nin⁽³⁾, kagina natebped den su *wahie*.

Napanudtul ni Abu nu'aym, nakabpun kani Ibrahim ibn Aljunaid, pinanudtul salkami ni Hurmula bin Yahya, pidtalunin: nakineg ku si Shāfi'e *rahimahullah*, a pedtalunin: ((su *bid'ah* na duwa-balang: *bid'ah* a mapya, nandu *bid'ah* a malat, su galbek a nakaayun kanu sunnat na entuba i *bid'ah* a mapya, su nakasulang menem kanu sunnat na entuba i malat)) nyanin inidaleel na kadtalu ni Omar ((migkapy-pya inya a *bid'ah*)).

nya murād ni Shafi'e kanu nalabit antu kagina na: su *bid'ah* kun a malat na: su dala daleel nin sya kanu agama a ga-endudan nin, nandu amayka malabit su *bid'ah* na nya kun ba murād lun. pantag menem kanu *bid'ah* a mapya na: nan kun ba su pakaayun kanu sunnat, nyanin ma'na na aden daleel nin a ga-endudan nin, nyalun bu kinabedtu sa *bid'ah* na sya bu sa palibasan, kagina pakaguntudu bun sekanin kanu sunnat⁽⁴⁾.

---

(1) Albukhārie (2010).

(2) (Dikena isa ka magabi bu), nabpapalumanan.

(3) Albukhārie (2012).

(4) Kinadtalu ni Shāfi'e sa: ((su *bid'ah* na duwa-balang: mapya nandu malat...)), Na kaped inya kanu manga kadtalu a salakaw i kinasabut nu manga taw lun, nandu pidtimamelan u kaped a manga taw asal ka mabagel nilan bu su kapenggalbek nilan sa *bid'ah*, amayka dawayn (palawn) silan kanu kapembid'ah nilan, na nyanilan isawal na: *bid'ah* inya a mapya.

Saki na inisulat ko su kadtalu nu Shaykh nami a Allama Al-muhaqqiq, si Shaykh Abdurrahmān ibn Nāser Albarrāk, nyanin uni: ((namba a kadtalu ni Shāfi'e -rahimahullah- na kaped kanu manga kadtalu a mamakandalagida, a gapakayan a makuwa a kadtimamelan u manga taw a penggalbek sa *bid'ah* a pakatading, ugayd na dala kadtimamelan nilan san, kagina kapupusan u kadtalu nin na ga-usayan nin su kahanda nin kanu bityala nin, mana su kinadtalu nin sa: ((su galbek a nakaayun kanu sunnat na entuba i

Nandu aden pan nalabit a salakaw a kadtalu ni Imam Shāfi'e a gasayan nin su nauna antu a kadtalunin, mana su kinadtalu nin sa: ((su manga galbek a inimbagu-bagu na duwa-balang: galbek a inibagu a pakasulang kanu kitab, atawaka sunnat, atawaka kadtalu nu manga Salaf, atawaka su naupakatan nilan, na namba i *bid'ah* a katadingan, su manga mapya menem a nakabagu, na dala isa a sinemulang syaba, nandu nyaba i *Bida'ah* a dikena malat)).

---

mapya, nandu su sulang lun na entuba i malat)), maytubun su kinadaleel nin kanu kadtalu ni Omar a: ((migkapyapya a *bid'ah* i nyaba)) kanu guna nin mapasad lemimud su manga taw sa isa bu a Imam kanu kapedtarawi atawaka kapedtahajjud, pakatutulu bun inyaba sa nya antu binedtuwan ni Shāfi'e sa *bid'ah* na su mapya a *bid'ah*, nandu nyanin kahanda na *bid'ah* sa basa, kagina langun a galbek a pakaayun kanu sunnat, nandu tumideng u agama mauli na nanggula sabap kanu kapedkanasisita lun, na entuba na kuyug kanu agama, kagina nya *bid'ah* na su galbek a inipamalundug sya kanu agama a dikena lun kuyug, nyanin bitikan na su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ: **((entayn i mamalundug sya kanu agama nami sa dikena lun kuyug na dili gatalima))**.

Sabap luba, na dili mapakay a bāden sa duwa-bad su manga galbek a namakabagu sya kanu agama – apya ustu bun su kahanda nu pedtalu- kagina su mapayag u namba na pakambalawaganin su kinadtalu nu Rasulullah sa: **((nyaden migkalat-lat a galbek na su namakabagu))**. **((nandu langun u bid'ah na katadingan))**. Nandu kagina gabaluy a pakadawa nu manga taw a dala sabutin kanu agama a nyanilan bagunutan na su kyug u manga ginawa nilan kanu kabamakay nilan kanu manga galbek a inimbagu-bagu nilan sya kanu agama- nandu kabamakay nilan lun-, nandu binaluy nilan den su entuba sa agama, inunta ka sya intu luyud kanu agama a dikena inisugu nu Allah.

Napupus su kadtalu ni Shaykh Albarrāk -tawpikan sekanin u Allah-, nya a kinadtalu na mapya, balasan sekanin u Allah sa mapya.

Hadith a ika- duwapulu enggu siyaw

٢٩ - عن معاذ رضي الله عنه قال:

قلت: يا رسول الله أخبرني بعمل يدخلني الجنة ويباعدني عن النار.
قال: ((لقد سألتني عن عظيم، وإنه ليسير على من يسره الله عليه، تعبد الله لا تشارك به شيئاً، وتقيم
الصلاة، وتؤتي الزكاة، وتصوم رمضان، وتحج البيت)).

ثم قال: ((ألا أدلك على أبواب الخير: الصوم جنة، والصدقة تطفئ الخطيئة كما يطفئ الماء النار،
وصلاة الرجل في جوف الليل))، ثم تلا ﴿تَنجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ حتى بلغ: ﴿يَعْمَلُونَ﴾ [السجدة: ١٦-
١٧]

ثم قال: ((ألا أخبرك برأس الأمر كله وعموده، وذروة سنامه؟)).

قلت: بلى يا رسول الله.

قال: ((رأس الأمر الإسلام، وعموده الصلاة، وذروة سنامه الجهاد)).

ثم قال: ((ألا أخبرك بملاك ذلك كله؟)).

قلت: بلى يا نبي الله.

فأخذ بلسانه وقال: ((كف عليك هذا)).

قلت: يا نبي الله، وإنا لمؤاخذون بما نتكلم به؟.

فقال: ((تكلمت أُمك يا معاذ، وهل يكب الناس في النار على وجوههم - أو على مناخرهم - إلا

حصائد ألسنتهم؟!)).

رواه الترمذي وقال: ((حديث حسن صحيح)).

29- Nakabpun kani Mu'adh رضي الله عنه pidtalu nin:

Pidtalu ko: oh Rasulullah; pamandu ako sa galbek a makapaludep sa laki sa surga, nandu makalepas sa laki sa naraka.

nyanin pidtalu: ((saben-sabenal na masla idsa nengka anan, ugayd na malemu kanu entayn i pakalemuwan nu Allah, simba ka su Allah, nandu daka semakutu salkanin, nandu itindeg nengka su sambayang, nandu itunay nengka su zakat, nandu ebpuasa ka kanu Ramadan, nandu panihajj ka kanu walay nu Allah)).

Mawli na inibalundugin edtalu: ((ngintu tutulun ko seka kanu manga bungawan u mapya?, su puasa na kuta, su sadaka na gapandengin su kalimbanan sa mana kapegkapandeng u ig kanu apuy, nandu su kadsambayang u mama kanu madalema-gay)), mawli na binatyanin su:

﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ “Bamembangun silan kanu kapedtulug nilan” taman sa nasampay nin matya su ﴿يَعْمَلُونَ﴾.

Mawli na pidtalunin menem: ((ngintu ipamandu ko salka su uluwan u galbek, nandu palaus nin, nandu tugku nin?)).

nyako nadtalu na: uway oh RasulAllah.

nyanin pidtalu: ((nya uluwan u galbek na su agama islam, nyanin palaus na su sambayang, nyanin tugku na su Jihad)).

Mawli na pidtalunin: ((ngintu ipamandu ko salka su punsuwan u langun u entuba?)).

nyaku nadtalu na: uway oh RasulAllah.

Bali sinegedan nin su dila nin sa nyanin pidtalu: ((kempen ka i nyaba)).

nyako nadtalu: oh Nabi nu Allah! Ngintu pendusa tanu besen kanu bamedtalun tanu?.

nyanin inisawal: ((dika embatan ebpaluman!, eduken mamakadudsum besen i manga taw lusa naraka kanu manga pamenengan nilan –atawa ka manga ngilong nilan- u dikena sabap kanu galbek nu manga dila nilan?)).

Napanudtul ni Attirmidhie, nandu pidtalunin: ((Hadith a hasan, saheeh)).

◊ Usayan ◊

- Kinadtalunin sa: ((ngintu tutulun ku seka kanu manga bungawan u mapya)):

Gunanin mapasad lemabit su manga galbek a gadsabapan u kapegkaludep kanu surga, na inibalundugin menem mamandu su manga

bungawan u manga galbek a mapya, mana upama na kanggalbek sa manga sunnat, kagina su manga papedtayan nu Allah, na silan su manga dabpig salkanin, bamedsiken silan kanu Allah sa sya pakanggulalan kanu kapenggalbek nilan kanu manga sunnat ulyan u manga *Faradhu*.

- Kinadtalunin sa: **((su puasa na kuta))**:

nya ma'na na (Kuta) na: su enggagaisa a ipegkelung nu taw, mana upama na (*almijann*) a pembalegkasen u taw a pembunuwa ka endu di sekanin utengan u timbas atawaka pangelu, na manbun ba su puasa, gabaluy a kuta nu taw ebpun kanu manga galbek a ma'siyat sya sa dunya, mana su kinadtalu nu Allah:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ البقرة: ١٨٣

“oh sekanu a namaginugut, inibpalyugat salkanu su kabpuasa, sa manabun su kinabpalyugat kanu manga ummat a nawna salkanu, malemu-lemu salkanu i kangagilekan kanu”.

Na amayka su puasa ka gabaluy a kuta nu taw sya sa dunya ebpun kanu galbek a ma'siyat, na lusa gay a mawli na gabaluy a kuta nin kanu apuy sa naraka.

- Kinadtalunin sa: **((su sadaka na gapandengin su kalimbanan, sa mana kapegkapandeng u ig kanu apuy, nandu su kadsambayang u mama kanu madalema-gay))**:

nyanin ma'na: na maytubun mambu su sambayang u mama kanu madalema-gay na pakapandeng bun kanu manga kalimbanan, sa manabun kapegkapandeng u sadaka kanu kalimbanan, nya pakatutulu kanu namba a bityala na su napanudtul ni Imam Ahmad, ebpun kani Orwa bin Annazzäl, nakabpun kani Mu'ãdh, pidtalunin: nakauma kami sa tagapeda nami su Nabi ebpun sa kinambunuwa sa tabuk,,, taman sa nalabitin su hadith,,, ped kanu nadalem lun: **((su puasa na kuta, nandu su sadaka nandu su**

sambayang u mama kanu madalema-gay, na pakapunas kanu kalimbanan))⁽¹⁾.

Napanudtul ni Attirmidhie, a hadith ni Bilal, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: ((panamali nu su sambayang sa magabi, kagina namba i ula-ula nu manga mapya a taw a nangawna salkanu, nandu su sambayang kanu magabi na simba salkanin a Allah, nandu pakasapal ebpun kanu manga dusa, nandu pakapunas kanu manga malat a galbek, nandu pakabugaw kanu manga sakit na lawas)).

Nandu napanudtul bun ni Attirmidhie, sa nyanin naukitan na si Abu Umāma sa makandalagida bun sa lapal, nyanin pan pidtalunin ((nya tinemu inyaba kanu hadith ni bilāl))⁽²⁾.

Nalabit kagina i su sadaka a masulen na pakapandeng kanu kalimbanan, nandu lipunget nu Allah, na manbun ba i sambayang kanu timpu a magabi.

- Kinadtalunin memen sa: ((mawli na binatang su)):

﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ السجدة

nyanin ma'na: na su Rasulullah ﷺ na binatang nin su duwa anan a manga ayatan kanu kinalabitin kanu kalbihan u kadsambayang sa magabi, ka endunin makapayag su kalbihan u namba a sambayang.

- Kinadtalunin menem sa: ((nandu kadsambayang u mama kanu madalema-gay)):

(1) Inipayag u Mu'alif –sya kanu kinapanudtul nin sa hadith anya- i saben-sabenal si Orwa bin Annazzāl, na dala nin makineg mismo si mu'ādh.

(2) Napanudtul ni Attirmidhie (3549), nyanin nadtalunin na: ((hadith a gareeb, dili nami katawan a kaped inya kanu manga hadith ni Bilāl nya tabya sya bu ba)). Tupan ka linemabit sekanin sa kadtalu a pakatutulu sa saben-sabenal kanu namba a hadith na tidtu a malubay salkanin, mawli na inibalundugin lumabit su hadith ni Abu Umāmah, sabenal-benal kanu Rasulullah na pidtalunin: ((panamali nu su sambayang sa magabi, kagina entuba i ula-ula nu manga mapya a taw a nangawna salkanu, nandu simba kanu kadenan nu, nandu pakaampun kanu manga galbek a malat, nandu pakasapal kanu manga galbek a dusa)). Mawli na pidtalunin: ((nya kadtalu ni Abu Isā, nyanin bantu pedtalunin na su ginawanin –rahimahullah- ((namba na nya labi i kapyanin ebpun kanu hadith ni Idris a ganat kani Bilāl)).

nyako saki madtalu: na inilingan sekanin ni Shaykh Albānie kanu namba, nyanin pidtalunin kanu hadith ni Bilāl na: ((tidtu i kalubay nin)). nyanin memem pidtalunin sa hadith ni Abu Umāmah na ((migkapyang sekanin sabap kanu salakaw lun)).

nya kapantekan u nalabit tanu antu, na su namba a hadith na thābit ebpun kanu manga hadith ni Abu Umāmah, nandu dala den malabit i ((pakabugaw kanu manga sakit na lawas)).

Linabitin su pinakamapya a waktu nu tahajjud, mana su madalema-gay.

Nalabit pan: i amayka madtalu i madalema-gay, na nyalun murād, na luk a magabi, amay menem ka madtalu i: ika-duwa a madalema-gay, na nyalun murād, na luk u ikaw-duwa bad u magabi, a namba su ika-lima epbun kanu nem-bad u magabi, a namba i kutika a kapembaba nu Allah.

- Kinadtalunin sa: **((ngintu ipamandu ko salka su uluwan u galbek, nandu palausin, nandu tugku nin?))**. nyako nadtalu na: uway oh RasulAllah. nyanin pidtalu: **((nya uluwan u galbek na su agama islam, nyanin palaus na su sambayang, nyanin tugku na su Jihad))**:

Pinamanudtul nu Nabiﷺ su tlu-timan: su uluwan u galbek, nandu su palausin, nandu tugku nin:

nyanin murād sa (galbek), na su Agama, na-usayan inamba nu kaped a *riwāyah*, sa nyanin ma'na na su duwa a shahadat, a su taw a dinin paginugutan sa mapayag nandu masulen na dikena sekanin kuyug kanu agama.

su sambayang na namba i pidtindegan u agama sa makamana-mana kapedtindeg u walay kanu manga palausin.

su tugko nin, nya maytu na su pinakamapulu den a ebpangkatan nandu malabeg nin na: namba su Jihad, nyanin inamba pakatutulu na nanden ba i pinakamapya a galbek ulyan u manga *Faradhu*, namba i kadtalu ni Imam Ahmad, nandu salakaw salkanin a manga ulama.

- Kinadtalu nin sa: **((ngintu ipamandu ko salka su punsuwan u langun u entuba?))**. nyako nadtalu na: uway oh RasulAllah. Bali sinegedan nin su dila nin sa nyanin pidtalu: **((kempen ka i nyaba))**.

nyanin inyaba pakatutulu, na su kakempen kanu dila, nandu kagugud lun, nandu kasapal lun, na namba i unayan u langun u mapya, nandu sanden sa taw a masiyap nin sa mapya su dila nin, na nasiyapin su galbekin, nandu nagugudin, nandu natuganul nin.

nya murād kanu (galbek nu manga dila): su manga pahala nu haram a kadtalu, nandu manga siksa nin, kagina su manusya na ibamula nin kanu kadtalu nin nandu galbekin su manga mapya atawaka malat, lusa gay a mawli na mapagagani nin su nganin a inipamulanin, entayn i namula sa mapya, na magagani sa ebpangkalan a mapulu, entayn menem i namula sa malat, na magagani sa sendit.

Napanudtul ni Mālik, nakabpun kani Zaid bin Aslam, nakabpun kani Ama nin, saben-sabenal si Omar na naludepan nin si Abu bakar a penggandelen nin i dila nin, nya nadtalu ni Omar: ((telen ka san!, ampunen ka nu Allah)), nya pidtalu ni Abu Bakar: ((nyaba i sabap a madakel a awida-akal)).

si Ibn Mas'ud na pedsapa kanu Allah a tunggal sa: ((dala den nadalem kanu lupa a lawan pan kanu dila i kapegkanasisita nin sa mauget a kaligken))!.

nya kadtalu ni Yunos Bin Ubaid: ((dala nakilala ko a taw a siniyapin sa mapya su dila nin (kadtalu nin) nya tabya na nailay ko i nakagkapyo nin salkanin sya kanu manga galbekin))⁽¹⁾.

---

(1) Entayn i galini pedsisingguman sa bityala makipantag kanu kaparihala kanu dila na embalinganan nin su Hadith a ika sapulu enggu lima kanu nyaba a kitab.

Hadith a ikatupulu

٣٠- عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْحُثَيْبِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:

((إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ فَرَائِضَ، فَلَا تُضَيِّعُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا، فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَحَرَّمَ أَشْيَاءَ فَلَا تَنْتَهِكُوهَا، وَسَكَتَ

عَنْ أَشْيَاءَ، رَحْمَةً لَكُمْ، غَيْرَ نَسِيَانٍ، فَلَا تَبْحَثُوا عَنْهَا)).

حديث حسن، رواه الدراقطني وغيره.

30- napanudtul ni Abu Tha'labah Alkushanie رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ nakabpun kanu Rasulullah ﷺ: ((saben-sabenal su Allah na inifaradhu nin su manga Faradhu, na dili nu demiyang-diyang, nandu minetad sa manga dulunan, na dili nu pedtalepasa, nandu iniharamin su engga-gaisa, na dili nu penggula, nandu pinadtaday nin su engga-gaisa sa limunin salkanu, dikena nin nalipatanan, na dili nu den pebpapangilaya)).

Hadith a hasan, napanudtul ni Addāraqutnie nandu salakaw pan salkanin.

Usayan

nya kadtalu ni Abu Bakar Ibn Assam'ānie: ((nyaba a hadith na kaped kanu manga masla a tumideng u agama)) pidtalunin pan: ((entayn i enggalbek kanu nyaba a hadith na makapaluli sa madakel a pahala, nandu malepas ebpun kanu siksa, kagina entayn i temunay kanu manga Faradhu, nandu edsanggila kanu manga haram, nandu sya bu sekanin edtaman kanu manga dulunan a inibetad nu Allah, nandu dinin den ebpapapngilayn su namakapagema salkanin, na saben-sabenal na natalutupin su edtibalangan u kalbihan, nandu nakatunay nin su manga kawagib u agama, kagina su manga kasuguwan na dili den pakaliw kanu nangalabit kanu nya ba a hadith)). Napupus.

nya edtalun a *Faradhu* na: su galbek a inifaradhu nu Allah kanu manga ulipen nin, nandu inibpaliyugatin kanilan su kanggalbek lun, mana umapa nu: sambayang, zakat, puasa, Hajj.

Su manga Haram menem na: su inipangelet nu Allah, nandu inisapal nin i kasiken lun nandu kanggalbek lun.

Pantag menem kanu manga dulunan u Allah a inisapal nin i katalepas lun na: nyanin katimbelan na su manga galbek a inisugut nin i kanggalbek lun, magidsan i sya maukit sa wagib, atawaka sunnat atawaka *mubāh*.

Na nyalun katalepas na: su kalampas lun sa manggalbek su inisapal nin.

Aden antu na bagusalen su (*alhudood*) sa nyanin ma'na na: su mismu a galbek a iniharam, mana su kadtalu sa: (di nu pedsikeni su manga hudood nu Allah (nya maytu na su manga galbek a iniharam nin), mana su kinadtalu nu Allah sa: ١٨٧ البقرة: ﴿ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا ﴾ “*entuba su manga galbek a iniharam nu Allah na dili nu pedsikeni*”).

Maytubun a pembedtuwan sa *alhudood* su manga siksa a inukul nu agama a pamakasapal sa kanggalbek kanu manga galbek a haram, mana su kadtalu nengka sa: (*haddu azzinā*) nandu (*haddu assariqah*) nandu (*haddu shrub alkhamr*), nyaba i ma'na a mapayag sya sa bityala nu manga *fuqahā* (ulama na fiqh).

Pantag menem kanu manga galbek a pinadtaday nu Allah na: namba su manga galbek a dala malabit su kukuman nin, ngitu halal, atawaka wagib, atawaka haram?, na nyaba na gapakay sekanin, nandu dili penandusa su penggalbek lun.

- Kinadtalunin sa: **((dili nu den pebpapangilaya))**:

kaped kanu galuyud kanu inisapal i kabpapangilay lun na: su manga kadtudtulan pantag kanu gayb a inisugu nu Allah i kapaginugut lun, ugayd na dala nin den ipayag u panun i ukit nin, na su kabpapangilay kanu entuba na kaped kanu inisapal, kagina nyanin bu ga-unga na kanduwa-duwa, nandu aden antu na makauma pan sa kapandalbut kanu gayb.

Nalabit sa (saheeh Muslim), nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: **((dili gapinda su manga taw kanu kapedsusi, taman sa nyaden madtalu na: namba su Allah, sekanin i namaluy kanu pinamaluy, ugayd na entayn i namaluy kanu Allah?, na entayn i masugat na maytuba na nyanin edtalun: saki na baginugut ako kanu Allah))**⁽¹⁾.

Pidtalunin ni Ishāq bin Rahāwayhi: ((dili gapakay i kapamimikiran kanu namaluy, nyabu gapakay kanu ulipen na kapamimikiran kanu pinamaluy sa endaw bu taman i nakineg nilan epbun kanu entuba, diden mapakay a lawanan pan, kagina amayka lawanan nilan pan na matading den silan)).

Pidtalunin pan: **﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾** الإسراء: ٤٤ ”*dala kanu engga-gaisa nya tabya na banasbih kanu Allah sa salta lun su pedta* “. Na diden idsa u panun i kapedtasbih u talam, nandu pegken (pan), nandu balegkas?, ka langun a namba na benal a banasbih silan, ugayd na su Allah den i mataw kanu ukit u kapatasbih nin kanilan, sa endaw i kyug nin, nandu kanu i kyug nin, na diden gaharus kanu manga taw i pangilunsudan nilan pan i entuba nya tabya na endaw bu i tedtab a nauma na lekanilan a kataw, nandu di nilan den embityalan i manga mayaba nandu su mamakasulagid lun – nyabu tabya na endaw bu i pinamanudtul nu Allah- di nilan den lawanan, ikagilek nu su Allah, nandu dili nu pedsabandinga su mamakandalagida a bityala, kagina matading kanu nin ebpun kanu lalan a bantang. □

Langun a namba na nalabit ni Harb, nakabpun kani Ishāq - rahimahumallah-⁽²⁾.

⁽¹⁾Napanudtul ni Muslim (134), nyaba i ped a lapal a patut kanu Muslim i kadtalu nin lun, amayka sasaten sekanin u shaytan.

Labiten ko sa makempet bu su manga ped a patut a edtalun u Muslim atawaka enggulan nin, mana su nalabit sa manga Saheeh a manga hadith, kaped kanu namba na:

- 1- baginugut ako kanu Allah.
- 2- Baginugut ako kanu Allah nandu sinugu nin. Mamba i nalabit u kaped a *riwāyah* a napanudtul nin muslim.
- 3- Kalindung kanu Allah, mawli na telenan su kabagitung.
- 4- Kadtalu sa (bantang su Allah nandu su sinugu nin).
- 5- Kadtalu sa: (الله أحد، الله الصمد، لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفوا أحد). Mawli na temubpa sekanin sa makatlu tumampal sa biwang nin, nandu lemindung kanu Allah ebpun kanu shaytan. Nya ba menem na nalabit ni Abu Daud sa mapya i Isnād nin.

⁽²⁾ Aden fatwa ni Al-allama Shaykh ibn Al-othaimeen a masla gayd i guna nin kanu taw a gasugat a kapenduwa-duwa nandu sasat.

Naidan sekanin makipantag kanu mama a pedsasaten belayab u shaytan pantag kanu kaaden nu Allah, su entu a mama na tidtu a gagilekan kanu entuba a ganggulanin.

nyanin nakasawal –rahimahullah- ((nalabit anya kanu nya a idsa, mana su kapegkagilek nu entu a mama kanu ganggula nin, nandu ngin i mabaluy a padsa nin salkanin?, na nyako madtalu salkanin: panginam ka sa mapya, nandu dala mabpadsa nin inan salka nyatabya na mapya, kagina nyaba na sasat a shaytan a ipedsasatin kanu manga mu'min, ka endu nin pegkalubay su matilak a aqeedah kanu manga pamusungan nilan, nandu endu maaden kanilan su gilek nandu pamikiran a dikena mapya, ka endu nin kabudsengan su kalingaw nu manga aqeedah sya ku manga pamusungan nilan, na namba na dikena sekanin bu ipaganayan a nakagedam lun, nandu dikena sekanin bu i mawli a makagedam lun, su manga Sahabat na ganggula nilan i namba. Hadith a nakabpun kani Abu hurayrahؓ, pidtalunin: nakatingguma su manga Sahabat nu Rasulullah ﷺ taman sa inidsa nilan: aden gagedam nami kanu manga ginawa nami a di nami gayd matika edtalu!, nyanin pidtalu kanilan **((ngintu nagedam nu den ba?))** nyanilan nadtalu na: ((uway)), nyanin pidtalu: **((namba i mapayag a iman))**. Napanudtul ni Muslim.

nalabit sa ((Saheehayn)) saben-sabenal su Nabi ﷺ pidtalunin: **((pakatingguma su shaytan salkanu, sa nyanin edtalun: entayn i namaluy sa maya, entayn i namaluy sa maya?, taman sa nyaninden idsan na: entayn i namaluy kanu kadenan nengka?, na amayka makauma den sa maytuba i manggula nu taw, na lumindung sekanin kanu Allah, nandu telenan nin su kabamimikiran nin))**.

Nakabpun memen kani ibn Abās ؓ nakauma kanu Nabi ﷺ su mama, nyanin pidtalu: saben-sabenal sa laki na ipembityala ko nu ginawa ko sa engga-gaisa, a nyako temu i mabaluy ako a tepong kanu kalabit ko lun, nya pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Alhamdulillah ka inimbalingan nin su ganggula nu nya a mama sa sasat bu nu shaytan))**. Napanudtul ni Abu Daud.

na nyako madtalu kanu minidsa anan na: amayka katawan nengka den i namba na sasat bu na shaytan na panamali ka nandu atu ka, nandu sabuti ka i dikanin inan mabinasa, salta mambu na enggula ka su endaw i taman a magaga nengka, nandu taligkudani ka nandu dika temulayuni, mana su kinadtalu nu Rasulullah ﷺ: **((saben-sabenal su Allah na pinasinsya nin kanu ummat ko su bagedtik kanu pamusungan nin, taman a dinin manggalbek atawaka ka enggulan))**. Naupakatan ni Albukhārie nandu si Muslim. Kagina seka samana na upamanin ka edtalun salka i: nginan baginugutan nengka i ipedsasat nu shaytan anan salka? Nandu ngin i kailay nengka lun ngintu namba i bantag?, nandu ngintu magaga nengka mupama su Allah sa mamba sa bagedtik kanu ginawa nengka?, dala kabpelisin na nyanengka madtalu na manasu kinadtalu nu Allah:

﴿مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَبَّرَ فِيهِدَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ﴾ النور: ١٦

“dala kawagib tanu sa makadtalu tanu pantag kanu namba, mahasuti ka oh kadenan nami, masla inan a kapedetebu nandu kalbutan”. Nandu dala den kabpelisin na ungkiren den nu pamusungan nengka nandu dila nengka, nandu maped ka kanu pinaka dili lun malini a taw. □

Kagina ka maytu, na sabutika i namba na matag bu inan sasat, nandu bagedtik a pakasugat kanu pamusungan nengka ganat kanu shaytan, ka endukanin pakalusak, nandu masasat kanu agama nengka, edsima ka ba, su shaytan na dikanin sasaten kanu manga galbek a dalabun gayd kapantagin, upamanin na: aden gakineg nengka a manga dalbpa a masla, madakel gayd i manga taw nin, namba na dili medtik kanu ginawa nengka u ngintu benal bun a aden i namba a manga dalpa?, nyanin sabap na kagina dika pedsasaten u shaytan kanu namba, kagina dala kapantagin salkanin kanu kapembinasa nin kanu iman u taw, su shaytan na nyanin bagapasen na mapandengin su sigay nu ilmo nandu tutulu kanu pamusungan u mu'min, nyanin kalilinyan na makalumamekin kanu kalibutengan u kapenanduwa-duwa.

Su Nabi na inipamandu nin salkitanu su gamut a makaawa kanu namba, mana su kinadtalu nin sa: **((lumindung sekanin kanu Allah, nandu telenan nin su kabamimikiranin))**, kagina amayka telenan u taw su entuba, nandu makin mananalusan kanu simba kanu Allah, sa pangeni nandu singanin nin kanu pahala nu Allah, na maawa salkanin su entuba a sasat, sabap kanu kapegka-gaga nu Allah.

.....

---

nyaka enggula na itagak nengka su langun u kapegkalang-kalang a pakauma kanu pamusungan nengka, seka na pedsimba ka kanu Allah, nandu bangeni ka salkanin, nandu papegkaslan nengka sekanin kanu ginawa nengka, upama nin ka aden makineg nengka a isa a taw a ibagupamanin su Allah sa mamba sa bagedtik sa ginawa nengka na u magaga nengka basi muno na bunon nengka, kagina ka maytu na nganin a pedsasat kanu pamusungan nengka na dala kabenal nin inan, namba na manga kapegkalang-kalang bu nandu manga sasat bu dala tud nin.

Su nya a indawan ko na gapuntung sa pamakitngguma anya:

- 1- Kalindung kanu Allah, nandu katelen kanu namba a kapegkalang-kalang, mana su inisugu nu Rasulullah.
- 2- Katadem kanu Allah, nandu kaungen kanu ginawa ebpun kanu kadtulayun nin kanu manga mayaba a sasat.
- 3- kapanamal a tidtu sa kasimba nandu kanggalbek sa inugut kanu kasuguwan nu Allah, nandu singanin kanu lilini nin, kagina endawden i kadsanggul nengka kanu simba sa dili nengka makambiwang na masimpang kanin den ebpun kanu kapamimikiran kanu manga sasat, in sha Allah.
- 4- Kalibpes u ka-endud lu salkanin a Allah, nandu kandu'a sa malepas ka ebpun kanu mayaba a ganggula.

Pangenin ko kanu Allah na makuwa nengka su baya-baya, nandu malepas ka ebpun kanu langun u malat nandu makagkayd.

Napupus su kadtalu nin –ampunen nu Allah sekanin- bityala ebpun sa ((majmu' alfatāwā)) a linimud ni shaykh Fahad Assulaymānie (1/57).

Hadith a ika- tlupulu enggu isa

٣١- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ قَالَ:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ أَحَبَّنِي اللَّهُ وَأَحَبَّنِي النَّاسُ.

فَقَالَ: ((ازْهَدْ فِي الدُّنْيَا، يُحِبُّكَ اللَّهُ، وَارْهَدْ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ، يُحِبُّكَ النَّاسُ)).

حديث حسن، رواه ابن ماجه وغيره بأسانيد حسنة.

31- napanudtul ni Sahl bin Sa'd Assā'edie, pidtalunin:

Nakauma su mama lu kanu Nabi ﷺ, nyanin pidtalunin: oh Rasulullah, pamandu ako nengka sa galbek a amayka enggulan ko na kasuwatan ako nu Allah, nandu kasuwatan ako na manga taw, nya pidtalunin nu Rasulullah: ((**pagadidi ka sya sa dunya, kasuwatan ka nu Allah, nandu pagadidi ka kanu nganin a gamilikan u manga taw, kasuwatan ka nu manga taw**)).

Hadith a hasan, napanudtul ni Ibn Mājah nandu sulakaw salkanin sa *hasan* i Isnadin.

◈ Usayan ◈

Nadalem kanu nyaba a hadith su duwa-timan a usiyatan a masla:

Ika-isa: su kapagadidi sya kanu uyag-uyag sa dunya, a nyanin intuba gapaluli na kapegkasampay kanu lilini nu Allah.

Ika-duwa: su kapagadidi kanu gamilikan u manga taw, a nyanin intuba gapaluli na kapegkasampay kanu lilini nu manga taw⁽¹⁾.

Pantag kanu kapagadidi sa sya sa dunya na: Madakel i kinapamedta nu Allah lun sa dalem na Qur-an, nandu madakel bun mambu i kinapakalat sa kalilini sa dunya, pidtalunin nu Allah: ﴿بَلْ نُؤْتِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۖ وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى ۗ﴾ الأعلى

(1) Su kapagadidi kanu gamilikan u manga taw, na ludep kanu kapagadidi sya kanu uyag-uyag sa Dunya, kagina su kapagadidi luba na pakapaluli sa lilini nu Allah nandu lilini nu manga taw. (shaykh Abdulaziz Atturayfie).

“ibelabi nu su uyag-uyag sa dunya, na su akhirat na nya labi a mapya nandu lalayun”.

Nandu pidtalunin: الأنفال: ٦٧ ﴿تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ *“nya nu galilinyan su uyag-uyag sa Dunya, su Allah na nyanin kalilinyan na su Gay a Mawli”.* □

Nandu pidtalunin pan kanu tudtulan kani Qāroon:

﴿فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا لِيَلْبَسُنَّ مَا أُوتِيَ قُلُوبُهَا إِنَّهُ كَذُوبٌ عَصِيبٌ﴾ □
﴿الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ تَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ﴾ □ القصص

“linemalakaw sekanin (si Qāroon) sya kanu manga qawm nin sa midsasandagan, nya nadtalu nu silan antu a malilini sa uyag-uyag sa dunya: umana bu ka migkawasa tanu sa mana kinagkawasa ni Qāroon, sabenal-benal a sekanin den ba i kigkuwan kanu umun a migkasla-sela ☀ nya memem pidtalu nu namegkakataw: nginan ka man kanu?!, su pahala nu Allah lu sa gay a mawli kanu manga taw a namaginugut nandu namenggalbek sa mapya na labi-lawan i kapyo nin, nandu dala tawpikan u Allah sa kadtalu kanu namba nya tabya na su manga taw a masabar”.

Nandu pidtalunin pan: الرعد: ٢٦ ﴿وَفَرِحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا لَمْتَعٌ﴾

“nangagalaw su manga kapid kanu uyag-uyag nilan sa dunya, nyabu man kalagidan u uyag-uyag sa dunya lusa gay a mawli, na mana bu paydu gayd a kauyagan”. □ Nandu pidtalunin pan: □

﴿قُلْ مَتَعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ □ النساء ٧٧

“edtalu ka oh Muhammad i su uyag-uyag sa dunya na paydu, su akhirat na nya labi a mapya kanu silan a magilek kanu Allah, nandu dili kanu madzalimbut sa apya pan manabu kadidu na upis na lagas nu kayu kurma”.

Nandu pinamanudtul nin pan su katudtulan kanu isa a mama a naginugut ebpun kanu qawm ni Fir'aon, nyanin pidtalu:

﴿وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا أَتَتَّبِعُونَ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ يَتَّبِعُونَ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَعٌ وَإِنَّ

﴿الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾﴾ □ غافر

“nya pidtalu nu naginugut kanilan: oh manga qawm, unuti ako nu, ka tutulun ko sekanu sa lalan a matidtu ☀ oh qawm, nyabuman upaman u uyag-uyag sa dunya na manabu kauyagan a paydu, nandu sabenal-benal su akhirat na sekanin ba bagingedan a pedtakenan”.

Sabenal-benal a pinakalat nu Allah su taw a nyanin kahanda kanu galbekin nandu kapedtinggapasin na uyag-uyag sa dunya, naipus den i kinambityala lun lu sa hadith a ((**nyabu man (gatalima a) manga galbek na su minudsad sa manga niyat**)).

Su manga hadith a pakatutulu kanu kawagan u dunya nandu kababa nu ebpangkatan nin lu salkanin a Allah na madakel abenal:

Nalabit sa (Saheeh Muslim) nakabpun kani Jābir pidtalunin, minukit su Nabiﷺ kanu isa a padyan, salta na su manga taw na nakabalibet salkanin, taman sa nakasagad sekanin sa kambing a putuk i tangilanin a minatay, na kinuwanin, nandu inami nin su tangila nu kambing, nyanin pidtalunin: ((**entayn salkanu i makatika mamasa sa nyaba sa isaka dirham?**)) nyanilan nakasawal: apya inggay salkami na di nami inan kalilinyan, ngin i patagan nami lun?!, nyanin pidtalunin: ((**ngintu kalilinyan nu sa lekanu den?**)), nyanilan nadtalunin: wallahi!, umana bu ka bibiyag na aden bun tilā nin, kagina putuk i tangila, na labi pan u mamba sa minatay den anan!, nya pidtalunin Rasulullah ((**wallahi! Upama ka dala alaga nin salkanu inyaba na labi pan samba i kadala na alaga na dunya lu salkanin a Allah**))⁽¹⁾.

Nalabit bun sa (saheeh Muslim) nakabpun kani *Almustawrid Alfihrīe*, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: ((**nyabu man upaman u dunya lusa gay a mawli, na manabu su kapedsumek nu isa salkanu kanu lima nin sya sa lagat, na ilayn nin den u ngin i gakuwa nu limanin**))⁽²⁾.

nya ma'na nu kapagadidi sya kanu engga-gaisa na: su kataligkud lun, sabap kanu kapaydu nu alaganin, nandu kababa nin kanu ginawa, nyalun ipembedtu na: engga-gaisa a dala kataganin, nyanin ma'na na paydu a nalebawan.

pimbityala nu manga ulama su kapagadidi, nandu mimbida-bida su manga kadtalu nilan:

napanudtul ni Imam Ahmad sya sa kitabin a ((*azzuhd*)) pidtalunin: pidtalunin ni Abu Muslim Alkhulānie: ((dikena nya edtalun a kapagadidi sya sa dunya i kaharam kanu halal, nandu kadiyang-diyang sa tamuk, ugayd na nya edtalun a kapagadidi na: kalabi nengka kanu gamilikan u Allah ebpun kanu

---

(1) Muslim (2927).

(2) Muslim (2858).

gamilikan nengka, nandu amayka masugat ka na bataluwan na mas mabagel i kadsinganin nengka kanu pahala nu kapedtigkel lun ebpun kanu kadsinganin nengka sa kaawa nin)).

Nandu napanudtul ni Ibn Abi Addunyã, nakabpun kani Yunos bin Maisarah, pidtalunin: ((dikena nya pidtalun a kapagadidi sya sa dunya i kaharam kanu halal, nandu kadiyang-diyang sa tamuk, ugayd na nya edtalun a kapagadidi na: kalabi nengka kanu gamilkan u Allah ebpun kanu gamilkan nengka, nandu maaden su mambebetad nengka kanu timpu a kapegkasugat u bataluwan salka sa makapagidsan kanu timpu a dala nakasugat salka a bataluwan, nandu makapagidsan su bamedta nandu banila-tila salka sya kanu bantang)).

Inusayan nin su kapagadidi sya sa dunya sa tlu-timan, tananden galbekan u pamusungan, dikena galbekan u manga edsukuwan:

Ika-isa: maaden su ulipen sa makalabi nin su gamilkan u Allah ebpun kanu gamilkan nin, namba na nyanin kapegkaaden na amayka makaustu nandu mabagel su *yaqeen* kanu Allah, kagina su Allah na ginarrantula nin su manga rikzie nin kanu ulipen, nandu pinangaku nin, mana su kinadtalunin: ﴿ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا ﴾ هود: ٦ “*dala kanu manga palanap-lanap sya sa untul na lupa nya tabya na su Allah i brizkie lun*”.

Na entayn i mategkesin sa tidtu su *yaqeen* sya kanu ginwa nin, na makasalig kanu Allah sya kanu langun u galbekin, nandu kasuwatan nin su langun a inukul nu Allah salkanin, nandu makatelen manangungut kanu manga taw sabap sa gilek, atawaka ka singanin kanu gamilkan nilan, nandu kasapalan u entuba sekanin ebpun kanu kapamantyali sa ukit a inisapal. entayn i maytuba i ula-ula nin, na kabedtuwan sa bagadidi a tidtu sya sa dunya, nandu maaden sekanin sa sekanin den ba i pinaka kawasa a taw apya dala bun gamilkan nin a tamuk.

Ika-duwa: maaden su ulipen kanu timpu a masugat sekanin u bataluwan sya kanu uyag-uyagin, mana upama na kaibped nu tamuk, atawaka kapatay na wata, atawaka salakaw lun pan, maaden sa mas mabagel i kadsinganin nin sa pahala, kanu kalalayun u entuba, nyaba na syabun gadsabap sa kabagel nu *yaqeen*.

Napanudtul pan ebpun kani ibn Omar, sabenal-benal kun su Nabi ﷺ na ipenandu'a nin: **((oh Kadnan nami, umuni kami sa gilek salka a makasapal salkami kanu kanggalbek sa manga ma'siyat, nandu umuni kami sa paginugut salka a kadsabapan a kasampay nami kanu surga nengka, nandu umuni kami sa yaqeen a kadsabapan a kagkalemu nu manga kasimpitan kanu uyag-uyag sa dunya))⁽¹⁾.**

Namba na kaped bun kanu manga tanda nu kapagadidi nandu kapaydu nu lilini sa dunya, pidtalu ni Aliؑ: **((entayn i magadidi sya sa dunya na egkalemu salkanin su langun u manga bataluwan)).**

Ika-tlu: edsalepeng su pedta nandu panila-tila kanu ulipen sya kanu bantang, nyaba na kaped bun kanu tanda nu kapagadidi, nandu kapakababa kanu dunya, nandu kapakapaydu kanu lilini lun, kagina sanden sa taw a pakaslanin su dunya sya kanu ginawanin, na malilini den sa pedta nandu mabensi sa panila-tila, na entayn i edsalpeng salkanin su pedta nandu panila-tila, na tanda intuba sa kababa nu ebpangkatan u pinamaluy sya kanu ginawa nin, kagina nyalun nakapenu na su lilini kanu bantang, nandu manga galbek a kasuwatan u namaluy salkanin.

Madakel pan i kadtalu nu manga salaf a nalabit makipantag kanu Kapagadidi, a tananden makalagid kanu nangalabit tanu antu.

- Embalinganan tanu su kabagusay kanu hadith: **((pagadidi ka sya sa dunya, kalilinyan ka nu Allah)):**

Nyaba a hadith na pakatutulu sa saben-sabenal su Allah na galilinyanin su manga taw a bamagadidi, ya pidtalu nu kaped kanu manga Salaf: ((pidtalu nu manga tagaped ni Isa kani Isa alayhissalam: pamandu kami sa satiman a galbek a ikasuwat nu Allah salkami, yanin pidtalu: kabensi nu su dunya, kasuwatan kanu nu Allah)).

Su Allah na pinakalatin su manga taw a malilini sa dunya nandu ibelabi nilan kanu akhirat, mana su kinadtalu nu Allah:

---

(1) Napanudtul ni Attirmidhie (3502), nyanin nadtalun na: (Hadith Hasan gareeb), nandu pinakapya ni shaykh Albānie kanu kitabin a ((saheeh al-jāmi'e)) (1268).

﴿كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٣٠﴾ وَتَذُرُونَ الْآخِرَةَ ﴿٣١﴾﴾ القيامة

“dikenan, ugayd na sekanu na yanu galilinyan na su mangagan (dunya), nandu ipedtagak nu su gawli (akhirat)”.

Nandu pidtalunin pan: ﴿وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾﴾ الفجر “nandu galilinyan nu su tamuk sa tidtu-tidtu a kapegkalilini”.

Nandu pidtalunin pan: ﴿وَلَيْتَهُمْ لِيُحِبَّ الْخَيْرَ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾﴾ العاديات “saben-sabenal su manusya na tidtu a malilini sa mapya”. Nya murād syaba na: su kalilini sa tamuk, su kinapanila-tila nu Allah kanu manga taw a malipini sa dunya na nyanin intuba pakatutulu na pamedta kanu silan antu a dili lun malilini, nandu temagak lun.

nya pidtalunin ni Alhasan: ((entayn i malilini sa dunya nandu masuwat sekanin u dunya, na maawa den kanu pamusungan nin su lilini kanu gay a mawli)).

Nandu pidtalunin pan ni A'wn bin Abdullah: ((su dunya nandu su akhirat sya kanu pamusungan na pakaupama sa duwa a dila nu timbangan, uman egkaugat su sabala na egkapegkag menem su sabala)).

Nandu pidtalunin pan ni Wahb: ((makaupama su dunya nandu su akhirat sa mana isa a mama a aden lun i duwa a kaluma, amayka panunuwaten nin su isa kanilan na kalipungetan sekanin u isa)).

Sabuti ka, i saben-sabenal su kinapanila-tila kanu dunya a nalabit sa Qur-an nandu hadith, na dikenan sabap kanu timpu nin, mana su magabi nandu malemag a pedsaliw-saliw taman sa kabangkit a dunya, kagina su Allah i namaluy lun sa pedsambi-sambi silan para kanu manga ulipen nin a galilini banadem-tandem nandu pedshukur salkanin.

Nandu dikenan bun sabap kanu nambetadan nin, mana su lupa a binaluy nu Allah a ikam nandu bagingedan u manga taw, nandu dikenan bun sabap kanu nadalem lun, mana su manga palaw manga lagat manga lawasa ig, nandu manga kakawasan, nandu dikenabun sabap kanu manga mangengetu a kayu nandu manga utan, nandu dikenan bun sabap kanu manga binatang a inidalem lun nu Allah, nandu salakaw pan; kagina langun a namba na limu nu Allah kanu manga manusya, sabap kanu pakanggunanin kanilan, nandu manga ibaratan a gakuwa nilan lun, nandu

manga tanda kanu kaisa-isa nu namaluy lun, nandu kapegkagaga nandu kasla nin.

Ugayd na nyanin sabap na su galbek u manusa sya sa dunya, kagina nyalun katatapan na manga galbek a dikena gayd mapya i gapaluli lun, nyapan mawli na pakabinasa bu, atawaka dili pakangguna, mana su kinadtalu nu Allah:

﴿اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَكَثْرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَمَتَعٌ الْغُرُورِ ﴿٥١﴾﴾
الحديد

“sabuti nu i nyabu man upaman u uyag-uyag sa dunya na manabu dalemetan, nandu simpang, nandu kasandagan, nandu kapamagusiga kanu pamageletan nu sekanu anan, nandu kapeditigi sa kadakel na tamuk nandu manga wata, mana upama na ulan a maleges a nagaypan u taliyawid su kopya nu kinapangengetu nu manga utan sabap kanu entu ba a ulan, mawli na nagango sa nyanengka den mailay na namegkagalalag den, mawli na mabaluy den a paluwang, na lu sa gay a mawli na siksa a mapasang, nandu ampun nandu lilini nu Allah, nyabu man upaman u uyag-uyag sa dunya na mana bu kauyagan a paydu a pedtaman bun”⁽¹⁾.

nyanin katimbelan, na su kapagadidi na tanda nu manga Nabi, nandu manga dabpig kanu Allah, nandu manga pakatatayan nin.

nya ika-duwa a usiyatan kanu nya a hadith: na su kapagadidi kanu gamilikan u manga taw, a nyanin intuba gapaluli na kapegkasampay kanu lilini nilan:

nya pidtalu ni Alhasan: ((dikena gapinda su kurmat nengka kanu manga taw, nandu dili gapinda su kurmat nilan salka taman sa di nengka agawn su gamilikan nilan, kagina amayka enggulan nengka den intuba, na ekganawt den i kailay nilan salka, nandu kabensyan nilan su bityala nengka, nandu kalipungetan kanilan)).

(1) Langun a kinasugu sa dalem na Qur-an nandu hadith sa katagak kanu dunya na tapik lun su kinasugu sa kanggalbek kanu gay a mawli, magidsan i mapayag atawaka masulen, kagina nyabu kinasugu sa katagak dunya na endu madsanggul nandu makalabi su kanggalbek sa akhirat, su katdtinggapas menem kanu dunya sa nyabun pakalabi su akhirat na dikena malat, nandu dala isapal. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

migkadakel-dakel i manga hadith a nakabpun kanu Nabi, a pedsapal sa kapamangeni kanu manga taw, nandu pedsugu sa kapagadidi kanu gamilikan nilan, kagina entayn i mamangeni kanu manga taw, na kabensyan sekanin u manga taw, nandu kalipungetan nilan, kagina su tamuk na papedtayan u ginawa, na entayn i mangeni lun na kabensyan u manga taw, ugayd na su taw a magididi nandu edsanggilan nin su entuba na kasuwatan u manga taw, nandu kurmaten nilan, nandu sekanin i makatibambaw kanilan, mana su kinadtalu nu isa a A'rābie (taga dalem) kanu manga taw sa *Albasra*: entayn i datu kanu nyaba a inged?, nyanilan nakasawal na: si Alhasan, nakaisa nu A'rābie, panun antu ka nandatuwan nin silan?, nyanilan nadtalu: ((kagina su manga taw na nasisita nilan su ilmo nin, ugayd na sekanin na dikena nin nasisita su tamuk nilan)).

Migkapy-pya su kinaupama nu isa kanu manga salaf kanu dunya nandu su manga taw, nyanin pidtalu:

وَمَا هِيَ إِلَّا جَيْفَةٌ مُسْتَحِيلَةٌ   عَلِيمًا كِلَابٌ هُمُّنَّ اجْتَذَاهَا

nyabu man upaman u dunya na manabu bangkay na minatay a binatang, a nakabalibet lun i manga aso a pegkyug lun bagagaw.

فَإِنْ تَجْتَنِّيَهَا كُنْتَ سَلْمًا لِأَهْلِهَا   وَإِنْ تَجْتَنِّيَهَا نَارَ عَثْرِكَ كِلَابُهَا

amayka pananggilan nengka na mapya ka kanu kigkuwan lun, amay menemka agawn nengka, na ipagagawa ka nu manga aso nin.

Hadith a ika- tlupulu enggu duwa

۳۲- عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

((لا ضَرَر، وَلَا ضِرَار))

حديث حسن، رواه ابن ماجه والدارقطني وغيرهما -مسنداً- .

وراه مالك في الموطأ، عن عمرو بن يحيى، عن أبيه، عن النبي صلى الله عليه وسلم مرسلًا، فأسقط أبو سعيدٍ، وله طرق يقوى بعضها ببعضٍ.

32- Nakabpun kani Abu said Alkhudrie رضي الله عنه, saben-sabenal kanu Nabi صلى الله عليه وسلم pidtalunin: **((dala kabinasan, nandu dala kapaminasa))**.

Hadith a hasan, napanudtul ni ibn *Mājah*, nandu si Addāraqutnie, nandu salakaw pan kanilan sa *Musnad*.

Nandu napanudtul bun ni Mālik kanu kitabin a *Almuwatta*, nakabpun kani Am'r, nakabpun kani ama nin, nakabpun kanu Nabi صلى الله عليه وسلم sa *Mursal*, bali danin den labita si Abu said, nandu aden pan manga lalan nin a makabagel lun amayka makadtatampung.

Usayan

Nyaba a hadiht ni Abu said anya na dala mapanudtul ni Ibn *Mājah*, ka nyalun nanudtul na si *Addāraqutnie*, nandu si *Alhākim*, nandu si *Albaihaqie*, nandu nalabit ni Shaykh i su kaped a lalan u nyaba a hadith na gabagel nin su kaped, na ustu i entuba a kadtalu nin antu.

Pidtalun ni Abu Omar ibn *Asshalāh*: ((nyaba a hadith na pinanudtul ni *Addāraqutnie* sa *Musnad*, na dikena bu isa i lalan nin, amayka limuden na pegkabagel nin su hadith nandu pegkapyia nin, nandu nya ba a hadith na tinalima nu kadakelan kanu manga ulama, nandu inipamendaleel nilan)).

Si imam Ahmad na inidaleel nin su nyaba a hadith sa nyanin pidtalun: pidtalun nu Nabi صلى الله عليه وسلم : **((dala kabinasan, nandu dala kapaminasa))**

- Kinadtaluni sa ((**dala kabinasan, nandu dala kapaminasa**)):

Mimbida su manga ulama u ngintu aden embidayan u duwa anan a kadtalu, nyako bantu pedtalun na (kabinasan) nandu (kapaminasa) atawaka dala?.

Ped kanilan na nyanin kadtalun na isa bu i duwa anan a kadtalu, nyabu kinalabit sa ika-duwa anan na inibagel bu kanu nauna lun.

Ugayd, na nya mapayag na aden embidayan nilan. mawli santu na aden midtalu sa nyakun edtalun a (kabinasan) na su kabinasa nu taw kanu salakaw salkanin, sa aden gapaluli nin lun a guna kanu entuba a kapeminasa nin, nyamenem edtalun a (kapaminasa) na kabinasa nu taw kanu salakaw salkanin, sa dala gapaluli nin lun a guna, mana upama nu taw a ungenen nin su enggagaisa a di bun pakagkayd salkanin, ugayd na su inungenan na gagkaydan⁽¹⁾, nyaba na tinampilan u madakel a manga ulama, kaped lun sila: Ibn Abdilbarr, nandu si Ibn *Asshalāh*.

Nadtalu pan i nyakun ma'na na (kabinasan) na su kabinasa nin kanu taw a dala bun pakagkayd nin salkanin, nya menem edtalun a (kapaminasa) na su kabinasa nin kanu entayn i nakabinasa salkanin, sa ukit a dala pamakaya nu Agama.

nyaden ustu, na su Nabi na nyanin inisapal na su kabinasan nandu kapaminasa amayka dikena wagib, kagina amayka wagib, sabap sa aden antu na nakatalsak sa manga galbek a gadsabapan a kapegkahalal nu lugu nin (hudood), atawaka midtalimbut sa salakaw salkanin, na namba na dikena nan i pembityalan u nyaba a hadith, ka nya bityala nu nya a hadith na su kabinasa kanu taw sa dikena kawagib.

kaped pan a galangkum u kinadtalunin sa ((**dala kabinasan**)), na saben-sabenal su Allah na danin ibpalyugat kanu manga ulipen nin su makabinasa kanilan, kagina su ipedsugu nin kanilan na entuba i makagkapyu kanu kabagagama nilan nandu kabaginged nilan, nandu su

---

(1) Nin, nyanin ma'na na sabap kanu kina-ungen nin lun.

ipedsapalin kanilan na entuba i makabinasa kanilan kanu kabagagama nilan nandu kabaginged nilan, nandu su Allah na danin ebpalyugati su manga ulipen nin sa makabinasa kanu manga badan nilan, sabap luba, na danin isugu i kadsuti sa ig kanu taw a pedsakit, nandu danin ebpalyugati sa kabpuasa su taw a belalakaw nandu pedsakit.

nalabit sa (*Almusnad*) nakabpun kani ibn Abbāsؓ, pidtalunin: nakaidsa kanu Nabiﷺ u endaw den kanu manga Agama i pinaka mapya lu kanu Allah?, nyanin pidtalunin: **((su Agama a malemu))**, nandu nalabit pan sa hadith ni Aisha –nasuwatan sekanin u Allah- nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: **((saben-sabenal sa laki na sinugu ako sa agama a malemu))**⁽¹⁾.

Ped pan kanu nyaba a bityala na su nalabit sa (Saheehayn): Nakabpun kani Anas, su Nabiﷺ na nakailay sa mama a belalag, bali aden nakadtalu salkanin sa: su mama antu na inidsamaya nin i manihajj sekanin sa belalag, nya pidtalunin nu Nabi: **((saben-sabenal kanu Allah na dikena nin nasisita i kabelalag nu nan a mama, mageda sekanin))**. Sya menem sa kaped a *riwāyah* na **((saben-sabenal kanu Allah na dikenanin nasisita i kapediksa nu mama anan kanu ginawa nin))**⁽²⁾.

---

(1) Napanudtul ni Ahmad (6/233) a hadith ni Aisha –nasuwatan sekanin u Allah-, nandu nyaba a hadith na nadtudtul ganat kanu madakel a manga Sahabat, kaped lun si: Jābir, nandu su Abu *Umāmah*, sa malubay den langon i Sanad nin, ugayd na namba bilangan a nalabit na aden antu na makagaus sa ebpangkatan a *Alhasan*, sabap kanu manga kaped a hadith, su Allah i labi a pakataw.

(2) Albukhāri (1865), Muslim (164).

Hadith a ika- tlupulu enggu tlu

۳۳- عن ابن عباس رضي الله عنهما، أن رسول الله ﷺ قال:

((لو يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ، لادَّعى رجالُ أموالَ قومٍ ودماءَهُم، لكنَّ البينةَ على المدَّعي واليمينُ على من أنكر)).

حديث حسن، رواه البيهقي وغيره هكذا.

وبعضه في الصحيحين.

33- Nakabpun kani ibn Abbāsؓ, pidtalu nu Rasulullahﷺ: **((umana bu ka ibagenggay bu kanu manga taw su langun u tuntut nilan, na dala den kabplisin na tuntuten den u manga mama su manga tamuk u manga taw nandu manga lugu nilan, ugayd na su titigus na patut kanu pedtuntut, nandu su kadsapa na patut kanu bagungkir))**.

Hadith a *hasan*, napanudtul ni Albaihaqie nandu salakaw pan salkanin sa mamba i lapal nin.

Su kaped lun na nalabit sa Saheehayn.

Usayan

nya kaasalan u nyaba a hadith na nalabit ni Albukhārie nandu si Muslim sa (Saheehayn) a hadith ni Ibn Juraig, nakabpun kani Ibn Abi *Mulaykah*, nakabpun kani Ibn Abbās, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: **((umana bu ka ibagenggay bu kanu manga taw su tuntun nilan, na daladen kabpelisin na tuntuten den u manga taw su lugu nu manga mama nandu manga tamuk nilan, ugayd na su kadsapa na patut kanu pedtuntutan))**.

Nyaba lapal anya a nilabit ni Shaykh na naunaden nalabit ni Ibn *Asshalāh*, sya kanu kitabin a (*Al-ahādeeth alkulliyāt*) na nyanin pidtalu na: ((napanudtul ni Albaihaqie sa mapya i isnādin)).

Nalabit ni Imam Ahmad nandu si Abu Ubaid i su Nabi ﷺ kun na midtalu sa: **((su titigus na patut kanu taw a pedtuntut, nandu su kadsapa na patutu kanu taw a pedtuntutan))**, na namba na nyanin kun pakatutulu na saben-sabenal kanu lapal nu hadtih anya na ustu, nandu gapakayan a ipendaleel.

Madakel pan i manga hadith a nalabit makipantag kanu nyaba a bityala.

Nalabit sa ((Saheehayn)) nakabpun kani *Al-Ash'ath*, pidtalunin: aden isa a mama a nakapagukag ko sabap sa isa a kalut, taman sa migkukum kami lu kanu Rasulullah, nya pidtalu nu Rasulullah ﷺ sa laki: **((duwa a titigus nengka atawaka edsapa sekanin))**, nyako nadtalu: bali, edsapa sekanin sa manabun dala salkanin!, nya pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((entayn i edsapa sa kadsapa a kadsabapan a kakuwa nin sa tamuk, inunta ka penandupang sekanin kanu entuba a kinadsapa nin na mabalatemu nin su Allah lusa gay a mawli sa galipungetan sekanin u Allah))**. Taman sa nakatulun su ayatan a nangimbenal kanu entuba, mawli na nabatya su nya a ayatan:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْرُونَ عَهْدَ اللَّهِ وَأَيْمَانَهُمْ ثَمَنًا﴾ آل عمران: ٧٧

"saben-sabenal kanilan a ibamedsambi nilan sa paydu a alaga su manga kasuguan nu Allah, nandu manga pasad nilan sa kapaginugut nilan".

Pidtalu ni Ibn *Almundhir*: ((nuapakat su namegkakataw sa saben-sabenal su titigus na patut kanu pedtuntut, nandu su kapedsapa na patut kanu pedtuntutan)), pidtalu nin pan: ((nya ma'na nu kinadtalu nu Rasulullah sa **((su titigus na patutu kanu pedtuntut))** nya maytu na: luba gadsabap i kapegkakuwa nin kanu pedtuntuten nin, kagina wagib salkanin, na entuba i ipegkuwa nin. nyamenem ma'na nu kinadtalunin sa: **((su kapedsapa na patut kanu pedtuntutan))** nya maytu na: sabap luba i kapegkalepasin, kagina wagib salkanin i kadsapa, na entuba i ipegkuwanin kanu kawagibin)) napupus su kadtalunin.

- Kinadtalunin sa **((su titigus na patut kanu pedtuntut, nandu su kadsapa na patut kanu bagungkir))**.

nya murād sya na, amayka tuntuten u taw su pedtuntuten nin, mawli na su pedtuntutan na ungkiren (ibpalaw) nin su pedtuntuten salkanin, tembu pidtalunin sa unan a hadith anya i: ((**umana bu ka ibagenggay kanu manga taw su langun u tuntut nilan, na dala den kabplisin na tuntuten den u manga mama su manga tamuk u manga taw nandu manga lugu nilan**)).

Pantag menem kanu katuntut kanu engga-gaisa a dala penggumaked lun, nandu dala pedtuntut lun, na mas malemu, nandu kapakayan syaba su manga titigus a aden antu na dili kapakayan lu kanu nauna antu a buntal a kapedtuntut, nya maytu na amayka bagungkir su pedtuntutan.

nya pakatutulu kanu namba, na su manga bityala anya a pamakatingguma:

Ped lun su: ((*alluqatah*)), su nanga tagak (napundut), amayka aden makatingguma a malabitin su buntal nin, na ibagenggay salkanin, sa apya dala den titigus nin, naupakat samba su manga ulama, ugayd na aden midtalu sa gapakayan a inggay salkanin amayka nya lun kailay na bantang sekanin, ugayd na dikena intuba wagib, namba i kadtalu ni *Asshāfi'e* nandu si Abu *Hanifah*, kaped menem kanilan na nyanilan kadtalu na: wagib i ka-enggay lun amayka makaayun su sipat a nalabitin, namba i kadtalu ni Mālik nandu si Ahmad.

Ped lun pan su: ((*alghanimah*)), amayka aden temuntut kanu ped a *ghanimah* sa nyanin sabap na inagaw nu manga kapor salkanin, taman sa aden titigus nin kanu pedtuntuten nin, na inggay lun su pedtuntuten nin sabap kanu titigus nin.

naka-idsa i namba kani Ahmad, sa nya nadtalu salkanin: ngintu nasisita pan i titigus kanu entuba?. nyanin nadtalu: ((nasisita i titigus a makatutulu sa lekanin i entuba pedtuntuten nin antu, amayka kasabutan den i sabensabenal na lekanin i entuba na inggay salkanin u gaunutan)).

Napanudtul ni *Alkhalāl*, nakabpun kani *Arrukain* bin *Arrabi'e* nakabpun kani Ama nin, pidtalunin: ((nakabukawan su kuda nu suled ko lusa *A'yn Attamr*, na nailay nin lusa bangiketan ni Sa'ad na nakilala nin su kuda nin, nya pidtalu ni Sa'ad: ngintu aden titigus nengka?, nyanin pidtalu

na dala!, ugayd na tawagen ko na manguni, taman sa tinawagin, na nanguni su kuda, na inenggay ni sa'ad salkanin)).

gapakay a entu a kuda na tinemampung kanu manga kuda nu kuntra, mawli na nangganima nu manga Muslim, nandu gapakay pan a natawan ni Sa'ad i natading i kuda antu, bali initampungin lu kanu manga kuda a tading, bali nakuwanin su kukuman nu ((*alluqatah*)).

Ped lun pan su: ((inagaw)), amayka endupang su gangaunutan, mauli na ipanguli nu datu (a matidtu) su manga tamuk (a pinangagaw nu manga datu a dupang) kanu kigkuwan lun, nya pidtalu ni Abu Azzinād: ((nya kaaden ni Omar bin Abdulaziz na ibanguli nin su manga tamuk a pidtalimbut, sa apya dikena den tidtu a mabagel i titigus lun, nandu bamakayn nin su manga lubay a titigus amayka gasabutan nin i buntal a kinaagaw kanu tamuk nu taw na ibaguli nin su tamukin, dininden bangenyan sa madakel a titigus, sabap sa gasabutan nin su kadupang u manga datu a nawna salkanin, taman sa nanggula pan i naibpedan na dalem su walay nu tamuk sa Iraq sabap kanu entuba a kinapanguli, taman sa nakauman pan sekanin lu sa Shām!)).

Nalabit pan u manga tagapeda tanu a manga ulama i su manga tamuk kun a inagaw a naami nu manga dupang kanu lalan, nandu manga tegkaw, na nyabu nasisita na malabit u kigkuwan lun su buntal nin, mana bun kukuman u ((*alluqatah*)), nyaba na nalabit ni *Alqādhie* kanu kitabin a ((*alkhilāf*)), nandu nadtalunin pan i nankun ba i kadtalu ni Ahmad.

Hadith a ika- tlupulu enggu pat

٣٤- عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ:

«مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ، فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ، فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ
الْإِيمَانِ».

رواه مسلم.

34- nakabpun kani Abu said رضي الله عنه pidtalunin: nakineg ko su Rasulullah ﷺ a pedtalu:

((entayn i makailay sa galbek a malat na sapalan nin kanu lima nin, amayka dinin magaga, na sapalan nin kanu dila nin, amayka dinin magaga, na sapalan nin kanu pamusungan nin, entuden ba i pinakamalubay a paginugut)).

Napanudtul ni Muslim.

Usayan

Nyaba a hadith na napanudtul ni Muslim, a hadith ni *Qais bin Muslim*, nakabpun kani *Thāriq Bin Shihāb*, nakabpun kani Abu said, nandu napanudtul bun ni Muslim epbun kani Esmail Bin Rajā, nakabpun kani Amin, nakabpun kani Abu Said. nyanin nadtalu kanu hadith ni *Thāriq*: ((nya pagampaganayan a migkhutbah sa unan a sambayang sa Eid na si Marwān, taman sa dinaway nu isa a mama sa nyanin pidtalun: su sambayang na unan a *Khutbah*, nya pidtalun ni marwān: natelenan den intu!, nya nadtalu ni Abu Said: saben-sabenal sa nani⁽¹⁾ na nanggulanin den su wagib salkanin, tupan a pinanudtul nin su namba a hadith.

(1) nyanin antu pedtalun na su mama a dinemaway kani marwān.

napanudtul i ma'na nu nyaba a hadith sa salakaw i lapal nin:

Nalabit ni Muslim, ped kanu hadith ni ibn Mas'od, nakabpun kanu Nabi, pidtalunin: **((dala den kanu manga Nabi a sinugu nu Allah kanu manga ummat a nawna sa laki, nya tabya na aden lun i manga tampil nandu manga tagapeda a pegkuwa kanu sunnat nin, nandu bagiling kanu manga galbekin, mawli na namakabalundug su pamakabalundug kanu ulyan nilan, a bamedtalu sa dinilan bun penggulan, nanduunggula sa dikena inisugu kanilan, entayn i matu kanilan sa lima nin na entuba i mu'min, nandu entayn i matu kanilan sa dila nin, na entuba i mu'min, nandu entayn i matu kanilan sa pamusungan nin, na entuba i mu'min, daden pagingut kanu ulyan u namba apya mana bu tepung))⁽¹⁾.**

Nakatutulu su nyaba a manga hadith sa kinawagib kanu kaungkir kanu manga galbek a malat, sa endaw i taman magaga, nandu su kaungkir lun kanu pamusungan na tidtu a nasisita, kagina entayn i dinin ma ungkir su galbek a malat kanu pamusungan nin na tanda sa naawa su pagingut kanu pamusungan nin!

Nakineg ni Ibn Mas'od su isa mama pedtalu: Nabinasa den i taw a dili semugu sa mapya nandu dili semapal sa malat, nya nadtalu ni Ibn Mas'od: ((Nabinasa den su taw a dilinin katawan mapambidaya kanu pamusunganin su mapya nandu malat)), yanin antu pedtalun na su kasabut kanu mapya nandu malat na *faradhu*, dala gatabiya lun, kagina entayn i dilinin kasabutan i entuba na nabinasa den.

Pantag memen kanu kasapal sa sya pakanggulalan kanu dila nandu lima, na nyabu wagib na endaw bu taman i gagaga lun.

Pidtalun ni Ibn Mas'od: ((entayn i mawget matay salkanu na daden kabplisin na makailay den sa galbek a malat a dinin magaga mungkir, nyanin bu magaga na ipailay nin bu kanu Allah sya kanu pamusunganin i sabensabenal salkanin na gabensyan nin su entu a galbek)).

---

(1) Muslim (50).

entayn i nakailay sa kalimbanan, mawli na nabensyan nin sya kanu pamusunganin na makamana-mana nin bun dala mailay amayka saben-sabenal a danin magaga mungkir kanu dila nin nandu lima nin, entayn menem i dala lun makailay, ugayd na nasuwatan nin kanu pamusungan nin na makamana-mana nin bun nambantayan, salta na ga-gaganin bangunkir na danin ungkira!, kagina su kapegkasuwat kanu manga ma'siyat na ped kanu migkalat-lat a galbekan, nandu entuba i pakaungen kanu kabagungkir kanu malat sya kanu pamusungan a iniwagib kanu langun u muslim, dala kapegkapukas nin apya ngin i manggula.

Su kabagungkir sya kanu pamusungan na wagib kanu langun u taw a Muslim sa apya ngin i katabuwan nin, pantag menem kanu kabagungkir a sya pakanggulalan kanu lima nandu dila, na sya bagunut-unut kanu kapegkagaga nu taw lun penggula⁽¹⁾.

- Kinadtalunin menem antu pantag kanu taw a bagungkir sya kanu pamusunganin sa: **((na entuden ba i pinakamalubay a paginugut))**. nyanin pakatutulu, na su kapedsgugu kanu mapya nandu kapedsapal kanu malat, na ped kanu manga edtibalangan u Iman, nandu pakatutulu pan sa saben-sabenal su pakagaga penggalbek kanu ped a edtibalangan u Iman taman sa pinggalbekin, na nya tinemu kanu dili lun penggalbek sabap sa dinin kapegka-gaga, ped pan a pakatutulu bun kanu namba, na su kinadtalu nu nabiﷺ sya kanu manga babay: **((pantag kanu kapegkulang u agama nu babay, na kagina bagukitan a pila-gay nandu pilakamagabi a di sekanin**

---

(1) Pidtalu ni Shaykhul-Islam ibn taimiyah –rahimahullah- sya kanu kitabin a ((iqtidhā assirātil-mustaqeem)) (1/272): ((su kabagungkir u pamusungan na entuba su kabaginugut nin sa saben-sabenal kanu galbek a bagungkir na malat, salta lun su kapegkabensi nin lun, kagina endaw i kanggula kanu namba na maaden den kanu pamusungan su iman, amayka diden katawan u pamusungan mapadsenggaya su mapya nandu malat, na maawa den su entuba a Iman kanu pamusungan nin)). Napupus.

nyako madtalu: nyaba bityala na ped kanu pinaka nasisita a kapatuntayan sa katitimpuhan saguna, timpu a midsasal den su manga galbek a manga malat, nandu migkapaydu su bagungkir, kagina su manusya na aden antu na makadawa pan sekanin sa ka-ungkir kanu malat sa lima atawaka dila nin, ugayd na su kaungkir nu pamusungan na dala den makadawanin amayka itagakin. Entayn i tumagak lun na makagilek a madala kanu pamusungan nin su Iman!

Su kaungkir sya kanu pamusunganin na iniwagib kanu taw a muslim, apya nanggalbek nin pan, atawaka napagawidanin su penggalbek lun, kagina nanden ba i pinakamalubay a paginugut.

pakadsambayang))⁽¹⁾. nyanin antu pedtalun na su gay a kapegkaidh nu babay a inisapal salkanin su kadzambayang taman a di sekanin masuti, dalem ka maitu na pegkulang bun su Agama nin, nyanin inamba pakatutulu na su pakagaga penggalbek sa wagib taman sa pinggalbekin, na nya tinemu kanu dili lun penggalbek sabap sa dinin ga-gaga, apya sinugutan pan sa katagakin lun. Su Allah i labi a mataw.

- Kinadtalunin memen sa: **((entayn i makailay sakanu sa galbek a malat))**:

pakatutulu sa saben-sabenal su kabagungkir na sya bagunut-unut kanu kapegkailay, upama ka nakadilung su galbek a ma'siyat ka danin mailay, ugayd na natawan nin bun, na nya kadakelan kanu manga riwāyat a nakabpun kani imam ahmad na: ((dinin ebpapangilayn, nandu dinin den tuntayan su nganin a penggedageda lun sekanin)).

Kaped pan a nadtudtul ebpun salkanin na: ((punsinganin su nasapengan upama ka natalangedin i ma'siyat su entuba a galbek, upama ka nakakineg sekanin sa palabuni-bunyan a haram, nandu natalanged nin endaw tampal, na nasisita ma-ungkir nin, kagina sekanin na nategkesin sa tidtu i galbek antu na malat, nandu nasabutan nin endaw tampal, bali mananin bun na-ilay)). Binales mismo ni Ahmad inyaba, nandu pidtalunin pan: ((upama ka danin katawi endaw tampal na dibun sekanin pendusa)).

Makipantag menem kanu kapameludep kanu manga taw a penggalbek sa ma'siyat, na dala pamakaya nu manga Imam intu, mana sila: Sufiyān Atthawrie, nandu salakaw salkanin, nandu entuba na pakaludep kanu kapanininting a inisapal, nadtalu pan kani Ibn Mas'od: saben-sabenal kani kuwana na bagedtak kanu bulungus nin su makalangut!, nyanin pidtalunin: ((sinapalan tanu nu Allah sa kapanininting)).

Nandu pidtalunin pan ni Alqādhie Abu Ya'lā kanu kitābin a ((*al-ahkām assultāniyah*)): ((amayka su nasabutan nin antu a galbek a malat a ibamagena—sabap sa aden matidtu a taw a nanudtul- ka aden lun i

---

(1) Napanudtul ni Muslim (79) (80), ped kanu hadith nila: Ibn Omar, Abu Hurayrah, Abu Said.

kapegkatalpas kanu manga kawagib a di magaga manambi, mana upama na kadsina, nandu kapamunu, na gapakayan su kapanininting, nandu kapangilay lun, ka endu gadsanggilan su katalpas kanu manga kawagib a di ga-gaga banambi, taman a dipan makagaus sa maytuba, na dipan gapakay su kapanininting, nandu kapangilay kanu galbek a malat)).

Sabutan tanu, i su kapedsugu sa mapya nandu kapedsapal sa malat, na aden antu na gadsabap sa inagkay kanu pahala nu Allah, eden menem antu na, sabap sa gilek kanu siksa nin kanu katagak lun, aden menem antu na sabap sa gilek kanu lipungetin kanu kapegkatalpas kanu iniharam nin, aden menem antu na sabap sa pangindaw kanu manga muslim, nandu lat a ginawa kanilan, dikalu-kalu kadsabapan a kapangeleg kanilan kanu kinalumamek nilan kanu lipunget u Allah, nandu siksa kanilan lusa gay a mawli, eden menem antu na sabap sa kapegkurmat kanu Allah nandu kapapegkasla lun, nandu lilini lun.

nyanin katimbelan, na wagib su kananaw nandu kaungangen sya kanu kabagungkir, pidtalunin Imam Ahmad: ((su manga taw na pakanasisita silan sa kananaw, nandu kaungangen sya kanu kapedsugu kanilan sa mapya, dikena masasaw, nya tabya na su taw a ipebpapayagin su kadupangan nin, ka di dayt a pagadatan)). Pidtalunin pan: ((nya kaaden u manga tagapeda ni Ibn Mas'od, amayka makasagad silan sa manga taw a gailayan nilan sa galbekan a gabensiyan nilan, na nyanilan pedtalun na: inganganan -ikalimu kanu nu Allah-!, inganganan, -ikalimu kanu nu Allah-!)).

Pidtalunin pan: ((semugu sa mananaw, nandu bangalimbaban, amayka edtaluwan sekanin sa kabensiyan nin na dili malipunget, ka endu dili sekanin maaden sa nyanin makadsabek na su ginawanin)).

Hadith a ika- tlupulu enggu lima

٣٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا». «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا» وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ «بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعَرْضُهُ». رواه مسلم.

35- nakabpun kani Abu Hurayrahﷺ, pidtalunin: pidtalun nu Rasulullahﷺ: ((dakanu endedengkya, nandu dakanu mamagakala, nandu dakanu mamagukag, nandu dakanu edtataligkuda, nandu dakanu mamagampawa (sa kabpasay), aden nu su manga ginawa nu sa ulipen nu Allah a edsusuled)).

((su muslim na suled nu muslim, dinin edtalimbuten, nandu dinin ilusak, nandu dinin ipamaba, su gilek kanu Allah na sya nakambetad)) ipedtutulu nin su laleb nin, nakatlu nin pibpapalumanan, ((nasasanganden a kadupangan u taw i makapamaba nin su pagalinin a muslim, langun u muslim na haram kanu muslim, su lugu nin, su tamukin, su kanaman nin)).

Napanudtul ni Muslim.

Usayan

- Kinadtalunin sa ((dakanu endedengkya)): nyanin ma'na: dili dengkin u sabad salkanu su sabad.

Su kadengki na nakaandang a tabyat u manusia, nya maytu na: su manusia na andang a kabensyanin i kalawanan u pagidsanin sekanin, sya kanu manga kalbihan⁽¹⁾.

su manga taw kanu nyaba na nabad sa pila-bad:

Kaped kanilan; na nyanin pedtinggapasen na madala su limu ebpun kanu taw a pendengkin nin, edsemuwan nin sa kadtalu atawaka ka galbek, na namba i kadengki a malat, a inisapal.

Napanudtul ni Ahamd, nandu si Attirmidhie, nakabpun kani Azzubair bin Al-Awwām, nakabpun kanu Nabiﷺ: **((nasugat kanu nu sakit u manga ummat a nawna salkanu, kadengki, kapamagukag, su kapamagukag na namba i pakaupaw, pakaupaw sa agama, dikena pakaupaw sa buk...))**⁽²⁾.

Nandu napanudtul ni Abu Daud, nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtlaunin: **((edsangilay nu su kadengki, kagina su kadengki na pegkanenin su manga mapya, sa mana kapegkan u apuy kanu kayu)) atawaka ((utan))**⁽³⁾.

Kaped a edtibalangan u manga taw na: su manga taw a amayka matagu kanu ginawanin su kadengki kanu isa taw na sapalan nin su ginawa nin, dinin enggulan su galbek a makasundul salkanin kanu entuba, nandu dinin edsemuwan sa kadtalu atawaka galbek su taw a pendengkin, nalabit ebpun kani Alhasan, i di kun pendusa su taw maituba.

Nyaba menem na duwa-timan:

Ika-isa: dinin ga-gaga pebpukas kanu ginawanin su kadengki, na di sekanin pendusa kanu entuba.

Ika-duwa: pedsekaten nin su ginawanin sa kadengki, nandu ibpapayagin, makin pan gapya i ginawa nin kanu kapedsinganin kanu kaawa

---

(1) Su mu'min na ibagena nin su kadengki, su munapik na ipebpayagin, kagina su kadengki na andang den nakapamula sya kanu pamusungan. (Shaykh Abdulaziz Atturayfie).

(2) Napanudtul ni Ahmad (1/164-165), nandu si Attirmidhie (2510), madakel i bityala lun a nalabit ni Attirmidhie. ugayd na hadith anyu na nalabit a sya nakaukit kani Abdullah bin Azzubair, napanudtul ni Albazzār, sa (jayyid) i isnadin, mana su nalabit ni Attirmidhie kanu kitab in a ((attargeeb)).

su kinadtalu nin menem sa ((kagina su dili kapamagayun na namba i pakaupaw)), na salakaw den a hadith inan, namba i saheeh, malabit bun amay – in sha Allah- amengka usayanden su namba a hadith.

(3) Napanudtul ni Abu Daud (4903), nya kadtalu ni Al-irāqie sa kitab a ((takhreej al-ihyā)) (1/149): ((nandu napanudtul ni Abu Daud, nakabpun kani Abu Hurayrah, nya pidtalu ni Al-bukhārie: na dikena saheeh. Nandu nyaba a hadith na sya kani Ibn Mājah a hadith ni Anas, na dha'eef. Sya menem sa kitab a ((tāreekh bagdād)) na hasan)). Napupus.

nu limu kanu pagalinin, na nyaba a taw na makamana-mana nin bun tinegkes kanu ginawanin su kanggalbek sa ma'syat, ugayd na ngintu gasiksa sekanin atawaka dili?, mimbida-bida su manga ulam lun, ugayd, na nyaba na pakawatanen ta i dinin matika demupang su taw a pendengkin, na sabap lu na pendusa sekanin.

Kaped pan a edtibalangan: amayka demengki na dinin madsinganin su kaawa nu limu kanu pendengkin, ugayd na nyanin enggulan na magapas sekanin sa makasampay sa mana nasampay nu pagidsan nin, nandu nyanin kalilinyan na makapagisan silan. Amayka nyabu pedtigyán i uyag-uyag bu sa dunya, na daladen kapyá-pya nin, amay menem ka nya pedtigyán na sya kanu Agama, na migkapyá-pya, su Nabi na pidsinganin nin i mashaheed sekanin. Nalabit sa ((Saheehayn)) nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: **((dala kadengki a gapakay nya tabya na sya bu kanu duwa: su mama a inenggan u Allah sa tamuk, penggastunin sa magabi sa malemag, nandu mama a inenggan u Allah sa Qur-an, ipedtindegín magabi sa malemag))**.

Namba i pembedtuwan sa basa arab sa (*algibtha*) kadtigi, ugayd na benedtuwan u Rasulullah sa kadengki sa ukit a sindil (kināyah).

Kaped pan a edtibalangan: amayka madsagianin sya kanu ginawanin su kadengki, na edtinggapasen nin i kaawanin lun, nandu apasen nin i kabpiyanan nin su taw a pendengkin, indu'a nin, ipamayapatin su kalbihan nin, nandu pamikalan nin su kaawa nu gagedamin kanu ginawanin a kadengki, ka endunin kasambyan sa lilini sa kagkapyá nu pagali nin a muslim, nyaba na kaped kanu pinakamapulu a ebpangkatan u Iman, nandu su penggalbek lun na sekanin den ba su taw a talutup i paginugutin, kalilinyan nin kanu pagalinin su nganin a kalilinyan nin kanu ginawanin.

- Kinadtalunin sa: **((nandu dakanu mamagakala))**:

nya kinausay nu kadakelan kanu manga ulama sa (*Annajash*) sya sa kandagang: na su kaayag u dikena bamasa sa mas mapulu, asal egkapulu su alaga nu dagangan nin, atawaka asal kaulagan su bamasa sabap sa kapulu nu alaga.

Mapakay bun a nya murād kanu (*attanajush*) a inisapal kanu nyaba a hadith sa ma'na a mas langkum kanu nalabit antu, kagina nya kaandangan a (*attanajush*) sya sa basa na: kadulat kanu engga-gaisa nandu kapagakal lun, tembu nabedtuwan su paanup sa (*Nā-jash*) kagina pendulatan nin su banganupen nin, nandu bagakalan nin. Bali nyanin gangguma'na na: dakanu mamagakala, nandu dili ipagawida nu sabad salkanu su sabad sa kadulat nandu katagakal.

Sya kanu nyaba a ma'na, na pakaludep su langun-langun u buntal a kapagakal sya sa kapbasay, nandu salakaw lun pan.

- Kinadtalunin sa ((**dakanu mamagukag**))

Sinapalan su manga muslim sa kapamagukag amayka dikena sya kanu kawagib u Allah, kagina nya gaunutan kanu entuba na lāyat u manga ginawa, ka su Allah na binaluy nin su mangna muslim sa edsusuled, na su edsusuled na egkakilimuwa, dikena bamagukag. su Allah inikalimu nin su manga mu'min sa kinapagkakalimuwa nin kanu manga pamusungan nilan, mana su kinadtalunin:

﴿وَأَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءَ قَائِلٍ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاصْبِرْتُمْ بِنِعْمَةِ إِخْوَانِكُمْ﴾ آل عمران: ١٠٣

“nandu panademi nu su limu nu Allah salkanu, kanu timpu a dikanu bamagayun, mawli na pinapamagayunin su manga pamusungan nu sa nabaluy kanu a mana edsusuled sabap kanu limu nin”.

Sabap kanu nyaba a bityala, na iniharamin su kapandalakita, kagina gadsabapan a dili kapamagayun, nandu kapamagukag, nandu inisugu su kapagkapyu kanu pamageletan u manga taw.

Napanudtul ni Ahmad, nandu si Abu Daud, nandu si Attirmidhie, sa hadith ni Abu Addardā, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: ((ngintu pamanudtulen ko salkanu su galbek a labi pan i kapyanin kanu ebpangkatan u sambayang, nandu puasa, nandu Sadaka?)) nyanilan

nadtalu: uway, oh Rasulullah, nyanin pidtalu **((kapapagayun kanu dili bagayun, kagina su kabinasa nu pamageletan na entuba i pakaupaw))**⁽¹⁾.

su kabensi menem sya kanu kawagib u Allah, na kaped intu kanu pinaka mabagel a tanda nu inugut, nandu dikena luyud kanu inisapal.

Sabap sa kinambida-bida nu manga taw kanu manga bityala pantag kanu agama, na luden ba mambu nadsabap i kinapamagukag nilan nandu kinambubunuwa nilan, uman i isa na bamagigiling sa nyanin ibangalipunget na kawagib nu Allah, aden antu na aden bun mambu uz'r nin (rason) aden menem antu na dala, ka nyanin bu bagunutan na su lāyat u ginawa nin, dinin den papedtamanen su kapedtuntay nin kanu ibangalipunget nin, na nyaden ustu nandu wagib kanu muslim na pangindawn nin su ginawanin, nandu pananggilan nin i namba sa tidtu a kapananggila, nandu dinin ilembuk i ginawanin kanu bityala a dala sabutin lun, ka endu di sekanin makaludep kanu kapangalipunget a dala amadan nin a iniharam.

- Kinadtalunin sa **((nandu dakanu edtataligkuda))**:

nya kadtalu ni Abu Ubaid: su (*Attadābur*) na (*Al-musaramah wa al-hujrān*): kagetas, nandu kabpalaguya, sya kinandut a kadtalu kanu kataligkud nu mama kanu tagapedanin, nandu katangkili nin lun kanu beneng nin, namba i kanggetasay sa (kabpagaliya, kabpakat).

Nalabit sa (Saheehayn) nakabpun kani Abu Ayyub, nakabpun kanu Nabi pidtalunin: **((dili gaharus kanu muslim i palaguyan nin su pagalinin sa lemampas sa tlu-gay, makambalatemuwa silan, na temangkili i uman i isa, na nyaden pinaka mapya kanilan na su edtibaba semalām))**⁽²⁾.

Napanudtul pan ni Abu Daud, sa hadith ni Abu *Khira'sh Assulamie*, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: **((entayn i palaguyanin su pagalinin sa dalem a salagon, na makamana-mana nin bun pinatuga su lugu nin))**⁽³⁾.

---

(1) Napanudtul ni Ahmad (6/444), nandu si Abu Daud (4919), nandu si Attirmidhie (509), nandu nyanin pidtalu na: ((nyaba a hadith na saheeh)).

(2) Albukhārie (6077), Muslim (2560).

(3)albukhārie (6077) muslim (2560).

Langun a nyaba na sya kanu kabpalaguya kanu kadudunyay, amayka pantag kanu agama na gapakay a lemawan pan sa tlu-gay, nilabit ni Ahmad i namba, nyanin inidaleen na su tudtulan kanu telu-kataw a dala pamanginunut⁽¹⁾.

Nandu nalabit ni Al-khattābie i saben-sabenal su katangkili nu mama kanu wata nin, atawaka kani kalumanin- nandu salakaw pan san- sa dalem a ibamandu nin kanilan, na gapakay sa lemampas pan sa tlu-gay, kagina su Nabi na danin bun imbityala su manga kalumanin sa nakasaulan.

- Kinadtalunin sa ((**nandu dakanu mamagampawa**)):

nya ma'na na (kapagampawa sa kapebpasay): na ebpasan u padagang su dagangan nin kanu isa a bamasa, mawli na makauma su isa a padagang na pangayagan nin su namasa sa mas mababa i alaganin, taman sa kalinyan u namasa, bali ipaguliya nin su padagang a nawna ka lu mamasa kanu ika-duwa a padagang.

- Kinatalunin sa ((**aden nu su manga ginawa nu sa ulipen nu Allah a edsusuled**)):

Nyaba na nilabit nu Nabiﷺ a sabapan u nawna antu a bityala, nyanin pakatutulu na amayka itagak u manga taw su kadtitipuwa, nandu kapamagakala, nandu kapamagukag, nandu kadtataligkuda, nandu kapamagampawa sa kabpasay, na maaden silan sa edsusuled.

Nandu nadalem lun pan su kinasugu sa kadtinggapas kanu manga galbek a makabagel kanu kadsusuled u manga muslim, ped lun su katapenay nu muslim kanu kawagib u muslim, ganat sa kasumpat kanu

---

(1) Napanudtul ni Abu Daud (4915), nya pidtalu ni Al-irāqie sa kitab a ((takhreej ahādeeth al-ihyā)) (3/1265), na ((Saheeh i isnādin)).

(1) nya murād nu mu'lif sya na: su kabpalaguya sa nyanin sabap na kadudunyay, mana upama nu kabpalawa, atawaka kalimbul, nandu salakaw pan san, a dili gaharus i lemampas sa tlu-gay, pantag kanu taw a palaguyan nin su taw a dupang, atawaka taw a pabibid'ah sabap kanu bid'ah nin, na nya dayt salkanin na dinin muna ipagayun sa ludep u telu-gay, nyanin pamagilay-ilayn na su makagkapyu kanu agama, apya lemampas pan sa tlu-gay, kagina su nabiﷺ na danin bun imbityalay su tlu-kataw a dala pamangunut kanu kinambunuwa sa tabuk sa nakalimapulu-gay.

salam, nandu kadtalu sa *yarhamukallah* kanu taw a pakamban, nandu katukaw (ka kakap) kanu pedsakit, nandu kaunut kanu belebeng, nandu katalima kanu pangenggat, nandu kauna semalam sya kanu kapedtitingumaya, nandu kapangindaw sa masulen.

Nalabit ni (*Attirmihdhie*) nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabi, pidtalunin: **((pamagenggaya kanu sa *hadiyyah*, kagina su *hadiyyah* na pakaawa sa sasat nu pamusungan))**⁽¹⁾. Nandu napanudtul nu salakaw salkanin sa nyanin lapal: **((pamagenggaya kanu sa *hadiyyah*, ka egkabagel su kapamagayun nu))**⁽²⁾.

- Kinadtalunin sa **((su muslim na suled nu muslim, dinin edtalimbuten, nandu dinin ilusak, nandu dinin ipamaba))**:

Namba na sya kinadut kanu kinadtalu nu Allah:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ﴾ الحجرات: ١٠

"saben-sabenal su manga mu'min na edsusuled, na ebpiyani nu su pamageletan nu kanu manga suled nu".

Nyanin pakatutulu intu na sinugu silan sa kanggalbek kanu makagkabagel sa kapamagayun nandu kapagisa-isa nilan, nandu sinapalan silan sa kadsabapan a kapamagukag, nandu kambida-bida.

Nandu su suled na nyanin kaandangan na ebpiyanaan nin su suled nin, nandu dinin lingasan, na kaped kanu pinakamasla a kalingasan na su: kapanalimbut.

Ped pan kanu namba na: su kalusak u muslim kanu pagali nin a muslim, kagina su muslim na sinugu sa kadtabangin kanu pagalinin.

Ped pan kanu namba na: kandalbut u muslim kanu pagalinin a muslim, na di mapakay a imbityala nin sa kalbutan, dinin imbityala nya tabya na bantang.

---

(1) Napanudtul ni Attirmidhie (2130), pidtalunin ni Alhāfidh sa kitab a (attalkhees) (3/80): ((naped kanu isnādin si Abu ma'shar Almadanie, nandu nabpuluwan nin, na malubay sekanin)).

(2) Napanudtul ni Albukhārie sa ((al-adab almufrad)) (594), nandu saheeh sya kani Alhāfidz sa kitab ((attalkhees)) (3/80), nandu inayunan sekanin ni Albānie sa ((al-irwā)) (1601).

Ped pan kanu namba na: kapamaba nu muslim kanu pagalinin a muslim, namba na nyanin sabap na kamamasla, kagina su taw a mamasla na nyanin kailay kanu ginawanin na sekanin bu i mapya nandu talutup, su salakaw lun na kulang nandu malat, bali mababa i kailay nin nandu pakalabawanan nin silan, nandu nyanin kailay na di silan dayt a edtabangan kanu katuntut nilan kanu kawagib nilan, nandu di ipamamantag upama ka aden tuntutan nin a kawagibin.

- Kinadtalunin sa: **((su gilek kanu Allah na sya nakambetad))** ipedtutulu nin su laleb nin, nakatlu nin pibpapalumanan:

Pakatutulu inyaba sa saben-sabenal su ebpangkatan u taw lu sa Allah na su gilekin kanu Allah, dibu pila-pila i taw inipamaba sya sa dunya sabap kanu kalubay nin, nandu kapaydu nu tamukin, ugayd na nya labi a mapulu i ebpangkatan nin lu sa Allah kanu manga taw a namaba lun sya sa dunya, kagina su manga taw na sya silan pembida-bida kanu gilek kanu Allah, mana su kinadtalu nu Allah: الحجرات: ١٣ ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾ “nyaden pinakamapulu I ebpangkatan nin salkanu lu sa Allah na su pinaka mabagel I gilek nin”. □

Nalabit sa (Saheeh Albukhãrie) nakabpun kani Sahl bin Sa'ad, pidtalunin: minukit su isa a mama kanu Rasulullah ﷺ, nyanini pidtalunin kanu mama a bagagayan sa ubay nin⁽¹⁾: **((ngin i kailay nengka sa namba?))**. nyanin nadthalunin: kaped inan a mama kanu pinaka mapulu i bangsanin kanu manga taw, namba a taw na dayt abenal a taliman amayka mangaluma, nandu taliman i *Shafã'atin* amayka *semafã'at*, nandu pakikinegen amayka edtalunin, nya nadthalunin ni Sa'ad: tinemana su Nabi ﷺ, tupan ka aden menem sinemagad a isa a mama, nya pidtalunin nu Rasulullah ﷺ: **((ngin menem i kailay nengka sa namba?))**, nyanin pidtalunin: oh Rasulullah! Namba a mama na kaped kanu manga miskin u manga muslim, namba na di dayt a pedtaliman amayka mangaluma, nandu di dayt a pedtaliman i *shafã'atin* amayka *semafã'at*, nandu di dayt a pakikinegen amayka edtalunin, nya nadthalunin

---

(1) nya midtalunin na su Rasulullah ﷺ.

nu Rasulullahﷺ: ((namba na nya tinemu sa nakadalem kanu lupa i pagidsan nin))⁽¹⁾.

- Kinadtalunin sa **((nasasanganden a kadupangan u taw i makapamaba nin su pagalinin a muslim))**:

nyanin ma'na na: nasasanganden a kadsemu i makapamaba nin su pagalinin a muslim, kagina nyanin bu kabamaba lun na sabap sa kapemamasla nin salkanin, su kamamasla na kaped kanu pinakamasla a edtibalangan u malat, nalabit sa ((saheed Muslim)) nakabpun kanu Nabiﷺ, pidtalunin:

((di makaludep sa surga su entayn i aden kanu pamusunan nin i mana bu tepung a kamamasla))⁽²⁾. Nandu nalabit pan su kinadtalunin sa: **((su kapulu nu ebpangkatan na malong nu Allah, su kamamasla na kambet nin sa pulu, na entayn i magaw sa laki kanu namba na siksian ko))**⁽³⁾, na su kanggumaked kanu manga sipat nu Allah a di pakadayt kanu pinamaluy nin na tidtu a malat, nalabit sa ((saheeh muslim)), nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: **((entayn i edtalu sa: nabinasa su manga taw na sekanin bantu i labi binasa kanilan))**⁽⁴⁾. Pidtalunin ni Mālik: ((amayka nyanin kinadtalu sa entuba i sabap sa galidu i ginawa nin kanu manga taw kanu agama nilan, na laki lun a kailay na dala bun mawag lun, amay menem ka nyanin lun kinadtalu na sabap sa mapulu i kapegkailay nin kanu ginawanin, nandu manawt i kapegkailay nin kanu manga taw, na entuba i inisapal antu)). Nalabit ni Abu Daud kanu kitabin a ((sunan Abi Daud)).

- Kinadtalunin sa: **((langun u muslim na haram kanu muslim, su lugu nin, su tamukin, su kanaman nin))**:

Nya ba na ped kanu *khutbah* nu Rasulullahﷺ kanu manga masla a kapedtimu-timu, inikhutbah nin i nyaba sa *Hajjatul-wadā*, kanu gay nu

---

(1) Albukhārie (5091).

(2) Muslim (91).

(3) Muslim (620).

(4) napanudtul ni Muslim (2623).

kapedsumbali (ika sapulu), nandu gay na *Arafāt* (ika siyaw), nandu ika-duwa a gay kanu manga gay nu *Attashreeq* (ika saplu engu duwa).

Nandu nalabit sa ((*sunan Abi Daud*)) napanudtul nu ped kanu manga sahabat, i belalakaw silan sa tagapeda nilan su Nabi ﷺ, taman sa nakatulug su isa kanilan, na linagkut nu isa kanila kemuwa su tali nu mama a pedtulug, taman sa nakakedu su pedtulug, nya pidtalu nu Nabi ﷺ: **((di gaharus kanu muslim i panginggileken nin su muslim))**⁽¹⁾.

Nalabit sa (saheehayn) nakabpun kani Ibn Mas'od, nakabpun kanu Nabi, pidtalunin: **((amayka matlu-kataw kanu na di magedunga su duwa sa di makaamung su ika-tlu, kagina makagkalat intuba kanu ginawanin))**. lapal ni muslim.

Nadalem kanu nyaba a manga daleel, i su muslim na di mapakay a lingasan sa apya ngin i buntalin a kalingasa, kadtalu, atawaka galbek, amayka dikena kawagib, ya pidtalu nu Allah:

﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كَسَبُوا فَقَدْ أَحْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾ الأحزاب: ٥٨
"su silan antu a belingasan nilan su manga mu'min (babay mama), sa dikena nilan kalimbanan, na daden kabpelisin na madsemak nilan den su kalbutan, nandu dusa a mapayag". nandu nya man kinapamaluy nu Allah kanu manga mu'min sa edsusuled, endu silan makagkakalimuwa, nandu makabpipindaya sa ginawa.

Pidtalu nu isa a mama kani Omar bin Abdulaziz: ((aden ka su masla (matuwa) nu manga taw sa mana nengka ama, nandu su manawt kanilan sa mana nengka wata, nandu su kakanan kanilan sa man nengka suled, na entayn pan kanilan i matika nengka edtalimbut?)).

Nandu kaped sa kadtalu ni mu'ādh Arrāzie: ((ipagawida nengka su taw a mu'min sa tlu-timan i buntal nin: amayka dala makagkapy nengka salkanin, na dikaden lemingasa, amayka di nengka sekanin magalaw na dikaden beliduwa i ginawanin, amayka di nengka mapamedta na dikaden banila-tilay)).

---

(1) napanudtul ni Abu Daud (5004), nandu pidtalu ni Shaykh Albānie na saheeh kanu kitabin a ((saheeh aljāmi')) (7658).

Hadith a ika- tlupulu enggu nem

۳۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

«مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا، نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ، يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا، سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ.

وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا، سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا جَلَسَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ، يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ، وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ، إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَعَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمْ الْمَلَائِكَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ. وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ، لَمْ يُسْرَعْ بِهِ نَسَبُهُ».

رواه مسلم.

36- nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Rasulullah ﷺ pidtlaunin:

((entayn lewagan nin su kamutuwan u taw a mu'min, na lewagan u allah su kamutuwan nin lusa gay a mauli, nandu entayn i pakalemuwan nin su taw a pakamutu na pakalemuwan u Allah sekanin sa dunya akhirat, nandu entayn i semapeng kanu kanaman u taw a muslim, na sapengan sekanin u Allah sa dunya akhirat, su Allah na pedtabanganin su ulipen taman a dipan mapinda su ulipen kanu kapedtabangin kanu pagalinin.

Nandu entayn i mukit kanu lalan sa dalem a ibanuntut nin sa ilmu, na pakalemuwan u Allah sekanin luba sa lalan ebpawang sa surga, sanden kanu manga taw a edtimu-timu kanu walay ebpun kanu manga kawalayan u Allah, sa pembatyan nilan su kitab u Allah (qur-an), nandu ipebpapamanduwa nilan, na pakatulun kanilan su kabalatana, nandu gataguban silan u limu, nandu gabalibet silan u malaikat, nandu ipembabadtug silan u Allah kanu manga malaikat lu salkanin (sa langit).

Nandu entay i indudulumbat u galbek nin na di makangguna salkanin su bangsa nin)).

Napanudtul ni Muslim.

❖ Usayan ❖

Nyaba a hadith na napanudtul ni Muslim nakabpun kani Abu Hurayrah.

Napanudtul nilan duwa menem kani Albukhãrie sa ((saheehayn), nakabpun kani Ibn Omar, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: ((su muslim na pagali nu muslim, dinin edsalimbuten, nandu dinin padtadayn, entayn i temabang sa pagali nin a pakanasisita, na tabangan u Allah sekanin, nandu entayn i lemewag kanu taw a gasimpitan, na lewagan sekanin u Allah kanu kasimpitan lusa gay a mawli, nandu entayn i semapeng sa kanaman u taw a muslim, na sapengan u Allah sekanin lusa gay a mawli))⁽¹⁾.

- Kinadtalunin sa **((entayn lewagan nin su kamutuwan taw a mu'min, na lewagan u allah su kamutuwan nin lusa gay a mauli))**:

Nyanin pakatutulu na: saben-sabenal kanu pahala na bagunut-unut kanu galbek.

nya edtalun a (*alkurbah*) na: tidtu a kasimpitan a gatundan nin su taw kanu kamutuwan, na nyalun (kalewag) na su kapupaw kanu kapegkamutu nin, sya kinandut kanu: kabelewag kanu kapebpekel, makamana-mana inawan sa pekel ka endu pakaginawa.

Su (kabelepas) na: nya labi a masla kanu (kabelewag); kagina mismu a ibagawa den kanu taw su kapegkamutu nin, nandu awida-akalin.

Sabap luba, na nya pahala nu (kabelepas) na (kabelepas) bun, su (kalewag) na (kalewag) bun lusa gay a mauli, mana su nalabit sa hadith ni Ibn Omar.

---

(1) napanudtul ni Albukhãrie (2442) nandu si muslim (2580).

- Kinadtalunin sa: ((**nandu entayn i pakalemuwan nin su taw a pakamutu na pakalemuwan u Allah sekanin sa dunya akhirat**)):

pakatutulu sa saben-sabenal su kapegakamutu na aden antu na manggula bun lusa gay a mawli, nandu inupama bun nu Allah su gay a mawli sa gay a kapegakamutu, nyanin pidtalu:

﴿الْمَلَكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَاتِ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا﴾ الفرقان: ٢٦

"nandu naaden su gay a mawli kanu silan a manga kafir sa kamutuwan".

Su kapakalemu kanu taw a pakamutu sa tamuk na duwa-timan i buntal nin:

Aden antu na sya maukit sa ebpagad-pagadan su kasulut nin, na nyaba na wagib i kanggalbek lun, nya pidtalu nu Allah:

﴿وَإِنْ كَانَ دُوعُسْرَةً فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ﴾ البقرة: ٢٨٠

"amayka pakamutu(su taw a minutang) na ebpagad-pagadan su kasulut nin".

Aden menem antu na pasinsyan den salkanin su utangin, amayka aden utangin, atawaka edtabangan sekanin kanu gamutuwan nin, langun den a duwa anan na masla den tanan i pahala nin.

Nalabit sa ((Saheehayn)) nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabi, pidtalunin: ((**aden isa a mama padagang a pabangutang kanu manga taw, amayka kasipatanin i pakamutu su minutang na nyanin edtalun kanu manga panunugun nin: ampun nu den i taw anan, ka dikalukalu ampunen tanu nu Allah, taman sa inampun sekanin u Allah**))⁽¹⁾.

Napanudtul ni Muslim, sa hadith ni Abu Qatādah, nakabpun kanu Nabi: ((**entayn i kalilinyan nin i lepasen sekanin u Allah kanu kasimpitan lusa gay a mawli, na lewaganin su pakamutu, atawa ka pasinsyan nin kanu utangin**))⁽²⁾.

- Kinadtalunin sa ((**nandu entayn i semapeng kanu kanaman u taw a muslim, na sapengan sekanin u Allah sa dunya akhirat**)):

---

(1) Albukhārie (2078), Muslim (1562).

(2) Muslim (1563).

Nyaba a bityala na kaped kanu manga bityala a migkadakel-dakel i manga daleen nin:

nalabit ebpun kanu kaped kanu manga salaf pidtalunin: ((natimpuwan ko su manga taw a dala manga tila nin (malat), taman sa pinamelabit nilan su manga tila nu manga taw, na pinamelabit mambu nu manga taw su manga tila nila!, nandu natimpuwan ko bun su manga taw a aden kanilan i manga tila, ugayd na dala silan pamelabit sa tila na manga taw, na nangalipatanan su manga tila nilan)). Makalagid syaba i kadtalunin.

nya menen daleel a nyaba na hadith ni Abu *Barzah*, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: **((oh sekanu a bamedtalu sa bamaginugut inunta bu ka dala bun makaludep su Iman kanu pamusung nilan, di nu bamelibak su manga muslim, nandu di nu pedsipat-sipati i manga kalimbanan nilan, kagina entayn i edsipat kanu manga kalimbanan nilan, na edsipatan nu Allah mambu su kalimbanan nin, na entayn i edsipatan nu Allah i kalimban nin na pagkayanin sa ludep a walay nin))**, napanudtul ni Ahmad nandu si Abu Daud⁽¹⁾, nandu napanudtul ni *Attirmidhie* sya sa hadith ni ibn Omar sa ma'na nin bu⁽²⁾.

- Kinadtalunin sa **((su Allah na pedtabanganin su ulipen taman a di pan mapinda su ulipen kanu kadtabangin kanu pagalinin))**:

Sinugu ni Alhasan Albasrie su kaped kanu manga tagapedanin ka pedtabangan nilan su isa mama, nyanin pidtalu kanilan: ukit kanu lu kani *Thābit Albunānie*, ka paunut nu sekanin, taman sa nakauma silan lu kani *Thābit*, nya nadtalu ni *Thābit*: saki na bagi'tikāp ako, mimbalingan silan lu kani Alhasan, na pinamanudtul nilan su nanggula, nyanin pidtalu kanilan: ((edtalu nu salkanin, oh *A'mash!*, nginan dinengka gasabutan i su kanggalbek nengka kanu nasisita nu pagali nengka na nya temu sa

---

(1) napanudtul ni Imam Ahmad (4/420) nandu si Abu Daud (4880), nandu *saheeh* kani Shaykh Albānie kanu kitabin a (*saheeh alhjami'*) (7984).

(2) napanudtul ni *Attirmidhie* (2032), nandu madakel pan i nalabit a manga hadith kanu nyaba a bityala, napanudtul nila: Thawbān, Albarā, Buraidah, Abdullah bin Abbās, nasuwatan silan langon u Allah.

kapadtundug nengka manihajj)), pimbalinganan nilan si *Thābit*, na tinagakin su kabagi'tikāpin ka minunut kanilan!.

Si abu bakar ﷺ na nya kaaden na penggatasan nin kanu taw nu baryo su manga kambing nilan, gunaden sekanin makandatu kanu ulyan u Rasulullah, na nakadtalu su isa laga: saguna dinin den kagatasan su manga kambing tanu!, nya nadtalu ni Abu Bakr: ((dikena maytu!, kagina saki nyako gapanganganay na dyako maangga nu nyaba linudepan ko anya a galbek, kanu andang a galbek ko)).

nyanilan kapenggula sa entuba na kagina adat nu manga Arab i di nilan pagatasan sa kambing su manga babay nilan taman sa pinakalat nilan intuba sya kanu manga babay, na amayka dala su manga mama na pakanasisita su manga babay sa entayn i gematas kanu manga kambing nilan.

Si Omar na pedtyakapan nin su manga balu, banagebanin silan sa ig uman magabi, taman sa isa a magabi na nailay ni Talha sekanin a beludep sa walay na isa a babay, bali gunaden pegkapita na linudepan ni Talha su babay, na nyanin naludepan i matuwa a babay a buta, diden pakagaga, inidsanin: ngin i penggulan na mama anan sya salka?, nya nadtalu nu matuwa a babay: ((namba a mama na nauget den a timpo na pembabalinganan ako nin bu, pedsegkilan ako nin sa ibaguyag ko, nandu ibangawa nin su makalingasa sa laki))!.

Si Abu Wā'il⁽¹⁾ na uman gay na pedsugudan nin su manga babay nu Baryo, nandu manga matuwa, bamasan nin kanilan su manga nasisita nilan, nandu makapaguyag nilan.

nya kadtalu ni Mujāhid: ((pidtagapeda ko si Ibn Omar sa lalakawan ka endu ko sekanin kapamalebegan, ugayd na sekanin i namalebeg sa laki)).

kadakelan kanu manga salaf na i ipedsharat nin kanu manga tagapeda nin sa lalakawan i sekanin i mamalebeg kanilan!.

---

(1) si Abu Wā'il: na sekanin si Shaqeeq bin Salamah, kaped sekanin kanu manga matuwa nu manga tābi'e-oon, natimpuwanin su Nabi ﷺ ugayd na danin mailay, nakatuntut sa hadith kanu manga Khulafā, nya bu tabya na si Abu bakr, -nadtalu pan i apeg ni abu bakr na nakuwayan nin bun sa hadith- kaped sekanin sa pinaka mataw sa manga hadith ni Ibn Mas'od, nyanin kinapatay na unan a ika-magatos kanu hijiri. Pidtalu ni Addhahabie: ((nyaku madtalu na: namba a datu na uluwan kanu ilmo nandu galbek)). Ilay ka i (As-siyar 4/161).

- Kinadtalunin sa: **((Nandu entayn i mukit kanu lalan sa dalem a ibanuntut nin sa ilmu, na pakalemuwan u Allah sekanin luba sa lalan ebpawang sa surga))**:

Su kaukit kanu lalan sa dalem a ibanuntut kanu ilmu na galangkum nin su kaukit sa tidtu a lalan, mana su kaangay kanu bamanduwan u manga ulama, maytubun a galangkumin su kanggalbek kanu manga ukit a kadsabapan a kagkataw, mana kalangag sa ilmu, nandu kapangagi lun, kapagistadi lun, kapamatya lun, kasulat lun, kasabut lun, nandu salakaw pan san a manga ukit a masulen a gadsabapan a kapegkasampay kanu ilmu.

- Kinadtalunin sa: **((pakalemuwan u Allah sekanin luba sa lalan ebpawang sa surga))**:

gapakay sa nya *murād* kanu nyaba na: su Allah na pakalemunin salkanin su ilmu a banuntuten nin, kagina su ilmu na lalan a pakatumpa kanu surga. Mapakay bun menem a nya lun *murād* na: su Allah na papegkalemunin kanu taw a banuntut sa ilmu- amayka nyanin kahanda na su lilini nu Allah- su kangguna kanu ilmu, nandu kanggalbek lun, taman sa maaden su ilmu sa kadsabapan a katutulu salkanin, nandu kaludepin sa surga.

Aden antu na pakalemun nu Allah kanu banuntut kanu ilmu su kaped a manga ilmu a kanggunanin, nandu kadsabapan a kaludepin sa surga.

Nandu aden antu na maluyud bun syaba su kapakalemu nu Allah kanu lalan a kaludep sa surga lusa gay a mawli, nya maytu na su titayan, nandu su gawna lun, nandu gawli lun a ganganggula a manga mapasang.

Na dala den lalan a kadsabapan a kakilala kanu Allah, nandu kasampay kanu lilini nin, nandu kasiken salkanin, nandu kaubay salkanin lusa gay a mawli, nya tabya na sya makanggulalan kanu ilmu a balapantag a inisugu nin kanu manga sinugu, nandu tinulunan nin kanu manga kitab.

Kinadtalunin sa: ((sanden kanu manga taw a edtimu-timu kanu walay ebpun kanu manga kawalayan u Allah, sa pembatyan nilan su kitab u Allah (qur-an), nandu ipebpapamanduwa nilan, na pakatulun kanilan su kabalatana, nandu gataguban silan u limu, nandu gabalibet silan u malaikat, nandu ipembabadtug silan u Allah kanu manga malaikat lu salkanin)):

nyanin inyaba pakatutulu, na su kalbihan u kadtangen kanu ludep u manga masjid sa ipembatya sa Qur-an, nandu ipedtuntay kanu ma'na nin.

pinamanudtul nu Nabi ﷺ i saben-sabenal na nya pahala nu silan antu a ipebpapamanduway nilan su Qur-an kanu ludep u walay nu Allah na pat-timan:

Ika-isa: su kapembaba nu kabalatana kanilan.

Ika-duwa: su kapegkatagub nu limu kanilan, pidtlau nu Allah:

﴿إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ الأعراف: ٥٦

"saben-sabenal su limu nu allah na masiken kanu manga mapya a manga taw".

Ika-tlu: su kapegkabalibet u manga malaikat kanilan.

Ika-pat: su kabelabit nu Allah kanilan lu kanu manga malaikat sa langit, kagina su kalabit nu Allah kanu ulipenin na: pamedta salkanin nu Allah lu sa ebpangkatan a mapulu sya kanu pamageletan u manga malaikat, nandu kapembabadtugin kanilan, nandu kapebpulu nin lun.

Nyaba manga kalbihan anya a nangalabit na gasampay nu langun u edtimu-timu sa tadem salkanin a Allah.

● Kinadtalunin sa: ((entay i indudulumbat u galbek nin na dili makangguna salkanin su bangsa nin)).

nyanin ma'na na: na su galbek na namba i sabapan a kapegkasampay nu ulipen kanu ebpangkatan lusa Akhirat, na entayn i inigkakilumbat u galbekin sa kasampay kanu ebpangkatan a mapulu lu salkanin a Allah, na di sekanin magaga temundan u bangsa nin sa makagos kanu entuba a manga

ebpangkatan, kagina su Allah na syanin inibpantag-pantag su pahala kanu manga galbek, dikena sya kanu manga bangsa, mana su kinadtalu nu Allah:

﴿فَإِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ المؤمنون

"pabila ka ma-uyup den su sanggakala, na diden makangguna su bangsa, nandu diden silan makapamagidsaya".

Nalabit sa ((saheehayn)) nakabpun kani Abu Hurayrah, pidtlaunin: pidtalu nu Rasulullah kanu kutika a kinatulun salkanin u ayatan a "pamanginggilek ka su manga pagali nengka a masiken salka": ((oh sekanu a manga **Quraish**, pamamasa nu den su manga ginawa nu lu salkanin a Allah, ka dala makangguna ko salkanu lu salkanin a Allah!, oh Abbās a wata ni Abdulmuttalib, dala makangguna ko salka lu salkanin a Allah!, oh Safiyah a babu nu Rasulullah, dala makangguna ko salka lu salkanin a Allah!, oh Fatimah a wata nu Muhammad, pangeni ka den salaki su langun u galinyan nengka, ka dala makangguna ko salka lu salkanin a Allah))⁽¹⁾.

kaped pan a pakatutulu kanu namba a bityala, na su nalabit sa ((Saheehayn)) nakabpun kani Amr ibn Al-*ās*, nakinegin su Nabi a pedtalu: ((saben-sabenal kanu pamilya ni kuwana na dikena ko silan tampil, ka nya ko bu man tampil na su Allah, nandu su manga mapya kanu manga mu'min))⁽²⁾. nyanin pakatutulu na su kapedtampil kanu Rasulullah na dikena gasampay sabap sa kapulu na bangsa, apya ngin i kasiken u kabpagaliya nin lun, ka nyalun bu kapegkasampay na sabap kanu galbek nandu paginugut, na entayn i mas talutup i paginugutin nandu galbekin na entuba i mas mabagel i kadtampilin kanu Rasulullah, magidsan i aden kabpagaliya nin a masiken kanu Rasulullah, atawa ka dala!.

nya kadtalu nu ped a manga taw kanu namba a bityala:

لَعْمُرُكَ، مَا الْإِنْسَانُ إِلَّا بَدِينِهِ   فَلَا تَتْرُكِ التَّقْوَىٰ اتِّكَالًا عَلَى النَّسَبِ

Idsapa ko, dala man ebpangkatan u manusya a salakaw pan kanu Agama nin, na dika tumagak su gilek kanu Allah sa semalig ka kanu bangsa.

لَقَدْ رَفَعَ الْإِسْلَامُ سَلْمَانَ فَارِسٍ   وَقَدْ وَضَعَ الشِّرْكَ الشَّقِيَّ أَبَاهُ

(1) Albukhārie (4771), Muslim (206).

(2) Albukhārie (5991), Muslim (215).

Saben-sabenal a inipulu nu agama si Salmān a bangsa Fārisiyah, nandu inilusak nu kapanakuto su dupang a si Abu lahab.

Hadith a ika- tlupulu enggu pitu

٣٧- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِيمَا يَرَوِي عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَّ ذَلِكَ، فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا، كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا، كَتَبَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ، إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا، كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا، كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً».

رواه البخاري ومسلم.

37- nakabpun kani Ibn Abbās, nakabpun kanu Rasulullah ﷺ bamanudtulen nin ebpun kanu kadenanin a mahasuti a mapulu, pidtalunin: **((saben-sabenal su Allah na inukul nin su manga mapya nandu malat, mawli na inipayagin su entuba, na entayn i nakagkahanda sa mapya sa dala nin manggalbek, na ipedsulat u Allah salkanin sa satiman a mapya, amay menem ka nagkahanda nin su mapya taman sa nanggalbekin, na ipedsulat nu Allah sa sapulu a manga mapya, taman sa makapitu-gatus matakep, taman sa takep-tumakep, amay menem ka nakagkahanda sa malat, na dala nin manggalbek, na ipedsulat nu Allah sa satiman a mapya, amay menem ka nagkahanda nin su malat taman sa nanggalbekin na ipedsulat nu Allah sa satiman a malat))**.

Napanudtul ni Albukhārie nandu si Muslim.

Usayan

Nyaba a hadith na napanudtul nilan duwa, ebpun kani Ibn Abbās, sya menem sa *riwāyah* ni Muslim a satiman na: aden pan sumpat na hadith anya, mana su kinadtalunin sa: **((atawaka punasen nu Allah, nandu dala man mabinasa lu kanu Allah nya tabya na su taw a adang a binasa bun))** madakel i manga a hadith a nalabit kanu nyaba a bitiyala.

Nadalem kanu nyaba a manga hadith su bityala pantag kanu kapedsulat kanu galbek a mapya atawaka malat, nandu kahanda a mapya atawaka malat, bali namba na pat balang langun:

Ika-isa a edtibalangan: su kapenggalbek sa manga mapya, na pedtakepen sa makasapulu, taman sa makapitu-gatus, taman sa takep-tumakep.

Ika-duwa a edtibalangan: su kapenggalbek sa malat, ipedsulat su malat sa satiman bu, diden gatakep, mana su kinadtalu nu Allah:

﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَثْمَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا أَمْثَلَهَا وَهُمَّ لَا يُطْمَئِنُّونَ﴾ (١٦) الأنعام

"entayn i minggalbek sa satiman a mapya na pedtakepen salkanin sa makasapulu, nandu entayn menem i minggalbek sa satiman a malat, na nyalun bun ipembalas na satiman bun a malat, nandu di silan madsalimbut".

Ugayd na su malat a galbek na aden antu na pegkasla sabap kanu kapyu nu dalpa, atawaka timpu, su kaped a manga sahabat na pedsanggilan nilan i kandalpa sa ludep na haram, sabap sa gilek nilan sa makanggula silan sa malat kanu ludepin, ped kanilan si Ibn Abbās, nandu su Abdullah bin Amr Al-ās, maytubun bun si Omar Ibn Abdulaziz.

Pidtalun ni Ishāq bin Mansoor: pidtalun ko kani Ahmad nginya aden nalabit sya sa hadith anya a: pakatutulu sa saben-sabenal su malat na pedtakepen?, nyanin pidtalun na: ((dala, da nakineg nami, nya tabya na lu sa makkah, sabap sa kasla nu dalpa)), si Ishāq bin Rahaway na pagidsan silan sa kadtalu kani Ahamad.

Ika-tlu a edtibalangan: su kagkahanda sa mapya, na ipedsulat sa satiman a mapiya, apya danin pan manggalbek, mana su nalabit sa hadith ni Ibn Abbās, nandu hadith ni Khuraim bin Fātik: **((entayn i nakagkahanda sa mapya na danin manggalbek na su Allah gasabutan nin i saben-sabenal na minedtik den kanu pamusunganin, nandu pidtinggapasin, na ipedsulat salkanin sa satiman a mapya))**⁽¹⁾. nyaba na pakatutulu sa nya murād sa kahanda sya: na su kahanda a tegkes, a salta lun su tinggapas kanu

---

(1) Napanudtul ni Ahmad (4/322), nandu si Ibn Hibbān (6171), batyaka bu i tambil na tinemahqeeq lun antu.

kapenggelbek lun, dikena matag bu bagedtik, mawli na gaawa bun, sabap sa dala mategkes.

Na endaw den kadsalengan u kadtalu nandu galbek, na luden ba masampulna su pahala, nandu kabedtuwan den su taw sa minggalbek, mana su napanudtul ni Abu *Kabshah*, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: **((su dunya na pat-kataw i kigkuwan lun, manusya a inenggan nu Allah sa tamuk nandu ilmu, ipegkagilekin kanu entuba su kadenanin, nandu baguyagen kanu entuba su kabpapagaliya, nandu ipedtunay nin su kawagib nu Allah lun kanu entuba a tamuk, na nanden ba i pinakamapya a ebangkatan. nandu manusya a inenggan nu Allah sa ilmu, dala salkanin i tamuk, benal su niat nin kanu kapedtalunin sa: umana bu ka aden tamuk ko na ilingan ko i galbek ni kuwana (galbek a mapya), na entuba na isabu silan sa pahala kanu aden tamukin a penggastu sabap kanu entu a niat nin. nandu manusya a inenggan nu Allah sa tamuk, dala salkanin i ilmu, bagusalen nin su tamukin sa sagubak, da sabutin, nandu dinin ipedtunay su kawagib nu Allah kanu entuba a tamuk, nandu dinin baguyagen su kabpapagaliya, dinin pedsabuten su kawagib nu Allah lun, na nanden ba i pinaka malat a ebangkatan. nandu manusya a dala enggay nu Allah sa tamuk nandu ilmu, nyanin gadtalun na: umana bu ka aden tamuk ko na ilingan ko i galbek ni kuwana (galbek a malat), na entuba na isabu silan sa dusa kanu bagusal sa tamuk sya sa malat))⁽¹⁾.**

Napanudtul nila Imam Ahmad, Attirmidhie, ibn Mājah.

Kaped a kinama'na kanu kinadtalu nin sa: **((isabu silan sa pahala))** na kinapagidsan nilan kanu kaandangan u pahala, dikena den amung su kapedtakep-takep lun, kagina entu na nataratantu bu kanu nakanggabek kanu galbek, dikena matag bu nangguniyat a dala manggalbek, kagina upamaka makapagidsan silan sa kapedtakep-takep, na makakuwa sa sapulu a pahala su taw a matag bu nakagkahanda sa apya danin pan manggalbek, na namba sulang kanu manga daleel.

Ika-pat a tibalangan: su kagkhanda kanu malat sa dili bun menem manggalbek, sya kanu hadith ni Ibn Abbās, na saben-sabenal su entuba na

---

(1) Ahmad (4/230), Attirmidhie (2325), Ibn Mājah (4228), nya kadtalu ni Attirmidhie: ((nyaba a hadith na Hasan, Saheeh)).

pakasulat sa satiman a mapya, sya menem sa hadith ni Abu Hurayrah, pidtalunin: **((nyanin bu kinatagak lun na sabap sa laki))**, nyanin inan pakatutulu, na entayn i makagaga enggalbek kanu ma'siyat a nagkahanda nin, mawli na initagakin sabap sa gilek kanu Allah, na namba na siguradu den a pakasulat salkanin su pahala, kagina apya su mismu a kinatagakin kanu galbek a ma'siyat na galbek den intu a mapya.

Pantag menem kanu taw a nakagkahanda sa ma'siyat, mawli na danin enggalbeka, sabap sa gilek kanu manga taw, atawaka ipabamagilay-ilay nin bu kanilan, na aden kanu manga ulama i midtalu sa: gasiksa kun su taw antu sabap kanu kinatagakin lun sa maytuba i niyatin, kagina su kalabi kanu gilek sa manga taw ebpun kanu gilek sa Allah na harãm, maytubun su kadtibaba enggalbek sa *riyã* na harãm bun, na amayka maytuba i kinatagak kanu ma'siyat na masiksa sekanin.

Amay menem ka pinggalbekin i taman a magaga nin sa kasampay nin kanu galbek antu a ma'siyat, mawli na aden nakaungen lun, na nya nalabit u kaped kanu manga ulama, na gasiksa kun sekanin, sabap kanu kinadtalu nu Nabi sa: **((saben-sabenal kanu Allah na inampunin kanu ummat ko su nganin a bagedtik kanu ginawanin, tama a dinin madtalu, atawaka manggalbek))**⁽¹⁾, na entayn i edtinggapas sa kanggalbek sa ma'siyat, mawli na danin magaga, na mana nin bun nanggalbek, maytubun su kinadtalu nu Nabiﷺ: **((pabila ka makambalatemuwa su perang u duwa a muslim na su nakabunu nandu su nabunu na lusa naraka))** nakaidsa su manga sahabat, oh Rasulullah, isa anan na nakabunu, na panun mambu su nabunu?, nyanin pidtalu: **((kagina su nabunu na pedtinggapasen nin bun i kabunu nin kanu tagapedanin))**⁽²⁾.

Amaymenem ka mabaluba su niyat sa dikena sabap salkanin, na ngintu gasiksa bun sekanin kanu kinagkahanda nin sa ma'siyat, atawaka dili?, nyaba na duwa-timan i buntal nin:

Ika-isa: amayka su kinagkahanda nin ka matag bu minedtik kanu pagitung, dala bun makadtakena kanu ginawa nin, nandu dala bun mategkes nu pamusugan nin, nyapan mawli na nabensiyan nin, nandu

---

(1) Albukhãrie (5269), Muslim (127).

(2) Albukhãrie (31), Muslim (2888).

pinalaguyan nin, na namba na bagampunen nu allah, nyanin kalagidan na mana maledsik a manga sasat a nakaidsa kanu Nabi ﷺ: na nyanin nadталu na: **((entuba i tidtu-tidtu a paginugut kanu Allah))**⁽¹⁾.

Ika-duwa: su manga kahanda a tegkes, nandu pedtangen kanu pamusungan, nandu pedtulayunan u taw, na nyaba menem na duwatiman bun i edtibalanganin:

Ika-isa: su galbek a kaped kanu manga galbekan u pamusungan, mana upama na kanduwa-duwa kanu kaisa-isa nu Allah, nandu kanabi-nabyan u manga Nabi, nandu kapegkayag u manga taw lusa gay a mawli, nandu salakaw pan san a manga galbek, na nyaba na gasiksa lun su ulipen, nandu gadsabapan a kapegkakapir atawaka kapegkamunapik nin.

Galuyud pan syaba, su langun u manga galbek nu pamusungan a ma'siyat, mana su kasuwat kanu galbek a ikalipunget u Allah, nandu kabensi kanu galbek a kalilinyan nin, nandu kamamasla, nandu kaambug.

Ika-duwa a edtibalangan: su manga galbekan u edsuku-sukuwan u lawas, mana upama na kadzinã, kapanegkaw, ka-inem sa makalangut, nandu kapamunu, nandu kadtetebu, nandu salakaw pan san: amayka italus nu taw su kadtinggapas lun enggalbek, nandu kategkes lun sa ginawa nin, na duwa-timan i kadtalu nu manga ulama kanu kapendusa nin kanu entuba:

Ika-isa a kadtalu: na pendusa sekanin, madakel kanu manga ulama i nakaayun kanu nyaba a kadtalu, su manga *Fuqahã*, nandu manga *Muhaddithoon*, nandu manga *Mutakalimoon*, a manga tagapeda tanu, nandu salakaw kanilan, nyanilan daleen na su kinadtalu nu Allah:

﴿وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ البقرة: ٢٢٥

“ugayd na pendusa kanu, kanu nganin a galbek u manga pamusungan nu”. Nandu kinadtalunin sa: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ﴾ البقرة: ٢٣٥ “sabuti nu i saben-sabenal su Allah na gasabutan nin su gadalem kanu manga ginawa nu, na pananggilay nu”. Nandu su hadith a **((su Al-ithm, na su nganin a pengeda-geda sya kanu pamusungan nengka, nandu kabensyan nengka i mailay nu manga taw))**⁽²⁾. nyanilan pidталu kanu hadith a: **((saben-sabenal su Allah na pinasinsya nin kanu ummat ko su nganin a bagedtik kanu**

---

(1) Muslim (126).

(2) namba su hadith a ika-duwapulu enggu nem kanu pat-pulu a hadith ni Annawawie.

pamusungan nin, taman a dinin madtalu atawaka ka manggalebek))⁽¹⁾. nyakun maqsood na su manga bagedtik kanu pagitung, nyanilan pan pidtalu: na su pedtulayunan u taw, nandu pedtegkesin kanu pamusungan nin, na makamana-mana nin bun pinggalbek, nandu di gaampun salkanin. □

Kaped kanilan na nyanin pidtalu na: sya pan sa dunya na gasiksa den su taw sa lidu na ginawa. Nadtalu pan i: gagkuwinta su taw lusa gay a Mawli kanu namba a galbek, pedtagelayn sekanin u Allah, mawli na ampunen nin, sa dinin bun siksian, bali nya gaaden a siksianin na su kapegkwinta lun nandu kapegkatagelay nin, namba i kadtalu ni Ibn Jareer.

Ika-duwa a kadtalu: di sekanin pendusa sa palenan a kinangguniyatin lun bu, nalabit i namba a kadtalu ebpun kani shāfie, nandu nambun ba ikadtalu ni Ibn Hāmid a tagapeda tanu, nyanilan inilay na su manga daleel a langkum.

- Kinadtalunin lusa tudtul ni Muslim antu sa: **((atawaka punasen nu Allah))**.

nyanin ma'na: su galbek a malat na aden antu na isulat nu Allah sa satiman bu a malat, atawaka punasen nin den sabap kanu manga sabapan a pakapunas kanu dusa, mana su kapagistigfār, nandu kadtawbat, nandu kanggalbek sa manga mapya.

- Kinadtalunin sa: **((dala man mabinasa lu kanu Allah nya tabya na su taw a adang a binasa bun))**:

nyanin ma'natin: kanu ulyan u namba a kalbihan a masla, nandu mawlad a kinapangalimuwan, mana su kapedtakep-takep kanu manga mapya, nandu kabagampun kanu manga malat, na daden mabinasa lu salkanin a Allah nya bu tabya na su andang bun a nabinasa, nandu daladen pangungubagan sa kinanggalbek sa malat, nandu tinaligkudanan nin su mapya nandu pinalabiyen nin.

---

(1) nyaba na ped sa nadalem sa (Saheehayn) bagu pan i kinalabit lun antu.

Namba i sabapin i si Ibn mas'od na nadtalunin: **((duwan-duwan nin den su taw a nyaden nakagintuwal su malat a galbekin kanu mapya nin))**⁽¹⁾.

Nandu napanudtul ni Imam Ahmad, nandu si Abu Daud, nandu si Annasã-ie, nandu Attirmidhie, nakabpun kani Abdullah Ibn Amr, pidtalunin: pidtalun nu Rasulullah: **((duwa a katinggiyan, sanden sa taw a manggalbek lun na makaludep den sa surga, nandu migkalemu-lemu a galbek, ugayd na paydu gayd i penggalbek lun, panasbih ka uman ka makapasad zambayang sa makasapulu, nandu tahmeed ka sa makasapulu (su tahmeed na kadtalu sa Alhamdulillah), nandu takbeer ka sa makasapulu)),** pidtalun nin: **((na entuba su magatus enggu lima-pulu a kadtalu, a sangibu enggu lima-gatus sa timbangan, amayka miga ka den kanu bagiganaan nengka, na tasbih ka nandu takbeer ka nandu tahmeed ka sa makamagatus, na entuba na magatus a kadtalu, sangibu sa timbangan, na entayn salkanu i pakanggalbek magabi sa malemag sa duwa-ngibu enggu limagatus a kalimbanan?!))**⁽²⁾.

---

(1) ma'na nin: entayn i nyaden labi a madakel su galbekin a malat, a namba i binedtuwan sa: (*alwihdãn*) kanu mapya nin, a namba menem I binedtuwan sa: (*al-asharãt*) na saben-sabenal na nalugi den, na makanaraka den sekanin, nyabu kinabedtu kanu malat sa (*alwihdãn*) na kagina su satiman a malat a galbek na satiman bun i ipedsulat lun a malat amayka manggalbek nu taw, na su mapya na sapulu timan i ipedsulat lun, na namba i kina bedtu lun menem sa (*al-asharãt*).

(2) napanudtul ni Ahmad (2/160), nandu si Abu Daud (5065), nandu si Attirmidhie (3410), nandu si Annasã-ie (3/74), a saheeh kani Shaykh Albãnie sa kitabin a (saheeh attargeeb wa attarheeb) (606). Inidsan u manga Sahabat su Rasulullahﷺ nyanilan pidtalun: panun i kinagkalmu na duwa antu, inunta na paydu gaydd i penggalbek lun?, nyanin nadtalu: **((pakatingguma su shaytan kanu isa salkanu sya kanu kapedsembayangin, taman sa patademanin salkanin su enggagaisa, na dinin bun edtalun!, nandu matingguma nin menem kanu kapedtulugin, taman sa patulugen nin, nandu dinin bun edtalun)).** nya nadtalun nu nanudtul: ((nailay ko su Nabiﷺ a pembilangen nin kanu lima nin)).

Hadith a ika- tlupulu enggu walu

٣٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

((إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَلَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالتَّوَّافِلِ، حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ، كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي؛ لِأَعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنْ اسْتَعَاذَنِي؛ لِأُعِيدَنَّهُ)).

رواه البخاري.

38- nakabpun kani Abu Hurayrah رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ, pidtlaunin: pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((saben-sabenal kanu Allah na pidtalunin: entayn i lemingasa kanu manga tampil ko na papedsabutan ko lun i imbunuwa ko sekanin, nandu dala den ipedsiken u ulipen ko salaki a simba a lawan pan i kalilini ko lun ebpun kanu manga *faradhu*, nandu dili gapinda su ulipen ko kanu kapenggalbekin sa sunnat, taman sa kalilinyan ko sekanin, na amayka kalilinyan ko den sekanin, na maaden ako sa saki i tangila nin a ibamakikineggin, nandu mata nin a ibangingilayan nin, nandu lima nin a ibametay (ibangangamyan) nin, nandu ay nin a ibelalakawnin, amayka pangeninyan ako nin, na inggay ko su bangenin nin, amayka mapadtabang na edtabangan ko sekanin)).

Napanudtul ni Albukhãrie.

Usayan

Nyaba a hadith na nabpuluwan ni Albukhãrie manudtul, dala kaamungi nu kaped a patutudtul sa hadith, nadtalu pan i: ((nyaba i pinakamupulu a hadith a mimbityala kanu manga tampil nu Allah)).

- Kinadतालunin sa: **((entayn i lemingasa kanu manga tampil ko na papedsabutan ko lun i imbunuwa ko sekanin)):**

nyanin ma'na na: pinasabutan ko salkanin i bunun ko sekanin, kagina sekanin na ipembunuwa ako nin kanu kabelingasa nin kanu manga tampil ko, kagina su manga tampil nu Allah, na patut i kadtampil kanilan, nandu inisapal i kalingasa kanilan, maytubun mambu su kuntra nu Allah, patut i kagkuntra lun, nandu haram i kadtampil lun.

Sabuti ka, i su langun u galbek a ma'siyat na timbang ipembunu kanu Allah, na entayn i enggalbek sa ma'siyat na makamana-mana nin bun inimbunuwa su Allah, ugayd, na sanden sa kaledsik u ma'siyat na tubun ba i kapasang u kapembunu nin kanu Allah, namba i sabap a kinabedtu kanu manga taw a bamegkan sa tamuk a *ribā*, nandu bamamelen kanu lalan, sa bamangatu kanu Allah nandu sinugu nin, sabap kanu kasla nu pakabinasa nilan kanu manga ulipen u Allah, nandu kabaminasakan nilan sya kanu inged. Maytu bun ba, su kalingasa kanu manga tampil nin, kagina su Allah na pedtabanganin su manga tampilin, nandu papedtayan nin, nandu pembagelen nin silan, bali entayn i lemingasa kanilan, na saben-sabenal a pigkuntra nin su Allah nandu inimbunuwa nin.

- Kinadतालunin sa: **((nandu dala den ipedsiken u ulipen ko salaki a simba a lawan pan i kalilini ko lun ebpun kanu manga faradhu, nandu dili gapinda su ulipen ko kanu kapenggalbekin sa sunnat, taman sa kalilinyan ko sekanin)):**

Gunanin mapasad lumabit i su kalingasa kanu manga tampil nin na timbang a kapembunuwa salkanin, na inibalundugin menem mayag su manga sipat u manga tampil nin a iniharam i kalingasa lun, nandu iniwagib i kadtampil lun, na linabitin su galbek a gadsabapan u kapegkasiken salkanin.

Ya kaasalan u (*alwilāyah*) na: (*alqurb*) kapegkasiken, nya menem kaasalan u (*al-adāwah*) na: (*albu'd*) kapegkatangka, na su (manga tampil nu Allah), na silan su manga taw a bamenggalbek kanu manga galbek a gadsabapan u kapegkasiken nilan kanu Allah, su (manga kuntra nin

menem), na silan su initangka nu Allah salkanin, pinamugaw silan sabap kanu manga galbek nilan.

su Allah na binad nin su manga tampil nin a manga masiken salkanin sa duwa-bad:

Ika-isa lun: su namedsiken salkanin sa sya nakanggulalan kanu kinanggalbek kanu manga kasuguwan, nyaba na galangkumin su kapenggalbek kanu manga wagib, nandu kapedtagak kanu manga haram, kagina langun a namba na ped kanu manga kasuguwan u Allah a inisugu nin kanu manga ulipen nin.

Ika-duwa lun: su namedsiken salkanin sa sya nakanggulalan sa kinanggalbek kanu manga sunnat, kanu uliyan u manga *faradhu*.

Nasabutan sabap kanu namba, i dala den ukit a kasiken kanu Allah, nandu kadtampil salkanin, nandu kasampay kanu lilini nin, a salakaw pan kanu kanggalbek kanu kasuguwan nin, a inisugu nin sya nakanggulalan kanu manga Nabi nandu sinugu nin, na entayn i maginagkay sa kadtampil kanu Allah nandu kasiken, nandu lilini salkanin sa sya makanggulalan kanu salakaw kanu namba a ukit, na mapayag a pendalbut kanu baginagkayn nin, mana su ula-ula nu manga mushrik a bamedsimba sa salakaw kanu Allah ka endu silan makasiken kanu Allah, pinamanudtul nu Allah silan, nyanin pidtalu:

﴿ مَا تَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى ﴾ الزمر: ٣
"nya nami bu man kapedsimba kanilan na endu kami nilan makasiken lu kanu Allah"⁽¹⁾.

Maytubun a pinamanudtul nin su kadtalu nu manga yahood nandu kristyano: ﴿ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبُّهُ ﴾ المائدة: ١٨
"sekami i manga wata nu Allah nandu papedtayanin". Inunta bu ka dibun silan gapinda kanu kapapendalbut ku manga sinugu nu Allah, nandu kapenggalbek kanu manga inisapalnin, nandu kapedtagak kanu manga kasuguan nin. □

---

(1) galuyud pan kanu namba su galbek u manga taw a dala sabutin kanu agama, nyanilan aqeedah na su manga tampil nu Allah kanu manga pakuburan nilan na manga bibiyag, pakagaga papegkapy nandu pakagaga baminasa, namba i sabapin i mailay nengka den silan a bamangeni silan kanilan sa tabang, nandu bamanumbali silan sa manga panunumbalin para kanu namamatay, nandu bamangeni silan kanilan sa shafāat lusa gay a mawli, nandu salakaw pan a nasisita nilan, na namba na sakuto a masla, pakaliw kanu agama su penggalbek lun, su manga daleel kanu namba na di mabilang i kadakel nin, nandu diden dayt a belabiten pan sabap kanu kapayagin!, entayn i pakaslanin su Allah na magetas den kanu pamusunganin su langun u tali nu sakuto, nandu entayn i sabutan nin su Qur-an na egkabagel i paginugutin kanu namba, su langun-langon u pugi nandu pedta na kanu Allah, nandu lu tanu salkanin bangeni sa tutulu nandu katatap kanu bantang, ameen.

Sabap luba, na nalabit kanu nyaba a hadith i su manga tampil nu Allah na duwa i ebpangkatan nilan:

Paganayan: su namedsiken salkanin sa sya nakanggulalan kanu kinanggalbek kanu *faradhu*, na nyaba i ebpangkatan u manga taw a nangasangan, a binedtuwan sa *ashāb alyameen*.

Ikaduwa: su ebpangkatan u manga taw a *assābiqoon al-muqarraboon*, dabpig kanu Allah, silan su namedsiken kanu Allah sa sya nakanggulalan kanu kinapamikal enggalbek sa manga sunnat kanu ulyan u manga *faradhu*, nandu inipamedtagak nilan su manga *makrooh*, a entuba i gadsabapan u kapegkalilini nu Allah kanu ulipen, mana su kinadtalunin sa: ((**dili gapinda su ulipen ko kanu kapedtiken nin salaki taman sa kalilinyan ko sekanin**)); entayn i kasuwatan u Allah, na rizkiyan nin sa kalilini nandu kapaginugut nandu katadem salkanin, na entuba i gadsabapan a kapegkasiken nandu kalupingin kanu Allah.

- Kinadtalunin sa: ((**amayka kalilinyan ko den sekanin, na maaden ako sa saki i tangila nin a ibamakikineggin, nandu mata nin a ibangingilayanin, nandu lima nin a ibametay (ibangangamyang) nin, nandu ay nin a ibelalakawnin**)).

Nyanin ma'na na: entayn i edtinggapas sa kasiken kanu Allah sa enggalbeken nin su manga *faradhu* nandu manga sunnat, na isiken sekanin u Allah salkanin, nandu ipangkatin ebpun kanu ebpangkatan u Iman lu kanu ebpangkatan u *al-ihsān*, na nyaden manggula nu ulipen na makamana-mana nin den mailay su Allah kanu kapedsimba nin lun, nandu magedamin i pembantayan sekanin nu Allah, na nya den makapenu kanu pamusungan nin na su kapegkilala kanu Allah, nandu lilini lun, nandu kapakasla lun, nandu gilek lun, nandu kakurmat lun, nandu kalayam lun, nandu katadem salkanin, taman sa mabaluy su nadalem kanu pamusungan nin a kinakilala kanu Allah sa mana nin mailay sa mata-mata su Allah.

Endawden i kapakasla kanu Allah sya ku pamusungan, na mapunas den su langun u salakaw a nadalem lun, nandu diden malilini sa kyug a ginawa, nandu daden magkahanda nin nya tabya na endaw bu i

egkahandan salkanin nu Allah!, na amayka maytuden ba, na di matag edtalu su taw nya tabya na tadem salkanin a Allah, nandu di enggalbek nya tabya na kasuguwan nu Allah, amayka edtalu sekanin na simba kanu Allah, amayka makikineg na simba kanu Allah, amayka mangingilayan na simba kanu Allah, amayka mangagamyang na simba kanu Allah, namba i murād kanu kinadtalunin sa: **:(amayka kalilinyan ko den sekanin, na maaden ako sa saki i tangila nin a ibamakikineggin, nandu mata nin a ibangingilayan nin, nandu lima nin a ibametay (ibangangamyang) nin, nandu ay nin a ibelalakawnin))**⁽¹⁾.

Entayn i salakaw pan i labiten nin kanu nyaba, na nyanin den malabit na su aqeedah a (*al-hululiyah*) nyanin ma'na na: (su Allah na belusud kanu lawas u pinamaluy nin), atawaka (*al-ittihād*) nyanin ma'na na: (su Allah na isabu silan kanu lawas u pinamaluy nin), mahasuti su Allah endu su sinugu nin kanu namba a Aqeedah.

- Kinadtalunin sa: **:(amayka pangeninyan ako nin, na inggay ko su bangenin nin, amayka mapadtabang na edtabangan ko sekanin))**:

nyanin ma'na na: su taw a papedtayan nu Allah na aden nataratantu a ebpangkatanin lusa Allah, a nyanin padsa na amayka mangeni sekanin na inggay nu Allah su bangenin nin, amayka lemindung sekanin ebpun kanu mamakagkaid, na ilindungin sekanin, amayka endu'a sekanin na taliman su du'a nin, taman sa mabaluy sekanin a ped kanu manga taw a pedtaliman i du'a nin, sabap kanu ebpangkatanin lusa Allah.

Madakel kanu manga Salaf i gatalima i du'a nin, kaped kanilan si Sa'ad bin Abie waqqās, isa a mama pimbudtudanan si Sa'ad, taman sa inidu'a ni Sa'ad sekanin sa nyanin pidtalu **:(oh Allah, amayka pimbudtud i mama anya na buta ka i mata nin, nandu pakalendu ka i umor nin, nandu ilumamek nengka kanu *fitnah*))**, na langun u entuba na nakasugat kanu entu a mama, taman sa nyanin galbek na bagayanan nin su manga babay

---

(1) nya pakausay kanu namba na su ped a riwāyah nu nya a hadith (**saki den i ipakikinegin, nandu saki den i ipangingilayan nin...**) nyanin ma'na: sabap kanu tabang ko, nandu tawpik ko nandu kinapatidtu ko salkanin. (*shaykh Abdulaziz Atturayfie*).

kanu pamageletan u manga lalan, nyanin pedtalu-talun na: **((luk's a mama nasugat a *fitnah*, nasugat ako nu du'a ni Sa'ad))** ⁽¹⁾, nandu inindu'a nin su mama a nakinegin a bamelawakan nin si Ali[ؑ], na dapan mapalin kanu pedtindeganin na nadakudak sekanin na kuda a nakabutawan, taman sa minatay.

Inigkukum nu isa a babay si Sa'ad bin Zaid sabap sa lupa, nyapidtalu nu entu a babay na inagaw ni Sa'ad salkanin su lupa, nya pidtalu ni Sa'ad: ((oh Allah!, amayka pendalbut i babay anya na pisek ka i mata nin, nandu imatayi ka kanu kalupan nin)), na napisek su babay, nandu isa a magabi na belalakaw sekanin kanu kalupan nin, na naulug sa kakal taman sa minatay⁽²⁾.

---

(1) pinanudtul ni Albukhãrie (755), nya ma'na nu kinadtalunin sa (pimbudtudanan sekanin u mama) na pedtetebuwan nin sa kabudtudanan.

(2) napanudtul ni Muslim (1610), batya ka su kitab a (*al-asl*) ka madakel i nalabit nu musannif luba a kadtudtudanan kanu manga taw a pedtaliman i manga du'a nin.

Hadith a ika- tlupulu enggu siyaw

٣٩- عن ابن عباس رضي الله عنهما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:

((إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ، وَالتَّسْيَانَ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ)).

حديث حسن، رواه ابن ماجه والبيهقي، وغيرهما.

39- nakabpun kani Ibn Abbāsؓ, saben-sabenal su Rasulullahﷺ pidtlaunin: **((saben-sabenal kanu Allah na pinasinsya nin kanu ummat ko su kalimbanan, nandu kalipatan, nandu galbek a inipeges kanilan))**. Hadith a *hasan*, napanudtul ni Ibn Mājah nandu si Albaihaqie, nandu salakaw pan kanilan duwa.

Usayan

- Kinadtaluni sa: **((saben-sabenal kanu Allah na pinasinsya nin kanu ummat ko su kalimbanan, nandu kalipatan,,))**:

nyanin ma'na: inampunin nu Allah kanilan su kalimbanan, atawaka dinin pegkwintan kanilan, kagina su kadtalu a (تجاوز) (*tajāwaja*) na dikena sekanin *muta'addi* amayka matalabisa sekanin.

- Kinadtaluni menem sa: **((su kalimbanan, nandu kalipatan, nandu galbek a inipeges kanilan))**:

Pantag kanu kalimbanan, nandu kalipatan, na mapayag i kinalabit nu Allahu ta'ala lun sa Qur-an, mana su kinadtalunin: ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ البقرة:

٢٨٦

"oh kadenan nami, dikami nengka sumiksa amayka nalipat kami, atawaka nalimban kami". Nandu pidtalunin:

﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ، وَلَا مَنَاعِدَ لَكُمْ فِيهِ﴾ الأحزاب: ٥

“nandu dala dusa nu kanu nganin a nalimbanan nu, ugayd na sya kanu pendusa kanu nganin a pedtitibaban u manga Pamusungan nu”.

Nalabit sa ((saheehayn)) nakabpun kani Amr bin Al-ãs, nakinegin su Nabi a pedtalun: **((amayka manamal su bangukum kanu kapegkukum nin, taman sa nakatidtu su kukuman nin, na pembalasan sekanin sa duwa a pahala, amayka menem ka nanamal sekanin, ugayd na naliban sekanin na pembalasan sekanin sa isa a pahala))**⁽¹⁾.

Pantag menem kanu kapebpeges, na mapayag bun i kinalabit nu Qur-an lun⁽²⁾, nya pidtalu nu Allah:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُّطْمَئِنٌّ﴾ النحل: ١٠٦

“entayn i egkapir kanu Allah uylan u kinapaginugutin (na makapir sekanin), nya tabya na entayn i napeges, salta na su pamusungan nin na takena kanu paginugut (na dili sekanin gakapir)”.

Nandu kinadtalunin sa:

﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاتَةَ﴾ آل عمران: ٢٨

“dili edtampilen u manga mu'min su manga kapir sa silan i makalabi nilan kanu manga mu'min, entayn i enggula kanu entuba, na dala idan nin kanu Allah, nandu dala idan nu Allah salkanin, nya tabya na amayka aden bangabungan nu kanilan a mamakagilek”.

nya edtalun a (kalimbanan) na: kadtangga nu taw enggalbek kanu galbek ugayd na malimban sekanin sa nyanin manggalbek na salakaw kanu pidtangga nin, nyanin upaman: edtangganin munu su kapir, dikena ka nyanin besen nabunu na muslim.

nya menem edtalun a (kalipat) na: katadem kanu engga-gaisa, ugayd na amayka enggalbeken nin den na kalipatanan nin den.

Na duwa banan na langun den inampun nu Allah, nyanin ma'na na: di pendusa su taw amayka manggalbekin, ugayd na dikena nyanin ma'na i daden dusa nin, na amayka manggalbek u taw na daden kukuman nin, mana upama nu taw a nalipat magabdas, mawli na midsambayang sa

(1) Albukhãrie (7352), Muslim (1716).

(2) salta na mimbida-bida su manga ulama kanu kapeges lun sa kanggalbekin kanu galbek a pakakapir, ugayd na nya usto na su penggalbek lun na tinabya, pantag menem kanu kapeges edtalun sa kadtalu sa pakakapir na naupakat lun su manga ulama sa tinabiya su penggula lun. (shaykh Abdulaziz Atturayfie).

nyanin antap na nakapagabdas sekanin, na dili pendusa kanu entuba, ugayd na upama ka katawanin i dala besen abdasin kanu kinadsambayangin, na patut salkanin i kambalingan nin zambayang, upama menem ka nakatagak sekanin sa sambayang sa nalipatanan nin, mawli na natademan nin, na patut salkanin i kasambi nin lun. mana su kinadtalu nu Nabi ﷺ: **((entayn i natulugan nin su sambayang, atawaka nalipatanan nin, na edsambayangan nin amayka malugudin, dala makasambi lun nya tabya na entubu ba))**, tupan ka inibalundugin matya su Ayatan: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾⁽¹⁾.
طه: ١٤”*nandu itindeg nengka su Sambayang sa tadem sa laki*”⁽¹⁾.□

---

(1) Albukhārie (572), Muslim (684).

Hadith a ikapatpulu

٤٠ - عن ابن عمر رضي الله عنهما، قال: أخذ رسول الله ﷺ بمنكبي، فقال:

«كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ».

وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ، يَقُولُ: «إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرَضِكَ، وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ».

رواه البخاري.

40- nakabpun kani Ibn Omar ﷺ, pidtalunin: inami nu Rasulullah ﷺ su waga ko, salta na pidtalunin: ((aden ka su ginawa nengka sya sa dunya sa makalagid sa lapu, atawaka pembedtas sa lalan)).

nya kadtalu ni ibn Omar: ((amayka kaluleman ka, na dikaden ebpagad-pagadi i kapitan ka, amaymenem ka kapitan ka, na dikaden ebpagad-pagadi i kaluleman ka, nandu pagadili ka su kadsakit nengka gagalu na mabagel ka pan, nandu su kapatay nengka gagalu na bibyag ka pan)).

Napanudtul ni Albukhãrie.

Usayan

Nyaba a hadith na daleel kanu kapaydu nu kapaginagkay sa dunya, nandu su mu'min na dili dayt a ilabi nin su dunya sa mabaluy den a bagingedan a pedtakenan nin, nya dayt salkanin na ilagidin su ginawa nin sa mana bu belalakaw a bagadil sa lutu nin.

Nya ba i tutuma nu langun u manga nabi kanu manga qawm nilan:

Pidtalunin nu Allah sa dalem a ibamanudtul nin kanu kadtalu nu isa a mama a naginugut kanu manga qawm ni *Fir'aon*:

﴿يَقَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَّعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ﴾ غافر

“oh manga Qawm, nyabu man kalagidan u dunya na manabu uyag-uyag a pedsagad, saben-sabenal su akhirat na sekanin ba i inged a pedtakenan”.

Su nabi ﷺ na nyanin nadtalu: **((enduken ka galilinganyan ko i dunya?!, makaupama ko su ginawa ko sya sa dunya sa mana upama nu isa a mama a belalakaw a minawt semilung kanu masilung u kayu, mawli na ginemanat ka tinagakin))**⁽¹⁾.

Pidtalun nu ped a maungangen: ((nagayp ako kanu taw a ibelabi nin su dunya a pengganat kanu akhirat a pakatingguma)).

amayka su dunya ka dikena gadtakenan u mu'min, na nyaden dayt a enggulan nin sya sa dunya na isa kanu duwa anya a pamakatingguma:

adenen nin su ginawa nin sa mana isa a lapu a pendales kanu isa a inged.

Atawaka mana sekanin belalakaw a dikena pedtalyanged.

Namba i sabapin, i su Rasulullah na pinanungusyatan nin si Ibn Omar sa adenenin su ginawa nin sa isa kanu duwa a ula-ula:

Ika-isa a ula-ula: su ka-ibarat nu mu'min kanu ginawanin sa mana bu sekanin lapu sa dunya, makamana-mana bu sekanin pendales kanu isa a pagingedan, su pamusungan nin na dikena pedtakena kanu entu a pagingedan, ka lu pedtakena kanu inged a bagendudan, nyanin bu kinapaginged sa dunya na endu nin mapamantyali su lutu nin kanu kabaguli nin kanu tidtu a bagingedan nin.

su taw a mayaba ula-ula nin na nyanin bu mapagitung na panun i kapamantyali nin kanu lutu nin, dinin idtigi su taw nu inged kanu kapegkapyu nu ginawa nilan, nandu di sekanin matyagka kanu kapegkalusak nilan.

Ika-duwa a ula-ula: su ka-ibarat nu mu'min kanu ginawanin sya sa dunya sa makamana-mana bu upama na belalakaw, dikena pedtakena kanu

---

(1) napanudtul ni Attirmidhie (2377), nyanin nadtalu na: ((nyaba a hadith na hasan, Saheeh)).

Kinadtalunin sa: **((minawt semilung kanu masilung u kayu))** nyanin inusal sya ba na (Qāla) sya kinandut sa (alqailolah), namba su kabangintelenen sa timpu a maudto, apya di bun makatulug su taw. ((Annihāyah)) (4/133).

inged, ka belalakaw sa mawatan, taman sa makawma kanu tedtaban u lalakawan, nya maytu na su kapatay.

Entayn i mayba i ula-ula nin sya sa dunya, na nyanin bu mapagitung na kapamantyali bu kanu lutu, dala lilininin sa kapakadakel sa tamuk.

Pantag menem kanu wasiyat ni Ibn omar رضي الله عنه, na syabun ba kinandut kanu nyaba a hadith, nandu nanden ba i tedtaban a kababa na kapaginagkay, nandu saben-sabenal kanu manusya na amayka kaluleman, na dinin den angapan i kapitan pan sekanin, amaymemen ka kapitan, na dinin den angapan i kaluleman pan, nyanin den itagu sa ginawa na su kapatay na pakatingguma den salkanin sa apya ngin a kutika.

- Kinadtalunin sa: **((nandu pagadili ka su kadsakit nengka gagalu na mabagel ka pan, nandu su kapatay nengka gagalu na bibyag ka pan)):**

nyanin ma'na na: pamakuti ka su manga galbek a manga mapya kanu timpu a makasag pan su lawas, unan a di kapan maungen u kadsakit, nandu pamakut ka enggalbek sa mapya unan a di kapan maungen u kapatay.

Nalabit sa ((saheeh ni Alhākim)), nakabpun kani Ibn Abbās رضي الله عنه, su Rasulullah صلى الله عليه وسلم pinangindaw nin su isa a mama sa nyanin pidtalu: **((pamakuti ka su lima-timan unan a dipan makatingguma su lima-timan: kanguda nengka, unan a kambungaw nengka, nandu su kakasag nengka, unan u kadsakit nengka, su kapegkagaga nengka, unan u kamiskin nengka, su kadaludaya nengka, unan u kabisi nengka, su uyag-uyag nengka, unan u kapatay nengka))⁽¹⁾.**

na nya den wagib kanu mu'min na kanggagan enggalbek sa mapya, unan a dipan makatingguma su timpu a dinin den magaga enggalbek, kagina endaw den i kaungen kanu taw ebpun kanu kanggabek lun, na matag bu sekanin makadsendit, nandu matagin bu madtiyam-tiyam,

---

(1) Napanudtul ni Al-hākim (4/306), nyanin pan pidtalu: ((namba a Hadith na Shaheeh, pakaayun kanu Sharth nu duwa a Shaikh)), nandu saheeh sya kani Shaikh Albānie –ikalumu nu Allah sekanin- sya kanu kitabin a (Saheeh Attargheeb wa attarheeb) (3355).

matagin bu madsinganin i makambalingan sekanin kanu timpu a pakagapan sekanin penggalbek, na diden makangguna salkanin su kadsinganin.

Pidtalunu Allah:

﴿وَأَنبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْمِعُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصِرُونَ ﴿٥٦﴾ وَأَتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٧﴾ أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَحْسَرُنِي عَلَىٰ مَا فَرَّطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِن كُنتَ لِمِنَ السَّخِرِينَ ﴿٥٨﴾ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٥٩﴾ أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٠﴾﴾

﴿٥٨﴾ الزمر

"pamedtaubat kanu lu kanu pedtiyagal salkanu, nandu pamanangkup kanu salkanin, kanu unan u dipan pakatingguma salkanu su manga siksa, mawli na di kanuden mauma na tabang ﴿﴾ nandu unuti nu su Qur-an a pinaka mapya den a initulun u pedtyagal salkanu, kanu unan u dipan pakatingguma salkanu su siksa sa matekaw, a di nu gangagedam ﴿﴾ paginuguti nu i namba, unan a dipan makambayuk-bayuk su ginawa sa: nalugi-lugi ako den sabap sa kinadtalipenda ko kanu simba kanu Allah, nandu kinadsudi ko kanu namaginugut ﴿﴾ atawaka unan a dipan madtalu nu ginawa i: umana bu man ka tinutulu ako nu Allah na naluyud ako den kanu manga taw a magilek ﴿﴾ atawaka madtalu nin kanu kutika a kapegkailay nin kanu siksa i: u mana bu man ka makambalingan ako sa dunya ka endu ako maped kanu manga taw a mangan mapya". Nandu pidtalunin pan:

﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿١٠١﴾ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ ﴿﴾ المؤمنون

"taman sa amayka makatingguma den kanu isa kanilan su kapatay na nyanin madtalu: oh kadenan ko pambalingan ako (sa dunya) ﴿﴾ ka endu ko kapanambyan sa galbek a mapya su manga timpu a inidtalipenda ko. Daden kambalingan nin, kalbutan bu inan a kadtalu pedtalun nin anan, matandeng-tandeng silan sa barjakh taman a dipan mabangkit su dunya, diden silan mamakambalingan". Nandu pidtalunin pan:

﴿وَأَنفِقُوا مِن مَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِي أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾﴾ ﴿﴾ المنافقون

"pameggastu nu su inirizkie nami salkanu kanu unan u dipan pakatingguma salkanu su kapatay, nyaden madtalu nu taw: oh kadenan ko umana bu ka ibelanggiyal (ipedtatangguli) ako nengka bu sa paydu ka enndu ako makapanadaka, nandu endu ako makuyug kanu manga taw a mapya ❀ na diden abenal makalanggiyal su ginawa amayka makatingguma su kapatay nin, su Allah na gasabutanin su nganin a penggulan nu".

إِغْتَنِمُ فِي الْفِرَاعِ فَضْلَ رُكُوعٍ   فَعَسَى أَنْ يَكُونَ مَوْتَاكَ بَعْتَهُ

Pamakutika su kalbihan u kadzambayang kanu kutika a dala galbek, ka tabya bun ka matekaw i kapatay nengka.

كَمْ صَحِيحٍ رَأَيْتَ مِنْ غَيْرِ سَقِيمٍ   ذَهَبَتْ نَفْسُهُ الصَّحِيحَةُ فَلْتَهُ⁽¹⁾

Dibu pila-pila kanu taw a makasag, dala sakitin, nakatukaw kabu na minatay sa lumbay pan si ginawa.

---

(1) nyaba a bayuk na nalabit ni Assubkie kanu kitabin a ((*tabaqāt asshāfi'eyah*)), nalabit kun ebpun kani Imam Albukhārie, kigkuwan kanu kitab a ((*assaheeh*)) inikalimu sekanin u Allah.

Hadith a ika- patpulu enggu isa

٤١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
((لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ)).

قَالَ الشَّيْخُ رَحِمَهُ اللَّهُ: ((حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ، رَوَاهُ فِي كِتَابِ (الْحُجَّةِ) بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ))^(١).

41- Nakabpun kani Abdullah bin Amr bin Al-ās رضي الله عنه pidtalunin: pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((di matag matalutup su paginugut nu isa salkanu taman sa dili maaden su layat u ginawanin sa makaayun kanu initingguma ko))**. nya pidtalu ni Shaykh –rahimahullah-: (hadith a hasan Saheeh, nalabit nami kanu kitab a (*alhujjah*) sa mapya a Isnād)).

Usayan

nya ma'na na hadith anya na: su mu'min na dili matag sekanin maaden sa talutup i paginugut, taman sa di kaayunan u kyug u ginawa nin su initingguma nu Rasulullah ﷺ, kasuwatan nin su inisugu nin, nandu kabensyanin su inisapal nin.

Nyaba a manga bityala na dikena nakapila bu nabpapalumanan lumabit sa qur'an, mana upama nu kinadtalu nu Allah:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا

تَسْلِيمًا ﴿٥٥﴾ النساء

"midsapa su Allah kanu kaadenin a mapulu, sa dikena pamun silan tidtu a bamaginugut taman sa di silan egkukum salka oh muhammad (kanu timpu a bibiyag ka pan), kanu dinilan bamagayunan, nandu taman sa di matalima nu manga ginawa nilan su kukuman nengka kanilan sa mapya a katalima, nandu mamedsangkup silan sa tidtu a kapedsangkup". Nandu pidtalunin pan:

(1) nyaba a hadith na ma'lool. (Shaykh AbdulAziz Atturayfie).

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُمُوتَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا ﴾^(٣١)
 [الأحزاب]

"di mapakay kanu manga mu'min babay mama i amayka sinugu silan nu Allah nandu su sinugu nin, na edsasamili pan silan kanu kapaginugut nilan lun".

Su Allah na dinin kalilinyan su taw a kabensyanin su galbek a gasuwatan nu Allah, atawaka kalilinyan nin su galbek a gabensyan nu Allah, nyanin pidtalu: ﴿ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴾^(٣٢) محمد "nya sabap u entuba – siksa- na kagina silan na tidtu a nangabensyan nilan su initulun u Allah kanu sinugunin, na binatal nin su manga galbek nilan". Nandu pidtalunin pan: ﴿

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴾^(٣٣) محمد "nya sabap u entuba, na kagina silan na inunutan nilan su inisapal nu Allah, nandu nabensyan nilan su gasuwatan nin, na binatal nin su manga galbek niln".

Sabap samba, na nyaden wagib kanu taw a mu'min na:

kasuwatan nin su gasuwatan nu Allah, sa kapegkasuwat a kadsabapan u kanggalbek kanu iniwagib salkanin, amayka kadsinggumanan su lilini, taman sa manggalbek su *mandoob* a galbek (dikena wagib), na mabaluy su entuba sa kalbihan.

Su tidtu a lilini kanu Allah na gadsabapan a kapegkasuwat kanu manga galbek a manga mapya nandu kapegkabensi kanu manga galbek a malat, nya pidtalu nu Allah:

﴿ قُلْ إِنْ كَانَتْ آبَاءُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ ﴾^(٣٤)
 [التوبة: ٢٤]

"edtalu ka kanilan oh Muhammad i: amayka su manga Ama nu, nandu manga wata nu, manga suled nu, manga kaluma nu, manga pamilya nu, nandu manga tamuk a gapantyalin nu, manga dagangan a ipegkagilek nu sa malugi, nandu manga walay a gangalingayan nu, ka silan i lamigen nu kanu Allah nandu sinugu nin, nandu kanjihād sa lalan salkanin, na ebpagad-pagadi nu den su ityuba nu Allah salkanu".

Entayn i malilini kanu Allah nandu sinugunin sa bantang a kalilini sya kanu pamusungan nin, na madsabap luba i kalilini nin kanu galilinyan nu

Allah nandu su sinugunin, nandu kabensi nin kanu gabensyan nu Allah nandu su sinugunin, nandu masuwat kanu gasuwatan nu Allah nandu su sinugunin, nandu ikalipunget nin su ipegkalipunget nu Allah nandu su sinugunin, langun a manga galbekin na samba bagunut-unut kanu namba a lilini nandu lipunget.

Amayka enggalbek sekanin sa galbek a supak kanu entuba, mana upama na kanggalbekin kanu gabensyan nu Allah nandu sinugunin, atawaka temagak sekanin sa inisugu nu Allah nandu su sinugunin, inunta na wagib salkanin, nandu pakagaga sekanin, na pakatutulu intuba sa kulang su lilini sya kanu pamusunganin, na patut salkanin i kadtaubat, nandu edsisinuluten nin i katalutup kanu lilini a iniwagib salkanin.

Pidtalun ni Yahyā Bin Mu-ādh: **((dikena bantang i taw a bamagigiling sa galilinyan nin su Allah, inunta na dinin bananggilan su inisapal nin))**.

Eden kadtalu nu nauna a manga taw:

تَعْصِي الْإِلَهِ وَأَنْتَ تَزْعُمُ حُبَّهُ هَذَا - لَعْمَرِي - فِي الْقِيَاسِ شَنِيعٌ

Pedsupaken nengka su Allah inunta bamagigiling ka sa galilinyan nengka sekanin, idsapa ko i dikena inan pakatidu a galbek.

لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقًا لَأَطَعْتَهُ إِنَّ الْمُجِيبَ لِمَنْ يُجِيبُ مُطِيعٌ

upama bu man ka batang i lilini nengka salkanin, na daden kabpelisin na paginugutan nengka sekanin, kagina su galilini na baginugutan nin su galilinyanin.

Langun a ma'siyat a galbek na nyanin pensuwan na kabelabi kanu layat u ginawa ebun kanu linini kanu Allah nandu sinugunin, su Allah na madakel i kinalabitin sa Qur-an kanu sipat u manga mushrikeen, mana upama na kabagunut nilan kanu manga layat u manga ginawa nilan, nyanin pidtalun:

﴿فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ﴾ القصص: ٥٠

"Amayka dikanilan unutan (kanu ibangenggat nengka) na sabuti ka i nyanilan bu man bagunutan na su manga layat u manga ginawa nilan, na daden lemawan sa katading u taw a nyanin bagunutan na layat u ginawa nin sya kanu katadingan".

Maytubun su manga galbek a *Bid'ah*, nyanin bun sabapan na su kabelabi kanu layat u ginawa ebun kanu agama, namba i sabapin i binedtuwan su penggalbek sa *bid'ah* sa (ahlul al-ahwã), manga taw nyanin bagunutan na layat u ginawa nilan.

Maytubun su kalilini sa manunya, nya wagib na makaayun kanu inipamandu nu Rasulullah ﷺ, na nya wagib kanu mu'min na kalilinyan nin su Allah, nandu kalilinyan nin su entayn i galilinyan u Allah, ganat kanu manga malaikat, manga Rasul, manga Nabi, manga taw a bantang, manga shaheed, manga taw a mapya, sa langkum a kalilini, sabap samba, na nabaluy a kaped kanu manga tanda nu kamisan u imãn sya kanu pamusungan u ulipen i di sekanin malilini, nya tabya na nyanin kapegkalilini na para kanu Allah.

Nandu nya wagib na haram i kadtampil kanu manga kuntra nu Allah, nandu langun pan u gabensyan nu Allah, nawna den i kinalabit kanu namba a bityala, Sabap samba gabaluy su kabagagama nu taw sa para bu kanu Allah.

Hadith a ika- patpulu enggu duwa

٤٢ - عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: سمعتُ رسولَ الله ﷺ يقولُ:

قَالَ اللهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي، غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أَبَايَ. يَا ابْنَ

آدَمَ، لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ، ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي، غَفَرْتُ لَكَ.

يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقَرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا، ثُمَّ لَقَيْتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا، لَأَتَيْتُكَ بِقَرَابِهَا مَغْفِرَةً.

رواه الترمذي وقال: ((حَسَنٌ غَرِيبٌ)).

42- Nakabpun kani Anas Bin Mālik رضي الله عنه, pidtalunin: nakineg ko su Rasulullah ﷺ pedtalunin: **((pidtalunin nu Allah a mahasuti: oh tupu ni Adam (manusya), saben-sabenal salka na daden sa kapendu'a nengka, nandu kinapaginagkay nengka sa laki, nya tabya na bagampunen ko seka kanu dusa nengka sa dikena ko ibamamantag, oh tupu ni Adam, apya man makasugkul pan sa tentek a langit i dusa nengka, mawli na pangenyang ako nengka sa ampun, na ampunen ko seka.**

oh tupu ni Adam, apya nya nengka pan itingguma sa laki i manaden kadakel nu nadalem kanu lupa a dusa, makatingguma ka sa laki sa dika pedsakuto, na tingguman ko seka sa mana nadalem lun a ampun)).

Napanudtul ni Attirmidhie, nandu nadtalu nin: ((Hadith a *Hasan Gareeb*)).

Usayan

Nyaba a hadith na nabpuluwan ni Attirmidhie manudtul, nandu isnādin na dikenabun nalebawan.

nadalem kanu nyaba ba hadith i saben-sabenal kanu nyaba tlu-timan a nya a manga sabapan, na samba gapaluli su ampun nu Allah:

ika-isa lun na: su kapendu'a a salta lun su inagkay: kagina su kandu'a na inisugu, nandu inibpasad nu Allah i pedtaliman nin, nya pidtalunin nu Allah:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ غافر: ٦٠

"pedtalun nu kadenan nu i pangeni kanu sa laki ka taliman ko salkanu su pangeni nu".

Nalabit sa ((Assunan Al-arba'ah)) nakabpun kani Anno'mān bin Basheer, nakabpun kanu Nabiﷺ pidtalunin: **((saben-sabenal kanu du'a na namba i simba))**, mawli na binatya nin i namba a Ayatan⁽¹⁾.

su kapendu'a na namba i gadsabapan u kapegkatalima, amayka matalutup su manga *Shuruth* nin, nandu madala su pamaka-ungen lun, kaped kanu pinakamasala a *shurooth* nin na: su kasalta nu pamusungan, nandu kadsinganin kanu katalima lun, mana su napanudtul ni Attirmidhie sa hadith a nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabiﷺ: **((pangeni kanu lusa Allah sa talanged kanu manga ginawa nu i pedtaliman nin salkanu, kagina su Allah na di pedtalima sa du'a ganat kanu pamusungan a talipenda a malemu malipat))**⁽²⁾. Namba i sabapin i, inisapal kanu ulipen i nyanin edtalun kanu du'a nin: **((oh Allah ampun ako, amayka kalilinyan ako nengka mampun, ugayd na tegkesenin su kabangeni nin, kagina su Allah na dala pebpeges salkanin))**⁽³⁾.

- Kinadtalunin sa: **((oh tupu ni Adam (manusya), saben-sabenal salka na daden sa kapendu'a nengka, nandu kinapaginagkay nengka sa laki, nya tabya na bagampunen ko seka kanu dusa nengka sa dikena ko ibamamantag))**:

---

(1) Napanudtul ni Abu Daud (1479), nandu si Attirmidhie (3247), nandu si Annasā-ie kanu kitabin a (alkubrā) (6/450), nandu si Ibn Mājah (3828), nya pidtalun ni Attirmidhie: ((namba a hadith na Hasan, Saheeh)).

(2) Napanudtul ni Attirmidhie (3479), kaped kanu isnādin si (Sālih Almurrie), ugayd na sya kani Shaykh Albānie na su nya a hadith hasan, sabap kanu salakaw a hadith, mana su nalabitin sa ((saheeh attargeed wa attarheeb)) (1653).

(3) Albukhārie (6339), Muslim (2678,2679).

Aden sya nasisita a kapaingatan a limban u kadakelan, nya maytu na: kadakelan kanu manga taw na amayka kalilinyan nin endu'a su pagalinin sa ibagadapa nin na nyanin pedtalun lun na: **((balasan ka nu Allah sa mapya, in sha Allah))** atawaka: **((tawpikan ka nu Allah, in sha Allah))**, nandu salakaw pan san a mamakalagid lun, na nyaba na kaped kanu inisapal, na nya wagib: na dilden amungan sa In sha Allah su du'a, ka endu makaguntudu kanu nyaba a hadith, nandu su nadalem lun. Su Allah i labi a mataw.

Nyanin ma'na na: dikena ibamamantag u Allah su kadakel nu dusa nengka, nandu dikena masla salkanin.

Ikaduwa a sabapan u kabagampun kanu dusa na: su kapagistigfār: apya migkasla-sela pan a dusa, nandu nakasugkul pan sa gabun, atawaka tedtaban na gailay na mata.

su *Al-istigfār*: na kabangeni sa ampun, su ampun menem na namba i klung kanu kalipedesan u siksa, nandu dalinding lun.

Nandu nyaden pinakamapya a kapangeni sa ampun na semagibpun su ulipen sa kapamedta kanu pedtiyagal salkanin, tupan ka balundugan nin sa katalima kanu kinandusa nin, tupan ka mangeni sekanin sa ampun, mana su nalabit sa hadith ni Shaddād bin Aws, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin: **((nya pangahulu nu Istigfār na su kadtalu nengka sa: oh Allah seka i pedtiyagal sa laki, dala patut a pedsimban nya tabya na seka, binaluy ako nengka, nandu saki na ulipen ako nengka, nandu saki na baginuntulan ako kanu pasad ko salka a kapaginugut sa endaw i taman a magaga ko, belindung ako salka ebpun kanu malat a nanggalbek ko, nandu bangimbenalen ko su limu nengka sa laki, nandu pedtaliman ko su dusa ko, na ampun ka sa laki, kagina dala bangampun sa dusa nya tabya na seka))**. Napanudtul ni Albukhārie⁽¹⁾.

kaped pan kanu edtibalangan u du'a na su kadtalu nu ulipen sa: **((bangeni ako sa ampun kanu Allah, a dala patut a pedsimban nya tabya na sekanin a bibiyag taman sa taman, dili pakanasisita sa salakaw salkanin, nandu pedtaubat ako salkanin))**. Nandu napanudtul pan ebun kanu Nabi i pidtlaunin i: **((entayn i makadtalu lun, na bagampunen salkanin su dusa nin, apya nakapalaguy pan sekanin kanu kutika a kapembunuwa))**. Napanudtul ni Abu Daud nandu si Attirmidhie⁽²⁾.

Nalabit sa ((saheeh Albukhārie)) nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabi, pidtalunin: **((wallahi!, saki na bangenin ako sa ampun**

---

(1) Albukhārie (6306).

(2) Napanudtul ni Abu Daud (1517), nandu si Attirmidhie (3577), nya kadtalu ni Almundhirie: ((su isnādin na saheeh a muttasil)).

kanu Allah, nandu pedtaubat ako - uman gay - sa dikena makapitu-pulu bu gabpapalumanan))⁽¹⁾.

Nalabit sa ((Saheeh Muslim)) nakabpun kani *Al-agarr Al-muzanie*, nakabpun kanu Nabi ﷺ, pidtalunin: **((saben-sabenal gasugat na *algain* su pamusungan ko, nandu saben-sabenal sa laki na bangeni ako sa ampun ku Allah –uman gay- sa makamagatus gabpapalumanan))⁽²⁾.**

ika-tlu a kaped kanu manga sabapan u kapegkaampun kanu dusa na: su kapakaisa-isa kanu Allah (*attawheed*), nyaba i pinakamasla a gadsabapan, entayn i dala salkanin inyaba na daden kaampun nu Allah lun, entayn menem i aden lun salkanin, na naaden lun su pinakamasla a gadsabapan u kabangampun!.

Sanden sa taw a makatingguma lusa gay a mawli sa dusa makapenu den kanu lupa i kasla nin, ugayd na aden da sekanin panakuto, na balatemun sekanin u Allah sa ampun a makapenu den kanu lupa i kasla nin, ugayd na namba na sya bagunut-unut kanu baya-baya nu Allah, amayka kalinyan nin mampun su taw na ampunen nin, amayka kalinyan nin sumiksa sabap kanu dusa nin na siksarin, mawli na di bun sekanin matangen kanu naraka, makaliw sekanin, tupan ka paludepen sa surga.

Nyaden ba i kulimpusan a nalapit ni Shaykh a hadith kanu nyaba a kitab, na – in sha Allah- gunepan tanu sa taman sa lima-pulu, epbun kanu manga hadith a nakalimud kanu edtibalangan u manga ilmu, nandu manga hikmat, nandu manga Adat, su Allah i pedtawpik kanu bantang.

---

(1) Muslim (2702).

(2) Muslim (1563).

Hadith a ika- patpulu enggu tlu

٤٣ - عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله ﷺ:

((ألقوا الفرائض بأهلها، فما بقي، فأولى رجل ذكر)).

خرَّجه البخاري ومسلم.

43- nakabpun kani Ibn Abbāsؓ, pidtalunin: pidtalun nu Rasululahﷺ: **((inggay nu su manga tamuk u minatay kanu mawaris lun, su gasama lun na inggay kanu pinakamasiken a pagali nin a mama))**.

Napanudtul ni Albukhārie nandu si Muslim.

Usayan

Nyaba a hadith na pimbityala nin su ukit u kapamagumun kanu tamuk u minatay sya kanu manga pamilya nin a nalabit sa Qur-an, nandu inipayagin bun su ukit u kapegkawaris u pamakawaris a daden balesa nu Qur-an lemabit.

Na amayka makatampung inyaba a hadith kanu manga ayatan a nalabit sa Qur-an, na magugud sa mapya su kapamagumun kanu mga kawarisan sya kanu manga mawaris a aden nataratantu a gawarisan nin, nandu su silan antu a dala nataratantu a gawarisan nin a binedtuwan sa (*al-asabāt*)⁽¹⁾.

(1) Nandu nadalem lun pan su kinasugu sa kapangagi sa Farā'idh, kagina samba gaparihala su kawagib u manga taw kanu timpu a bibyag pan silan, nandu kawagib u namamatay, nandu nalabit sa *Athar* i ((namba i pagampaganayan a galipatanan a ilmu)), (*Shaykh Abdulaziz Atturayfie*).

Hadith a ika- patpulu enggu pat

٤٤ - عن عائشة رضي الله عنها، عن النبي ﷺ قال:

((الرضاعة تُحرِّم ما تحرِّم الولادة)).

خرَّجه البخاري ومسلم.

44- nakabpun kani Aisha –nasuwatan sekanin u Allah- nakabpun kanu Nabi ﷺ pidatlunin: ((su kapapedsusu (sa wata) na gakaharam nin su gakaharam u kambalabatay)).

Napanudtul ni Albukhãrie nandu si Muslim.

Usayan

Nyaba a hadith na pinanudtul nilan sa (saheehayn), sa tudtulan ni Amra, nakabpun kani Aisha, nandu napanudtul bun ni muslim, a tudtulan ni Orwa, nakabpun kani Aisha, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidatlunin: ((gaharam u kapapedsusu su gakaharam u kambalabatay)), nandu napanudtul nilan bun inyaba a hadith, ebun kani Ibn Abbãs, nakabpun kanu Nabi ﷺ.

Nandu naupakat su manga ulama kanu kapenggalbek kanu nyaba a hadith, nandu naupakat silan sa saben-sabenal su kapapedsusu na gakaharam nin su gakaharam u kambalabatay⁽¹⁾.

(1) nyabu pakaharam na su kapapedsusu, ugayd na dikena sekanin kabpagaliya, kagina su kauyag lun na kaped a buntal u kabpipya, nandu kapy na adat, mana su kinapashafã'at nu Allah kanu Nabi nin kani Abu Lahab, inunta na si abu lahab na lusa naraka, sabap intuba kanu kinalepas nin kanu babay a napasusu kanu Nabi ﷺ.

Su kapapedsusu na kalbihan nandu adat a mapya a patut a pedshukuran nandu pebpiyanan. (shaykh Abdulaziz Atturayfie).

Hadith a ika- patpulu enggu lima

٤٥- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَامَ الْفَتْحِ، وَهُوَ بِمَكَّةَ، يَقُولُ:
«إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْحَمْرِ، وَالْمَيْتَةِ، وَالْخِنْزِيرِ، وَالْأَصْنَامِ»، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ شُحُومَ
الْمَيْتَةِ، فَإِنَّهُ يُطْلَى بِهَا السُّفْنُ، وَيُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ، وَيَسْتَصْبَحُ بِهَا النَّاسُ؟
فَقَالَ: «لَا، هُوَ حَرَامٌ».
ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ ذَلِكَ: «قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ، إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا فَأَجْمَلُوهُ، ثُمَّ بَاعُوهُ،
فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ».
خرجه البخاري ومسلم.

45- Nakabpun kani Jābir رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ, nakinegin su Rasulullah ﷺ lusa Makkah kanu lagun a kinataban, a pedtal: **((saben-sabena kanu Allah nandu su sinugu nin na iniharam nin su kabpasa sa makalangut, nandu minatay, nandu gembut, nandu manga barahala))**, aden nakaisa: oh Rasulullah! ngin i kailay nengka kanu kasebudan a bagusalen sa kapedtapi sa manga awang, nandu ibelana sa lawas, nandu ipebpalitan u manga taw?.

nyanin pidtal: **((dimapakay, haram intuba))**.

Guna su maytu ba na pidtal nu Rasulullah ﷺ: **((binasan nu Allah su manga Yahood, inisapal nin kanilan su manga kasebudan u manga ayam, na sinalaban nilan (tinunag su kasebudan), mawli na pibpasa nilan, tupan ka kinan nilan i lalaw nin))**.

Napanudtul ni Albukhārie nandu Muslim.

◊ Usayan ◊

Nyaba a hadith, na napanudtul nilan duwa sa ((saheehayn)), nandu napanudtul ni Abu Daud, sya sa hadith ni Ibn Abbās, nakabpun kanu Nabi ﷺ:

((...su Allah na amayka iharam nin su kakan kanu engga-gaisa na, iharam nin bun su lalaw nin))⁽¹⁾.

Nalabit sa ((saheehayn)), nakabpun kani Abu Hurayrah, nakabpun kanu Nabi, pidtalnunin: **((bunun (binasan) nu Allah su manga Yahoood, iniharam kanilan su manga kasebudan, na makin nilan pibpapasa, nandu kinan nilan i manga lalaw nin))⁽²⁾.**

Nandu nalabit pan sa ((saheehayn)), nakabpun kani Aisha, pidtalnunin: ((guna makatulun su kulimpusan a manga ayatan sa surat *albaqarah*, na linemiyu su Rasulullah ﷺ ka binatang nin kanu manga taw, tupan ka inisapalin su kandagang sa makalangut)), syamenem sa tudtul ni Muslim: ((gunaden makatulun su manga kulimpusan u manga ayatan sa surat *albaqarah*, makipantag sa ribã, na linemiyu su Rasulullah ﷺ lu kanu masjid ka iniharam nin su kandagang sa makalangut))⁽³⁾.

Nandu napanudtul pan ni Muslim, ebpun kani Abu Sa'ad, nakabpun kanu Nabi pidtalnunin: **((saben-sabenal kanu Allah na iniharam nin su makalangut, na entayn i mauma nu nyaba a ayatan a aden pan salkanin i makalangut na dinin inumen, nandu dinin ebpasan))**. nya nadtalu ni Abu Sa'ad: nameliw su manga sahabat kanu manga walay nilan ka uman i isa na pinamelangkuwabin su nasama salkanin a makalangut⁽⁴⁾.

Nandu napanudtul nin bun, nakabpun kani Ibn Abbãs, aden isa a mama a inengganin su Rasulullah ﷺ sa papanaguwan na makalangut a aden dalem nin, pidtaluan u Rasulullah ﷺ: **((ngintu nasabutan nengka bun i iniharam nu Allah i namba?))**. nya nadtalu nu mama: dala!, taman sa inedungin su isa a mama, na inidsan sekanin u Rasulullah ﷺ: **((ngin i inidung nengka lun antu?))**, nya pidtalnu nu mama: sinugu ko sekanin sa ebpasanin, nya pidtalnu nu Rasulullah ﷺ: **((saben-sabenal kanu hinemaram sa kainem**

---

(1) Napanudtul ni Abu Daud (3488), nandu napanudtul bun ni Imam Ahmad kanu kitab a ((almusnad)) (1/247), nya pidtalnu ni Shaykh Ahmad Shãkir, kanu kina tambil nin sa (almusnad) (4/48): ((isnãd nin na Saheeh)).

(2) Albukhãrie (2224), Muslim (1582).

(3) Albukhãrie (459), Muslim (1580).

(4) Muslim (1578).

lun na iniharam nin bun su kabpasa lun)), nya pidtlu ni Ibn Abbās: binukatan u Rasulullah ﷺ su pananaguwan taman sa naudud su dalem nin⁽¹⁾.

nya nakuwa a pangagi kanu langun u nya a manga hadith, na su iniharam nu Allah i kangguna lun, na iniharam nin bun i kabpasa lun, nandu kakan kanu lalaw nin, mana su nalabit lu sa tudtul antu a nauna: **((su Allah na amayka iharam nin su engga-gaisa na iharam nin bun su lalaw nin)),** na nyaba na kadtalu a langkum, gapakayan kanu langun a nyalun gaalap na haram.

---

(1) Muslim (1579).

Hadith a ika- patpulu enggu nem

٤٦ - عن أبي بردة، عن أبيه (أبي موسى الأشعري) رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ، فَسَأَلَهُ عَنْ أَشْرِيَةِ تُصْنَعُ بِهَا، فَقَالَ: «وَمَا هِيَ؟» قَالَ: الْبِتْعُ وَالْمِزْرُ، فَقِيلَ لِأَبِي بُرْدَةَ: مَا الْبِتْعُ؟ قَالَ: نَبِيذُ الْعَسَلِ، وَالْمِزْرُ نَبِيذُ الشَّعِيرِ، فَقَالَ: «كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ».

رواه البخاري.

46- Nakabpun kani Abu *Burdah*, nakabpun kani Ama nin –si Abu Musā Al-ash'arie رضي الله عنه, inipapayt nu Nabi صلى الله عليه وسلم si Abu Musā lu sa yamen, inidsan nin su Rasulullah pantag kanu manga panginginumen a bagumbalen luba, nya pidtalu nu Rasulullah: **((ngin besen intuba?))**, nyanin nadtalu na: *al-bit'e* nandu *al-mizr*, nakaida kani Abu Burda: ngin i (*Al-bit'e*)? nyanin nakasawal na: makalangut a ebpun sa teneb, su (*Al-mizr*) menem, na makalangut ebpun sa bantar, na nya nadtalu nu Rasulullah صلى الله عليه وسلم: **((langun a pakalangut na Haram))**.

Napanudtul ni Albukhārie.

Usayan

Nyaba i daleel a kinaharam sa kainum sa langun u panginginumen a pakalangut sa akal.

Sabuti ka!, su pakalangut sa akal na duwa-timan i edtibalanganin:

Ika-isa: su panginginumen a pakalangut, nandu pakabeleg, na namba i iniharam i kainem lun. Pidtalu nu ped a manga ulama: magidsan pan i mategas, atawaka ig, nandu magidsan bun i pegkanen, atawaka baginumen, nandu magidsan bun i ebpun sa unud, atawaka unga, atawaka gatas, atawaka salakaw pan, ini-amung nilan pan samba i *Hasheesha* a bagumbalen ebpun sa lawn na *alqinnab*, nandu salakaw pan san a panganen-kanen a mapya i nanam nin a pakalangut.

Nalabit sa ((sunan Abie Daud)) ebpun sa hadith ni Shahr Bin Hawshab, nakabpun kani ummu Salama, pidtalunin: ((inisapal nu Rasulullah ﷺ su langun u pakalangut a *Almufattir*)⁽¹⁾, nya edtalun a *Almufattir* na: pakagkalubay sa lawas, apya dibun pakalangut.

Ika-duwa: pakaawa sa akal, nandu pakalangut a dala nanamin nandu dili pakabeleg, mana upama na pambenad, nandu salakaw pan, nya nadtalu nu manga tagapeda tanu na: amayka nyalun kapenggमित i para sa kapenggagamutan nandu nyabun katatapan na dibun pakabinasa, nya ba na gapakay, amay menem ka nyalun kapenggमित i salakaw sa kapenggagamutan, na nya kadtalu nu kadakelan kanu manga tagapeda tanu, mana sila *Al-qhādhie* nandu kigkuwan kanu kitab a (*Almugnie*): na Haram kun, kagina gadsabapan a kapegkaawa na akal sa dikena bun nasisita, bali iniharam sa manabun kinaharam kanu makalangut.

Pantag menem kanu kabelebpad kanu baginum sa makalangut, na nyabu galebpadan na su baginem sa pakalangut nandu pakabeleg, kagina namba i belamigen u ginawa, na inisugu su lebpad ka endu makasapal lun.

Pantag menem kanu pakalangut a dibun pakabeleg, nandu dala bun nanamin, na nyabu wagib lun na *Atta'zeer*, kagina dikena bun belamigen u ginawa, na diden nasisita i lebpadan pan su baginem lun, nyanin kalagidan na mana kapegkan sa minatay a binatang, nandu kakan sa gembut, nandu kainum sa lugu.

---

(1) napanudtul ni Abu Daud (3686), nandu dha'eif kani shaykh Albānie, kanu kitab a (dha'ief sunna Abie daud) (793).

Hadith a ika- patpulu enggu pitu

٤٧- عن المقدم بن معديكرب، قال: سمعتُ رسولَ الله ﷺ يقول:

((مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وَعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ، بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أَكِلَاتٍ يُقِمْنَ صَلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ، فَتُلْتُ لَطْعَامِهِ، وَتُلْتُ لِشَرَابِهِ، وَتُلْتُ لِنَفْسِهِ)).

رواه الإمام أحمد، والترمذي، والنسائي، وابن ماجه، وقال الترمذي: ((حديث حسن)).

47- Nakabpun kani Almiqdām bin *Ma'dikarib*, pidtalunin: nakineg ko su Rasulullah a pedtalu: ((**daden pananaguwan a pinenu nu manunya a lawan pan i kawagin kanu tyan, nasasangan den kanu manunya i pila sungit a makadalem nin kanu tyan nin, amayka diden abenal kadtutudan na su ikatlu-bad na para kanu pegkenin, su ikatlu-bad na para kanu baginumen nin, su ikatlu-bad na para kanu kapengginawa nin**)).

Napanudtul ni Imam Ahmad, nandu si Attirmidhie, nandu si Annasā-ie, nandu si Ibn Mājah, nya nadtalu ni Attirmidhie na: ((hadith a hasan)).

Usayan

Nyaba a hadith na unayan u langun a kanggamutan.

nalabit i si Ibn *maswāyhi* –isa a taligamut- na gunanin mabatya i nyaba a hadith sa kitab ni Abu *Khaithamah* na nyanin nadtalu: ((umanabu ka ipenggulalan u manga taw i nyaba a kadtalu na malepas silan ebun kanu manga dalu nandu manga sakit, nandu mangabinasa den su manga hospital, nandu manga butika)), nyanin kinadtalu sa namba na kagina nya kaasalan a langun a sakit na (*Attukmah*) kapegkapenu, mana su kinadtalu nu kaped kanilan sa: ((nya kaasalan u langun a sakit na *Albaradah* ⁽¹⁾)). Nadtultul pan inyaba a kadtalu na nakabpun kun kanu Rasulullah, ugayd na dikena entu benal.

(¹) nya edtalu a (*albaradah*) na su: (*attukmah*), mabatya sa ((*mukhtar assihāh*)) madat (برد).

nyapan kadtalu ni *Alhārith bin Kaldah* –ginelalan sa taligamut nu Arab-: ((su gugud a kapangingkawyagen na punsuwan u kanggagamutan, su tyan menem na punsuwan u manga sakit)).

nyaba i kaped a guna nu kapaydu nu kakan, nandu kakempen kanu kapakausug sa tidtu, sya kanu kapegkapy nu lawas.

Pantag menem kanu pakangguna nin kanu pamusungan, na su kapaydu nu kakan na pakagkalemek kanu pamusungan, nandu makagkabagel sa kasabut, nandu makapangumbaban kanu ginawa, nandu makagkalubay sa nafsu hawā nandu kakalipunget, su kadakel menem u kakan na idsulanga nu langun a nyaba nalabit anya.

Napanudtul ni *Ibn Abu addunya* kanu kitabin a (*aljuw'*), nakabpun kani Muhammad Bin Wāsi', pidtalunin: **((endtayn i paydu i kakan nin na malemu i katuntay nin, nandu kalemuan mapatuntay, nandu egkalingaw i akal nin, nandu galemek i pumusungan nin, su kadakel nu kakan na pakaangga kanu taw kanu kapenggalbekin kanu manga galebekin))!**

Nandu nakabpun pan kani Othmān Bin Zaid, pidtalunin: pidsulatan ako ni Sufyān Athawrie: **((amayka nyanengka kalinyan i egkapy i lawas nengka, nandu egkulang i tulug nengka, na pakapaydu ka i kakan nengka))**.

Nandu nakabpun pan kani Mālik bin *Deenār*, pidtalunin: **((di dayt kanu mu'min i nyaden masla a awida-akal nin na su tyanin, nandu nyanin unutan na su layat u ginawa nin))**.

Su Nabiﷺ na pinamedta nin su kapakapaydu kanu kakan sya kanu nyaba a hadith ni Almiqdām, nandu pidtalunin: **((nasasangan den kanu manusya su pila sungit a makadalemin nin kanu tyanin))**, na nyaden pinaka mapya a kakan u taw a mu'min na su ikatlu-bad kanu tyanin na para kanu pegken nin, su ikatlu-bad menem na para kanu baginumen nin, nandu idsinamad nin kanu kapengginawa nin su ikatlu-bad, kagina su kadakel u kainem na pakambalitulug, nandu pakabinasa kanu pegken.

su Nabi ﷺ taman kanu manga Sahabatin na tatap silan mangagutem, nandu paydu i kakan nilan kanu gangalinyan nilan pegkan, apya dikena bun sapab sa kadala nu gakan, ugayd na kagina su Allah na bamilin nin kanu sinugu nin su pinakatalutup nandu pinakamapya den a ula-ula.

Nalabit sa (saheeh Muslim), nakabpun kani Aisha, pidtalunin: **((da mausug na pan su Rasulullah ﷺ sa nakaduwa-gay a midtundug, taman sa minatay sekanin! ⁽¹⁾)).**

Nandu nalabit bun sa (Saheeh nin) i su Omar na migkhubah sekanin, taman sa nalabitin su nakasugat kanu manga taw a lilini sa dunya, nyanin nadtalunin: **((saben-sabenal salaki na nailay ko su Rasulullah a kagagabyan na penggutemen bu skanin, dala pakadalem nin sa tyanin apya nalabawan bu a kayu-kurma ⁽²⁾)).**

---

(1) Muslim (2970).

(2) Muslim (2978).

Hadith a ika- patpulu enggu walu

٤٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:
((أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ، كَانَ مُتَأَفِّقًا، وَإِذَا كَانَتْ حَاصِلَةٌ مِنْهُنَّ فِيهِ، كَانَتْ فِيهِ حَاصِلَةٌ مِنَ التَّفَاقُقِ حَتَّى يَدْعَهَا،
مَنْ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ)).

رواه البخاري ومسلم.

48- nakabpun kani Abdullah Bin Amr رضي الله عنه, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalunin:
((pat-timan, entayn i maaden salkanin su entuba na maaden sekanin a
munapik, amayka maaden salkanin su ped kanu entuba, na naaden
salkanin su ped a katinggyan u munapik, amayka embityala na embudtud,
amayka edsamaya na dili temuman, amayka egkukum na endupang,
amayka ebpasad na magakal)).

Napanudtul ni Albukhãrie nandu si Muslim.

Usayan

Nyaba a hadith na napanudtul nilan duwa sa ((saheehayn)).

nya initafer u manga ulama a namegkakataw kanu kamumunapik
sya sa basa na: kaped kun sa kapagakal, nandu kangguwais, nandu
kapamagigiling, nandu kasulen kanu malat. Sya menem sa *fiqh*: na nyaba na
duwa-balang:

Ika-isa: su kamumunapik a masla, mamagigiling su taw sa baginugut
kanu Allah, taman kanu manga malaikat, nandu manga kitab, nandu manga
sinugu, nandu gay a mawli, ugayd na nyanin ipedsulen kanu pamusungan
nin na tanan den idsulanga nu entuba, atawaka su ped lun. Namba i
kamumunapik kanu timpu nu Rasulullah ﷺ, a kinakapir nu qur'an su
penggalbek lun, nandu pinamudyas nin silan, nandu pinamanudtul nu Qur-
an pan i saben-sabenal kanu manga munapik na lu silan baganedtel sa
didalem u naraka.

Ika-duwa: kamumunapik a manawt, namba su kamunapik a sya sa galbek, mana su kabpapayag u taw sa buntal a mapya, nandu kasulen nin kanu pakasupak lun.

Su unayan u namba a kamumunapik na sya bun pakambalingan kanu manga lima-timan a palangayan a kamumunapik a nalabit kanu nya ba a hadith⁽¹⁾:

Ika-isa: endalebutan nin su taw a bangimbenal lun.

Ika-duwa: amayka edsamaya na dili temuman, na nyaba menem na duwa-balang:

Paganayan: matag pebpasad na nakaandeng den kanu ginawa nin i dinin bun tumanen su pasadin, na nya den ba i pinakamatlat buntal a di katuman sa pasad.

Temundug: mapya I niyat nin kanu sya kanu pasadin, mawli na masalin su niyatin, taman sa diden temuman, sa dala bun menem dawanin kanu danin katuman.

Ika-tlu: amayka magukag na endupang, nya maytu na editibaban nin bun i katalpasin kanu bantang, taman sa mabaluy su bantang sa batal, nandu su batal sa bantang!, na amayka su taw ka magaganin den mapataban su batal -kanu kutika a kabagukag nin-, sa nyanin mambuntal kanu pakakineg na entuden ba i bantang, na entuden ba i migkalat-lat a galebek, nandu pinakamaledsik a palangayan a kamumunapik.

Ika-pat: amayka embityala na magakal, nandu dinin ituman su nambityalan.

Ika-lima: su di katunay kanu salig. Amayka saligan su taw na nya wagib salkanin na itunay nin su inisalig, kagina su di katunay kanu salig na kaped kanu manga palangayan u kamumunapik.

nyanin kapantekan, na langun u kamumunapik na sya pembalingan kanu kapembidaya nu masulen nandu mapayag u taw, sabap samba, na su manga Sahabat na ipegkagilek nilan kanu manga ginawa nilan su kamumunapik, si Omar na bagidsan nin si Huzaifah u ngintu naluyud sekanin kanu manga munapik⁽²⁾.

---

(1) Apeg pan u hadith ni Abu Hurayrah a nalabit sa ((saheehayn)) ((**amayka saligan na di kasaligan**)).

(2) Ngintu naluyud sekanin kanu manga taw a nalabit nu Rasulullah ﷺ kani huzaifa a manga munapik.

Nakaisa kani Abu Rajā *Al-utāridie*: ngintu nadsima nengka kanu manga Sahabat u Muhammad ﷺ a natimpuan nengka su kapegkagilek nilan kanu kamumunapik?, nyanin nadtalu na: **((uway, nadsima ko kanilan – Alhamdulillah- su matilak a manga pamusungan, uway tidtu-tidtu, uway tidtu-tidtu! ⁽¹⁾)).**

Nandu nadtalu pan ni Albukhārie sa ((Saheeh)) nin: pidtalu ni Ibn Abi Mulaika ((natimpuan ko su tlu-pulu kanu manga tagapeda nu Muhammad ﷺ, langun nilan na ipegkagilek nilan su kamumunapik kanu manga ginawa nilan)), nandu nalabit pan ebpun kani Alhasan **((dala magilek lun nya tabya na mu'min, nandu dala semalig (edtalipenda) lun nya tabya na munapik ⁽²⁾)).**

Su manga *Athar* a nalabit kanu nyba a bityala na madakel gayd.

nakaisa kani Imam Ahamad: ngin i madtalu nengka sa taw a dili gagilekan sa kamumunapik?, nyanin nakasawal: ((entayn besen i makasalig kanu ginawanin ebpun kanu kamumunapik?!)).

Ped kanu migkasla-sla a palangayan u kamumunapik sya sa galbekan, na su kanggalbek u taw kanu galbek, sa matatig a nyanin kahanda lun na mapya, inunta ka nyanin bu kapenggalbek lun na endu nin bu masampay su kahanda nin a malat, taman sa masampay nin su entuba, bagumbalen nin bu su entuba a kabagakal sa sabapan a kasampay nin kanu kahandanin, gapya i ginawa nin kanu kabagakal nin nandu kapengguwais nin, nandu gapya i ginawa nin kanu kabamedta nu manga taw salkanin kanu kabagakal nin a inumbalin a ukit u kasampay nin kanu kahanda nin a malat a ibagemanin.

Pinamanudtul nu Allah sa Qur-an su silan a manga munapik, nandu manga yahood:

Nalabitin i su manga munapik na:

﴿اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِزْوَاجًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا

إِلَّا الْحُسْنَ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿التوبة: ١٠٧﴾

(1) nyanin ma'na: Uway, nyanilan kaaden na tidtu a ipegkagilek nilan su kamumunapik, inimbalinganin bu su sawal kanu idsa.

(2) Kitab Al-imān ebpun sa (saheeh Albukhārie) sya sa bāb a: su kagilek nu mu'min sa mabatal su galbekin sa dinin gadsagipa.

"mimbalay silan sa masjid a ipembinasa nilan kanu manga muslim, nandu ipenggubal nilan kanilan, nandu ipembagel kanu manga taw a pedsupak kanu Allah nandu sinugu nin, nandu pedsasapa silan sa dala kahanda nilan kanu entuba nya tabya na mapya, su Allah na saksi sa saben-sabenal kanilan na mangalbut". Nandu initulunin kanu manga yahood:

﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

آل عمران ﴿١٣٨﴾

"dika bagantapa su silan a penggalaw-galaw kanu pinggabek nilan a malat, nandu gasuwatan nilan i pamedtan silan kanu dala nilan manggalbek a mapya, dika mantap i malepas silan kanu siksa, ka aden kanilan su siksa a malipedes".

Gunaden kasabuti nu manga sahabat i su kamumunapik na kapembidaya nu masulen nandu mapayag sya pamusungan u kanu taw, na nangandam su kaped kanilan sa masalin su kalemek nandu gilek u pamusungan nin kanu tadem sa Allah, sabap kanu lilini sa dunya, nandu kabamalebeg kanu manga kaluma, manga wata, manga tamuk, inikagilek nin i tabya bun ka maluyud su entuba kanu kamumunapik, mana su nalabit sa ((saheeh Muslim)), ebpun kani *Handhalah Al-usaidie*, nasagadan nin kun si Abu bakar a bagulyang⁽¹⁾, inidsan sekanin ni abu bakar: ngin i ganggula nengka?, nya pidtau ni Handhalah: namunapik si Handhalah!, amayka kaped nami su Rasulullah ﷺ taman sa belabiten nin salkami su surga, nandu naraka na mana nami den gailay, amayka mamakauli kami den kanu manga pamilya nami manga tamuk nami, na nyaden kadakelan na galipatanan nami den, nya nadtau ni Abu bakar: wallahi!, man kami bun ba, taman sa minangay silan kanu Rasulullah ﷺ nyanin pidtau: **((ngin i ganggula nengka oh Handhalah?!))**, nyanin nadtau: Rasulullah namunapik si Handhalah, taman sa nalabitin su linalabitin kani Abu bakar, nya nadtau nu Rasulullah: **((umana bu ka masalid kanu sa mayaba sa kapegkabpun nu sa laki, na dala kabpelisin na igkumus kanu nu manga malaikat kanu pembubublig-**

---

(1) Nya bagulyang na si Handhalah, dikena si Abu bakar.

buligan nu nandu manga lalan nu, ugayd oh Handhalah na endaw bu i nasasangan⁽¹⁾)).

---

(1) Muslim (2750).

Hadith a ika- patpulu enggu siyaw

٤٩ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:

((لَوْ أَنَّكُمْ تَوَكَّلْتُمْ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقْتُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو حِمَاصًا، وَتَرُوحُ بِطَانًا)).

رواه الإمام أحمد، والترمذي، والنسائي، وابن ماجه، وابن حبان في ((صحيحه)) والحاكم.

وقال الترمذي: ((حسن صحيح)).

49- Nakabpun kani Omar Bin khatthāb, nakabpun kanu Nabi ﷺ pidtalu nin: ((umana bu ka bamedtawakal kanu sa Allah sa tidtu a kapedtawakal na diden-sumala na rizkyan kanu nu Allah sa mana kabersizkie nin kanu papanuk, pengganat sa tepi-tepi i tyan nin, baguli sa buslit)).

Napanudtul nila Imam Ahmad, Attirmidhie, Annasã-ie, Ibn Mājah, Ibn Hibbān kanu (saheeh) nin, nandu si Alhākim.

nya pidtalu ni Attirmhie: (*hasan saheeh*).

◊ Usayan ◊

Nyaba a Hadith na unayan u kadtawakal, nandu saben-sabenal su kadtawakal na kaped kanu pinakamasla a gadsabapan u kabeludep u rizkie, nya pidtalu nu Allah:

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۗ﴾ الطلاق: ٢ - ٣

"endytan i magilek kanu Allah na lewagan u Allah sekanin, nandu rizkyan nin sa dinin magkila-kila, nandu entayn i edtawakal kanu Allah, na su Allah i tumyakap lun".

Nya edtalun a (kadtawal) na: su tidtu a kapedsalig u pamusungan kanu Allah, sya kanu kabangilay sa makagkapy, nandu kapedtulak kanu mamakagkayd, sya sa dunya akhirat, nandu kapedsalig kanu langun u ganggula salkanin a Allah, nandu kapangimbenal a tidtu sa dala bagenggay

nandu dala bagungen, nandu dala baminasa, nandu dala papegkapy a salakaw salkanin a Allah.

Pidtalun ni Said Ibn Zubair: ((su kadtawakal: na punsuwan u kapaginugut)).

Nandu pidtalun ni Wahb bin *Munabbih*: ((nya tidtu a pedtinggapasen: na su kadtawakal)).

Nandu pidtalun ni Alhasan: ((nya edtalun a kadtawakal nu ulipen kanu Allah: na su kasabutin sa saben-sabenal na su Allah i pedsaligan nin)).

Sabuti ka, i su kadttawakal na dikena pakaungen kanu kadtinggapas enggalbek kanu manga sabapan, kagina su Allah na inisugunin su kanggalbek kanu manga sabapan, maytubun a inisugunin su kadtawakal, na su kadtinggapas kanu kanggalbek kanu manga sabapan na kaped kanu inugut salkanin, maytubun su kadtawakal nu pamusungan na inugut bun salkanin a Allah, mana su kinadtalu nu Allah: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا﴾ النساء: ٧١

"oh sekanu a namaginugut, pangabung kanu".

Nandu pidtalunin pan: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ﴾ الأنفال: ٦٠
"pamagadili nu silan sa endaw i taman a magaga nu a manga bagel, nandu kapamagayam sa manga kuda".

Nandu sabuti ka, i saben-sabenal su unga nu kadtawakal, na su kasuwat kanu inukul nu Allah, na entayn i idedsa nin su ganggula nin lu kanu Allah, nandu masuwat kanu inukul nu Allah salkanin, na tidtu a midtawakal sekanin kanu Allah.

Sabap samba, na si Alhasan, nandu Alfudhail, nandu sakalaw kanilan duwa, na pedtafseeran nilan su kadtawakal sa (kasuwat).

Hadith a ika- limapulu

٥٠ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ، قَالَ:

أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ شَرَائِعَ الْإِسْلَامِ قَدْ كَثُرَتْ عَلَيْنَا، فَبَابَ نَتَمَسَّكَ بِهِ جَامِعٌ؟
قَالَ: ((لَا يَزَالُ لِسَانَكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ)).

خَرَّجَهُ الْإِمَامُ أَحْمَدُ، بِهَذَا اللَّفْظِ.

50- nakabpun kani Abulladh Ibn Busr, pidtalunin:

Nakatingguma kanu Nabi ﷺ su isa a mama, pidtalunin: oh Rasulullah, migkadakel den gayd su manga kukuman (atulan) u agama, na ngintu aden satiman bu a ukit a kadtimamelan nami kumapet a makalangkum kanu langun manga kukuman?.

nyanin pidtalunin: ((di ka pebpinda su dila nengka sa tadem kanu Allah)).

Napanudtul ni Imam Ahmad, sa mayaba i lapalin.

Usayan

Saben-sabenal na sinugu nu Allah su manga Mu'min sa tatapen nilan su tadem nilan kanu Allah, nandu pinamedta nin su malibpes i katadem salkanin, nyanin pidtalunin:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿١٠﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿١١﴾﴾ الأَحْزَابُ

“oh sekanu a namaginugut, tademni nu su Allah sa malibpes, nandu panasbih kanu sa mapita malulem”.

Nandu pidtalunin: ﴿وَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ الجمعة: ١٠
panademi nu su Allah sa malibpes, malemu-lemu salkanu i egkakapya kanu”.

Nalabit sa ((Saheeh Muslim)), nakabpun kani Abu Hurayrah, su Rasulullah ﷺ nakasagad sa palaw a pembedtuwan sa –jumdān! ⁽¹⁾-, nyanin pidtlau: **((lalakaw kanu!, nyaba i Jumdān!, tidtu a nawna su manga *Almufarridoon*))**, nakaisa nilan: entayni *Almufarridoon*?, nyanin nadталu: **((su patatadem kanu Allah a manga mama, nandu patatdem a manga babay))**⁽²⁾.

Ped kanu namba a bityala na su kinadtalu ni Omar Ibn Abdulaziz, kanu magabi nu *Arafāt* guna su magan den silan mudtat sumangul sa *muzdalifah* ((dikenan nya mawna saguna i entayn i mauna makauma i kuda nin (unta), ugayd na nya nawna na entayn i naampun i dusa nin)).

Nandu nalabit pan sa ((saheeh Muslim)) pidталu ni Aisha –nasuwatan sekanin u Allah-: ((nya kaaden u Rasulullah ﷺ na pedtademanin su Allah kanu langun u galbekin))⁽³⁾.

nya kadtalu ni Alhasan: ((nya pinakapapedtayan u Allah kanu manga ulipen nin na su pinaka madakel kanilan i katadem salkanin)).

Nandu pidталu ni ka'ab: ((entayn i malibes i katademin kanu Allah na malepas kanu kamumunapik)), nya pakatutulu kanu nyaba a bityala na: su Allah na gunanin belabita su manga munapik na nalabitin i nyanilan ula-ula na paydu gayd i katadem nilan kanu Allah, na entayn i malibes i katademin kanu Allah na makabida den kanu manga munapik, namba i sabapin i nya initamat kanu surat (*Almunāfiqoon*) na kinasugu sa katadem kanu Allah, nandu kinasapal kanu mu'min sa makalabi nin su tamuk nandu manga wata kanu tadem salkanin a Allah, kagina entayn i maanga sekanin u entuba kanu tadem kanu Allah na maluyud sekanin kanu manga taw a nangalugi.

Nandu pidталu pan ni Arrabi' bin Anas, nakabpun kanu ped a tagapedanin: ((nya tanda nu lilini kanu Allah na su kadakel nu katadem salkanin, kagina langun a kalilinyan nengka a enggagaisa na nya nengka bu mandudulugud)).

---

(1) nyanin pagidsan na (*subhān*), nalabit sa ((*Annihāyah*)) (1/292), didapan su (*Jeem*) nandu patay su (*Meem*) palaw a sakamagabi sa Madinah, nyanin ma'na: sakamagabi i katangkanin sa Madinah.

(2) Muslim (2676).

(3) Muslim (373).

Su kinadtalu ni Aisha a ((nya kaaden u Rasulullahﷺ na pedtademanin su Allah sya kanu langun u galbekin)).

nyanin ma'na: kutika a kapedtindegin, kabelakawnin, kabagagayan nin, kabagiga nin, magidsan i suti sekanin, atawaka dikena.

Nandu nyakaaden ni Khālid bin Mi'dān na pedtasbih uman gay sa pat-pulu ngibu ka tasbih, salakaw pan su pembatyan nin sa Qur-an, na guna su minatay sekanin, taman sa inibetad kanu katri ka endu kaliguwan, na initendu nin su tindulu nin sa mana pedtasbih.

nadtalu kani Umair bin Hāni: di nami den mailay a malugat i dila nengka sa kapedtasbih, pakapila ka pakapanasbih uman gay?, nyanin pidtalu ((maka magatus ngibu ka tasbih, nya tabya na galipat su manga kemel nu lima ko)), nyanin ma'na: na pembilangan nin kanu manga kemel nin!.

Miniga su isa kanilan lu kani Ibrāhim bin Adham, nyanin nadtalu: ((uman ako pakagedam na gagedaman ko sekanin a pedtadem kanu Allah, na galidu i ginawa ko, ugayd na pedsalimpangen ko i ginawa ko kanu Ayatan: ﴿

ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ﴾ المائدة: ٥٤ “namba su kalbihan u Allah a ibagenggay nin kanu entayn i galilinyan nin bagenggay”). □

Endawden i kakilala nu ulipen kanu Allah sa mapya, na lemagilay den kanu dila nin su tadem kanu Allah sa dikena den gayd pedtatanggan, namba i sabapin i su manga taw sa surga na bagenggan silan sa baya-baya sa kapanasbih sa manabun su kapembaya-baya nilan pengginawa, nandu mabaluy den kanilan su (lā ilāha illallah) sa mana ig a matenggaw kanu manga taw sa dunya!.

Isa kanu pitu a papedsilungen nu Allah kanu masilungin kanu gay a dala masilung nya tabya na masilungin, ((su mama a pedtademan nin su Allah sa talabisa taman sa pakatulu su lu nu matanin)).

Su tadem kanu Allah na uyag-uyag u pamusungan u manga taw a mapya kinakilala nilan kanu Allah , pidtalu nu Allah:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ الرعد: ٢٨ □

“su silan a namaginugut na balatana su manga pamusungan nilan sabap kanu tadem kanu Allah, sabap bu man kanu tadem kanu Allah i kapegkatana nu manga pamusungan”.

Pidtalun ni Mālik bin Deenār: ((dala den kinadsasalunanam u manga taw a bamedsasalunanam kanu kamisan u paginugut kanu Allah a lawan pan i kapya nin kanu kapedsasalunanam nilan kanu tadem sa Allah)).

Bityala
makipantag kanu gatagan u manga dhikr
magabi sa malemag

Nasabutan sa mapya i saben-sabenal kanu Allahu taa'la na inisugu nin kanu manga muslim i tademan nilan sekanin sa makalima magabi sa malemag, namba su kapedtindeg kanu sambayang a lima waktu, nandu inisugu nin kanilan sya kanu nyaba a manga *faradhu*, su manga *dhikr* a gabaluy a untung nilan, inisugu nin kanilan su kadsambayang sa manga sunnat kanu unan atawaka ulyan u lima-waktu a sambayang, entuba i gabaluy a pakatukep kanu manga *faradhu* amayka aden kulang lun, amaymenem ka dala kulang lun na pakauman kanu manga *faradhu*.

Nandu nyaden pinakamawget a pageletan u manga waktu nu sambayang na su pageletan nu Ishā nandu Fajr, nandu pageletan u Fajr nandu dhuhur, na inisugu su sambayang a sunnat, ka endu di gayd pegkauget su kutika a dili kapedtadem salkanin a Allah, inisugu su *witr* nandu *tahajjud* kanu pageletan u Ishā nandu fajr, nandu inisugu su *addhuhā* kanu pageletan u Fajr nandu dhuhor.

Pantag menem kanu manga *dhikr* a sya pakanggulalan kanu dila, na inisugu inan sa uman kutika, ugayd na aden manga timpu a mas mabagel i kinasugu lun:

Ped kanu namba a manga timpu, na ulyan u lima-waktu.

Nandu su *dhikr* na *mustahabb* kanu ulyan u duwa a sambayang a dala sunnat kanu ulyan nin, mana su fajr nandu asr, bali inisugu su katadem kanu Allah ulyan a fajr taman sa kasemebang u senang, nandu ulyan u asr taman sa kasedepin, nya ba i pinakamapya a kutika nu *dhikr*, pidtalu nu Allah: ﴿وَسَبِّحْهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً﴾ الأَحْزَابِ “nandu panasbih kanu sa mapita malulem”.

Amayka migaden su taw kanu bagiganan nin ka temulug den sekanin, na *mustahabb* bun salkanin i di matag temulug taman a di sekanin

makadsutti⁽¹⁾, nandu di makatadem kanu Allah, balesen nin su: subhānallah, alhamdulillah, allahu akbar, taman sa gunepen nin makamagatus, mana su inipamandu nu Nabi ﷺ kani Fātima nandu si Ali a enggulan nilan bagu silan temulug, nandu mamatya sekanin sa *adhkār* a kapedtulug a nalabit ebun kanu Nabi, namba na madakel i edtibalangan nin, mana su kapamatya sa Qur-an, katadem kanu Allah, mawli na temulug den sekanin.

Amayka makagedam sekanin magabi na tademan nin su Allah uman egklid kanu bagiganan nin.

Mana su nalabit sa ((saheehayn)) nakabpun kani Ubādah, nakabpun kanu Nabi, pidtalunin: **((entayn i makagedam madalema-gay, sa untulenin su:**

((لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء قدير، سبحان، والحمد لله، ولا إله إلا الله، والله أكبر، ولا حول ولا قوة إلا بالله))

***Lā ilāha illallah, wahdahu lā shareeka lahu, lahu mulk, walahu alhamd, wahuwa alā kulli shay-in qadeer, Subhānallah, walhamdulillah, wa lā ilāha illallah, wallahu akbar, wa lā hawla wa lā quwwata illā billah, Mawli na edtalunin: oh Allah ampun ako- atawaka endu'a sekanin- na pedtaliman su du'a nin, amaymenem ka madtukudin i magabdas sekanin ka endu madsambayang, na pedtaliman salkanin su sambayangin))*⁽²⁾.**

Nandu nalabit pan i su Nabi na uman sekanin makagedam kanu kapedtulugin na pedtalunin sa ((الحمد لله الذي أحياي بعد ما أماتني وإليه النشور)).

---

(1) sabap kanu napanudtul sa ((Saheehayn)), nakabpun kani Albarā Ibn āzib pidtalunin sekanin u Nabi sa: **((amayka miga ka den kanu bagiganan nengka na pagabdas ka sa abdas a ipedsambayang))**, hadith. Nandu napanudtul ni Attabarānie kanu kitabin a (Al-awsath) (5083), hadith ni Ibn Abbās ؓ pidtalunin: pidtalunin nu Rasulullah ﷺ: **((sutti nu su manga lawas nu- sutin kanu nu Allah- kagina dala den ulipen a temulug sa dalem a sutti sekanin, nya tabya na pedtamengan sekanin u malaikat kanu kapedtulugin, uman sekanin egkelid kanu bagiganan nin na nya edtalun u manga malaikat: oh Allah! ampun ka su ulipen nengka, ka sekanin na tinemulug sa dalem a sutti sekanin))**. Nyaba a hadith na hasan kani Almundhirie i isnādin, nandu pidtalunin ni Albānie kanu kitab a (saheeh attargeeb) (595): ((Hasan sabap kanu salakaw lun a hadith)).

(2) napanudtul ni Albukhārie (1154), nandu nya ma'na nu (تعار) na (استيقظ), nya nalabit sa (Annihāyah) (3/204) ((dili kabedtuwan sa (تعار) nya tabya na makasalta lun su kadtalunin)).

((alhamdulillah alladhi ahyānie ba'da mā amātanīe, wa ilayhi annushoor))⁽¹⁾.

amayka magabdas sekanin ka endu makadtahajjud, na ilingan nin su langun u nalabit ebpun kanu Nabi ﷺ a sunnat, nandu syanin tamaten su tahajjudin sa kapangeni sa ampun, amaymenem ka semebang den su fajr, na edsunnat sekanin sa duwaka-rakaāt nu fajr, tupan ka zambayang sa fajr, nandu tademan nin su Allah makapasad zambayang taman sa kasebang u senang.

وَأَخِرُ شَيْءٍ أَنْتَ فِي كُلِّ هَجْعَةٍ وَأَوَّلُ شَيْءٍ أَنْتَ وَقُتَ هُبُوبِي
Nyaba na bayuk u isa a babay kanu papedtayan nin, papegkatawan nin, i bagu sekanin pedtulug na dala gapamikir nin a salakaw kanu papedtayan nin, endaw menem i kagedamin, na sekanin bun i pagam-paganayan a gamapimkir nin.

Nandu wagib su kadtaubat lu salkanin a Allah, nandu kapangeni sa ampun kanu langun u kadusan, manawt matiwalu lun, mana su kinadtalu nu Allah: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ﴾ آل عمران: ١٣٥
"silan antu a amayka mamakangalbek silan sa maledsik, atawaka madtalimbut nilan su manga ginawa nilan, na panademan nilan su Allah, nandu mamangeni silan sa ampun kanu manga dusa nilan".

Entayn i parihalan nin i nyaba na diden mapinda su dila nin sa katadem kanu Allah, sya kanu langun galbekin.

---

(1) Albukhārie (6325), Muslim (2711), Hadith ni Albarā.

Su nadalem kanu nya a kitab

Contents

Muqaddimah	1
bismillah	8
Pegkilalan kani Imam ibn Rajab Alhanbalie	11
Hadith a ika-isa	13
Hadith a ika-duwa	25
Hadith a ika-tlu	36
Hadith a ika-pat	40
Hadith a ika-lima	47
Hadith a ika-nem.....	51
Hadith a ika-pitu	60
Hadith a ika-walu	65
Hadith a ika-siyaw.....	69
Hadith a ika-sapulu	74
Hadith a ika-.....	83
sapulu enggu isa	83
Hadith a ika-.....	87
sapulu enggu duwa	87
Hadith a ika-.....	90
sapulu enggu tlu	90
Hadith a ika-.....	94
sapulu enggu pat	94
Hadith a ika-.....	98
sapulu enggu lima	98

Hadith a ika-.....	111
sapulu enggu nem.....	111
Hadith a ika-.....	118
sapulu enggu pitu	118
Hadith a ika-.....	122
sapulu enggu walu	122
Hadith a ika-.....	136
sapulu enggu siyaw	136
Hadith a ika-duwapulu	149
Hadith a ika-duwapulu enggu isa	152
Hadith a ika-.....	155
duwapulu enggu duwa.....	155
Hadith a ika-.....	162
duwapulu enggu tlu	162
Hadith a ika-.....	171
duwapulu enggu pat	171
Hadith a ika-.....	186
duwapulu enggu lima.....	186
Hadith a ika-.....	191
duwapulu enggu nem	191
Hadith a ika-.....	196
duwapulu enggu pitu	196
Hadith a ika-.....	200
duwapulu enggu walu.....	200
Hadith a ika-.....	208
duwapulu enggu siyaw.....	208

Hadith a ika-.....	214
tlupulu	214
Hadith a ika-.....	219
tlupulu enggu isa.....	219
Hadith a ika-.....	227
tlupulu enggu duwa	227
Hadith a ika-.....	230
tlupulu enggu tlu.....	230
Hadith a ika-.....	234
tlupulu enggu pat.....	234
Hadith a ika-.....	239
tlupulu enggu lima	239
Hadith a ika-.....	249
tlupulu enggu nem.....	249
Hadith a ika-.....	258
tlupulu enggu pitu.....	258
Hadith a ika-.....	265
tlupulu enggu walu	265
Hadith a ika-.....	271
tlupulu enggu siyaw	271
Hadith a ika-.....	274
patpulu	274
Hadith a ika-.....	279
patpulu enggu isa.....	279
Hadith a ika-.....	283
patpulu enggu duwa	283

Hadith a ika-.....	287
patpulu enggu tlu.....	287
Hadith a ika-.....	288
patpulu enggu pat.....	288
Hadith a ika-.....	289
patpulu enggu lima	289
Hadith a ika-.....	292
patpulu enggu nem.....	292
Hadith a ika-.....	294
patpulu enggu pitu.....	294
Hadith a ika-.....	297
patpulu enggu walu	297
Hadith a ika-.....	302
patpulu enggu siyaw	302
Hadith a ika-.....	304
limapulu.....	304
Bityala	308
makipantag kanu gatagan u manga dhikr magabi sa malemag	308
Su nadalem kanu nya a kitab	311

مختصره

جامع العلوم والحكمة

للإمام الجافظ ابن رجب الحنبلي

(٧٣٦ - ٧٩٥ هـ)

رحم الله تعالى

مختصره وعلن عليه

محمد بن سليمان بن عبد الله المهنا

قدم له وعلن على مواضع منه ونصح بقراءته في الساجد والبائس

الشيخ المحدث

عبد العزيز بن مرزوق الطريفي